

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของ
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
และพระราชวงศ์ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๙-๒๕๕๘
The Proceeds of the Late King Bhumibol Adulyadej and
the Royal Family Members to Phetchaburi Province

คณะผู้วิจัย

นายสัญญา	ธีระเดชอุปถัมภ์	หัวหน้าคณะผู้วิจัย
ผศ.สมพร	ประกอบชาติ	คณะผู้วิจัย
ดร.โนมยง	โต๊ะทอง	คณะผู้วิจัย
นางปิยวรรณ	คุสินธุ์	คณะผู้วิจัย
นายอภิรัตน์	วงศ์ศุภชาติ	คณะผู้วิจัย

โครงการวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย

จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

พ.ศ. ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีเป้าประสงค์เพื่อจารึกพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) และพระราชวงศ์ที่มีต่อพสกนิกรชาวเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ ๒) เพื่อวิเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินและพระราชกรณียกิจในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงวิชาการ ๓) เพื่อสังเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรกับจังหวัดเพชรบุรี ในรูปแบบสมุดภาพ การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บข้อมูลหลายวิธี ทั้งการรวบรวมเอกสาร การสัมภาษณ์ การจัดประชุม การลงพื้นที่จริงเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมและเก็บภาพ พระบรมฉายาลักษณ์ ทำการตรวจสอบข้อมูลโดยการจัดประชุมผู้ทรงคุณวุฒิและการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อวิพากษ์ผลการศึกษา และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการสังเคราะห์เนื้อหาและพรรณนาเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า การเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรในพื้นที่รอยอำเภอกิ่ง ๘ อำเภอตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๕๘ มีจำนวนทั้งสิ้น ๒๙๓ วันและ ๓๐๔ ครั้ง เนื่องจากบางวันเสด็จพระราชดำเนิน ๒ พื้นที่เรียงลำดับจากมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองเพชรบุรี ๑๒๗ ครั้ง รองลงมา ได้แก่ อำเภอชะอำ ๑๒๒ ครั้ง อำเภอท่ายาง ๓๙ ครั้ง อำเภอแก่งกระจาน ๗ ครั้ง อำเภอเขาย้อย ๕ ครั้ง อำเภอบ้านลาด ๒ ครั้ง และอำเภอบ้านแหลม ๒ ครั้งตามลำดับ สำหรับอำเภอหนองหญ้าปล้อง ขณะนั้นอยู่กับอำเภอเขาย้อย ในส่วนของพระราชวงศ์ได้เสด็จมายังจังหวัดเพชรบุรีรวม ๑๘ พระองค์ ที่มีทั้งโดยเสด็จฯ และเสด็จฯ แทนพระองค์ การวิเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินพบว่าได้พัฒนาโครงการต่าง ๆ เป็นจำนวน ๑๐๙ โครงการ จัดกลุ่มออกได้เป็น ๘ ประเภทตามที่สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริกำหนด ได้แก่ โครงการการพัฒนาแหล่งน้ำการเกษตร สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมอาชีพ สาธารณสุข คมนาคมและสื่อสาร สวัสดิการสังคมและการศึกษา และโครงการบูรณาการสำคัญอื่น ๆ ในส่วนการสังเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินได้จัดทำสมุดภาพในรูปแบบกาลานุกรมพิมพ์ ๔ สี มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๕๐๐ ภาพและมีขนาด ๓๖๐ หน้า

คำสำคัญ : การเสด็จพระราชดำเนิน / พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร / จังหวัดเพชรบุรี

Abstract

The main purpose of this research was to commemorate what His Majesty the Late King Bhumibol Adulyadej has done to the people of Phetchaburi Province. The study had 3 objectives which were 1) to study the proceeds of His Majesty the Late King Bhumibol Adulyadej and the royal family members to Phetchaburi Province 2) to analyze the proceeds of the Late King and the Royal Family on royal duties in Phetchaburi Province in order to conduct academic database and 3) to synthesize the proceeds of His Majesty the Late King in the form of time series photo book. Varieties of qualitative methods were applied according to the situations. Starting with documentary study, interviewing with academic and community people, meetings were conducted with specialists as well as community people in order to recheck the data. The final phase was home visit to the community which involved snowball sampling method. This was to interview and to get the photos of the Late King and the Royal Family that some people were granted an audience and some were paid a home visit. The data were analyzed by content analysis and analytic and synthetic description

The study revealed that starting from 1946 to 2013, His Majesty the Late King Bhumibol Adulyadej has paid a visit to all 8 Amphoes in the province. There were 293 days but 304 times as sometimes the royal duties were found occurring in 2 places in one day. Statistic showed the visit at each Amphoe as follows: 127 times at Mueang, 122 times at Cha-Am, 39 times at Tha-Yang, 7 times at Kangkrajan, 5 times at Khao-Yoi, twice at both Banlad and Banlaem accordingly. Nongyaplong at that time was part of Khao-Yoi. During the time, there were 18 Royal Family membered that visited the province. Some were the retainers and some performed the royal duties. In analyzing the proceeds, it was found that there were 109 royal initiative projects in the province. The projects can be divided into 8 categories according to the specification of the Office of the Royal Development Project Board as follows: 1) Development of Water Sources 2) Agriculture 3) Natural Resource and Environment 4) Promoting Occupation 5) Public Health 6) Communication 7) Social Welfare and 8) Other important projects. In synthesizing the proceeds of His Majesty the Late King Bhumibol Adulyadej to the

province, a photo book in the form of time series were published in 4 color printing with not less than 500 pictures and it was 360 pages.

Keywords : The proceeds / King Bhumibol Adulyadej / the Late / Phetchaburi Province

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่องการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) และพระราชวงศ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นภายใต้การสนับสนุนโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ วิเคราะห์ผลการเสด็จพระราชดำเนินและพระราชกรณียกิจเพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงวิชาการ และสังเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินในรูปแบบสมุดภาพ “รอยเสด็จฯ เพชรบุรี” ทั้งนี้เพื่อเผยแพร่พระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพสกนิกรชาวเพชรบุรีสู่สาธารณชน

การวิจัยครั้งนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์ของหน่วยงานและบุคคลจำนวนมากที่เอื้อเพื่อข้อมูลและภาพ ได้แก่ ศูนย์สารสนเทศ สำนักราชเลขาธิการจังหวัดนครปฐม หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ จังหวัดปทุมธานี ห้องสมุดสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี ห้องสมุดสำนักพิมพ์ต้นฉบับ และสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่ให้ความอนุเคราะห์สัมภาษณ์ อาทิ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ดร.เกษม จันทรแก้ว ดร.พชนอม แก้วกำเนิด และกรุณาตรวจสอบข้อมูล ได้แก่ ศาสตราจารย์ชาน ล้อม พึ่งแก้ว ดร.นคร ตั้งคะพิภพ ดร.แสวง เอี่ยมองค์ และนายตรีวิทย์ วินิจสำเภาทิพย์ รวมทั้งรายนามคณะบุคคลที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและภาพในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งปรากฏชื่อในท้ายเล่มของสมุดภาพรอยเสด็จฯ เพชรบุรี อันเป็นผลผลิตของงานวิจัยที่ได้รับความร่วมมือจากพสกนิกรชาวเพชรบุรีร่วมเผยแพร่แก่สาธารณชน ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้นมา ซึ่งคณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความร่วมมือนี้อย่างดียิ่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย

อนึ่ง ขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีที่อนุมัติงบประมาณการวิจัย และคณะบุคคลของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน ทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างดียิ่ง

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
สารบัญแผนที่	ฦ
สารบัญแผนภูมิ	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑. ความสำคัญ	๑
๒. วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๓. ขอบเขตของการวิจัย	๓
๔. วิธีการดำเนินการวิจัย	๓
๕. กรอบความคิดของการวิจัย	๔
๖. ข้อตกลงเบื้องต้น	๕
๗. ประโยชน์ที่ได้รับ	๕
๘. นิยามศัพท์เฉพาะ	๖
บทที่ ๒ วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๖
๑. ความเป็นมาและความสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี	๗
๒. จังหวัดเพชรบุรีกับการเสด็จประพาสและประทับของบูรพกษัตริย์	๑๑
๓. การเสด็จพระราชดำเนินจากพระราชประวัติ	๑๙
๔. การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรี	๒๔
๕. หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙)	๒๙
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๘
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๔
๑. วัตถุประสงค์การวิจัย	๕๔
๒. วิธีดำเนินการวิจัย	๕๔
๓. เครื่องมือในการวิจัย	๕๕
๔. พื้นที่ในการศึกษา	๕๕
๕. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล	๕๕
๖. รายงานผลการวิจัย	๕๕

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๕๗
๑. การเสด็จประทับหัวหินและการแปรพระราชฐาน ณ วังไกลกังวล	๕๗
๒. การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในจังหวัดเพชรบุรี	๖๕
๒.๑ การเสด็จพระราชดำเนินในช่วงที่ ๑ (พ.ศ. ๒๔๘๙ - พ.ศ. ๒๕๐๕)	๘๘
๒.๒ การเสด็จพระราชดำเนินในช่วงที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๖ - พ.ศ. ๒๕๒๙)	๙๗
๒.๓ การเสด็จพระราชดำเนินในช่วงที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๓๐ - พ.ศ. ๒๕๕๘)	๑๓๖
๓. การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระราชนัดดา	๑๕๖
๔. สรุปท้ายบท	๑๖๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๖๘
๑. สรุปผลการวิจัย	๑๖๙
๒. อภิปรายผล	๑๗๔
๓. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	๑๗๖
บรรณานุกรม	๑๗๗
ภาคผนวก	
ก หนังสือราชการจังหวัดเพชรบุรี	๑๘๗
(๑) ที่ ๗๔๕๕/๒๔๙๙ วันที่ ๑๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๙	
(๒) ที่ ๕๙๕๘/๒๕๐๐ วันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐	
(๓) ที่ ๒๒๔/๒๕๐๑ วันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๑	
(๔) ที่ ๔๐๑๕/๒๕๐๒ วันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒	
(๕) ที่ ๗๓๐๗/๒๕๐๒ วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๒	
(๖) ที่ ๔๙๐๘/๒๕๐๔ วันที่ ๓๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๔	
(๗) ที่ ๕๙๕๓/๒๕๐๔ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔	
(๘) ที่ ๗๑๗๑/๒๕๐๔ วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๔	
(๙) หมายรับสั่ง ลงวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕	
(๑๐) ที่ ๕๐๓๒/๒๕๐๕ วันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕	
(๑๑) ที่ ๕๘๕๕/๒๕๐๕ วันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕	
ข พระนามของพระราชนัดดา ที่เสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีระหว่างปีพุทธศักราช ๒๔๘๙ - ๒๕๕๘	๒๐๖
ค ตารางประเภทโครงการพระราชดำริ ช่วงปี พ.ศ. ๒๔๙๘ ถึงกันยายน ๒๕๕๘ในพื้นที่ภาคกลางและกรุงเทพมหานคร	๒๐๙
ง การลงพื้นที่และสัมภาษณ์บุคคลที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและภาพ	๒๑๐
จ ที่มาของภาพประกอบ	๒๑๔
ประวัติคณะผู้วิจัย	๒๑๙

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	การเสด็จพระราชดำเนินในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๕๘	๖๖
๒	การเสด็จพระราชดำเนินในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นรายอำเภอ	๘๖
๓	การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๙ - พ.ศ. ๒๕๐๕ จำแนกตามรายปีและจำนวนวัน	๘๘
๔	การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๒๙ จำแนกตามรายปีและจำนวนวัน	๙๗
๕	การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๕๘ จำแนกตามรายปีและจำนวนวัน	๑๓๗
๖	พระนามและจำนวนวันการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระราชวงศ์ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙-พ.ศ. ๒๕๕๘	๑๕๗

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	บริเวณโรงแรมรถไฟหัวหิน (ปัจจุบันคือโรงแรมโซฟิเทล)	๕๘
๒	บังกะโลตี ของโรงแรมรถไฟหัวหิน	๕๘
๓	ทรงเล่นทราย บริเวณชายหาดหน้าที่พัก	๕๘
๔	ทรงสรงน้ำทะเล	๕๘
๕	เสด็จฯ กลับจากวังไกลกังวลสู่จังหวัดพระนคร	๕๙
๖	ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ “จ้อง” บริเวณชายหาดอำเภอบางสะพาน	๖๐
๗	กาลานุกรมการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรี	๖๗
๘	ทรงลงสรงน้ำต้นน้ำแก่งกระจาน และทรงดนตรีในเรือ	๙๖
๙	ต้นก้ามปู บริเวณอำเภอบางสะพาน และตัวรังจากกิ่งต้นก้ามปูที่นำมาใช้ทำสีย้อมผ้า	๙๘
๑๐	สีครั้งที่ใช้ย้อมผ้า และผ้าย้อมสีครั้ง ของศูนย์ศิลปาชีพ บ้านเนินธัมมัง จังหวัดนครศรีธรรมราช	๙๙
๑๑	โฉมที่ดินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่โครงการหุบกะพง	๑๐๐
๑๒	เสด็จฯ เปิดเขื่อนแก่งกระจาน เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙	๑๐๒
๑๓	เสด็จฯ ทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำหุบกะพง	๑๐๒
๑๔	อ่างเก็บน้ำห้วยสงสัย	๑๐๒
๑๕	เสด็จฯ แก่งกระจาน พร้อมผู้เชี่ยวชาญรัฐบาลสิงคโปร์	๑๐๓
๑๖	เสด็จฯ อำนวยการการทำฝนหลวง ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕	๑๐๓
๑๗	เสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านพุทูลและบ้านกะเหรี่ยงโปว์	๑๐๔
๑๘	เหรียญประจำตัวชาวไทยภูเขาที่สามเวิ้งกะเมาญของนางชั้น ทะวิน ได้รับพระราชทาน	๑๐๕
๑๙	เสด็จฯ ไร่ส้มสาริกา พ.ศ. ๒๕๐๙ และพระราชทานลายพระหัตถ์	๑๐๗
๒๐	เสด็จฯ ไร่ส้มสาริกา พ.ศ. ๒๕๑๒ และพระราชทานลายพระหัตถ์	๑๐๗
๒๑	เสด็จฯ ทอดพระเนตรการโคตรมของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ณ ค่ายมฤคทายวัน เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓	๑๑๑
๒๒	เสด็จฯ ทอดพระเนตรการฝึกโคตรมของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓	๑๑๑
๒๓	เสด็จฯ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวิสาขบูชา และทรงเททองหล่อพระพุทธรูปลีลา ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร	๑๑๔
๒๔	ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับพระเทพวงศาจารย์ (อินทร์ อินทโชโต)	๑๑๔
๒๕	ทรงประกอบพิธีตักถือนิมิตอุโบสถวัดราษฎร์เจริญธรรม (วัดบ่อแคม) อำเภอบางสะพาน	๑๑๕
๒๖	เสด็จฯ วัดพระพุทธไสยาสน์ พระนครคีรีและวัดสระบัว	๑๑๕
๒๗	เสด็จฯ วัดเขาพระและทรงเยี่ยมราษฎร	๑๑๖

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
๒๘	เสด็จฯ วัดยาง อำเภอเมืองเพชรบุรี ๑๑๗
๒๙	ป้ายของวัดใหญ่สุวรรณารามที่จารึกการเสด็จฯ และพระราชทานพระราชทรัพย์ ๑๑๗
๓๐	ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับเจ้าอาวาสวัดเขาตะเครา ๑๑๘
๓๑	ทรงประกอบพิธียกข่อยฟ้าพระอุโบสถ ทรงปลูกต้นเสลา วัดคงคารามวรวิหาร ๑๑๘
๓๒	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จฯ แทนพระองค์ไป พระราชทานพระพุทธรูปราชูปถัมภ์ ณ ศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี ๑๑๙
๓๓	พระราชพิธีจารึกนามช้างสำคัญ ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร ๑๒๐
๓๔	พระราชพิธีขึ้นระวางสมโภชช้างสำคัญ ณ มณฑลพิธีสนามหน้าเขาวัง อำเภอเมืองเพชรบุรี ๑๒๒
๓๕	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์ ในพิธีเบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชช้างสำคัญ ๑๒๓
๓๖	พระราชทานพระราชดำรัสแก่นายพจนอม แก้วกำเนิด ๑๒๕
๓๗	เสด็จฯ โรงเรียนชาวไร่ (สวนผัก) อำเภอชะอำ ๑๒๖
๓๘	เสด็จฯ ทรงเปิดป้ายอาคารเรียนโรงเรียนบ้านสองพี่น้องฯ ๑๒๖
๓๙	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นราชพฤกษ์ และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงปลูกต้นกระพี้จั่น ๑๒๖
๔๐	เสด็จฯ ทรงเปิดอาคารเรียน “เอื้อน สิงห์ประเสริฐ” ๑๒๗
๔๑	พระราชทานสิ่งของแก่นักเรียนโรงเรียนชาวไร่ (สวนผัก) ชะอำ ๑๒๗
๔๒	เสด็จฯ โรงเรียนบ้านหนองปิ่นแดง ๑๒๘
๔๓	เสด็จฯ โรงเรียนบ้านหุบกะพง ๑๒๘
๔๔	พระราชทานรถพยาบาลให้กับโรงพยาบาลเพชรบุรี ๑๒๙
๔๕	ทรงเปิดตึกเพชรานุกุล และตึกพิเศษ ๓ ณ โรงพยาบาลเพชรบุรี ๑๒๙
๔๖	ทรงประกอบพิธีเปิดตึกอำนวยการ ตึกอุบัติเหตุ และตึกประธาน- บุญรวม เสนาดีสัย ณ โรงพยาบาลเพชรบุรี ๑๓๐
๔๗	ต้นราชพฤกษ์ ทรงปลูก พ.ศ. ๒๕๑๑ และต้นปัจจุบัน ๑๓๑
	ต้นกระพี้จั่น ทรงปลูก พ.ศ. ๒๕๑๑ และต้นปัจจุบัน
๔๘	ต้นโพธิ์คู่ ณ สำนักสงฆ์หุบกะพง ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ และต้นโพธิ์ ปัจจุบัน ๑๓๒
๔๙	หน่อต้นโพธิ์ ทรงปลูกที่พื้นสภาพ ณ วัดเขาพระ ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ๑๓๒
๕๐	ต้นมะม่วงทรงทอง ทรงปลูกวัดไร่มะม่วงฯ ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ และต้นปัจจุบัน ๑๓๓
๕๑	ต้นเสลา ทรงปลูก ณ วัดวัดคงคารามวรวิหาร ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ และต้นปัจจุบัน ๑๓๓
๕๒	ต้นราชพฤกษ์ ทรงปลูกของรัชกาลที่ ๙ และต้นราชพฤกษ์ ทรงปลูกของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ๑๓๔
๕๓	ต้นประดู่ทรงปลูก ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ณ ศูนย์ห้วยทราย ฯ และต้นประดู่ปัจจุบัน ๑๓๔

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
๕๔	ทรงปลูกต้นกันเกรา ทำอย่างเก็บน้ำห้วยทราย ศูนย์ห้วยทราย ฯ ๑๓๕
๕๕	นายแลถวายสิ่งของแก่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ๑๓๕
๕๖	เสด็จฯ ทอดพระเนตรการฟื้นฟูป่าและอ่างเก็บน้ำห้วยตะแปด ๑๓๘
๕๗	เสด็จฯ ทอดพระเนตรการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย ๑๓๙
๕๘	เสด็จฯ ทอดพระเนตรพื้นที่ป่าเปียก และทรงปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดิน ๑๔๐
๕๙	เสด็จฯ แปลงทดลองปลูกพืชไร่ผสมผสาน ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ๑๔๑
๖๐	สภาพพื้นที่เขานางพันธุรัต (เขาเจ้าลายใหญ่) อำเภอยะหา ๑๔๒
๖๑	พื้นที่ดำเนินงานของโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยฯ ๑๔๓
๖๒	เสด็จทอดพระเนตรโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยฯ ๑๔๓
๖๓	เสด็จฯ ทรงเปิดป้ายโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ๑๔๔
๖๔	เสด็จฯ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ๑๔๕
๖๕	เสด็จฯ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ๑๔๖
๖๖	ลายพระหัตถ์ในแผนที่โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ประจันต์ ๑๔๘
๖๗	ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์แก้อาการทุกข์ภัยจังหวัดเพชรบุรี ๑๔๘
๖๘	ทรงประทับบนมิมบัลของมัสยิดนูรุ้ลเอียะห์ซาน ๑๔๙
๖๙	ทรงเยี่ยมราษฎรชาวไทยมุสลิมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ๑๕๐
๗๐	คณะองคมนตรีเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ โรงพยาบาลศิริราช ๑๕๑
๗๑	เสด็จฯ พร้อมคณะจัดและยกเรือใบถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และคณะแม่บ้านของตำรวจตระเวนชายแดนเข้าเฝ้ารับเสด็จ ๑๕๓
๗๒	เสด็จฯ พระราชทานถ้วยรางวัลแก่นักกีฬา ณ โรงแรมดุสิตริสอร์ท แอนด์โปโลคลับ ๑๕๓
๗๓	เสด็จพระราชดำเนินอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน บริเวณป่าละอู หัวหิน ๑๕๔
๗๔	ทรงเปิดเขื่อนแก่งกระจาน พ.ศ. ๒๕๐๙ และทรงเจิมป้ายชื่อเขื่อนแก่งกระจาน พ.ศ. ๒๕๕๗ ๑๕๕
๗๕	เสด็จฯ ทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ ๑๕๕
๗๖	สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ โดยเสด็จฯ ริมอ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน ๑๕๘
๗๗	๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๘
๗๗	สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จฯ โรงเรียน อ.ฮ.ลิงค์ฯ ๑๕๘
๗๗	๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๔
๗๘	สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ เสด็จฯ วัดใหญ่สุวรรณาราม ๑๕๘
๗๘	๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๑

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๗๙ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชชนนี มฤคทายวัน ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘	๑๕๘
๘๐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โดยเสด็จฯ ศูนย์รวมข้าวชายแดน ห้วยสัตว์ใหญ่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๙	๑๕๙
๘๑ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ทรงโตตรม ณ ค่ายพระรามหก ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓	๑๕๙
๘๒ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ โดยเสด็จฯ อ่างเก็บน้ำห้วยวังยาว ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑	๑๕๙
๘๓ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ โดยเสด็จฯ พระนครคีรี ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕	๑๕๙
๘๔ ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี โดยเสด็จฯ ทรงปืน ณ พระราชินีมฤคทายวัน ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙	๑๕๙
๘๕ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ เสด็จฯ พระราชินีมฤคทายวัน อำเภอลำสนธิ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕	๑๕๙
๘๖ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา โดยเสด็จฯ ทรงเปิดงานชุมนุมลูกเสือ ชาวบ้าน ณ ค่ายพระรามหก ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒	๑๖๐
๘๗ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวดีนารีรัตน์ โดยเสด็จฯ ค่ายนเรศวร ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๑	๑๖๐
๘๘ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ เสด็จฯ วัดห้วยทรายใต้ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗	๑๖๐
๘๙ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ฯ เสด็จฯ ร่วมงานอุปสมบท อำเภอมะนัง ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗	๑๖๐
๙๐ คุณพลอยไพลิน เจนเซน เยี่ยมชมกิจการโดดหอสูง ณ ค่ายนเรศวร ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕	๑๖๐
๙๑ คุณพุ่ม เจนเซน ประดับเครื่องหมายนักโตตรมกิตติมศักดิ์ ณ ค่ายนเรศวร ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖	๑๖๐
๙๒ คุณสิริกิติยา เจนเซน เยี่ยมชมกิจการและโดดหอสูง ณ ค่ายนเรศวร ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๙	๑๖๑

สารบัญแผนที่

แผนที่	หน้า
๑ แผนที่แสดงอาณาเขตเมืองเพชรบุรี ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๕๐	๙
๒ แผนที่เขตการปกครองจังหวัดเพชรบุรี	๘๗
๓ แผนที่โครงการแก้ไขปัญหามลพิษในจังหวัดเพชรบุรี	๑๔๘

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๑ สรุปปรัชญาการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร	๓๐
๒ กรอบวิธีการดำเนินการวิจัย	๕๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความสำคัญ

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ที่ถือกำเนิดมาพร้อมกับความเป็นรัฐประเทศ ที่ต้องมีผู้ปกครองสูงสุดถึงพร้อมด้วยพระราชอำนาจที่ทำให้บ้านเมืองเป็นปึกแผ่นตามประเพณีโบราณ พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจในฐานะผู้นำทางวัฒนธรรมทรงคำจูนทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม ประเทศไทยในอดีตมีการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอย่างต่อเนื่อง

อาณาจักรตอนต้น ได้แก่ สุโขทัย พระมหากษัตริย์และประชาชนมีความใกล้ชิดกันประดุจพ่อปกครองลูก แม้ในช่วงปลายสมัยสุโขทัย พระมหากษัตริย์ถูกเสริมสร้างความสูงส่งในฐานะความเป็นราชา ดังปรากฏพระนามกษัตริย์ “พระมหาธรรมราชา” แต่ก็ยังแสดงถึงความตั้งมั่นในการปกครองด้วยหลักธรรมที่เป็นคุณงามความดี ต่อมาในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยา สถานภาพพระมหากษัตริย์ไทยได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรขอมหรือกัมพูชาสมัยโบราณด้วยการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชที่มีการผนวกความเชื่อมั่นในความเป็นสมมุติเทพดังปรากฏพระนามมหากษัตริย์บางพระองค์ อาทิ สมเด็จพระรามาธิบดีอยู่ทอง สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นต้น เน้นความศักดิ์สิทธิ์และนำเกรงขามผ่านกระบวนการและพิธีกรรมต่างๆ ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีอันเป็นยุคกอบกู้อิสรภาพของชาติไทยจากพม่า โดยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช สืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งปฐมกษัตริย์ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ สถาปนาราชวงศ์จักรีและเลือกกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวง แทนที่กรุงธนบุรี ด้วยเหตุผลทางยุทธศาสตร์ในการป้องกันพระนคร

ช่วงเวลาสืบต่อนั้น ประเทศไทยผ่านภาวะของการสงครามทั้งจากประเทศเพื่อนบ้านและการล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกขณะเดียวกันก็ยังคงมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศตะวันตกเพิ่มขึ้น วัฒนธรรมตะวันตกเริ่มเข้ามาแพร่หลาย ทั้งในเมืองหลวงและหัวเมืองใกล้เคียง เช่น เพชรบุรี โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔) เริ่มมีชาวตะวันตกเข้ามารับราชการ ตั้งถิ่นฐานและมีบทบาทมากในหลายด้าน ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) เป็นต้นมา ชาวไทยได้มีโอกาสออกไปศึกษาเล่าเรียนในประเทศตะวันตก นำเอาความรู้มาปฏิบัติราชการ และนำสิ่งที่เห็นว่าดีงามและเจริญก้าวหน้าจากตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุและวัฒนธรรมใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมายในประเทศ จนในที่สุดระบอบการปกครองก็เปลี่ยนไปด้วยตามกระแสของยุคสมัยที่ประเทศทางตะวันตกมีอิทธิพลครอบงำความเจริญของโลก ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) จึงมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญปกครองประเทศ

ประเทศไทยมีระบอบกษัตริย์อยู่มายาวนานประมาณ ๗๗๐ ปีแล้ว แต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเวลา ๗๗ ปี ก็ปรากฏว่าไปผ่องถ่ายอำนาจมาจากพระมหากษัตริย์ แต่ไม่ได้ถึงมือประชาชนอย่างแท้จริง ไปตกอยู่ในผู้ก่อการทหาร ข้าราชการพลเรือน นักการเมือง และนักธุรกิจการเมือง ปัจจุบันนี้ระบอบ

พระมหากษัตริย์ก็ยังเป็นระบอบที่คนไทยส่วนใหญ่ยังให้คงไว้ (อานันท์ ปันยารชุน, ๒๕๓๗: น. ๑๓๔-๑๓๕)

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยดำรงความเป็นเอกราชมาได้อย่างมั่นคง เพราะมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเสาหลักให้กับคนไทยมาอย่างยาวนานและต่อเนื่อง โดยเฉพาะในห้วงเวลาที่ชาวไทยจะต้องรำลึกจดจำ คือห้วงเวลาแห่งการครองราชย์สมบัติของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งต้องรับพระราชภาระในการเป็นพระมหากษัตริย์สืบต่อจากพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาอานันทมหิดล (รัชกาลที่ ๘) ซึ่งสวรรคตอย่างกะทันหันด้วยต้องพระแสงปืน (บุญร่วม เทียมจันทร์, ๒๕๕๐: น. ๒๐) นับจากปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่พสกนิกรชาวไทยอยู่ภายใต้พระบรมโพธิสมภารอย่างมีความสุขสงบและเจริญรุ่งเรืองอย่างยาวนานอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

ตลอดห้วงเวลาแห่งการดำรงพระชนม์ชีพตั้งแต่เสด็จพระราชสมภพจนถึงเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ เมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์ในพระราชประวัติ พระราชภาระและพระราชกรณียกิจต่างๆ จะเห็นได้ว่า มีการเสด็จพระราชดำเนินไปในพื้นที่ต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศ ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ อย่างมิได้ว่างเว้น ไม่มีวันหยุด ในยุคนั้นจะประทับอยู่ในนครหลวงเพียงไม่ถึงครึ่งปี นอกนั้นก็เสด็จประพาสไปในภูมิภาคต่างๆ ครบทั้ง ๔ ภาคเป็นประจำ..เสด็จฯ ออกเยี่ยมราษฎรและโครงการต่างๆ เกือบวันเว้นวัน เสด็จฯ ออกเยี่ยมบ้าย และเสด็จฯ กลับที่ประทับยามดึกแก่ๆ ทุกวัน เสด็จฯ แปรพระราชฐานที่หัวหินก็เจออากาศร้อน เสด็จฯ ใต้เจอฝน อีสานร้อน สลับหนาวและภาคเหนือก็หนาว มิได้ทรงบ่นอะไรเลยแม้แต่น้อย (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๓๗: น.๑๒๓) เรียกได้ว่า แทบทุกตารางนิ้วบนผืนแผ่นดินไทยที่สามารถก้าวย่างไปได้ พระองค์เคยเสด็จพระราชดำเนินไปแล้วทั้งสิ้น

เป็นที่ประจักษ์แก่ใจในหมู่ชาวไทยทั้งหลายว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระบารมีเปี่ยมล้น ซึ่งไม่ได้เกิดจากรัฐธรรมนูญฉบับใดเลย แต่เป็นพระบารมีที่พระองค์สะสมมาจากการปฏิบัติพระองค์ในฐานะพระมหากษัตริย์ที่ทรงทำเพื่อ “ประโยชน์สุข” ของประชาชนชาวสยามมาโดยตลอดรัชกาลตามปฐมบรมราชโองการ “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

หัวหินเป็นแห่งแรกที่ทรงเริ่มสำรวจพื้นที่ ดิน น้ำ อาชีพ การกินอยู่ของราษฎร เพราะเป็นสถานที่ที่เสด็จฯ ไปแทบทุกปี เพราะอยู่ใกล้กรุงเทพฯ พอสมควร และมีพระตำหนักในการประทับอยู่แล้ว ซึ่งเมื่อกว่า ๔๐ ปีก่อนต้องถือว่าเป็นการบุกป่าฝ่าดงจริงๆ ระยะนั้นทั้งสองพระองค์เสด็จฯ ออกแทบทุกวัน ทรงตระเวนไปแทบทุกตำบล จากหัวหิน ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี (เกนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ๒๕๔๒: น. ๙๙)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เพื่อให้ได้คำตอบเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๕๕๘ ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรีเป็นจำนวนเท่าไร เสด็จฯ ไปยังที่ใดบ้างและเป็นอย่างไร หลังการเสด็จพระราชดำเนินแล้ว เกิดผลตามมาอย่างไรทั้งพื้นที่และประชาชนในภาพรวมของจังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยนี้เพื่อ

๒.๑ ศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์

๒.๒ วิเคราะห์ผลการเสด็จพระราชดำเนินและพระราชกรณียกิจในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงวิชาการ

๒.๓ สังเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรกับจังหวัดเพชรบุรี ในรูปแบบสมุดภาพ

๓. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย แบ่งได้ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๕๕๘

๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะขอบเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นรายอำเภอ ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๕๕๘

๓.๓ ขอบเขตด้านเวลา

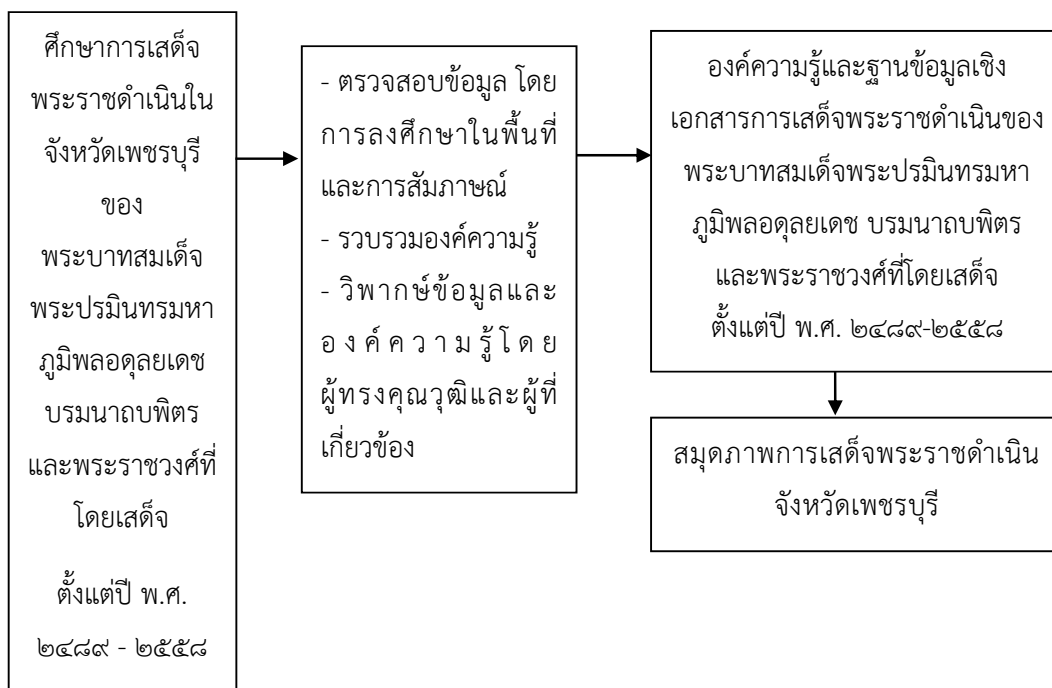
การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๐

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

๔.๑ การศึกษาข้อมูลการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๕๕๘ จากเอกสารหลักฐานต่างๆ และนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีทั้งเอกสารขั้นต้น (Primary resource) และเอกสารชั้นรอง (Secondary resource) จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคลและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ จังหวัดปทุมธานี ศูนย์สารสนเทศ สำนักพระราชวัง จัหวัดนครปฐมและห้องสมุด สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ฯลฯ

- ๔.๒ นำองค์ความรู้ซึ่งได้จากการค้นคว้ามาจัดระบบฐานข้อมูลเชิงเอกสาร
- ๔.๓ ลงพื้นที่สำรวจสถานที่จริงรายอำเภอเพื่อตรวจสอบหลักฐานและข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในฐานข้อมูลที่จัดระบบไว้แล้ว
- ๔.๔ สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในพื้นที่ เพื่อทบทวนข้อมูล
- ๔.๕ เชิญประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทบทวนข้อมูล ร่วมกันวิพากษ์และปรับปรุงข้อมูล
- ๔.๖ วิเคราะห์องค์ความรู้และฐานข้อมูลเชิงวิชาการการเสด็จพระราชดำเนินและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ
- ๔.๗ นำองค์ความรู้ ฐานข้อมูลและผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาเรียบเรียงเขียนรายงานการวิจัย
- ๔.๘ สร้างสรรค์การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรกับจังหวัดเพชรบุรี ในรูปแบบสมุดภาพ

๕. กรอบความคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์โดยได้ศึกษาจากเอกสารหลักฐานต่างๆ และนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีทั้งเอกสารขั้นต้น (Primary resource) และเอกสารชั้นรอง (Secondary resource) จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคลและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และกำหนดเป้าหมายของการวิจัย โดยมีรายละเอียด คือ ๑) เพื่อศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และพระราชวงศ์ ให้ทราบถึงจำนวนการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ๒) เพื่อวิเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินและพระราชกรณียกิจในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ และพระราชวงศ์เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงวิชาการ เป็นต้นับการเสด็จฯ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ทุกพระองค์ในจังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งเก็บข้อมูลภาพ ข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรับเสด็จในวัน เดือน ปีนั้นและวิเคราะห์โดยใช้แนวพระราชกรณียกิจของพระองค์ตามการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ๓) นำข้อมูลสังเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรกับจังหวัดเพชรบุรี เพื่อจัดทำเป็นสมุดภาพ โดยมีเป้าหมายในการศึกษานี้ ผู้วิจัยจะได้ทราบถึงจำนวนการเสด็จพระราชดำเนิน ฐานข้อมูลเชิงเอกสารการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และจัดทำเป็นสมุดภาพประมวลพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรกับจังหวัดเพชรบุรีต่อไป

๖. ข้อตกลงเบื้องต้น

๖.๑ พระราชอิสริยยศและพระราชอิสริยยศศักดิ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ ใช้ตามที่ระบุไว้ในเอกสารพระราชกรณียกิจรายปีของสำนักพระราชเลขานุการ สำนักพระราชวัง ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๘

๖.๒ ขอบเขตพื้นที่จังหวัดและพื้นที่อำเภอของจังหวัดเพชรบุรีที่ปรากฏในรายงานการวิจัย ใช้ตามพระราชกฤษฎีกาหรือประกาศกระทรวงมหาดไทยที่เกี่ยวกับการแบ่งเขตพื้นที่การปกครอง ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๘

๗. ประโยชน์ที่ได้รับ

๗.๑ เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ให้ประชาชนชาวเพชรบุรีและประชาชนทั่วไปได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

๗.๒ เพื่อเป็นฐานข้อมูลเชิงเอกสารที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าการเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัด เพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ

๘. นิยามศัพท์เฉพาะ

พระนาม “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” หมายถึง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙)

พระนาม “สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ” หมายถึง สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๙ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

พระราชวงศ์ หมายถึง พระบรมวงศานุวงศ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่โดยเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรี และเสด็จประกอบพระราชกรณียกิจ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๘

การเสด็จพระราชดำเนิน หมายถึง การเสด็จประกอบพระราชกรณียกิจที่เป็นทางการ การเสด็จฯ ส่วนพระองค์ในจังหวัดเพชรบุรี และเสด็จผ่านจังหวัดเพชรบุรีที่มีการรับเสด็จ การส่งเสด็จและการอารักขา โดยระยะเวลา เหตุการณ์และสถานที่ที่เสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙- ๒๕๕๘

กาลานุกรม หมายถึง การลำดับเหตุการณ์ตามวัน เดือน ปีการเสด็จพระราชดำเนิน จังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และพระราชวงศ์ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๘

ฐานข้อมูลเชิงเอกสาร หมายถึง การรวบรวมและจัดระบบการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๘ ตามระยะเวลา เหตุการณ์ สถานที่ และพระบรมฉายาลักษณ์ที่สอดคล้องหรือสัมพันธ์กับการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ

บทที่ ๒

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ ปีพุทธศักราช ๒๕๔๙-๒๕๕๘ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารหลักฐานต่างๆ ในการศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรี โดยแบ่งหัวข้อในการศึกษาต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี
๒. จังหวัดเพชรบุรีกับการเสด็จประพาสและประทับของบูรพกษัตริย์
๓. การเสด็จพระราชดำเนินจากพระราชประวัติ
๔. การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรี
๕. หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี

เพชรบุรีเป็นพื้นที่ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานของผู้คนเป็นเวลานานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ปรากฏในพื้นที่ จำนวน ๒๙ แห่งในบริเวณต้นแม่น้ำเพชรบุรี จึงอาจกล่าวได้ว่า มีกลุ่มคนเข้ามาอยู่ในพื้นที่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายราว ๔,๕๐๐ - ๓,๐๐๐ ปีมาแล้ว ในยุคประวัติศาสตร์ราวพุทธศตวรรษที่ ๔ เป็นต้นมา มีการติดต่อของกลุ่มชนระหว่างจีนและอินเดียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยเส้นทางการเดินเรือข้ามมหาสมุทรและเลียบชายฝั่งทะเล และระยะต่อมา มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเดินทางโดยใช้เส้นทางลัดข้ามคาบสมุทรมาอยู่ถึง ๑๑ เส้นทางขึ้นบกที่เมืองมะริดผ่านช่องสิงขรเข้าเมืองเพชรบุรี (แผนที่ที่ ๑) และต่อไปยังพื้นที่ชายฝั่ง เกิดการรวมกลุ่มเป็นชุมชนขึ้นหลายบริเวณ การปรากฏชุมชนอย่างชัดเจนของเพชรบุรีพบในช่วงสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๖) ตามบริเวณเส้นทางน้ำที่สามารถเชื่อมต่อกับทะเลได้ อาทิ กลุ่มทุ่งเศรษฐีชายฝั่งทะเลชะอำมีการดำรงอยู่ของชุมชนและการพัฒนาของบ้านเมืองอย่างต่อเนื่องหลายยุคสมัย และเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่ผู้ปกครองมียศสูง (สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๒๕๕๖: น. ๓ - ๕) บรรพชนคนพื้นเมืองดั้งเดิมบริเวณเพชรบุรีมีร่องรอยหลายชาติพันธุ์ปะปนอยู่ด้วยกัน มีทั้งคนพื้นเมืองดั้งเดิมกับคนภายนอกที่เคลื่อนย้ายผ่านไปมาจากทางตะวันออก เช่น ฮั่น (จีน) และจ้วง (เจ๊ก) ทางตะวันตกมีอินเดีย เปอร์เซีย (อิหร่าน) กับอาหรับ (อิรัก) และจากทางใต้ (มลายู)

พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองเพชรบุรีในยุคเริ่มแรกปรากฏในสมัยทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๖) จากตำนานเมืองนครศรีธรรมราช กล่าวถึงการก่อตั้งเมืองเพชรบุรีในยุคนี้นี้ไว้ว่า “...อาทิเดิมว่า พระพนมทะเลศรีมเหศวรดีทราธิราชกษัตริย์พระบวรเชษฐพระราชมาร อันเป็นพระเจ้าหลานตาพระปู่ พระยามาตั้งอยู่เพชรบุรี ท่านเอาพลมา ๓๓,๐๐๐ ช้างพลาย ๕๐๐ ม้า ๗๐๐ พลอันตามท่านมาเองนั้น ๕,๔๐๐...” (มนู อุคตมเวช, ๒๕๕๙: น.๒๑ อ้างในกรมศิลปากร : รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช, ๒๕๐๕: น. ๕๒ - ๕๓) และยังมีพราหมณ์จากเมืองรามรัฐอินเดียนได้แลพ่อค้าแขกมัวร์จากชายฝั่งโจชิมณฑลเข้ามา ขยายค้าอีกด้วย (สุจิตต์ วงษ์เทศ, ๒๕๔๘: น.๓๔-๓๕)

ในสมัยลพบุรีหรือสมัยขอม (พุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ๑๘) เพชรบุรีมีฐานะเป็นเมืองขึ้นขอมในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ได้สร้างปราสาทศิลาแลงเพื่อประดิษฐานพระชัยพุทธมหานาคขึ้นในเมืองต่างๆ ๒๓ เมือง เช่น ศรีชัยวัชรบุรี ดังปรากฏที่วัดกำแพงแลง อำเภอเมืองเพชรบุรี (มนู อุคตมเวช, ๒๕๕๙: น. ๒๑-๒๒)

สมัยสุโขทัยโดยเฉพาะสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช (พุทธศักราช ๑๘๒๒-๑๘๔๔) ฐานะของเมืองเพชรบุรีดำรงสภาพเป็นอาณาจักรเล็กๆ ที่ยอมรับความเป็นผู้นำของสุโขทัย สามารถส่งทูตไปเมืองจีนในสมัยพระเจ้าหงวนลีโจวฮ่องเต้ได้ เมื่อสิ้นพ่อขุนรามคำแหงแล้วจึงได้เป็นอิสระมากขึ้นมีการแบ่งเขตอิทธิพลและดินแดนขึ้นเป็นนครรัฐนครศรีธรรมราช และภาคใต้ทั้งหมดอยู่ภายใต้อำนาจนครรัฐเพชรบุรี (จิตร ภูมิศักดิ์, ๒๕๕๖: น. ๑๓๓)

พุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๓ ราชวงศ์ที่สืบเนื่องมาแต่ผู้ปกครองเมืองในช่วงเวลานี้ คือ พระพนมทะเลศิริ และครองเมืองเพชรบุรีมาอีก ๔ รัชกาล จากนั้นจึงไปสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีในสมัยพระรามาธิบดีที่ ๑ หรือพระเจ้าอู่ทอง เพชรบุรีจึงเป็นเมืองที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกรุงศรีอยุธยามาโดยตลอด ด้วยเหตุที่เป็นเมืองชุมทางเชื่อมต่อระหว่างบ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยากับหัวเมืองปักษ์ใต้ ชายทะเล หรือการเดินทางทางบกเข้าไปยังเมืองมะริดในพม่า และหัวเมืองมอญทางชายฝั่งตะวันตก หลังจากนั้นก็มีบันทึกการเดินทางของชาวต่างชาติหลายฉบับที่กล่าวถึงเส้นทางเหล่านี้ โดยกล่าวถึงเมืองเพชรบุรีว่าเป็นเมืองท่าที่สำคัญเมืองหนึ่งในเขตฝั่งตะวันออก เป็นเมืองที่มีเจ้าเมืองปกครองเยี่ยงกษัตริย์และมีสำเภาไปค้าขายยังภูมิภาคอื่นๆ ด้วย สมัยอยุธยาตอนปลายหลังจาก พ.ศ. ๒๐๐๐ เพชรบุรีควบคุมเส้นทางการค้าผ่านช่องสิงขรไปเมืองมะริดออกทางทะเลอันดามันสู่โลกตะวันตก (สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา, ๒๕๓๔: น. ๓๘)

ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๕๐ เมืองเพชรบุรีมีอาณาเขตปกครองทางตอนใต้ไปถึงเมืองบางนางรม (แผนที่ที่ ๑) อาณาเขตของเมืองเพชรบุรีเวลานั้น ทิศเหนือจดเขตแดนจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม ทิศใต้จดเขตแดนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ทิศตะวันออกจดฝั่งทะเล ทิศตะวันตกจดเขตแดนจังหวัดมะริดฝ่ายอังกฤษ แบ่งการปกครองท้องที่มี ๖ อำเภอ คือ อำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอบ้านแหลม อำเภอนายาง อำเภอหัวสะพาน อำเภอปราณบุรีและอำเภอประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่เดือนตุลาคมรัตนโกสินทร์ศก ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) เป็นลำดับ ต่อมาในรัตนโกสินทร์ศก ๑๒๖ (พ.ศ. ๒๔๕๐) อำเภอปราณบุรีและอำเภอประจวบคีรีขันธ์ ยกขึ้นเป็นจังหวัดเรียกว่า จังหวัดปราณบุรี ชาติจากความปกครองของจังหวัดเพชรบุรี (สมุทรราชบุรี พ.ศ. ๒๔๖๘, ๒๔๖๘: น. ๕๐ - ๕๒) อาณาเขตจังหวัดเพชรบุรีในช่วงเวลาดังกล่าวมีพื้นที่ประมาณ ๗,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร หรือ ๔,๓๗๕,๐๐๐ ไร่

แผนที่ที่ ๑ แสดงอาณาเขตเมืองเพชรบุรี ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๕๐

ที่มา : (ศรัณย์ บุญประเสริฐ, ๒๕๔๗: น.๓๐)

จังหวัดเพชรบุรีเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่ในวัฒนธรรมท่องเที่ยวอย่างโลกตะวันตก เมื่อมีเส้นทางคมนาคมสมัยใหม่ คือ ทางรถไฟ และทางรถยนต์ งานสร้างทางรถไฟเริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ ช่วงแรก คือ บางกอกน้อย - เมืองเพชรบุรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงกระทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๖ ต่อมาจึงมีการสร้างทางรถไฟสายใต้ต่อจากสถานีเพชรบุรีลงไป โดยการท่องเที่ยวเริ่มจากการเดินทางของคนชั้นสูงในกรุงเทพฯ หัวหิน - ชะอำ มีการสร้างบ้านพักชายทะเลส่วนตัวกันบ้างแล้วเพื่อเป็นแหล่งที่พักตากอากาศมีชื่อเสียงอีกแห่งหนึ่ง การไปมาสะดวกเพราะมีรถไฟจากกรุงเทพฯ เจ้านายและข้าราชการออกไปกันมิได้ขาด (สรศัลย์ แพ่งสภา, ๒๕๓๙: น. ๑๔)

ความสำคัญของเพชรบุรีที่มีต่อประวัติศาสตร์ไทยนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นหนึ่งในเมืองสันนิษฐานของที่มาแห่งปฐมกษัตริย์ผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้น เป็นเรื่องเล่าสืบต่อเนื่องกันมาในอดีตจนถึงในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีชาวต่างชาติบันทึกไว้เป็นหลักฐานสำคัญ ข้อมูลที่เดอ ลาลูแบร์ ชาวฝรั่งเศส (ลาลูแบร์, ซีมอง เดอ., สันต์ ท. โกมลบุตร, แปล., ๒๕๔๘: น. ๔๐-๔๒) บันทึกไว้เกี่ยวกับจังหวัดเพชรบุรีมีความบางตอนได้ดังนี้

“...ปฐมกษัตริย์ของสยาม...เมื่อเสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัตินั้นพระพุทธศาสนาแล้ว ๑,๓๐๐ พรรษา นับตามศักราชสยามและมีพระมหากษัตริย์ต่อมาอีก ๑๐ พระองค์ ซึ่งกษัตริย์ในปี พ.ศ. ๑๗๓๑ พระมหากษัตริย์องค์ที่ ๑๒ คือ พระพนมทะเลศิริ (Proponnoome Theleseri) ทรงให้ราษฎรอพยพไปยังเมืองละครไทย เหนือเมืองพิษณุโลกเล็กน้อย แต่มิได้ประทับ ณ เมืองนั้นตลอดเวลา หากได้เสด็จไปสร้างและประทับอยู่ ณ เมืองเพชรพลิบฝั่งแม่น้ำสายหนึ่ง ซึ่งปากน้ำนั้นอยู่ห่างราว ๒ ลี้ ข้างทิศตะวันตกของปากน้ำ (เจ้าพระยา) มีพระมหากษัตริย์สืบต่อมาอีก ๔ พระองค์ ซึ่งกษัตริย์พระองค์สุดท้ายทรงพระนามว่า รามาธิบดีได้ทรงสร้างเมืองสยามขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๑๘๙๔

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องบางประการกับคู่มือที่ราชทูตฝ่ายไทยบันทึกไว้ในหนังสือคู่มือทูตสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีความบางตอน ดังนี้ “...พระเจ้าแผ่นดินองค์ปัจจุบันสืบสันตติวงศ์มาจากสมเด็จพระปฐมสุริยนาเรณีนครบพิตร Seangee ซึ่งครองเมืองชัย Phaha มหานครเมื่อ พ.ศ. ๑๓๐๐ โดยมีกษัตริย์ ๑๐ พระองค์สืบทอดกันมาในเมืองนั้น ต่อมาก่อเกิดกรุงยโสธร (ปุระ) นครหลวงและมีกษัตริย์อีก ๑๒ พระองค์สืบทอดกันมา ต่อจากนั้นไปสมเด็จพระพนมทะเลศิริมเหศวรวรินทร์ทราบพิตรไปอยู่สุโขทัยใน พ.ศ. ๑๗๓๑ ท่านก่อตั้งเมืองเพชรบุรีที่มีกษัตริย์ ๔ พระองค์ครอบครองเป็นระยะเวลา ๑๖๓ ปี ในที่สุดสมเด็จพระรามาธิบดีบพิตรได้สืบสันตติวงศ์ และสร้างกรุงสยามในปี พ.ศ. ๑๘๙๔ โดยชื่อว่ากรุงเทพศรีอยุธยา” (ปรีดี พิศภูมิวิถี, ๒๕๕๗: น. ๗-๙)

ชื่อเมืองเพชรบุรีมีปรากฏในเอกสารต่างชาติชาวตะวันตกที่เริ่มรู้จักสยามราวต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ อาทิ โดเม นิเรส พ่อค้าชาวโปรตุเกส ระบุชื่อเพชรบุรี เป็นเมืองท่าที่พ่อค้า และเรือสินค้าโปรตุเกสติดต่อการค้าด้วย ในสมัยอยุธยาเมืองเพชรบุรีนอกจากเป็นที่รู้จักกันดีในอาณาจักรอยุธยาแล้ว ยังมีความสำคัญกับชาวต่างชาติด้วย ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีบันทึกแผนการยึดอาณาจักรสยามของฝรั่งเศสที่ให้เดฟาซ นายทหารชาวฝรั่งเศสที่คุมกำลังฝรั่งเศสในสยามและมะริดว่า “ถ้าสมเด็จพระนารายณ์มหาราชกระทำการใดๆ ที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ฝรั่งเศส ให้เดฟาซทำการทุกอย่างได้เพื่อคุ้มครองกองทหารที่บางกอก และจากนั้นให้ไปยึดป้อมเมืองตลาดขวัญ (จังหวัดนนทบุรีในปัจจุบัน) และเมืองเพชรบุรีไว้” (มนู อุตมเวช, ๒๕๕๙: น. ๓๖)

เดอ ลาลูแบร์ ชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชบันทึกชื่อเมือง “Pipili” (พริบปรี) ว่าเป็นหนึ่งในเมืองสันนิษฐานของที่มาแห่งปฐมกษัตริย์รามาธิบดี (อุทอง) ผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีซึ่งสอดคล้องกับหนังสือคู่มือทูตในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช นิโกลา แซร์แวส ชาวฝรั่งเศสเช่นกันบันทึกไว้ว่า “เมืองพริบปรีซึ่งอยู่กันคนละปากอ่าวเป็นเมืองเก่ามาก กล่าวกันว่าเคยเป็นเมืองที่งดงาม และมีพระเจ้าแผ่นดินหลายพระองค์โปรดประทับแปรพระราชฐานยิ่งกว่าเมืองอื่นๆ นอกจากนี้มองซิเออร์ เซเบเรต์ราชทูตฝรั่งเศส ที่เดินทางผ่านเมืองเพชรบุรีเพื่อไปลงเรือที่เมืองมะริดในปี พ.ศ. ๒๒๓๐

ได้บรรยายไว้ว่า “เมืองเพชรบุรีนี้เป็นเมืองขนาดใหญ่ในประเทศสยาม และเดิมพระเจ้าแผ่นดินสยามก็เคยมาประทับอยู่ในเมืองนี้เสมอ” (กรมศิลปากร, ๒๕๑๓: น.๒๐๘-๒๐๙ และ ปรีดา พิศภูมิวิถิ, ๒๕๕๗: น.๒๒)

๒. จังหวัดเพชรบุรีกับการเสด็จประพาสและประทับของบูรพกษัตริย์

๒.๑ สมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิเสด็จมาได้ช้างเผือกที่เพชรบุรี ดังปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงเก่าฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ (แพ ตาละลักษณ) กล่าวไว้ว่า “ศักราช๙๑๗ เกาะสก (พ.ศ. ๒๐๙๘) วันจันทร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๗ ได้ช้างเผือกพลาย ตำบลป่าเพชรบุรี สูง สี่ศอก คีบหนึ่ง ชื่อ พระแก้วทรงบาต” การที่พระมหากษัตริย์และราชสำนักจากกรุงศรีอยุธยาออกมาจับ ช้างเผือกที่เมืองเพชรบุรีย่อมทำให้เกิดความคุ้นเคยกับภูมิประเทศและผู้คนในท้องถิ่น

รัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พ.ศ. ๒๑๓๔ มีหลักฐานปรากฏในพระราชพงศาวดาร ฉบับ สมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน บันทึกไว้ว่า “เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ เสด็จการศึกปราบเมืองละแวกของเขมร ปีต่อมาทรงตั้งทัพหลวงอยู่ที่เมืองเพชรบุรีระยะหนึ่งระหว่างประทับ อยู่ที่เพชรบุรี ทั้งสองพระองค์เสด็จโดยสถลมารคไปประพาสถึงตำบลสามร้อยยอด ได้เสด็จลงเรือพระที่นั่ง พร้อมเรือเหล่าทหารประพาสทะเลแถบนั้นได้ ๑๔ วัน จึงมีพระราชโองการให้ตั้งพระตำหนักที่ตำบลโตนด หลวง ชะอำ ขณะประทับที่พระตำหนักโตนดหลวงก็เสด็จประพาสไปในทะเลแถบนั้นอยู่ถึง ๑๒ วัน จึงเสด็จ โดยสถลมารคเข้ามายังเมืองเพชรบุรี” (สมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพน, ๒๕๐๕: น. ๓๐๕-๓๐๖) และ พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต พ.ศ. ๒๑๘๒ กล่าวถึงสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงปฏิญาณจะไม่ เข้ากรุงศรีอยุธยา จนกว่าจะได้ชัยชนะพม่า และตีเมืองตองอูได้ ทรงประทับอยู่นอกอยุธยาหลายแห่ง ประทับที่เมืองเพชรบุรี และบริเวณใกล้เคียงเป็นเวลานาน จนเสด็จออกศึกครั้งสุดท้ายแต่ทรงพระประชวร และสวรรคตเสียก่อนที่เมืองหางหลวง (มนู อุดมเวช, ๒๕๕๙: น. ๑๗-๓๔)

รัชสมัยสมเด็จพระพุทธเจ้าเสือ พ.ศ. ๒๒๔๖ ได้เสด็จประพาสเมืองเพชรบุรี และประทับแรม ณ พระตำหนักโตนดหลวง จากนั้นเสด็จไปทรงเบ็ดที่ตำบลสามร้อยยอด และกลับมาประทับแรมที่พระตำหนัก โตนดหลวง ประพาสเมืองเพชรบุรีที่วัดเขabenไดอิฐ จากนั้นปลายสมัยกรุงอยุธยาพม่ายกทัพมาตี กรุงศรีอยุธยาทางเมืองทวาย ตะนาวศรี ต่อมายังเมืองเพชรบุรี ราชบุรี สมเด็จพระเจ้าเอกทัศโปรดให้พระ ยาดาก (สิน) และพระยาเพชรบุรีคุมกองทัพเรือคนละกองต้านกองทัพพม่า พระยาเพชรบุรีและกองทัพเมือง เพชรบุรีถูกพม่าล้อมและตายในที่รบ เป็นเหตุให้เสียกรุงแก่พม่าเป็นครั้งที่ ๒

๒.๒ สมัยกรุงธนบุรี รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จยกทัพหลวงทางชลมารคไปปราบ เจ้านครศรีธรรมราช เมื่อถึงตำบลบางทะเล (ตำบลหาดเจ้าสำราญในปัจจุบัน) เกิดพายุพัดเรือล่ม จึงประทับ แรม และตั้งพิธีบวงสรวงดังปรากฏบันทึกเหตุการณ์ในพระราชพงศาวดารกรุงสยามจากต้นฉบับของบริติช มิวเซียม กรุงลอนดอน บันทึกไว้ว่า

“ในวันอาทิตย์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๙ เวลาสามโมงเช้า เกิดพายุคลื่นลมหนัก เรือรบทหารแตกบ้าง ล่มบ้าง เข้ามาหลบในอ่าวบ้าง พระเจ้าอยู่หัวให้ปลุกศาลเพิงตาพระราชนครเครื่องกระยาหารสังเวท บวงสรวงเทพารักษ์ แล้วทรงพระสัทยาธิษฐานเอาสัตยบารมีแต่บุพชาติและปัจจุบันเป็นที่ตั้ง ด้วยเดช พระกฤษณานุภาพ คลื่นลมก็สงบสงัดลงเป็นอัศจรรย์ แล้วเสด็จไป ณ วันนั้น” (พระราชพงศาวดารกรุงสยาม, ๒๕๐๗: น. ๖๗๒-๖๗๓)

๒.๓ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงสมัยกรุงเทพมหานคร เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) ทรงปราบดาภิเษกเริ่มต้นราชวงศ์จักรี และสร้างกรุงเทพมหานครเป็นราชธานี ยังมีการศึกกับพม่า และเส้นทางการเดินทัพของพมามุ่งมาทางใต้อีกเส้นทางหนึ่ง โดยเฉพาะทางด้านสิงขร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเพชรบุรี การสงครามกับพม่าและเมืองในอาณาเขตต่อเนื่องมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) ซึ่งเพชรบุรีร่วมอยู่ในการสู้รบมาอย่างต่อเนื่อง

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ (พ.ศ. ๒๓๙๔ – ๒๔๑๑) เสด็จประพาสและประทับเมืองเพชรบุรี ตั้งแต่ครั้งทรงผนวช (พ.ศ. ๒๓๗๖) ได้ธุดงค์มาประทับที่เพชรบุรีหลายแห่ง เสด็จฯ มาทรงบำเพ็ญสมณธรรม ณ ถ้ำเขาย้อย ประทับแรมที่วัดมหาสมณารามเชิงเขาวัง เสด็จประพาสเขาหลวง วัดใหญ่สุวรรณาราม และเสด็จทางชลมารคไปประพาสเหนือแม่น้ำเพชรบุรี บริเวณเขาลูกช้าง เป็นต้น และทรงแสดงธรรมโปรดชาวบ้านหลายครั้ง เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ได้เสด็จประพาสและประทับที่เมืองเพชรบุรีอีกหลายครั้ง ตามที่คณะผู้วิจัยสำรวจข้อมูลได้ ดังนี้

พ.ศ. ๒๔๐๑ ช่วงระยะที่ทรงผนวชก่อนขึ้นครองราชย์ เสด็จประพาสและประทับที่เมืองเพชรบุรี

๑๘ มีนาคม เสด็จประพาสเพชรบุรี ทอดพระเนตรการบูรณะพระพุทธรูปที่ถ้ำเขาหลวง และทอดพระเนตรการก่อสร้างพระตำหนักพลับพลาที่บนเขามหาสมน

๒๐-๒๑ ธันวาคม เสด็จประพาสเพชรบุรี โดยเรือพระที่นั่ง (ชลมารค) เพื่อทอดพระเนตรถ้ำเขาหลวง เขาสมน (เขาวัง) และประทับแรมที่ค่ายหลวงบางทะเลโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระนครคีรี

พ.ศ. ๒๔๐๒

๗ กรกฎาคม โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระที่นั่งต่างๆ บนยอดเขามหาสมน ทรงก่อพระฤกษ์พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์และพระราชทานนามเขา “สมน”

๒๗ ตุลาคม เสด็จฯ โดยเรือกลไฟพระที่นั่ง ทรงปิดทองพระในถ้ำเขาหลวง และทรงถวายผ้าพระกฐิน ที่พระอารามต่างๆ ประจำปี เช่น วัดมหาสมณาราม วัดคงคาราม เป็นต้น

ในช่วงปีเดียวกัน ยังโปรดเกล้าฯ ให้ซื้อที่นาจำนวน ๗๑๔ ไร่ ๒ งาน ที่บริเวณทุ่งเขาพนมขุดและโปรดเกล้าฯ ให้มีการฟื้นฟูประเพณีแรกนาขวัญ เริ่มใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๐๓ จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๐๗

โปรดฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดสมน พระราชทานเงิน ๕๐ ชั่ง ทำการบูรณะและพระราชทานนามวัดว่า “วัดมหาสมณาราม” และโปรดเกล้าฯ ให้พระอินช้างเขียน (ขรัวอินโข่ง) ชาวบางจานเพชรบุรีวาดภาพจิตรกรรมฝาผนัง ประดับภายในและโปรดฯ ให้ยกวัดมหาสมณารามเป็นวัดหลวงขึ้นโทชั้นวรวิหารแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ ทรงพระราชทานระฆังเหล็ก ๒ คู่และขอมไม้ไผ่ที่ห่อระฆังของวัดอีกด้วย

โปรดเกล้าฯ ให้สร้างถนนและสะพานข้ามข้ามแม่น้ำแบบก่ออิฐถือปูน โปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนน เช่น ถนนราชวิถี ถนนศิริรัฐยา ถนนพานิชเจริญ สร้างตึกตลาดแถวสองฝั่งถนน

พ.ศ. ๒๔๐๓

ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลในการปฏิสังขรณ์ยอดพระเจดีย์บนยอดเขาพนมขุดที่ชำรุดเนื่องจากถูกฟ้าผ่า

ทรงประกาศ “พระบรมราชโองการพระนครคีรี พ.ศ. ๒๔๐๓ (จ.ศ. ๑๒๒๒) ทรงอนุญาตให้ชาวเพชรบุรีได้เข้าเฝ้าและยังเปิดโอกาสให้ราษฎรที่มีความทุกข์ร้อน ถูกข้าราชการเบียดเบียนหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมทางศาลให้เข้าถวายฎีการ้องทุกข์ได้

๑๐ พฤษภาคม โปรดเกล้าฯ ให้แห่พระ โดยขบวนเรือ (จากกรุงเทพฯ ไปเมืองเพชรบุรี) ไปยังวัดมหาสมณาราม

๒๔ มิถุนายน เสด็จฯ เมืองเพชรบุรี

๒๐ ตุลาคม เสด็จฯ เมืองเพชรบุรี

พ.ศ. ๒๔๐๔

๑๘ กุมภาพันธ์ โปรดเกล้าฯ ให้ใช้เป็นที่รับแขกเมือง เช่น ราชทูตปรัสเซีย (มิสเตอร์คอลลอยเลน เบิร์กคอนต์เอวเลนเบอร์ก) ให้พักผ่อนที่เมืองเพชรบุรี

๑๕ มีนาคม โปรดเกล้าฯ ให้ทูตฮอลันดาขออนุญาตให้มิสเตอร์ไตสมันออกมาชมและหาพืชพันธุ์ไม้ที่ป่าเพชรบุรี

๑๘ ตุลาคม โปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ ประกอบพระราชพิธีในการฉลองพระชันษาที่พระนครคีรี

๑๑-๑๒ พฤศจิกายน ทอดพระเนตรดาวพุธเข้าดวงอาทิตย์ที่เขาวังเมืองเพชรบุรี ในโอกาสเสด็จฯ เอลิมพระราชมณฑิรที่พระนครคีรี และบรรจุพระธาตุในพระเจดีย์ศิลาที่ยอดเขามหาสวรรค์ (ประกาศเทวดาในวันเจริญพระพุทธรูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในองค์พระสุทนต์เสลเจดีย์) เสด็จฯ ด้วยเรือกลไฟกลับมาถึงพระนคร

๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๐๑-๒๔๐๔ เสด็จประพาสเพชรบุรี โดยเรือพระที่นั่ง (ชลมารค) ทอดพระเนตรการบูรณะพระพุทธรูปที่ถ้ำเขาหลวง พระตำหนักพลหาที่บนเขามหาสมน และการสร้างพระนครคีรี

พ.ศ. ๒๔๐๕

๒๕ มกราคม-๙ กุมภาพันธ์ เสด็จประพาสเพชรบุรี ด้วยเรือกลไฟ

พ.ศ. ๒๔๐๖

โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะปฏิสังขรณ์พระปรารค์เดิมของโบราณที่วัดมหาธาตุ

โปรดเกล้าฯ ให้ เรจิองดอนเนอร์ ผู้นำเครื่องราชอิสริยาภรณ์ของประเทศฝรั่งเศส ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องราชฯ ชมเมืองเพชรบุรีและพระนครคีรี ด้วยเรือเสพย์สหายไมตรี

๑๘ มิถุนายน โปรดเกล้าฯ ให้ทูตเนียดาลัน (เนเทอร์แลนด์) ยี่มีเจมัตเซล พร้อมด้วยคณะจำนวน ๔๒ คนเข้าชมพระนครคีรี

พ.ศ. ๒๔๐๗

เสด็จประพาสเพชรบุรีทางชลมารคโดยเรือพระที่นั่ง โปรตเกล้าฯ ให้มีพระราชพิธีโสกันต์ พระเจ้าลูกเธอสองพระองค์ คือ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภรณ์และพระเจ้าลูกเธอพระองค์เจ้ามณฑาภาธรบน พระนครคีรี

๑๓ กุมภาพันธ์ เสด็จประพาสเมืองเพชรบุรี ทอดพระเนตรเขา ป่าไม้ ทรงวัดแดดและ วัดดาว คำนวณตำแหน่งเส้นรุ้ง เส้นแวง และทรงทราบการทำนุบำรุงราษฎรสุขหรือเดือดร้อนประการใด เสด็จทอดพระเนตรเขาป่าไม้ในแขวงเมืองเพชรบุรี ราชบุรี และกาญจนบุรี และโปรดเกล้าฯ ให้เลิก กฎหมายโบราณห้ามผู้หญิงเล่นละครนอก (ละครโรงใหญ่) และละครชาตรี (ละครโรงเล็ก)

พ.ศ. ๒๔๑๐

โปรดเกล้าฯ ให้จัดทำแผนที่เมืองเพชรบุรี ตั้งแต่ปากน้ำบ้านแหลมขึ้นไปตามลำแม่น้ำจนถึง ต้นน้ำเพชรบุรี

โปรดเกล้าฯ เสวยและสร่งน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีที่วัดท่าไชยศิริ ทรงรับสั่งว่าจิตสนิทให้ พระยาเพชรบุรีจัดเอาน้ำที่วัดท่าไชยศิริ ส่งเข้ากรุงเทพฯ เดือนละครั้งๆ ละ ๓๐ - ๔๐ ตุ่มเคลือบเงิน ใน รัชกาลนี้ น้ำเพชรยังได้ใช้ในการทุดเป็นน้ำกินน้ำใช้สำหรับราชทูต อุปทูต ตรียทูตที่จำทูลพระราชสารออกไป เจริญพระราชไมตรีในต่างประเทศ (เสยย์ เกิดเจริญและคณะ, ๒๕๔๒: น.๖๑-๑๖๓ ; มูลนิธิพระเทพ สุวรรณมณี, ๒๕๔๔: น.๕๓-๑๕๕)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓) ทรง โปรดฯ เมืองเพชร และมีพระเมตตาต่อชาวเพชรบุรี ทรงเจริญรอยตามพระยุคลบาทพระบรมชนกนาถ ทรง คำนึงกับเมืองเพชรและชาวเพชรบุรีตั้งแต่ครั้งเป็นพระบรมราชปิโยรส เมื่อครั้งผนวชเป็นเณรได้เสด็จมา ประทับที่ศาลาการเปรียญจัตุรมุข วัดมหาสมณาราม

เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ก็ได้เสด็จประพาสเพชรบุรีตลอดรัชกาล ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๑๘- ๒๔๕๓ ทรงสัมพันธ์กับเมืองเพชรบุรีในเรื่องต่างๆ มีอาหารการกินสมบูรณ์ทั้งอาหารและน้ำจืด เรื่องอากาศ ที่เมืองเพชรบุรีถูกกับพระอนามัย เรื่องน้ำเพชรที่ทรงโปรดอยู่เป็นนิตย์ ทรงมีสัมพันธ์กับเมืองเพชรบุรีใน ฐานะทรงมีบาทบริจาริกา (เจ้าจอมก๊ก “อ”) ถึง ๘ คน ทรงใช้เพชรบุรีเป็นที่ประทับแรมและพักผ่อน พระราชอิริยาบถและรับรองแขกเมือง เช่น ดยุกโยฮัน อัลเบรคต์และพระชายา โปรดเกล้าฯ ซื้อที่ดินที่บ้าน ปิ่น ตำบลบ้านหม้อ ด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อสร้างเป็นพระตำหนัก “ศรเพชรปราสาท” เป็น แบบโมเดิร์นสไตล์ศตวรรษที่ ๒๐ ในยุโรป และทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนของเมืองขึ้น ๔ สาย คือ ถนน ราชดำเนิน ถนนดำรงรักษ์, ถนนราชดำริ, ถนนบริพัตร และถนนในเขตพระตำหนัก ๒ สาย คือ ถนนคันธนู และถนนสนามไชย เป็นต้น

โปรดเกล้าฯ ให้ปลูกต้นมะฮอกกานี ตามแนวถนนทั้ง ๖ สาย จำนวน ๑,๐๓๑ ต้น

โปรดเกล้าฯ ให้สร้างสะพานอรุพงษ์ เป็นอนุสรณ์แด่พระองค์เจ้าอรุพงษ์รัชสมโภชและ สะพานนเรศวรข้ามคลองวัดเกาะเชื่อมถนนบริพัตรกับถนนพานิชเจริญและถนนอมตยาวงศ์

โปรดเกล้าฯ ยกวัดใหญ่สุวรรณารามเป็นวัดหลวง

ทั้งนี้การเสด็จประพาสเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามลำดับช่วงเวลาที่ได้สำรวจข้อมูลเอกสารของคณะผู้วิจัย มีดังนี้

พ.ศ. ๒๔๑๘

๑๑-๑๘ กุมภาพันธ์ เสด็จประพาสเพชรบุรี ทรงประทับบนพระนครคีรี เสด็จประพาส เขามหาสวรรค์ ถ้ำเพิง ถ้ำพัง เขาพนมขุด สวนมะตูม ทรงทอดพระเนตรในเมืองและตลาด การนวดข้าว และทรงมนัสการพระพุทธปฏิมากรรม ๔ พระองค์ และพระพุทธรูปองค์ใหญ่ เขาหลวง และพระราชทานเงินตราเป็น มูลกัมปภัยภัณฑ์แก่พระมหาสมณวงศ์ วัดมหาสมณารามและชาวบ้านไดอิฐ

พ.ศ. ๒๔๒๙

๑๐ กุมภาพันธ์-๑ มีนาคม เสด็จประพาสเพชรบุรี ทรงประทับบนพระนครคีรี เสด็จประพาสเขามหาสวรรค์ ถ้ำเพิง ถ้ำพัง วัดพระนอน เขาหลวง และทอดพระเนตรที่ต่างๆ ในถ้ำ ทรงปิดทองพระพุทธรูป เสด็จประทับเขาน้ำร้อนและถ้ำเขาน้ำร้อน เสด็จฯ วัดถ้ำกลบ ถ้ำสาธิต ถ้ำเจ็ดแท่น และเขาลูกช้าง วัดกำแพงแลง ทอดพระเนตรการแข่งรันแทะ เสด็จประพาสเขาหลวง ถ้ำวันนอน ลงในถ้ำหลวงโปรดให้มีสดับปกรณ์ ถ้ำพระพิมพ์ ถ้ำพระเผือก เขาตอก ถ้ำจัน และพระราชทานเงินให้ชาวบ้านงไชย

วันที่ ๒๐-๒๑ กุมภาพันธ์ เสด็จพระราชดำเนินจากพระนครคีรี โดยม้าพระที่นั่ง เสด็จประพาสเขาลูกช้าง และนมัสการรอยพระพุทธบาท ทรงพระราชดำริให้ปฏิสังขรณ์เป็นมณฑปสวมรอยพระพุทธบาท โปรดเกล้าฯ ให้ทำรำแกะคณะละครเพชรบุรี ทรงพระราชนิพนธ์นิราศเมืองเพชรบุรี ที่ชาวเพชรบุรีเรียกว่า “นิราศเมืองเพชรฉบับจ้าว” นับเป็นจดหมายที่สำคัญฉบับของบ้านเมืองที่เมืองเพชรบุรี

พ.ศ. ๒๔๓๙

โปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมพระนครคีรี ใหม่ทั้งหมด

โปรดเกล้าฯ ประพาสถ้ำเขาหลวงนมัสการพระพุทธรูปประจำราชวงศ์ (รัชกาลที่ ๑-รัชกาลที่ ๔ พระพุทธรูปใหญ่ประจำถ้ำและพระพุทธรูปต่างๆ และทรงปิดทอง บางครั้งก็ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล สดับปกรณ์ในถ้ำเขาหลวงถวาย รัชกาลที่ ๔ สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินีและพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระราชทานเงินให้พระยาเพชรบุรี ซ่อมบูรณะพระพุทธรูปในถ้ำเขาหลวง และพระราชทานเงินบำรุงวัดมหาสมณารามและวัดโพธารามด้วย พระราชทานเงินให้หมอดันลับและคณะมิสชันนารีที่เพชรบุรี ในการสร้างโรงเรียน โรงคนไข้และโรงคนชรา

พ.ศ. ๒๔๔๖

๑๙ มิถุนายน เสด็จประพาสเพชรบุรี ในพิธีเสด็จฯ เปิดการเดินรถไฟเพชรบุรีและสถานีรถไฟเพชรบุรี

พ.ศ. ๒๔๔๗

๑๗ กรกฎาคม และ ๒๔-๒๕ กรกฎาคม เสด็จประพาสหัวเมือง ๑๗ กรกฎาคม ทรงประทับที่ราชบุรี โดยรถไฟขบวนพิเศษมายังเมืองเพชรบุรี โดยไม่ได้มีการแจ้งอย่างเป็นทางการ ต่อมา ระหว่างวันที่ ๒๔-๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ เสด็จฯ โดยทางเรือ ทรงประทับ ณ พลับพลา หน้า

จวนเจ้าเมื่อเพชรบุรี (ผู้ว่าราชการ) เสด็จประพาสทางเรือข้างเหนือ น้ำ บางทะเล และเสด็จฯ พระนครคีรีตลอดจนประพาสวัดต่างๆ ในเมืองเพชรบุรี ช่วงวันที่ ๒๙ กรกฎาคม เสด็จประพาสวัดต่างๆ และทรงถวายกับปัยกัณฑ์ไว้บำรุงวัดใหญ่สุวรรณาราม แล้วเสด็จกลับพระนคร

พ.ศ. ๒๔๕๒

๑๑-๑๘ กันยายน เสด็จฯ ทรงประทับบนแพที่ประทับหน้าจวน โดยเรือและเสด็จกลับทางรถไฟ ในการเสด็จประพาสเพชรบุรีครั้งนี้ ทรงทอดพระเนตรวัดใหญ่สุวรรณาราม เสด็จประพาสที่ตำบลบ้านป็นและวัดเกาะ วัดมหาสมณาราม พระราชทานเงินบำรุงวัด ๘๐๐ บาท เสด็จฯ บ้านลาว ตำบลยี่หน เสด็จฯ พระนครคีรี ออกที่ประทับเมืองเพชรบุรี ทรงยกวัดสุวรรณาราม (วัดใหญ่) ขึ้นเป็นวัดหลวงและทอดพระเนตรวัดอู่ท่าย

๒๑ กันยายน เสด็จฯ วัดใหญ่สุวรรณาราม ทรงชักถามในการก่อสร้างพระอุโบสถและศาสนาคารเปรียญ

๒๖ กันยายน-๑๐ ตุลาคม เสด็จฯ ทางชลมารค ประพาสทางเหนือถึงบ้านป็นทอดพระเนตรที่จะสร้างวังและโปรดเกล้าฯ ให้ซื้อที่ดินต่อสำหรับสร้างวัง เสด็จประพาสในคลองวัดเกาะไปถึงตำบลท่าหิน ประกอบพิธีในงานพระราชพิธีฉลองพระชนมพรรษาที่ท้องพระโรง ทอดพระเนตรที่จะตัดถนนจากสถานีรถไฟไปบ้านป็นและทอดพระเนตรถางป่าทำวนะด้วย

๓-๙ ธันวาคม เสด็จโดยรถไฟพระที่นั่ง ประทับพักแรมที่ตำบลบ้านป็น ทอดพระเนตรการวางแผนที่จะสร้างพระราชวัง ทอดพระเนตรแบบพระที่นั่ง ทอดพระเนตรพื้นที่ที่จะขยายพระราชวัง ทอดพระเนตรการตกแต่งพระนครคีรีสำหรับรับแขกเมือง ตามลำดับ

พ.ศ. ๒๔๕๓

๘-๑๔ กรกฎาคม เสด็จฯ โดยรถไฟ ประทับที่พลับพลาบ้านป็น เสด็จฯ ท้องพระโรงที่ประทับตำบลบ้านป็นเมืองเพชร โปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ทอดพระเนตรฐานรากพระที่นั่ง ทอดพระเนตรแผนที่และทรงกระทำกรณต่างๆ ในการนี้เสด็จโดยรถม้าพระที่นั่งทอดพระเนตรถนนดำรงรักษ์และถนนราชดำเนิน ทอดพระเนตรสะพานอรุพงษ์ และพระเก้าอี้ห้ามเสด็จหลังวัดสิงห์ถนนราชดำริและทรงโปรดเกล้าฯ บวชนาคหลวง บุตรของพระยาสุรินทรภาไชย ณ วัดมหาสมณาราม เสด็จฯ กลับพระนครด้วยรถไฟพระที่นั่ง

๑๐ สิงหาคม - ๑๑ กันยายน เสด็จประพาสเพชรบุรี ในวันที่ ๑๔ สิงหาคม เสด็จพระราชดำเนินมาเพชรบุรี โดยรถไฟพระที่นั่ง ประทับแรม ณ พลับพลาในเขตพระราชฐานบ้านป็นทอดพระเนตรถนนในเขตพระราชฐานบ้านป็นถึงสะพานอรุพงษ์ ทรงพระเก้าอี้ห้ามทอดพระเนตรถนนตัดใหม่ถึงวัดป้อมพระราชทานนามว่า “ถนนบริพัตร” และทอดพระเนตรถนนต่างๆ ประพาสตลาดเมืองเพชร และทรงกำหนดการพระราชพิธีก่อฤกษ์พระตำหนักที่ทรงสร้างใหม่ ตำบลบ้านป็น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีพืชมงคล (พิธีขอฝน) ทอดพระเนตรสถานที่ริมแม่น้ำ ซึ่งจะโปรดเกล้าฯ ให้ทำสะพานจากถนนดำรงรักษ์ และตัดถนนอินทารามไปบรรจบถนนบริพัตร ตลอดจนทอดพระเนตรกิจการต่างๆ ของเมืองเพชรบุรี (เสวย เกิดเจริญ, ๒๕๔๒: น. ๖๓-๑๐๙ ; กรมศิลปากร, ๒๕๑๖: น.๑-๒๕)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ (พ.ศ. ๒๔๕๓-๒๔๕๘)

เมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร ตำแหน่งรัชทายาทได้เสด็จมาประทับแรมที่เพชรบุรี ถึงสองครั้ง ดังนี้

ครั้งแรก วันที่ ๑-๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๒ เสด็จมาประทับแรมที่แพกลางแม่น้ำเพชร หน้าจวนผู้ว่าราชการเมืองเพชรบุรี ทรงร่วมในพระราชพิธีฉลองพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษา และเฉลิมพระชนมพรรษา ๕๗ พรรษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ครั้งที่สอง วันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ เสด็จมาประทับแรมที่พลับพลาในพระราชวังบ้านปืน เสด็จทรงร่วมในพระราชพิธีก่อพระฤกษ์พระตำหนักบ้านปืน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปลูกต้นตะเคียน และโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชทรงปลูกต้นปีบ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ปลูกต้นไม้พระองค์ละต้น

เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ ช่วงรัชสมัยของพระองค์ทรงเสด็จฯ มาประทับ ณ เมืองเพชรบุรี หลายครั้ง

พ.ศ. ๒๔๕๗

๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗ เสด็จประพาสตัวเมืองเพชรบุรี และทอดพระเนตรกริษาของกองทหารราบที่ ๒๔ ต่อมาในวันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗ เสด็จทางไกล นำกองเสือป่าเสนาหลวงรักษาพระองค์ กองลูกเสือหลวงโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ตรงไปตำบลเขาย้อย อ้อมไปทางด้านทับตะโก จึงเดินทางกลับไปอำเภोजอมบึง และค่ายหลวงบ้านโป่ง

พ.ศ. ๒๔๕๙

๒๔ เมษายน พระราชทานพระแสงราชศัสตราประจำเมืองเพชรบุรี ณ พลับพลาทองในสนามกลางเมืองเพชรบุรี เชิงเขาวัง (ปัจจุบันอยู่เชิงเขาวังที่สำนักงานคลังจังหวัดเพชรบุรี)

โดยมีกระแสพระราชดำรัสว่า "เราขอให้พระแสง ซึ่งเป็นของที่เรานำมาใช้สอยอยู่เนืองๆ มอบไว้ ขอให้ข้าราชการแลอาณาประชาราษฎร์เมืองเพชรบุรี พร้อมกันรับพระแสงของเราเป็นเครื่องหมายแห่งพระราชอำนาจเพื่อใช้ปราบปรามเหล่าร้ายที่จะมาคิดย่ำยีพระราชอาณาจักร สำหรับปราบปรามคนพาลทุจริตที่จะคิดร้ายต่อประชาชนชาวเมือง นอกจากนี้ ให้เป็นเครื่องเตือนใจให้ข้าราชการผู้รับตำแหน่งปกครองราษฎรใช้อำนาจโดยยุติธรรม เพื่อให้ได้รับความสุขเสมอหน้ากันในหมู่ราษฎรชาวเมืองเพชรบุรี ส่วนหน้าที่ของพลเมืองทั้งหลายเมื่อได้รับความปกครองอยู่ร่มเย็นเป็นสุขแล้ว เป็นหน้าที่จงรักภักดีต่อตัวเราผู้เป็นเจ้านายของเจ้าทั้งหลาย โดยตั้งใจที่จะปฏิบัติตามพระราชกำหนดกฎหมาย เพื่อฟังคำตักเตือนของผู้ปกครอง ที่เราตั้งแทนตัวเช่นนี้จะนับว่าราษฎรทั้งหลาย ได้ช่วยรักษาพระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินและเป็นผู้สมควรรับพระแสงราชศาสตราไว้ในเมืองนี้ต่อไป"

๙-๑๐ พฤษภาคม เสด็จพระราชดำเนินทางรถไฟ ไปจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในคราวเสด็จพระราชดำเนินกลับพระนคร ทรงแวะประทับที่ พระราชวังบ้านปืน

พ.ศ. ๒๔๖๐

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินหัวเมืองปักษ์ใต้ เพื่อสำรวจคอคอดกระ ทรงประทับแรมที่พระราชวังรามราชนิเวศน์ (บ้านปืน) ทั้งเสด็จฯ ไปและเสด็จฯ กลับ

พ.ศ. ๒๔๖๑

๑๐ เมษายน เสด็จพระราชดำเนินจากกรุงเทพฯ โดยรถไฟพระที่นั่งพิเศษถึงสถานีเพชรบุรี เวลา ๕.๓๐ ทรงเสด็จประทับที่พระรามราชนิเวศน์ วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑ เสด็จไปประทับ ณ ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ เมื่อคราวประชวรพระโรคภูมิแพ้ นายแพทย์ประจำพระองค์ ได้กราบบังคมทูล แนะนำให้เสด็จประทับพักผ่อนที่ชายทะเล จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักค่ายหลวง บางทะเล

๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑ เสด็จพระราชดำเนินค่ายหลวงบางทะเล จังหวัดเพชรบุรี ประทับแรมที่พระราชวังบ้านปืน ในวันที่ ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ เสด็จไปประทับแรมที่ค่ายหลวงบางทะเล เสด็จประทับแรมที่พระราชวังบ้านปืนอีกครั้งหนึ่ง หลังจากได้เสด็จประทับแรมที่ค่ายหลวงบางทะเล ก่อนที่จะเสด็จกลับกรุงเทพฯ

๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ เสด็จประทับแรมที่พระราชวังบ้านปืน และในวันที่ ๑๙ กรกฎาคม โปรดเกล้าฯ ให้ชาวเพชรบุรี ได้เข้าเฝ้าละอองธุลีพระบาทและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรเลื่อนพระยาพิไชยสุนทร ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี (ทอง จันทรางศุ) เสด็จกลับจากเพชรบุรี กลับกรุงเทพฯ โดยรถไฟพิเศษ

พ.ศ. ๒๔๖๒

๒๙ เมษายน เสด็จประทับแรม ณ หาดเจ้าสำราญ ๑ คืน ก่อนที่จะเสด็จกลับกรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๖๕

๒๓ เมษายน เสด็จพระราชดำเนินเป็นครั้งสุดท้าย ทรงเสวยพระกระยาหารกลางวัน ที่พระรามราชนิเวศน์ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระวรชายา ต่อมาเสด็จไปทรงพักผ่อนที่ ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ

พ.ศ. ๒๔๖๖

๒๑ พฤษภาคม เสด็จฯ ประทับค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ โดยรถไฟพระที่นั่ง แล้วทรงประทับ พระเก้าอี้หันไปยังชายฝั่งทะเลที่บางควาย ในการสร้างพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ประทับพลลาชั่วคราว ทอดพระเนตรเรือใบและละครชาตรีของคณะ “หม่อมเมือง”

พ.ศ. ๒๔๖๗

๑๒ เมษายน- ๒๐ มิถุนายน เสด็จฯ ประทับพักผ่อนพระราชอิริยาบถในฤดูร้อน ณ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ (พ.ศ.๒๔๖๘-๒๔๗๗)

พ.ศ.๒๔๖๗ เอกสารจดหมายเหตุผลฉบับแรกที่แสดงถึงพระราชประสงค์แห่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในการสร้างที่ประทับส่วนพระองค์ที่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้แก่ พระราชหัตถเลขาจากวังสุโขทัย ลงวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ โปรดเกล้าฯ ให้หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร ผู้อำนวยการศิลปากรสถานแห่งราชบัณฑิตยสภาไปอำนวยการสร้างวังใหม่ที่ตำบลหัวหิน คือ วังไกลกังวล และตรวจการที่จะซ่อมแซมแก้ไขพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน (กรณีการ์ตันประเสริฐ, ๒๕๔๖: น. ๗-๑๐)

พ.ศ. ๒๔๗๕ อันเป็นปีที่กรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๑๕๐ ปี คณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครองประเทศเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยในช่วงที่เสด็จแปรพระราชฐาน ณ วังไกลกังวล

พ.ศ. ๒๔๗๖ เสด็จแปรพระราชฐาน ณ วังไกลกังวล ได้เสด็จประพาสเพชรบุรี ทอดพระเนตรต้นน้ำเพชรบุรี เสด็จฯ วัดมหาธาตุวรวิหาร ทอดพระเนตรการซ่อมแซมพระปรางค์ และพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ร่วมบูรณะพระปรางค์ จำนวนเงิน ๑,๕๐๐ บาท โปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงศึกษาธิการใช้พระราชวังรามราชนิเวศน์ เปิดเป็นโรงเรียนต่างๆ อาทิ โรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรม ต่อมาในเดือนตุลาคมศกเดียวกันได้เกิดกบฏบวรเดช กองทหารจังหวัดเพชรบุรี มีพระยาสุรพันธ์เสนี เทศบาลบาลมณฑลราชบุรี พันตรีหลวงสร สิทธยานุกการ (สิทธิ แสงชูโต) ผู้บังคับการทหารบกที่ ๑๔ เพชรบุรี พระยาวิเศษฤทัย (ม.ล.เจริญ อิศรางกูร) ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรีได้ประกาศอัยการศึก เฉพาะจังหวัดเพชรบุรี และระดมทหารกองหนุนเพื่อถวายความปลอดภัยแก่รัชกาลที่ ๗ และพระบรมวงศานุวงศ์ต่อมาทั้งสามท่านนี้ได้ถูกจับกล่าวหาว่าเป็นกบฏ ขณะเกิดเหตุการณ์ทรงประทับอยู่ ณ วังไกลกังวล เป็นเหตุให้ทรงตัดสินใจพระทัยเสด็จออกจากวังไกลกังวลไปประทับที่จังหวัดสงขลา ราว ๑ เดือน จึงเสด็จฯ กลับกรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๗๗ ในวันที่ ๒ มีนาคม ทรงสละราชสมบัติและมีได้เสด็จกลับฯ ประเทศไทยอีกเลยประทับที่ประเทศอังกฤษจนเสด็จสวรรคต (เสวย เกิดเจริญ, ๒๕๔๐: น.๖๖)

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ (พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๘๙) ในรัชกาลของพระองค์ เป็นช่วงเวลาเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในจังหวัดเพชรบุรีทหารญี่ปุ่นเข้ายึดอำนาจสร้างสนามบินที่บ้านหนองบัว ตำบลท่าแยง อำเภอยายาย ปลายช่วงสงครามได้เกิดค่ายเสรีไทยของฝ่ายสัมพันธมิตร ที่บ้านท่าตะคร้อ ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอเขาย้อย ต่อมาทหารญี่ปุ่นแพ้พันธมิตรจึงไม่มีการสู้รบในจังหวัดเพชรบุรี ทางสหประชาชาติได้ขอใช้สถานที่โรงเรียนฝึกหัดครูมูลสำหรับซังพักเชลยศึกชั่วคราว

พ.ศ. ๒๔๘๙ ระหว่างวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช พร้อมด้วย สมเด็จพระราชชนนี เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่งแปรพระราชฐาน ณ วังไกลกังวล เสด็จฯ ทอดพระเนตรพระนครคีรีหรือเขาวังเพชรบุรี และทอดพระเนตรอุตสาหกรรมพื้นเมืองที่พระรามราชนิเวศน์ ในวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เสด็จฯ ประพาสเพชรบุรี (กัลยาณวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์, สมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้าฯ. ๒๕๓๗: น. ๔๒๖ ; เสวย เกิดเจริญ, ๒๕๔๐: น. ๓๕)

๓. การเสด็จพระราชดำเนินจากพระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระราชจริยวัตรที่อาจกล่าวได้ว่า ทรงเป็นนักเดินทางไกลที่อาจเรียกได้ว่ามากที่สุดพระองค์หนึ่งของประเทศ พระราชจริยวัตรเด่นเกี่ยวกับการเสด็จพระราชดำเนินครั้งสำคัญ สรุปได้ดังนี้

๓.๑ การเสด็จพระราชดำเนินจากพระราชประวัติ

พ.ศ. ๒๔๗๐ เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ณ โรงพยาบาลเคมบริดจ์ (ต่อมาคือ เม้าท์ออร์เพิน) เมืองเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้รับการถวายพระนามจาก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช”

พ.ศ. ๒๔๗๑ ตามเสด็จฯ สมเด็จพระบรมราชชนกและพระราชชนนีมาประทับประเทศไทย ประทับ ณ พระตำหนักใหม่วังสระปทุม ระหว่าง พ.ศ.๒๔๗๒-๒๔๗๖ ในช่วงฤดูร้อนของทุกปีตามเสด็จ สมเด็จพระราชชนนี พระเชษฐภคินี และพระเชษฐา มาประพาสและประทับที่โรงแรมรถไฟหัวหิน ตำบลหัวหิน (กรรณิการ์ ต้นประเสริฐ, ๒๕๔๖: น. ๕-๖ ; บัณฑิต จุฬาสัย, ๒๕๓๐: น. ๕๑ ; กัลยาณวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์, สมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้าฯ, ๒๕๓๗: น. ๑๕๙)

พ.ศ. ๒๔๗๖-๒๔๘๑ ตามเสด็จสมเด็จพระราชชนนีพร้อมด้วยพระเชษฐภคินี และพระเชษฐาไปประทับ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ตามพระดำริของสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า เนื่องจากสภาพ บ้านเมืองยังไม่เรียบร้อย และเป็นโอกาสสำหรับการศึกษา และรักษาพระพลานามัยของพระเจ้าหลานเธอใน ต่างประเทศ

พ.ศ. ๒๔๗๗ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จฯ ขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๘ สถาปนาพระอิสริยยศพระอนุชาเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช

พ.ศ. ๒๔๘๑ เดือนพฤศจิกายน ตามเสด็จฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จนิวัติ ประเทศไทย ครั้งที่ ๑ ประทับ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เสด็จกลับประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ เพื่อทรงศึกษาต่อเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑ (พุทธศักราชยังไม่มีเปลี่ยนแปลง แบบสากล)

พ.ศ. ๒๔๘๘-๒๔๘๙ เดือนธันวาคม ตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จนิวัติ ประเทศไทย ครั้งที่ ๒ ประทับ ณ พระที่นั่งบรมพิมานในพระบรมมหาราชวัง ระหว่างวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ถึง ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ในวันที่ ๘ มีนาคม เสด็จประพาสจังหวัดเพชรบุรีทอดพระเนตร พระนครคีรี (เขาวัง) และพระรามราชนิเวศน์ (กัลยาณวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์, สมเด็จพระพี่นาง เธอเจ้าฟ้าฯ, ๒๕๓๗ : น.๑๙๓-๑๙๔ ; เสย്യ เกิดเจริญ, ๒๕๔๐ : น.๗๐)

วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จสวรรคตด้วยต้อง พระแสงปืน รัฐบาลได้กราบบังคมทูลเชิญพระเจ้าน้องยาเธอภูมิพลอดุลยเดช ขึ้นครองราชย์สมบัติเป็น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ และ วันที่ ๑๙ สิงหาคม ศกเดียวกัน เสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศสวิตเซอร์แลนด์เพื่อศึกษาต่อ (ณัฐวุฒิ สุธิสสงครามและประยูทธ สิทธิพันธ์, ๒๕๒๒: น. ๒๘๖-๒๙๐)

พ.ศ. ๒๔๙๑-๒๔๙๒ เสด็จพระราชดำเนินระหว่างประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ประเทศฝรั่งเศส และ ประเทศอังกฤษ เพื่อทรงเยี่ยมเยียน หม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร ทรงประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่ ประเทศฝรั่งเศส และต่อมาได้ทรงหมั้นกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร

พ.ศ. ๒๔๙๓ เสด็จนิวัติประเทศไทยพร้อมด้วยหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร พระคู่หมั้น ประทับ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน

วันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอาณันทมหิดล

วันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ โปรดเกล้าฯ ให้จัดการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร และทรงสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์

ระหว่างวันที่ ๒๙ เมษายน ถึง ๓ พฤษภาคม ศกเดียวกัน เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และวันที่ ๓ พฤษภาคม เสด็จพระราชดำเนินกลับกรุงเทพฯ ขบวนรถไฟพระที่นั่งหยุดที่สถานีรถไฟเพชรบุรีเป็นเวลา ๓ นาที ให้ข้าราชการและประชาชนรอรับเสด็จฯ และทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของ

วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๓ เสด็จฯ กลับประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พร้อมด้วยสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์ เพื่อรักษาพระวรกายให้ต่อเนื่องตามคำแนะนำของแพทย์ที่ถวายการรักษา

พ.ศ. ๒๔๙๔ วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ เสด็จฯ กลับมาประทับประเทศไทยเป็นการถาวร พร้อมด้วยสมเด็จพระราชินีสิริกิติ์และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัลยา สิริโสภาพรณวดี ประทับ ณ ตำหนักจิตรลดารโหฐาน และพระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต

๓.๒ การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร ในช่วงต้นรัชกาล หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง ประเทศไทยต้องเผชิญภัยที่ร้ายแรงและสั่นคลอนความมั่นคงของประเทศจากลัทธิคอมมิวนิสต์ที่แผ่ขยายมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รุนแรงมากและได้แพร่อุดมการณ์เข้าสู่ประเทศไทยหลายทาง โดยเฉพาะพื้นที่ที่ประชาชนยากจนข้นแค้น การแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์ครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัดรวมทั้งจังหวัดเพชรบุรี มีการยึดพื้นที่ก่อตั้งเป็นค่ายการรบคุกคามฝ่ายบ้านเมืองอย่างจริงจัง ชักนำราษฎรให้หลงนิยมเป็นปรปักษ์กับฝ่ายบ้านเมือง มีการปะทะต่อสู้กันอย่างรุนแรงถึงระดับต้องใช้กำลังเข้าปราบปราม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปพื้นที่เสี่ยงภัยของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์หลายแห่ง และเคยมีผู้สื่อข่าวต่างประเทศกราบบังคมทูลถามว่า ที่มีพระราชดำริให้มีโครงการต่างๆ เกิดขึ้นทรงหวังว่าจะทำให้คอมมิวนิสต์น้อยลงหรือ ทรงตรัสตอบว่า มิได้สนพระราชหฤทัยว่าคอมมิวนิสต์จะน้อยลงหรือไม่ แต่ทรงมุ่งหวังจะทำให้ประชาชนหิวน้อยลง พระราชภารกิจหนักในช่วงเวลานั้นกว่า ๒๐ ปี จึงต้องทรงปฏิบัติการสงครามสู้กับความยากจนอันเป็นมหันตภัยในขณะนั้น ด้วยการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในทุกภูมิภาค ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๘-พ.ศ. ๒๕๐๒ ทรงประจักษ์ในความทุกข์ยาก ขาดแคลนของราษฎรทั่วทุกหนแห่ง และทรงขจัดปัญหาความเดือดร้อนทั้งปวงร่วมกับฝ่ายบริหารบ้านเมือง โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตแทรกซึมจากคอมมิวนิสต์อันเป็นดินแดนที่ไม่ปลอดภัย ทรงเชื่อมั่นว่า ถ้าอาณาประชาราษฎร์มีความอยู่ดีกินดีแล้ว ย่อมยินดีในความสงบสันติสุขมากกว่าการรบราฆ่าฟัน จึงสามารถดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาบ้านเมืองอย่างเป็นขั้นเป็นตอน อันนำไปสู่ความมั่นคงของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

อำเภอหัวหินเป็นสถานที่แรกที่เสด็จฯ ไปแทบทุกปี เนื่องจากมีพระตำหนักที่วังไกลกังวลในการประทับอยู่แล้ว และเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ พอสมควร หัวหินจึงเป็นแห่งแรกที่ทรงเริ่มสำรวจดิน น้ำ อาชีพ ความเป็นอยู่ของราษฎร ซึ่งถือว่าเป็นการบุกป่าฝ่าดงจริงๆ ระยะนั้นทั้งสองพระองค์ เสด็จฯ ออกแทบทุกวัน ทรงตระเวนไปแทบทุกตำบลจากหัวหิน ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี โครงการเล็กๆ ก็เริ่มเกิดขึ้น นี่คือจุดแรกของการเริ่มต้นที่ทรงพัฒนา โดยพระราชทานความช่วยเหลือในการดำรงชีพ เบื้องต้นแก่ราษฎร

พ.ศ. ๒๔๙๘ ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นเวลา ๗ วัน **เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในเขตภาคกลาง** ได้แก่ จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี นครสวรรค์ ชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง และพระนครศรีอยุธยา ในช่วงเวลาเดียวกันทั้งสองพระองค์ได้มีพระราชดำริที่จะพัฒนาชนบทบริเวณหัวหิน ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี และเพชรบุรีไปพร้อมๆ กันด้วย

ระหว่างวันที่ ๒-๒๐ พฤศจิกายน ศกเดียวกัน เป็นเวลา ๑๙ วัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ **เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรในภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** ด้วยขบวนรถไฟพิเศษและรถยนต์พระที่นั่ง ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น เลย อุดรธานี หนองคาย สกลนคร กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ทุกจังหวัดที่เสด็จฯ แทบจะเรียกว่า ครบครันกันทีเดียว ขึ้นรถลงเรือ รถไฟ เครื่องบิน พระราชพาหนะแทบทุกชนิด การประทับแรม ส่วนมากจะประทับศาลากลางจังหวัด และจวนผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นจุดศูนย์กลาง

พ.ศ. ๒๕๐๑ ระหว่างวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ถึง ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นเวลา ๑๕ วัน **เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรภาคเหนือ** เริ่มที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ลพบุรี นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก สุโขทัย ตาก ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ แพร่ และอุตรดิตถ์

พ.ศ. ๒๕๐๒ ระหว่างวันที่ ๖ มีนาคม - ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ **เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรภาคใต้** ขบวนรถไฟพระที่นั่งหยุดตามสถานี นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ราษฎรเฝ้ารับเสด็จฯ สถานีละ ๓ นาที เสด็จฯ ต่อไปยังจังหวัดชุมพร ระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่ ตรัง พัทลุง สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และสุราษฎร์ธานี รวมเวลาเสด็จพระราชดำเนิน ๒๐ วัน

ทุกภูมิภาคที่เสด็จฯ ผ่านได้ทรงทราบความจริงหลายประการ ทั้งทางธรรมชาติ ภูมิประเทศและสภาพของประชาชน ประการสำคัญทรงประจักษ์ถึงความจงรักภักดีของราษฎรอย่างไม่ทรงคาดคิดมาก่อน การที่ประชาชนถวายความรัก ความศรัทธา และกำลังพระทัยต่อพระองค์ ทำให้ทรงตระหนักถึงหน้าที่ของพระองค์มากขึ้น ทั้งสองพระองค์ทรงปรึกษารื้อฟื้นในสิ่งที่ทรงพบเห็นว่าจะต้องแก้ไข และช่วยเหลือให้ชีวิตของราษฎรให้ดีขึ้นอย่างไรในอนาคต (เกษมหลาง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ๒๕๔๒: น. ๙๙-๑๘๕)

๓.๓ การเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักในความสำคัญของการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดี และความร่วมมือกันในด้านต่างๆ เช่นเดียวกับในอดีตที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยเสด็จพระราชดำเนินเยือนนานาประเทศมาแล้ว ซึ่งก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างอเนกอนันต์ ประจวบกับต่างประเทศได้กราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จฯ มาหลายประเทศแล้ว จึงมีพระราชวินิจฉัยเห็นสมควรที่จะเสด็จฯ พร้อม

ด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการ และโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ จึงเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยือนสาธารณรัฐเวียดนามตามคำกราบบังคมทูลเชิญเป็นประเทศแรก จากนั้นก็ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย เสด็จพระราชดำเนินทั้งสิ้น ๓๑ ครั้ง จำนวน ๒๙ ประเทศตามลำดับ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๑๐ ทั้งช่วงจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๓๗ เสด็จเยือนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หลังจากนั้นไม่เสด็จต่างประเทศอีกเลย ก่อนการเสด็จฯ เยือนต่างประเทศได้มีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓ ความบางตอนมีดังนี้

“...การไปต่างประเทศคราวนี้ ก็ไปเป็นทางราชการแผ่นดิน เป็นการทำตามหน้าที่ของข้าพเจ้าในฐานะเป็นประมุขของประเทศ ในสมัยนี้ประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก ต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ จะว่าชนทุกชาติเป็นญาติพี่น้องกันก็ว่าได้ จึงควรพยายามให้รู้จักนิสัยใจคอกัน ทั้งต้องผูกน้ำใจกันไว้ให้ดีด้วย

ในการเยี่ยมเยือนประเทศต่าง ๆ ข้าพเจ้าก็จะแสดงต่อประชาชนของประเทศเหล่านั้นว่า ประชาชนชาวไทยมีมิตรจิตมิตรใจต่อเขา และข้าพเจ้าจะพยายามเต็มที่เพื่อให้ฝ่ายเขารู้จักเมืองไทย และเกิดมีน้ำใจที่ดีต่อชาวไทย...”

ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ เพื่อกระชับสัมพันธไมตรีกับประเทศนั้น เป็นพระราชกรณียกิจสร้างสันติภาพและความเข้าใจอันดีกับมิตรประเทศเพื่อความร่วมมือและความปลอดภัยของชาติ ได้ทรงพบกับพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี และประธานาธิบดีของประเทศนั้นๆ ตลอดจนบุคคลสำคัญหลายสาขาของแต่ละประเทศ รวมทั้งนักข่าวที่ขอพระราชทานสัมภาษณ์ ด้วยพระปรีชาสามารถรอบรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมของประเทศต่างๆ ความรู้ทันเหตุการณ์และศิลปวิทยาอันกว้างไกล รวมถึงพระอัจฉริยภาพด้านภาษา สามารถพระราชทานพระราชดำรัสได้ทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเยอรมัน มีพระวิจลณญาณอันสุขุมรอบคอบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า พร้อมด้วยพระราชจริยวัตรอันงดงามเป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนในนานาประเทศ ทำให้ทรงได้รับการยกย่องเฉลิมพระเกียรติอย่างสูงส่ง และทรงเผยแพร่งเกียรติคุณของประเทศไทยให้นานาชาติได้รู้จักและเข้าใจ เป็นการเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศที่ประสบผลสำเร็จอย่างสูง (กรมศิลปากร, ๒๕๕๒: น. ๖๒-๖๓)

ดังนั้น เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศไทย ในวันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๐ รัฐบาลจึงได้จัดพิธีการรับเสด็จฯ และสมโภชพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทุกจังหวัดทั่วประเทศ จังหวัดเพชรบุรีโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี (นายจาด อูร์สยะนันท์) ให้หน่วยราชการ และอาคารบ้านเรือนตกแต่งตามประทีปโคมไฟในเวลากลางคืน ประดับธงชาติมีกำหนด ๓ วัน นับแต่วันเสด็จฯ มาถึง พระสงฆ์ตามวัดต่างๆ สวดถวายพระพร และย่าฆ้องกลองในวันและเวลาที่เสด็จฯ มาถึง นักบวชหรือผู้ทำพิธีในศาสนาอื่นๆ ให้ทำพิธีถวายพระพรตามลัทธิศาสนานั้นๆ และหยุดราชการในวันเสด็จฯ มาถึง ๑ วัน

๔. การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรี

ข้อเขียนของกรรณิการั ตันประเสริฐที่อ้างถึงหนังสือ “พระมามลายโศกหล้าเหลือสุข” (อ้างถึง ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, ๒๕๔๑: น.๖) อันเป็นพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีความสำคัญบางตอนที่ทำให้ทราบว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ได้เสด็จฯ ผ่านจังหวัดเพชรบุรีไปประทับที่โรงแรมรถไฟหัวหินเมื่อถึงฤดูร้อน และทรงพระสำราญมาก ความบางตอนมีดังนี้

“...ในปีพ.ศ.๒๔๗๒-๒๔๗๖ ในช่วงปิดภาคการศึกษา และฤดูร้อน สมเด็จพระบรมราชชนนีจะพาพระโอรสธิดาไปประทับที่โรงแรมรถไฟหัวหิน “พระโอรสธิดาทั้งสามพระองค์ทรงโปรดสรงน้ำทะเลมากวันหนึ่ง ๆ จะทรงลงเล่นน้ำถึงสองครั้ง คือ เช้าสองโมงเศษ และบ่ายสี่โมงเย็น ครั้งหนึ่งจะทรงเล่นนานเป็นชั่วโมง สมเด็จพระบรมราชชนนีมักเสด็จไปด้วยเสมอ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์โปรดเล่นทรายด้วย ทรงขุดหลุมขนาดใหญ่ แล้วฝังมหาดเล็กตัวโตลงไป เอาทรายกลบให้มิดเหลือแต่ศีรษะโผล่ขึ้นมา...”

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา กล่าวไว้ว่าหนังสือได้เบื้องพระยุคลบาท ความบางตอนว่า “...เมื่อเสด็จนิวัตพระนครใหม่ๆ นั้น พระองค์ไม่ได้เสด็จออกต่างจังหวัดเลย ทรงเล่าว่าสภาพของสถาบันพระมหากษัตริย์ยังไม่เข้าที่เข้าทาง เครื่องไม้เครื่องมือของพระองค์ก็ไม่มี รับสั่งเหมือนไม่มีแขนขา พระองค์ท่านก็อยู่ในสภาพที่ไม่รู้จะทำอะไรเหมือนกัน “แต่ก็ได้ประกอบพระราชกรณียกิจไปตามเท่าที่โอกาสจะเอื้ออำนวย...” (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๔๔: น. ๔๔)

ท่านผู้หญิงเจนหล่ง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา อดีตนางสนองพระโอษฐ์ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เขียนไว้ในหนังสือทำเป็นธรรมความบางตอนว่า “ในยามที่ทรงแปรพระราชฐานในฤดูร้อน ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จะเสด็จฯ ไปเยี่ยมเยียนราษฎรในท้องถิ่นใกล้เคียงอยู่เป็นนิจ โดยเฉพาะที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ทั้งสองพระองค์จะเสด็จฯ ไปเยี่ยมกลุ่มชาวไร่ในเขตนิคมสร้างตนเองของเขื่อนเพชรที่ประสบปัญหาในการผลิต สิ่งแรกที่พระราชทาน คือ สิ่งของอุปโภคบริโภคและปัจจัยต่อจากนั้นได้พระราชทานพระราชดำริแก่เจ้าหน้าที่ให้ช่วยเหลือราษฎรที่ต้องการจะช่วยเหลือตนเองได้เข้ามาทำมาหากินให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง” (เจนหล่ง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ๒๕๔๒: น. ๑๐๒)

ข้อเขียนของพลตำรวจเอกวิสิษฐ เดชกุญชร ในหนังสือรอยพระยุคลบาท กล่าวบางตอนไว้ว่า “...เวลาเสด็จฯแปรพระราชฐานไปประทับที่วังไกลกังวลคราใด ตำรวจพลร่ม ซึ่งตั้งค่ายตรงข้ามกับวังไกลกังวลจึงมีโอกาสดูความปลอดภัยใกล้ชิดเสมอ ตำรวจพลร่มเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของฝ่าละอองธุลี พระบาทมานาน ทุกพระองค์ทราบถึงภารกิจอันหนัก และเสียงอันตรายของตำรวจพลร่มที่ปฏิบัติอยู่ทั้งในและนอกประเทศและทรงพระกรุณาเสด็จฯ เยี่ยมทั้งค่ายนเรศวร และที่ตั้งของตำรวจพลร่มแม้ในที่ทุรกันดาร เช่น ในป่าลึก และบนภูเขาสูงเสมอ...

...ราวเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๑๐ เมื่อผมมาเป็นครูฝึกตำรวจตระเวนชายแดนในค่ายฝึกของพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน อำเภอชะอำ เมื่อเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมประชาชน และเจ้าหน้าที่ในอำเภอหัวหิน และท้องที่ใกล้เคียง โปรดเกล้าฯ ให้ผมตามเสด็จฯ เพื่อถวายความปลอดภัย การคมนาคมสมัยนั้นยังไม่

สะดวกถนนลาดยางมีแต่ถนนเพชรเกษม นอกนั้นส่วนใหญ่เป็นถนนดิน ผมสังเกตเห็นว่า ในการเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมประชาชนแบบไม่เป็นทางการนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถเสด็จฯ อย่างไม่รีบร้อน พระราชทานโอกาสให้กับประชาชนเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอย่างใกล้ชิด เป็นกันเองโดยไม่ถือพระองค์ ประชาชนเมื่อเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจไปยืนคอยถวายความปลอดภัยอยู่ริมถนน เขาก็รู้ว่าพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกำลังจะเสด็จฯ ผ่านที่ตรงนั้น จึงมีผู้ไปคอยรับเสด็จฯ และถวายของตามริมถนนเป็นระยะๆ ของที่ถวายส่วนมากก็เป็นผัก และผลไม้สดได้จากน้ำพักน้ำแรงของเขานั่นเอง พระเจ้าอยู่หัวทรงขับรถเอง และทรงหยุดทุกแห่งที่มีผู้คอยเฝ้าฯ จะถวายของอยู่ พืชผักและส้มสุกลูกไม้ที่ประชาชนถวายนั้มีจำนวนมาก ส่วนพระเครื่องต้น (ครีวหลวง) จึงเลือกบางส่วนนำไปประกอบพระกระยาหารถวาย ส่วนที่เหลือผมทราบาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่สถานที่ต่างๆ เช่น โรงพยาบาล และโรงเรียน เพื่อให้ผู้ป่วย นักเรียน และผู้ขัดสนได้รับพระราชทานนำไปบริโภค...” (วชิษฐ เดชกุญชร, ๒๕๔๔: น. ๒๒-๒๓, น. ๑๕๖-๑๕๗)

ชาวเพชร ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระราชทานเพลิงศพนายบุญมา เล่าหลักดี ความบางตอนว่า ...ข้าราชการ และชาวเมืองเพชรต่างเฝ้ารอฟังข่าวว่าจะเสด็จประพาสเพชรบุรีหรือไม่เมื่อได้ทราบกำหนดเสด็จฯ ไร่ส้มสาร์กา ในวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ จึงเป็นที่ชื่นชมยิ่งนัก ได้ทราบล่วงหน้าเพียงสองวัน เพราะไม่มีพระราชประสงค์ให้ต้องลำบากในการเตรียมการรับเสด็จ น้ำพระทัยที่ทรงมีความห่วงใยเช่นนี้เป็นที่ซาบซึ้งและเกิดทุนบุญชำนั้ ไร่ส้มนี้อยู่ห่างจากถนนเพชรเกษมประมาณ ๒๐ กิโลเมตร เป็นไร่ส้มที่มีเนื้อที่กว้างขวางแห่งหนึ่งของเพชรบุรี เป็นการเสด็จประพาสในท้องที่อำเภอเขาย้อยเป็นครั้งแรก ชาวบ้านชาวกระเหรี่ยง ลาวโซ่งมาเฝ้ารับเสด็จฯ เป็นจำนวนมาก ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องแต่งกายลาวโซ่งทุกพระองค์ ถวายพืชผลที่ปลูกกันเองด้วย เมื่อเสด็จผ่านได้ยินพระสุรเสียง “เอยหน้าๆ ขึ้นดูจะได้เห็น” เป็นความชุ่มชื่นใจสุดพรรณนา เสดวยพระกระยาหารกลางวันแล้วเสด็จทอดพระเนตรต้นส้ม ทรงพอพระราชหฤทัย นายบุญมาเป็นคนขยัน มีอุตสาหกรรมทำไร่จนเป็นผลดี รับสั่งให้ทำดีต่อไปอีก หลังจากเสด็จฯ กลับฝนได้ตกลงมามากพอสมควร นับว่าเป็นนิมิตอย่างสูง... (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายบุญมา เล่าหลักดี, ๒๕๒๑: น.๑๕-๒๐)

ข้อเขียนของอัครวัฒน์ โอสธานุเคราะห์ ซึ่งได้สัมภาษณ์หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์ อดีตราชเลขาธิการ ความบางตอนมีดังนี้ ...ทุกครั้งที่ตามเสด็จพระราชดำเนิน ทรงรับสั่งกับราษฎรที่มาเฝ้าอย่างใกล้ชิด บางทีราษฎรก็เอาพระหัตถ์ของพระองค์ไปวางที่ศีรษะของเขาแล้วทอดพระบาทของท่าน สิ่งที่ประทับใจผมก็คือ แวดตาที่ราษฎรมองพระองค์เป็นแววตาบริสุทธิ์ ทรงถึว่านอกจากทรงดำรงฐานะประมุขแล้วคล้ายกับเป็นที่พึ่งของเขาด้วย ทั้งสองพระองค์เสด็จไปทุกถิ่นทุรกันดาร ซึ่งบางแห่งแม้แต่เจ้าหน้าที่ไม่เคยเข้าไปในตำบลหรือจังหวัดนั้นเลย การที่เสด็จฯ ไปเช่นนั้นจะได้ทรงทราบว่าเขาเป็นอยู่อย่างไร จะทรงช่วยแก้ไขปัญหาคความทุกข์สุขของเขาได้อย่างไร นี่เป็นพระราชกรณียกิจที่ผมเรียกได้ว่า สำคัญที่สุดของพระองค์ท่าน... (อัครวัฒน์ โอสธานุเคราะห์, ๒๕๔๙: น. ๑๘๒ อ้างถึงสัมภาษณ์ ม.ล.ทวีสันต์ ลดาวัลย์ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๙)

ข้อเขียนของนายปราโมทย์ ไม่กล้าด อติตอธิตกรมชลประทาน ในหนังสือการทรงงานของพ่อ มีความบางตอนว่า “...ไม่ว่าพระองค์จะพระราชทานพระราชดำริ แนวคิด หรือโครงการอะไรออกไป จะทรงศึกษาด้วยพระองค์เองก่อน ทั้งจากตำรา จากการวิจัยและการสอบถามจากผู้รู้...”

พระองค์ท่านเป็นนักวางแผน พระวิสัยทัศน์และสายพระเนตรยาวไกล บางสิ่งคนไทยยังไม่เก่ง ยังไม่มีคนรู้เรื่อง ก็ส่งคนไปศึกษาต่างประเทศไปนำความรู้หลักวิชาการสมัยใหม่ ประสบการณ์ต่างๆ มาแก้ปัญหาของราษฎร เมื่อถึงเวลาจะทรงงานจริง ก็โปรดให้ทำตำราถวาย ผมได้รับมอบหมายให้ทำตำราการสร้างเขื่อนดินขนาดเล็กและฝายมูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อให้พระองค์ได้ศึกษา ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ทรงสนพระทัยในการหาแหล่งน้ำให้กับราษฎรเป็นอย่างมาก อุปกรณ์ในการทำงานเรื่องน้ำที่สำคัญที่สุด คือ แผนที่ เพราะบ่งบอกข้อมูลได้ครบทุกเรื่อง ทรงเรียนรู้วิชาการแผนที่อย่างแตกฉานและประยุกต์ใช้ผสมผสานได้อย่างเหมาะสม ข้าราชการบางคนยังชี้แผนที่ไม่ถูกเลย อย่างโครงการฝนหลวง ทรงสังเกตเห็นพระเสโท (เหงื่อ) ออกมาก แสดงว่ามีความชื้น จึงทรงศึกษาถึงสภาพน้ำในบรรยากาศในรูปแบบของความชื้นหรือไอน้ำที่มีอยู่ตามธรรมชาติ จากตำราทั้งของไทยและต่างประเทศ ทรงคิดว่าน่าจะทำให้ฝนตกนอกฤดูการได้ ทรงจุดประกายให้มีการทดลอง แล้วก็ประสบผลสำเร็จเป็นครั้งแรกของโลก... (ปราโมทย์ ไม่กล้าด, ๒๕๕๖: น.๗๙)

นายวสุ สุมิตร อติตรองราชเลขาธิการ สำนักพระราชวัง เขียนไว้ในเรื่อง การทรงงานทุกอย่างเพื่อประชาชน ความบางตอนว่า “...การทรงงานพัฒนาในยุคแรกๆ มีความยากลำบากในการเดินทาง เครื่องไม้เครื่องมือยังไม่ทันสมัยเช่นปัจจุบัน แม้แต่พระอาการประชวรก็เป็นผลสืบเนื่องมาจาก การทรงงานหนักในพื้นที่ทุรกันดารมาก่อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาในการแบ่งเวลา ในช่วงเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในพื้นที่ ทรงใช้เวลาส่วนใหญ่ในการมีพระราชดำรัสกับชาวบ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทรงให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้วยเหตุเพราะชาวบ้านผ่านสิ่งที่มีความทุกข์ สุข สิ่งที่ล้มแล้วล้มอีกมาเป็นเวลานาน แต่สิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่ในตัวเอง คือ ความอดทนและการต่อสู้ดิ้นรน เพื่อความอยู่รอดที่เรียกว่า ไม่ยอมแพ้แก่ชีวิต โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการจึงให้ความเคารพ ความคิดชาวบ้านเสมอ ส่วนข้าราชการที่มาเฝ้ารับเสด็จจะมีพระราชดำรัสด้วยภายหลัง...” (วสุ สุมิตร, ๒๕๕๘: น. ๔๐-๔๑)

บันทึกการถวายงานของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีคนที่ ๑๖ ในหนังสือ ทำเป็นธรรม ความบางตอนว่า “...เมื่อผมได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ผมมีโอกาสรับใช้เบื้องพระยุคลบาทอยู่เสมอๆ โดยเฉพาะเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับโครงการตามพระราชดำริ จนกระทั่ง ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ผมดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผมเห็นว่าโครงการต่างๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีมากขึ้น และกระจายไปทั่วประเทศ และโครงการเหล่านั้นมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของรัฐบาล จึงได้กำหนดให้มืองค์กระดบชาติมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการดำเนินงานสนองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เรียกว่า “คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” เรียกย่อว่า “กปร.” มีหน้าที่ควบคุม กำกับดูแลติดตามผล และประสานการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจทั้งปวงที่ดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้สามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว และเป็นไปตามเป้าหมายมีประสิทธิภาพสูงสุด (เกษหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ท่านผู้หญิง. ๒๕๔๒: น. ๕๗๑-๕๗๓)

ข้อเขียนของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา กล่าวไว้ในหนังสือใต้เบื้องพระยุคลบาท ความบางตอนว่า “...ผมได้มีโอกาสถวายงานในฐานะเลขาธิการ กปร. ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นต้นมา เป็นระยะเวลาห้วงชีวิตที่มีความสุข และสนุกที่สุดที่เคยมีมา ในยุคนั้นจะประทับอยู่ในนครหลวงไม่ถึงครึ่งปี นอกนั้นก็เสด็จประพาสไปในภูมิภาคต่างๆ ที่สบายๆ จะไม่ค่อยเสด็จฯ ส่วนใหญ่จะเสด็จฯ ไปในพื้นที่ที่มีปัญหาทุรกันดารที่สุด เสด็จฯ กลับที่ประทับยามดึกแก่ๆ ทุกวัน ระหว่างเสด็จฯ ทรงพระเมตตาสอนพวกเราในทุกอย่าง ได้เรียนรู้มากมายจากพระองค์ท่าน และรู้จักการทำงานให้แก่แผ่นดินอย่างแท้จริง พระองค์ทรงรู้จักแผ่นดิน และพสกนิกรของพระองค์ทุกกระเปาะนิ้ว

...วันหนึ่งทรงรับสั่งกับผมว่า “...ในฐานะพระมหากษัตริย์ตามปกติต้องอยู่บนยอดปิรามิดใช่ไหม แต่ปิรามิดเมืองไทยนี้เป็นปิรามิดหัวกลับ...พระเจ้าแผ่นดินต้องแบกทุกสิ่งทุกอย่างไว้ รู้ไหมว่าทำไมที่ต้องแบกไว้หนัก เหน็ดเหนื่อยทุกวันนี้ เพราะว่าประชาชนเขายังยากจนอยู่ และเมื่อประชาชนยากจนแล้ว เขาไม่มีอิสรภาพ เสรีภาพและเมื่อเขาไม่มีอิสรภาพ เสรีภาพ เขาก็เป็นประชาธิปไตยไม่ได้

นอกเหนือไปจากความยากจนที่ทรงจัดแล้ว เป้าหมายปลายทางที่ไกลแสนไกลออกไปนั้นคือ การสร้างประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ประชาธิปไตยนั้นเกิดจากปากท้อง ไม่ใช่รัฐธรรมนูญ ๓๐๐ กว่ามาตรา ไม่ใช่เกิดขึ้นมาด้วยลายลักษณ์อักษรหรือตัวบทกฎหมายหรืออะไรทั้งสิ้น แต่เกิดจากจิตสำนึก ความรู้สึกเห็นแก่ส่วนรวม แต่คนต้องมีกินก่อน トラบไตที่เป็นคนจนอยู่ เป็นประชาธิปไตยไม่ได้หรอก เห็นชัดเจนว่าทรงหลงอาการที่ทรงพระประชวรครั้งใหญ่ ทรงพระเกษมสำราญเหลือเกินที่มีโอกาสทำงานให้พสกนิกรของพระองค์อีกครึ่งหนึ่ง หลังจากนั้น จังหวะงานที่ทรงอยู่ก็เริ่มต้นอย่างทรงพลังอีกครั้งหนึ่ง โครงการพระราชดำริโครงการแล้วโครงการเล่า ก็ได้จัดทำขึ้นมาทุกหัวระแหงของแผ่นดิน...” (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๓๗: น. ๑๒๔-๑๒๕)

นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริคนที่ ๔ ให้สัมภาษณ์มีความบางตอนว่า “...เมื่อมีพระราชดำริให้ทำเรื่องต่างๆ สำนักงาน กปร. จะเป็นผู้รวบรวมแนวพระราชดำรินั้น แล้วประสานงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการแล้ว กปร. มีหน้าที่จัดสรรงบประมาณให้ หลังจากนั้นเข้าไปช่วยประสานงาน ติดตาม แก้ไขปัญหา เมื่องานเสร็จประเมินผลว่าเป็นอย่างไร แล้วถวายรายงานให้ทรงทราบ สิ่งแรกพระองค์ท่านจะยึดถือประชาชนเป็นหลัก ทรงเข้าหา และเข้าถึงประชาชน สอบถามเรื่องปัญหาต่างๆ ว่าเป็นอย่างไร น้ำ อาชีพ วิถีชีวิต สภาพธรรมชาติ เพื่อจะทรงทราบถึงปัญหาของเขา จะทรงบอกกับประชาชนว่าทำอะไรให้ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร หลังจากนั้นจะทรงวางแผนทางพัฒนาพระราชทานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปดำเนินงาน...” (อัศวรัตน์ โอสถานุเคราะห์, ๒๕๔๙: น. ๑๙๒-๑๙๓ อ้างถึงสัมภาษณ์นายปานเทพ กล้าณรงค์ราญ)

พล.ร.อ. ม.จ.กาฬวรรณดิศ ดิศกุล อดีตสมุหราชองครักษ์ เล่าไว้ในหนังสือหนึ่งในโลก จอมกษัตริย์มหาราชผู้ยิ่งใหญ่ ความบางตอนมีดังนี้ “...พระองค์ท่านไม่ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะเอาเงินงบประมาณแผ่นดินมาใช้ในตอนริเริ่มโครงการ เพราะถ้าโครงการนั้นไม่ประสบผลสำเร็จ ก็จะเป็นการสูญเสียงบประมาณแผ่นดิน ซึ่งเป็นเงินที่เก็บมาจากภาษีอากรจากราษฎรท่านนั้น จึงทรงยอมให้เสียเงินส่วนพระองค์เสียเอง เมื่อโครงการใดประสบผลสำเร็จแล้ว และรัฐเห็นดีด้วยจึงจะทรงมอบให้รัฐบาลดำเนินการต่อไป...”

(อัครวัฒน์ โอสถานุเคราะห์, ๒๕๔๙: น. ๕๒ อ้างถึงสัมภาษณ์ พล.ร.อ. ม.จ.กาพวรรณดิศ ดิศกุล ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙)

ม.ร.ว.สุประภาดา เกษมสันต์ ราชเลขาณการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ เล่าไว้ในหนังสือหนึ่งในโลก จอมกษัตริย์มหาราชผู้ยิ่งใหญ่ ความบางตอนว่า “...จากการเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรตามที่ต่างๆ ในการนี้ทรงพบว่า ราษฎรส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในต่างจังหวัดเป็นจำนวนมากที่ไม่รู้หนังสือ อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ซึ่งเป็นผลให้ถูกเอาเปรียบต่างๆ นานา และบางคนจะต้องออกจากโรงเรียนเนื่องจากผู้ปกครองไม่มีปัญหาที่จะส่งให้เรียน เมื่อทรงพบหรือทรงทราบจะรับลูกหลานราษฎรบางรายที่ทรงเห็นสมควรไว้เป็นนักเรียนในพระบรมราชานุเคราะห์ ทรงรับอุปการะในเรื่องการศึกษาจนกว่าจะเรียนจบ เพื่อให้มีความรู้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและช่วยครอบครัวได้ต่อไป (อัครวัฒน์ โอสถานุเคราะห์, ๒๕๔๙, น. ๑๓๙ อ้างถึงสัมภาษณ์ ม.ร.ว.สุประภาดา เกษมสันต์ วันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๙)

ข้อเขียนของนายพะยอม แก้วกำเนิด จากเอกสารการเขียนลงหนังสือรอยเสด็จฯ เพชรบุรี มีข้อความบางตอนว่า ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาที่แก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี มีข้าราชการตั้งแถวรอรับเสด็จฯ ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี (นายจาด อรุณยานันท์) กราบทูลแนะนำข้าราชการผู้ใหญ่ เมื่อทรงพระดำเนินมาถึงครูใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรี (นายพะยอม แก้วกำเนิด) ทรงหยุดทอดพระเนตรและมีรับสั่งว่า “ยินดีที่พบครู และครูต้องทำหน้าที่ให้สมบูรณ์พัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ นำความรู้เป็นหลักการไปคิดแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาตนเองและบ้านเมืองด้วยคุณธรรม คุณธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ครูต้องสอน ฝึกอบรมให้นักเรียนมีความรู้ รู้จักคิดบนพื้นฐานของความรู้และวิธีการคิดอย่างชาญฉลาด รู้จักทำอย่างมีจุดหมายและแผนงานทั้งนี้ด้วยคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม” (พะยอม แก้วกำเนิด, ๒๕๖๐: น. ๑๑)

ข้อเขียนของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ในหนังสือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับคณะ องคมนตรี ความบางตอนกล่าวไว้ว่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เคยพระราชทานพระราชดำรัสกับพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้นเกี่ยวกับแนวทางในการเสริมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดน เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แนวพระราชดำริ ความบางตอนว่า “...ให้ดำเนินการสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนในลักษณะผสมผสานควบคู่กับการปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อสร้างความใกล้ชิดกับราษฎร.....ยกระดับคุณภาพชีวิต มีบริการจากภาครัฐเพื่อการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ปลอดภัยจากขบวนการยาเสพติด มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลุกจิตสำนึกในความเป็นคนไทย มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และให้ความร่วมมือต่อทางราชการในด้านความมั่นคง (สุรยุทธ์ จุลานนท์, ๒๕๕๖: น. ๑๑๙ ; สำนัก กปร., ๒๕๕๔)

และพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรีและนายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีในปัจจุบันให้สัมภาษณ์กับคณะผู้วิจัย มีสาระสำคัญ โดยสรุปดังนี้

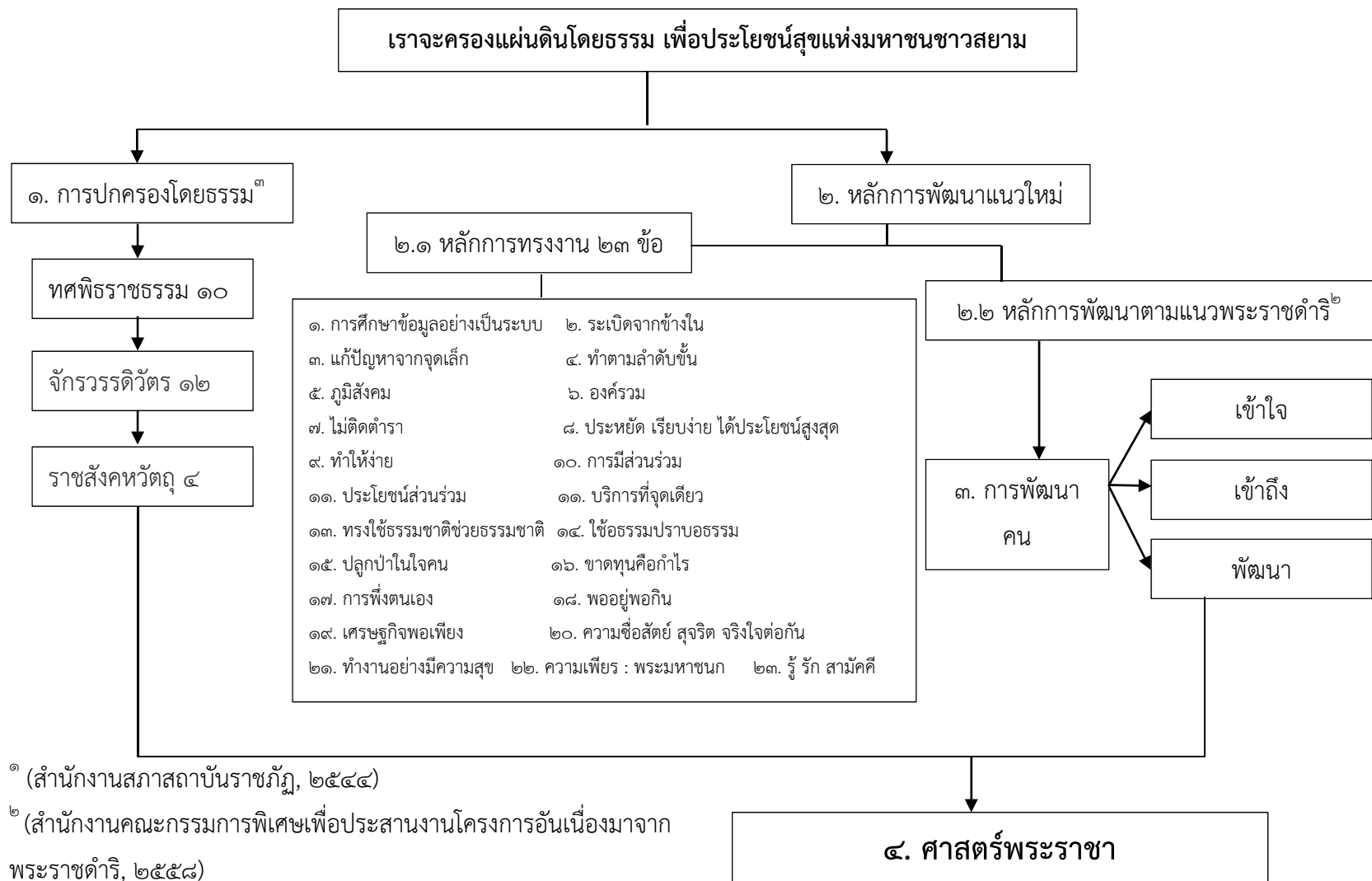
“...เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสรับสั่งให้คณะองคมนตรีเข้าเฝ้าฯ ณ โรงพยาบาลศิริราช ทรงรับสั่งว่า “ฉันจะตั้งกองทุนการศึกษา ให้เอาเงินฉันไปใช้ไปทำอะไรก็ได้ เป้าหมายคือ ให้โรงเรียนสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง เรื่องที่จะสร้างคนดีเป็นเรื่องยาก ขอให้ เป็นหน้าที่ของทุกคน ต้องเอาอาสาสมัครมาช่วยทำ...”

เรื่องการศึกษาคือมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลกับโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนและการส่งเสริมในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำว่า การสร้างคนดี และปัญหาของเยาวชนในพื้นที่ห่างไกล คือ ไม่มีการแนะแนวการใช้ชีวิตที่มีคุณภาพให้เยาวชนแล้วก็ไม่มีสอนเรื่องงานอาชีพ ไม่มีการแนะแนวไม่มีการสอนก็เลยทำให้เยาวชนขาดโอกาสไปพอสมควร โครงการกองทุนการศึกษานี้ก็จะเน้นในเรื่องการเรียนการสอนควบคู่กับการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและการประกอบอาชีพ เพื่อให้เด็กได้มีพื้นฐานคุณภาพชีวิตที่ดี (สุรยุทธ์ จุลานนท์, ๒๕๕๕, กุมภาพันธ์ ๑๙)

๕. หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

จากปรัชญาการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ซึ่งมีผู้ศึกษาได้ศึกษาจากเอกสารของนักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรที่พระองค์พระราชทานพระปฐมบรมราชโองการว่า “จะครองแผ่นดินโดยธรรม” หมายความว่า การปกครองบ้านเมืองได้ยึดพุทธปรัชญาอันเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่ว่าด้วย ทศพิธราชธรรม ๑๐ จักรวรรดิวัตร ๑๒ ราชสังคหวัตถุ ๔ เพื่อนำไปสู่ “ประโยชน์และความสุขของประชาชน” จะนำไปประเทศชาติของพระองค์พัฒนาไปสู่ “ศาสตร์ของพระราชา” พระองค์ทรงมีความจำเป็นจะต้องอาศัยกลยุทธ์ที่เหมาะสม ทรงคิดวิธีการใหม่ๆ ขึ้น เพื่อใช้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศให้เหมาะสมตามแนวปรัชญาของพระองค์ ดังแผนภูมิปรัชญาการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ดังนี้

ปรัชญาการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

^๑ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, ๒๕๔๔)

^๒ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๘)

^๓ (อัชฌา ธรรมจักร์, ๒๕๕๐)

จากแผนภูมิที่ ๑ สรุปปรัชญาการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรพิจารณาในลักษณะเป็นกระบวนการของการพัฒนาสู่เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยแบ่งรายละเอียดดังต่อไปนี้ (สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, ๒๕๕๔: น. ๒๗-๓๑)

๕.๑ การปกครองโดยธรรม ปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรเป็นปรัชญาในแนวทางพุทธปรัชญา แต่มีลักษณะเป็นปรัชญาของพระองค์ ดังนั้นธรรมจึงเป็นหัวใจของปรัชญาดังปรากฏในใจความว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม” ซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินการไปสู่เป้าหมายเพื่อ “ประโยชน์สุขแห่งชาวยุค” ความตรงกันกับสภาวะที่เรียกว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรทรงใช้หลักธรรมซึ่งมีอยู่ในพระไตรปิฎกที่ว่าด้วยพระมหากษัตริย์ในแนวพุทธปรัชญาเป็นกลุ่ตธิในการปกครองและพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงสนพระทัยศึกษาหลักธรรม และทรงเข้าใจหลักธรรมนั้นอย่างถ่องแท้ ทรงปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นอย่างสม่ำเสมอ เคร่งครัด และพระราชทานพระบรมราโชวาทเน้นย้ำให้ประชาชนประพฤติดีดมั่นในธรรมเสมอมา เพื่อให้บังเกิดความเข้าใจในปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรจึงรวบรวมหลักฐานมาทำความเข้าใจดังนี้

“ธรรม” เป็นปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรมีรากฐานมาจากพุทธปรัชญา เพื่อเป็นการกำหนดปรัชญาของพระองค์ในการปกครองประเทศ เพราะคำว่า “ธรรม” สำหรับผู้เป็นบรมกษัตริย์ราช ประการหนึ่ง คือ **ราชธรรม** ซึ่งมี ๑๐ ประการที่เรียกว่า **ทศพิธราชธรรม** จะปรากฏอยู่ในพุทธวจนะและพระองค์ทรงนำมาใช้ในการเสด็จพระราชดำเนินทรงพระราชกรณียกิจนับแต่บัดนั้นมาอย่างสม่ำเสมอ (อชฌนา ธรรมจักร, ๒๕๕๐: น. ๑๐-๑๑)

๕.๑.๑ ทศพิธราชธรรมหรือราชธรรม ๑๐ ประการ

ทศพิธราชธรรมหรือราชธรรม ๑๐ คือ ธรรมของพระราชาหรือกษัตริย์ที่พระเจ้าแผ่นดิน ควรประพฤติ มี ๑๐ ประการดังนี้

๑) ทาน (การให้) คือ การสละทรัพย์สินของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

๒) ศีล (ความประพฤติดีงาม) คือ การสำรวมกายและวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตติดิคุณ ให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์

๓) ปริจาคะ (การบริจาค) คือ การเสียสละความสุขสำราญ ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔) อาชชวะ (ความซื่อตรง) คือ ซื่อตรง ทรงสัตย์ ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๕) มัทวะ (ความอ่อนโยน) คือ การมีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่ง หยาบคาย กระด้าง ถือองค์ มีความสง่าเกิดแต่ท่วงที กิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม

๖) ตปะ (ความทรงเดช) คือ การแผดเผากิเลสตัณหาให้เข้ามาครอบงำจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้

๗) อักโกธะ (ความไม่โกรธ) คือ การไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธจนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและการกระทำต่างๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจักษ์ไว้ระงับความเคืองชุนวินิจฉัยความ และการกระทำด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง

๘) อหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) คือ การไม่บีบคั้นกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีดหรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเห็จอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียน ลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎรผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

๙) ขันติ (ความอดทน) คือ การอดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกาย น่ายเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ทอดทิ้ง ถึงจะถูกข่มขู่ถูกหยันด้วยคำเสียดสี ถากถาง อย่างไรก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

๑๐) วิโรธนะ (ความไม่คลาดธรรม) คือ การวางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรมคงที่ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ร้าย ลาม สักการะ หรืออิฏฐารมณ์ อนิฏฐารมณ์ใดๆ สถิตมั่นใจธรรมทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลัก การปกครองตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ไม่ประพฤติกเล็ดเลือนวิบัติไป

๕.๑.๒ จักรวรรดิวัตร ๑๒ ได้ศึกษาไว้ว่าวัตรของพระเจ้าแผ่นดิน หรือพระจริยาที่พระเจ้าแผ่นดินพึงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอหรือธรรมอันเป็นพระราช-จริยานุวัตร เป็นหลักธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์ในทางพุทธศาสนาที่มีมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งเป็นจริยวัตรในแนวพุทธปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรทรงนำมาใช้ในการปกครองแผ่นดิน ดังที่ปรากฏโดยชัดเจนในพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตรเป็นหลักปรัชญาในแนวพุทธปรัชญา พระองค์ทรงถือและอาศัยธรรมข้อนี้เป็นหลักสำหรับการปกครองประเทศ ๑๒ ประการ ดังนี้

- ๑) ควรอนุเคราะห์คนในราชสำนักและคนภายนอกให้มีความสุข ไม่ปล่อยปละละเลย
- ๒) ควรผูกไมตรีกับประเทศอื่น
- ๓) ควรอนุเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์
- ๔) ควรเกื้อกูลพราหมณ์ คหบดี และคฤปติชน คือเกื้อกูลพราหมณ์และผู้ที่อยู่ในเมือง
- ๕) ควรอนุเคราะห์ประชาชนที่อยู่ในชนบท
- ๖) ควรอนุเคราะห์สมณพราหมณ์ผู้มีศีล
- ๗) ควรจักรักรักษาฝูงเนื้อ นก และสัตว์ทั้งหลายมิให้สูญพันธุ์

ในกุศลสุจริต

๘) ควรห้ามชนทั้งหลายมิให้ประพฤติดิฉิธรรม และชักนำด้วยตัวอย่างให้อยู่

- ๙) ควรเลี้ยงดูคนจน เพื่อมิให้ประกอบกิจการทุจริตและอกุศลต่อสังคม
- ๑๐) ควรเข้าใกล้สมณพราหมณ์เพื่อศึกษาบุญและบาป กุศล และอกุศลให้แจ่มชัด
- ๑๑) ควรห้ามจิตมิให้ต้องการไปในที่ที่พระมหากษัตริย์ไม่ควรเสด็จ
- ๑๒) ควรระงับความโลภมิให้ปรารถนาในลาภที่พระมหากษัตริย์มิควรจะได้

๕.๑.๓ ราชสังคหวัตถุ ๔ คือ สังคหวัตถุของพระราชาหรือธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจประชาชน หลักการสงเคราะห์ประชาชนมี ๔ ประการดังนี้ คือ

๑) สัสสมณะ (ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตร) คือ ความที่ทรงพระปรีชาในการบำรุงธัญญาหารผลาหารให้บริบูรณ์ในพระราชอาณาเขต โดยอุบายนั้นๆ เพื่อให้สรรพผลอันเกิดแต่เกษตรมณฑลสมบูรณ์

๒) บุริสมณะ (ความฉลาดในการสงเคราะห์ส่งเสริมคนดีมีความสามารถ) คือ การสงเคราะห์พระราชวงศ์และข้าทูลละอองธุลีพระบาท ผู้ประกอบราชกิจฉลองพระคุณ ทั้งฝ่ายทหารทั้งฝ่ายพลเรือนด้วยวิธีนั้นๆ เป็นต้นว่าทรงยกย่องพระราชทานยศฐานันดรตำแหน่งเจ้าหน้าที่โดยสมควรแก่กุลวงศ์วิทย์สามารถและความชอบในราชการ

๓) สัมมาปาสะ (อุบายเครื่องผูกคล้องน้ำใจประชากรให้นิยมยินดี) คือ ทรงบำบัดความทุกข์เดือดร้อน บำรุงให้เกิดความสุขความเจริญแก่ประชาราษฎร และบ้านเมืองด้วยอุบายต่างๆ ปราบกฏพระคุณเป็นเครื่องผูกใจประชาชนให้จงรักภักดียิ่งขึ้น

๔) วาจาเปยยะ (ความมีวาจาอันคู่ต็มน้ำใจ ทำความเป็นที่รักให้เกิด) คือ ทรงทักทาย ปราศรัยแก่บุคคลทุกชั้นตลอดถึงราษฎรสามัญทั้งผู้ให้ผู้น้อยโดยควรแก่ฐานะและภาวะ

นอกจากทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตรแล้วยังมีหลักธรรมที่เรียกว่า ราชสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นธรรมในแนวพุทธปรัชญาที่ว่าด้วยหลักธรรมสำหรับนักปกครอง ซึ่งจะให้กษัตริย์ปกครองประเทศ โดยมีพระราชจรรยานุวัตรเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ยึดเหนี่ยวน้ำใจประชาชน และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรทรงยึดเหนี่ยวหลักธรรมอันเป็นแนวปกครองประชาชนมาตามปรัชญาที่ทรงประกาศไว้

๕.๒ หลักการพัฒนาแนวใหม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชสมบัติในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ในขณะที่ทรงพระเยาว์พระชนมพรรษา ๑๙ พรรษา สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ยังคงบอบช้ำจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประชาชนเดือดร้อน ชีวิตความเป็นอยู่แออัด ฐานะยากจน ดังนั้น เมื่อเสด็จฯ กลับจากการไปศึกษาที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ จึงได้พระราชทานพระราชดำริในการช่วยเหลือพสกนิกรให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทรงพัฒนาและทรงใช้หลักธรรมเป็นกลยุทธ์ในการปกครองและพัฒนาประเทศ ทรงแก้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นโดยพระองค์เองโดยตรง

หรือผ่านองค์กรของรัฐบาลก็ตาม เป้าหมายก็เพื่อจะพระราชทานประโยชน์สุขให้แก่ราษฎร เป็นที่ประจักษ์ให้เห็นมากยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงค้นคิดและพัฒนากลยุทธ์ขึ้นใช้แก้ปัญหา เป็นแนวคิดและทฤษฎีใหม่ภายใต้ปรัชญาการปกครองแผ่นดินของพระองค์ และการแก้ปัญหาต่างๆ ก็ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง แนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ในเชิงปรัชญาตลอดจนพระราชทานเป็นพระบรมราโชวาทในโอกาสต่างๆ อย่างต่อเนื่องและมีลักษณะเฉพาะของพระองค์เอง ไม่ปรากฏในทฤษฎีของชาวตะวันตกมาก่อน จึงสมควรจะเรียกว่า **ปรัชญาการพัฒนาแนวใหม่** ซึ่งแบ่งระยะการพัฒนาประเทศสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน ซึ่งศึกษาได้จากข้อมูลของมูลนิธิชัยพัฒนา (มูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๕๙) ได้แก่

พระราชดำริระยะแรก : การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๔๙๕) พระราชดำริเริ่มแรก จึงเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ราษฎรประสบอยู่ ได้แก่ การช่วยเหลือด้านการแพทย์ สาธารณสุข และการสังคมสงเคราะห์ เพราะทรงเห็นว่าการพัฒนาสุขภาพพลานามัยของประชาชนให้พ้นจากความเจ็บป่วย ย่อมนำไปสู่การพัฒนาในทุกๆ ด้าน

พระราชดำริระยะที่สอง : พัฒนาประเทศให้พออยู่พอกิน (พ.ศ. ๒๔๙๖ - ๒๕๒๐) ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เริ่มเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรในทุกภูมิภาคของประเทศ ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะรับทราบถึงปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อนและความต้องการของราษฎร ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พระราชดำรินี้ จึงเป็นการให้ความช่วยเหลือในลักษณะโครงการพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อให้ราษฎรสามารถพึ่งตนเองได้เป็นสำคัญ ซึ่งโครงการพัฒนาในระยะนี้ มีชื่อที่เรียกแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานพัฒนา คือ โครงการตามพระราชประสงค์ โครงการหลวง โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ และโครงการส่วนพระองค์

เริ่มโดยการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อความมั่นคง โดยเฉพาะบริเวณชายแดนของประเทศที่มีปัญหา กับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้ราษฎรลดการอพยพโยกย้าย มีหลักแหล่งที่อยู่อาศัยที่มั่นคง สามารถประกอบอาชีพ สืบต่าอาปากได้ ทรงเน้นการพัฒนาการเกษตรด้านต่างๆ เช่น ดิน พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เป็นต้น ทรงเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมโดยพื้นฐาน กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าจะต้องพัฒนาด้านการเกษตรให้มีความมั่นคงเข้มแข็งก่อน

จากนั้นเป็นเรื่องของการคมนาคม เพื่อให้ราษฎรเดินทางสะดวกและปลอดภัยขึ้น รวมทั้งการจัดสรรที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ซึ่งทั้งหมดนี้ ต่างสัมพันธ์และเชื่อมโยงถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งสิ้น ที่ส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญมั่นคงทางเศรษฐกิจ

พระราชดำริระยะที่สาม : เศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ. ๒๕๒๑ - ปัจจุบัน) เมื่อทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐ มีแนวโน้มตามกระแสโลกและมีระบบการค้าเสรีมากขึ้น ผลจากการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลง มีความสลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและ

กันก็ต้องอาศัยความ“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และการ“รู้จัก สามัคคี” ของทุกฝ่าย ส่งผลให้ประชาชนและชุมชนในชนบทที่ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม ดำเนินการได้อย่างประหยัด และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่าหลักการทรงงานของพระองค์ที่เป็นแนวทางจะทำให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต

๕.๒.๑ หลักการทรงงาน ๒๓ ประการ

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) (๒๕๕๘) ได้ให้ไว้เป็นแนวปฏิบัติตามเบื้องพระยุคลบาท เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้และขยายไปสู่การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งสร้าง “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” โดยมีหลักการดังนี้

๑) **ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ** การที่พระองค์จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่ง จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารต่างๆ แผน ที่สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และลงสอบถามราษฎรในพื้นที่ ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง รวดเร็วตรงตามความต้องการของประชาชน

๒) **ระเบิดจากข้างใน** พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่อง *การพัฒนาคน* ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาล่วงก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว เพราะเกิดจากความแตกต่างกันตามหลักภูมิสังคมหรือสภาพทางภูมิศาสตร์ ประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่แต่ละกลุ่มชนก็จะก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง

๓) **แก้ปัญหาค่อยๆ แก้** พระองค์ ทรงแก้ปัญหามาในภาพรวม (macro) ก่อนเสมอ แต่การแก้ไขปัญหาก็จะทรงเริ่มจากจุดเล็ก (micro) คือ การแก้ไขปัญหามาเฉพาะหน้าที่ซึ่งคนมักจะมองข้าม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...ถ้าปวดหัวก็คิดอะไรไม่ออก...เป็นอย่างนั้นต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน....มันไม่ได้เป็นการแก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปวดหัวก่อน เพื่อที่จะให้อยู่ในสภาพที่คิดได้ก่อน.....แบบ (Macro) นี้ เขาจะทำแบบรี้อทั้งหมด ฉันไม่เห็นด้วย...อย่างบ้านคนอยู่เราบอกบ้านนี้มันผุตรงนั้น ผุตรงนี้ ไม่คุ้มที่จะไปซ่อม...เอาตกลงรี้อบ้านนี้ระเบิดเลย เราจะไปอยู่ที่ไหน ไม่มีที่อยู่...วิธีทำต้องค่อยๆ ทำ จะไประเบิดหมดไม่ได้...”

๔) **ทำตามลำดับขั้นตอน** พระองค์ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดของประชาชน ล่วงก่อน ได้แก่ สุขภาพสาธารณสุข จากนั้นจึงเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้ และเกิดประโยชน์สูงสุด

ด้านการทำตามขั้นตอนนั้น พระองค์ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาเมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญ และฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๑๗)

๕) ภูมิสังคม จากการพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงหลักทางสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน

คำว่า “ภูมิสังคม” นั้นพระองค์ได้ทรงอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า “การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เราเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง”

๖) ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด พระองค์ก็ทรงประหยัดมาก เช่น หลอดยาสีพระทนต์ ทรงใช้อย่างคุ้มค่าอย่างไร หรือฉลองพระองค์แต่ละองค์ทรงใช้อยู่เป็นเวลานาน เป็นต้นแบบทุกอย่าง ทุกอย่างนี้ มีค่าสำหรับพระองค์หมด ทุกบาททุกสตางค์จะใช้อย่างระมัดระวัง จะสั่งให้เราปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบ... ในขณะเดียวกันการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้หลักในการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่าย และประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและมาประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นมาแก้ไขโดยไม่ต้องลงทุนสูง หรือการใช้เทคโนโลยีที่ยูกยาก

๗) ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ พระองค์ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทรงมองอย่างละเอียดถึงปัญหาธรรมชาติ หากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติ จะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ อาทิ การแก้ไขปัญหาลำน้ำเสื่อมโทรมได้พระราชทานพระราชดำริ การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ปล่อยให้ธรรมชาติช่วยในการฟื้นฟูธรรมชาติ หรือแม้กระทั่งการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่างได้แก่ ปลูกไม้เศรษฐกิจ ไม้ผล และไม้พุ่ม นอกจากได้ประโยชน์ตามชื่อของไม้แล้วยังช่วยรักษาความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดินด้วย เห็นได้ว่าทรงเข้าใจธรรมชาติ และมนุษย์อย่างเกื้อกูลกัน ทำให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน

๘) ทำให้ง่าย พระองค์ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงาน การพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน และที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศโดยรวม “ทำให้ง่าย”

๙) ไม่ติดตำรา การพัฒนาตามแนวพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีลักษณะของการพัฒนาที่อ่อนโยนและกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสภาพของสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน คือ “ไม่ติดตำรา” หรือทฤษฎีต่างๆ ที่ไม่ผูกมัดติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย

๑๐) ใช้ธรรมปราบอธรรม พระองค์ทรงนำความจริงในเรื่องความเป็นไปแห่งธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยให้ผักตบชวา ซึ่งมีตามธรรมชาติให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำหรือหน่วยงาน เช่น กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เผยแพร่วิชาการ การคัดแยกวัสดุรีไซเคิลจากขยะ เป็นต้น

๑๑) ปลุกป่าในใจคน เป็นการปลูกป่าลงบนแผ่นดินด้วยความต้องการอยู่รอดของมนุษย์ ทำให้ต้องมีการบริโภคและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง เพื่อประโยชน์ของตนเองและสร้างความเสียหายให้แก่สิ่งแวดล้อม ปัญหาความไม่สมดุลจึงบังเกิดขึ้น ดังนั้น ในการที่จะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลูกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ดังพระราชดำรัสแก่เจ้าหน้าที่ป่าไม้หน่วยงานต้นน้ำพัฒนาทุ่งจ้อย จังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๔ ความบางตอนหนึ่งว่า

“เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะต้องปลุกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลุกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและจะรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง”

๑๒) มุ่งประโยชน์ส่วนรวม พระองค์ทรงปลูกฝังความคิดการปฏิบัติงานให้แก่ข้าราชการและประชาชนในทุกๆ ปี ในด้านการมุ่งประโยชน์ส่วนรวม จากพระบรมราโชวาทว่า “ในการปฏิบัติงานทุกอย่างของข้าราชการมีผลเกี่ยวเนื่องถึงประโยชน์ส่วนรวมของบ้านเมืองและประชาชนทุกคน เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นที่ข้าราชการทุกคนจะต้องทำหน้าที่ทุกๆ ประการให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ โดยเต็มกำลังสติปัญญาความรู้ความสามารถ เพื่อผลการปฏิบัติราชการทุกอย่างจักได้บรรลุความสำเร็จอย่างสูง และบังเกิดประโยชน์อย่างดีที่สุดแก่ตน แก่หน้าที่และแก่แผ่นดิน” (พระบรมราโชวาทพระราชทานเนื่องในวันข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๑)

๑๓) การมีส่วนร่วม พระองค์ทรงเป็นนักประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้สาธารณชนประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น “สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยความสะดวกการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง”

๑๔) ขาดทุนคือกำไร คำว่า “ขาดทุนคือกำไร” ที่หลายคนสงสัย พระองค์ทรงมีความบางตอนหนึ่งในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๔ ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ว่า “...ถ้าเราทำอะไรที่เราเสีย แต่ในที่สุดเราเสียนั้นเป็นการได้ทางอ้อม... ในไม่ช้าประชาชนจะได้รับผล ราษฎรมีรายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีได้สะดวก เพื่อให้รัฐบาลได้ทำโครงการต่อไป...

ถ้ารู้จักสามัคคี รู้เสียสละ คือการได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้น เป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...” (วิติยา ปิตตังนาโพธิ์, ๒๕๕๖: น. ๘๒)

จากพระราชดำรัสดังกล่าว คือหลักการในพระองค์มีต่อพสกนิกรไทยเกี่ยวกับ“การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือ ความอยู่ดีมีสุขของราษฎรเป็นหลัก

๑๕) บริการรวมที่จุดเดียว ทรงมีพระราชดำริให้บริหาร “ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ทั้ง ๖ แห่ง” ให้เป็น “การบริการรวมที่จุดเดียว” “การบริหารแบบเบ็ดเสร็จ” หรือ One Stop Services โดยทรงเน้นเรื่องรู้จักสามัคคีและการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่มาขอใช้บริการ จะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยมีหน่วยงานราชการต่างๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...กรม กอง ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้านได้สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประองตอกัน ประสานกัน ตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ของตน แต่ว่าอาจจะมีความถือว่าเป็นศูนย์ของตัวเองคนอื่นไม่เกี่ยวข้อง และ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเป็นศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านเกษตรหรือในด้านสังคม ทั้งในด้านหางาน การส่งเสริมการศึกษามาอยู่ด้วยกันก็หมายความว่าประชาชน ซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนก็มาอยู่พร้อมกันในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้าน ก็หมายถึงว่า ที่สำคัญปลายทางคือ ประชาชนจะได้รับประโยชน์และต้นทางของผู้เป็นเจ้าหน้าที่จะให้ประโยชน์...” (พระราชดำรัสเกี่ยวกับการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนา, ๒๕๕๐)

๑๖) รู้ - รัก - สามัคคี พระองค์มีพระราชดำรัสในเรื่อง “รู้ รัก สามัคคี” มาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามคำมีค่าและมีความหมายลึกซึ้ง พร้อมทั้งสามารถปรับใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย

รู้ : การที่เราจะลงมือทำสิ่งใดนั้น จะต้องรู้เสียก่อน รู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหา และรู้ถึงวิธีแก้ปัญหา

รัก : เมื่อเรารู้ครบด้วยกระบวนความแล้ว จะต้องมีความรักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้นๆ

สามัคคี : การที่จะลงมือปฏิบัตินั้น ควรคำนึงเสมอว่าเราจะทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจเป็นองค์กรเป็นหมู่คณะ จึงจะมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดี

เช่นกรณีวิกฤตการณ์พฤษภาทมิฬ ทรงพระราชทานแนวทางแก้ไขความขัดแย้งและวิกฤตการณ์ในชาติ โดยได้พระราชทานพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเตือนสติประชาชนให้ได้คิดและหันมาประองตอกัน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...วันนี้เป็นวันมหาวิปโยค ที่น่าเศร้าสลดอย่างยิ่งในประวัติศาสตร์ชาติไทย ตลอดระยะเวลา ๖-๗ วันที่ผ่านมาได้มีการเรียกร้องและเจรจากัน จนกระทั่งนักศึกษาและรัฐบาลทำข้อตกลงกันได้ แต่แล้วมีการขว้างระเบิดขวดและยิงแก๊สน้ำตาขึ้น ทำให้เกิดการปะทะกัน และมีคนได้รับบาดเจ็บหลายคน ความรุนแรงได้ทวีขึ้นทั้งพระนครถึงขั้นจลาจล และยังไม่มีสิ้นสุด... ขอให้ทุกฝ่ายทุกคน จงระงับเหตุแห่งความรุนแรง ด้วยการตั้งสติยับยั้ง เพื่อให้ชาติบ้านเมืองคืนสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุด... ขอให้ทุกคนทุกฝ่ายร่วมกันสนับสนุน

เพื่อให้คณะรัฐบาลใหม่สามารถบริหารงานแผ่นดินได้ โดยมีประสิทธิภาพเต็มเปี่ยมและแก้ไขสถานการณ์ให้คืนสู่สภาพเรียบร้อยได้โดยเร็ว ยังความสุข ความเจริญรุ่งเรืองให้บังเกิดแก่ประเทศและประชาชนชาวไทยโดยทั่วกัน ...” จากวิกฤตการณ์พฤษภาทมิฬ เดือนพฤษภาคม ๒๕๓๕ (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, ๒๕๖๐)

๑๗) การพึ่งตนเอง การพัฒนาตามแนวพระราชดำริเพื่อการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแกร่งพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือ การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถ “พึ่งตนเองได้” ในที่สุด

การพึ่งตนเอง (Self-Sufficiency) หมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง) บางคนแปลจาก ภาษาฝรั่งว่า ให้ยืนบนขาตัวเอง คำว่ายืนบนขาตัวเองนี้ มีคนบางคน พูดว่าชอบกล ใครจะมายืนบนขา คนอื่นมายืนบนขาเรา เราก็โกรธ แต่ตัวเองยืนบนขาตัวเองก็ต้องเสียหลักหกล้มหรือล้มลง อันนี้ก็เป็นความคิดที่อาจจะเพื่องไปหน่อย แต่ว่าเป็นตามที่เขาเรียกว่ายืน บนขาของตัวเอง (ซึ่งแปลว่าพึ่งตนเอง) หมายความว่า สองขาของเรานี้ ยืนบนพื้นให้อยู่ได้ไม่หกล้ม ไม่ต้องไปขอ ขาของคนอื่นมา ใช้สำหรับยืน...

ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ พอนั้น ไม่ได้แปลว่าเศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ

“คนเราถ้าพอใจในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข”

“ความพอเพียงนี้ ก็แปลว่า ความพอประมาณและความมีเหตุผล”

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา, ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑)

(สำนักงาน กปร., ๒๕๔๑)

๑๘) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล

อดุลยเดช บรมนาถบพิตรมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๓๐ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงย้ำ แนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยมีหลักการคือความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มี

ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ดังพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑ มีความบางตอนว่า “สมัยก่อนนี้พอมีพอกิน สมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ทุกคนมีความพอเพียงได้ ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ” (สำนักงาน กปร., ๒๕๔๑)

๑๙) ทำงานอย่างมีความสุข พระองค์ทรงพระเกษมสำราญและทรงมีความสุขทุกครั้งที่ช่วยเหลือประชาชน ซึ่งเคยมีพระราชดำรัสครั้งหนึ่งความว่า “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้นอกจากการมีความสุขร่วมกันในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

๒๐) พออยู่พอกิน พระองค์ให้ประชาชนสามารถอยู่อย่าง “พออยู่พอกิน” เสียก่อน แล้วจึงค่อยขยายให้มีความอุดมสมบูรณ์ที่ก้าวหน้าต่อไป พระองค์ทรงมีพระราชดำรัส “เน้นย้ำ” เรื่องความพอมี พอกิน พอใช้ พระราชทานให้คณะบุคคลที่เข้าเฝ้าฯ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ ความตอนหนึ่งว่า “...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัยว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่ พอมี พอกิน และขอให้ทุกคน มีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่ พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่ จะให้เมืองไทย อยู่แบบพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่พอมีพอมีพอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราจะยอได้อย่างดี...” (สำนักงาน กปร., ม.ป.ป.)

๒๑) องค์กรรวม ทรงมีวิธีคิดอย่างองค์กรรวม (Holistic) หรือมองอย่างครบวงจร ในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้น จะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณีของ “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพแนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์กรรวม ตั้งแต่การถือครองที่ดินโดยเฉลี่ยของประชาชนคนไทย ประมาณ ๑๐-๑๕ ไร่ การบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อนำมาในการทำเกษตรแล้วจะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้นและหากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจรนั้นคือทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ ๑, ๒ และ ๓ กว่า ๖๐ ปีที่ทรงงาน ในหลวงไม่เคยทรงทอดทิ้ง ไม่มีการลาพักหรือวันหยุดงานสักเวลาเดียว

๒๒) ความซื่อสัตย์สุจริต จริใจต่อกัน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานพระราชดำรัส เรื่องความซื่อสัตย์ สุจริตจริงใจต่อกันอย่างต่อเนื่องตลอดมาเพราะเห็นว่าหากคนไทยทุกคนได้ร่วมมือกันช่วยชาติ แม้จะมีความรู้ร่น้อยก็ยอมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ จากพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ความตอนหนึ่งว่า “...คนที่ไม่มี ความสุจริต

คนที่ไม่มี ความ มั่นคง ชอบแต่มักง่ายไม่มีวันจะ สร้างสรรค์ประโยชน์ส่วนรวมที่สำคัญอันใดได้ ผู้ที่มีความ สุจริตและความมุ่งมั่นเท่านั้น จึงจะทำงานสำคัญยิ่งใหญ่ที่เป็นคุณ เป็นประโยชน์แท้จริงได้สำเร็จ..." (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔)

๒๓) ความเพียร พระมหาชนก ประกอบด้วย ๓ สิ่ง คือ ๑. ความอดทนต่อ ความไม่ดี เรื่องไม่ดี ๒. ความตั้งใจ หรือ ปณิธาน อันแน่วแน่ ในการที่จะกระทำความดี หรือเรื่องดีๆ ให้ สำเร็จ ๓. ความพยายาม หรือก็คือ การลงมือทำ และปฏิบัติ ให้สำเร็จ ทำให้สุดความสามารถ ที่ทำได้ และ ทำให้ดีที่สุด ซึ่งพระมหาชนกนั้นมีความเพียรเป็นเลิศยิ่ง แม้ ต้องว้าย อยู่ท่ามกลางมหาสมุทรอันกว้างใหญ่ ไพศาล แม้มองไม่เห็นฝั่งก็ต้องอดทนต่อความกลัวที่กลัวต่อสัตว์ทะเล สัตว์ร้ายในทะเลต่างๆ ทั้งปลาและเต่า อดทนต่อความเย็นของน้ำทะเล อดทนต่อ ความเค็มที่กัดกร่อนผิวหนัง ต้องมีความอดทนแล้ว พระมหาชนก ท่านยังมีใจที่แน่วแน่ ที่จะว้ายไป ให้ถึงฝั่งให้ได้โดยไม่ย่อท้อ และท้อแท้ เพราะใจนี้และ คือ สิ่งสำคัญ อันซึ่ง จะทำการให้สำเร็จได้นั้น ใจต้องมาก่อน หากใจมาแล้ว ใจมันเอาแล้ว จะมีอะไรมาขวางก็ไม่กลัว และเมื่อ ท่านตั้งใจแล้ว ท่านก็ไม่หันหลังกลับ ไม่ลดละ จะเป็นจะตายก็จะไปให้ถึงให้ได้ และเมื่อท่านตั้งใจแล้ว สุดท้ายก็ต้องลงมือทำ ซึ่งก็คือการวายน้ำอยู่ท่ามกลางมหาสมุทร ซึ่งสิ่งสุดท้ายก็จะทำให้การทำงานหรือหน้าที่ หรือภารกิจให้สำเร็จได้นั้น ก็ต้องลงมือทำ หรือความพยายามที่จะทำหรือ พยายามที่จะวายน้ำ หรือทำ ความดี ในทุกๆ เรื่องที่ตั้งใจไว้ให้สำเร็จให้ได้ ซึ่งความเพียรนั้น หากมองอย่างผิวเผินก็อาจจะไม่เข้าใจว่าคือ อะไร แต่ถ้าหากมองไปที่ส่วนประกอบแล้ว ก็จะทำให้มองเห็น หรือเข้าใจในสิ่งที่พระองค์ทรงกระทำอยู่ใน ขณะนี้ และยังสอนให้ลูกๆ ของท่าน ซึ่งก็คือ ประชาชนของท่านให้ได้เดินตามรอยเท้าท่านไปโดยไม่ย่อท้อ นั้นก็ต้องใช้ความเพียรอย่างที่สุด จึงจะสัมฤทธิ์ผลได้ จึงจะทำให้ทุกคนได้มาอยู่บนเส้นทางสายกลาง ตาม อย่างของพระพุทธองค์ หรือ ตามแนวทางพระราชดำริ เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระองค์ท่านทรง พระราชทานสู่ประชาชน ในยุคปัจจุบันนี้

จากพระราชดำรัสเรื่องความเพียรพระราชทาน พระราชทานในพิธีกาญจนาภิเษก ทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙ ความตอนหนึ่งว่า ความตอนหนึ่งว่า “...ความ เพียรที่ถูกต้องเป็นธรรม และพึงประสงค์นั้น คือความเพียรที่จะกำจัดความเสื่อมให้หมดไปและระวังป้องกัน มิให้เกิดขึ้นใหม่อย่างหนึ่งกับความเพียรที่จะสร้างสรรค์ความดีงามให้บังเกิดขึ้นและระวังรักษามิให้เสื่อมสั่น ไปอย่างหนึ่ง ความเพียรทั้งสองประการนี้ เป็นอุปการะอย่างสำคัญต่อการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนใน ชาติจะได้ตั้งตนตั้งใจอยู่ในความเพียรดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อมทั้งแก่ส่วนตัวและ ส่วนรวม...” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๖: น. ๒๒๙)

๕.๒.๒ หลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ

หลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรที่ได้พระราชทานเป็นแนวทางในการแก้ไขภาคใต้ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์กับหลักการทรงงาน ๒๓ ประการของพระองค์ โดยหลักการดังกล่าวใช้ในการพัฒนาชุมชน คน สังคม ก่อนจะทำอะไรต้องมีความเข้าใจ

เสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหาทั้งทางด้านกายภาพ ด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น ดังนี้

๑) ประวัติความเป็นมาของหลักการ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมประชาชนในภาคใต้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๓ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักทักษิณราชนิเวศเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ และแปรพระราชฐานไปประทับต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน เพื่อเสด็จฯ เยี่ยมประชาชนในภาคใต้ทรงพัฒนาพื้นที่ และแหล่งน้ำ ที่ทำประโยชน์ได้หลายแห่งให้เป็นถิ่น ที่อุดมสมบูรณ์เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขจัดความแห้งแล้ง ปัญหาน้ำกร่อยและดินพรุ ฯลฯ คือ โครงการชลประทานมูโนะ จังหวัดนราธิวาส โครงการลุ่มน้ำบางนา โครงการพุดังแดง ทำให้ราษฎร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนและจังหวัดใกล้เคียงมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ประชาชนในจังหวัดชายแดน ๓ จังหวัด คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยมุสลิม เมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่สงบ เนื่องจากปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และศาสนา ซึ่งสั่งสมมายาวนาน เกิดสถานการณ์ความรุนแรงขึ้นเมื่อต้นพุทธศักราช ๒๕๔๗ ทำให้สูญเสียชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมาก เหตุการณ์ดังกล่าว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถมีพระราชกระแสว่า ตลอดเวลา ๓๐ ปี ที่ทรงตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรปฏิบัติพระราชกรณียกิจในภาคใต้ไม่เคยปรากฏเหตุการณ์รุนแรงเช่นนี้

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรทรงห่วงใยสถานการณ์ดังกล่าวอย่างยิ่ง และได้พระราชทานหลักปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาคความมั่นคงแก่นายทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๗ ว่า “ให้พยายามทำความเข้าใจปัญหา เข้าถึงประชาชน และร่วมกันพัฒนา” พระราชดำรัสดังกล่าว เป็นหลักในการสร้างความสมานฉันท์ร่วมมือกันระหว่างคนในชาติ รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ มีนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธานและกรรมการมาจากทุกฝ่าย และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับปัญหาคคณะกรรมการดังกล่าวได้น้อมนำกระแสพระราชดำรัส “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” มาเป็น หลักในการร่วมมือกันแก้ปัญหาให้ตรงจุดสอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้รัฐบาลได้นำหลักการดังกล่าวมาเป็นกลยุทธหลัก ประเด็นยุทธศาสตร์การรักษาความมั่นคงของรัฐในแผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๔๘ ถึง ๒๕๕๑ โดยกำหนดให้ น้อมนำหลักการเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และการมีส่วนร่วมสร้างความสมานฉันท์ ความ เป็นธรรม ขจัดเงื่อนไขทั้งปวงทั้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และระดับประเทศ (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, ๒๕๕๙)

ต่อมาพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี และรัฐบุรุษได้อธิบายพระราชดำรัส “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ณ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๘ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘) ไว้ว่า

เข้าใจ รัฐต้องเข้าใจผู้ปฏิบัติ การปฏิบัติของฝ่ายเรา และของอีกฝ่ายหนึ่ง รัฐต้องเข้าใจ ปัญหาทั้งของฝ่ายเราและของอีกฝ่าย ฝ่ายเราเองก็มีปัญหามากพอสมควร ปัญหาทางอีกฝ่ายหนึ่งก็มีใช่น้อย

เข้าถึง เมื่อมีความเข้าใจชัดเจนแล้ว รัฐต้องเข้าถึงความต้องการและความไม่ต้องการของ ทั้งสองฝ่ายในทุกมิติ

พัฒนา รัฐต้องพัฒนาทั้งสองฝ่าย พัฒนาความเข้าใจ พัฒนาความเข้าถึง พัฒนาความรู้ พัฒนาอาชีพ พัฒนาสุขภาพ พัฒนาการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและความสงบ

กล่าวได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรมีบทบาท สำคัญอย่างยิ่งยวด ในการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทยทั้งยามปกติและในภาวะวิกฤต ด้วยพระราช- จริยวัตรและพระราชดำริที่พระราชทานแก่ผู้เกี่ยวข้องรับไปปฏิบัติ อันเป็นแนวทางทำให้สังคมอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข (ปิยนถ บุนนาคและคณะ, ๒๕๔๙)

สรุปประเด็นหลักการทำงานของ หลักการทำงานของ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มีรายละเอียดสรุป ประเด็นได้ดังนี้

เข้าใจ หมายถึง ปัญญาหรือความคิดที่เข้าใจความเป็นมาเป็นไปทั้งหมด ทั้งประวัติศาสตร์ สาเหตุ อาการ ความสำเร็จ และความล้มเหลวของการแก้ปัญหาในอดีต และความเป็นไปได้ ในอนาคต เรียกว่า เข้าใจอดีต ปัจจุบัน อนาคต ตลอดจนความไม่รู้ การรู้เป็นส่วนๆ รู้อย่างลวกๆ รีบๆ แบบตาบอด คลำช้าง นอกจากแก้ปัญหาไม่ได้แล้ว ยังกลับทำให้ปัญหาลูกกลามบานปลายมากยิ่งขึ้น

เข้าถึง หมายถึง เข้าถึงความจริง ข้อมูล ข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ไม่ใช่รู้เพียงผิวเผิน เข้าถึง ความรู้สึกนึกคิดในความเป็นมนุษย์ของทุกฝ่าย ทุกคนที่เกี่ยวข้องกัน รวมทั้งของตัวเองด้วย ถ้าไม่มีสติจะไม่ สามารถเข้าถึงความจริงได้ ถ้าไม่เข้าถึงความจริงก็แก้ไขปัญหไม่ได้

พัฒนา หมายถึง พฤติกรรม การปฏิบัติ การแก้ปัญหาและการพัฒนาที่ถูกต้อง การพัฒนา ต้องอยู่บนฐานของความเห็นชอบและความดำริชอบหรือปัญญา อันได้แก่ ความเข้าใจ เข้าถึง ดังกล่าว ข้างต้น ถ้าปราศจากความเข้าใจ-เข้าถึง การพัฒนาที่จะผิดพลาดกลายเป็นมิจาพัฒนา แก้ปัญหาไม่ได้ ความรุนแรงเพิ่มขึ้น

๕.๒.๓ การพัฒนาคน หลักการทำงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ที่ทรงยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชนและการพัฒนาคนเป็นสำคัญ นับเป็นกระบวนการทำงานแบบบูรณา การและกระบวนการคิดบนรากฐานของ “การเข้าใจถึงมนุษย์” ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมจากความเข้าใจ ศึกษาผู้คนด้วยการสังเกต (Design Thinking) ที่ในปัจจุบันเป็นแนวทางที่นานาชาติต่างยอมรับและใช้เป็น แนวทางในการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคลไปจนถึงปัญหาระดับโลก โดยการทรงงานผ่านโครงการ พระราชดำริทั้ง ๔ โครงการ ประกอบด้วย โครงการฝนหลวง โครงการทฤษฎีใหม่ โครงการแก้มลิงดิน และ โครงการกักหน้ำชัยพัฒนา ให้กลายมาเป็นการเรียนรู้กระบวนการคิดบนรากฐานของการเข้าใจมนุษย์ การ เข้าถึงข้อมูลเพื่อให้การสร้างสรรค์นั้นตอบสนองความต้องการ การพัฒนาด้วยความรู้และภูมิปัญญาที่ไม่

จำกัดอยู่แค่มิติใดมิติหนึ่ง ตลอดจนการทดลองและปรับปรุงจนได้ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและสามารถประยุกต์ใช้ได้
อย่างไม่รู้จบ (อภิสิทธิ์ ไส้ตู่โรไกล, บก. ๒๕๕๙: น. ๓)

จากการบำบัดทุกข์บำรุงสุข มาสู่โครงการด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อ
การพัฒนาพื้นที่ในชนบทเป็นส่วนใหญ่ เนื่องด้วยพระองค์ทรงตระหนักถึงสภาพแวดล้อมและคนส่วนใหญ่
ของประเทศไทย ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“การพัฒนาชนบทเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศคือชาว
ชนบท ต้องพิจารณาปัญหาในส่วนรวมก่อน ทำเมื่อไหร่ ตอบว่า ทำเดี๋ยวนี้ ทำที่ไหน ตอบว่าอยู่ในช่วงของ
พัฒนาชนบท ทำทำไม ตอบว่า ทำเพื่อมนุษยธรรม เมตตาต่อเพื่อนร่วมชาติ เพื่อความอยู่รอดของ
ประเทศชาติ เพื่อความปลอดภัยและความก้าวหน้าของบ้านเมือง ทำอย่างไร ตอบว่าเรื่องนี้ปัญหาหนัก
การให้ความต้องการพื้นฐานอย่างถนนหรือชลประทานเป็นเบื้องต้น แต่ความเจริญอื่นๆ ไม่ได้ตามเข้าไป
ทันทีย่อมเกิดผลร้ายได้ ต้องจัดการให้ความเจริญทุกอย่างเข้าไปพร้อมกัน...” (สถาบันดำรงราชานุภาพ,
๒๕๕๙: น. ๑๖-๒๓)

เมื่อความเป็นอยู่ของราษฎรเป็นสำคัญ แนวพระราชดำริที่ทรงใช้ในการแก้ไขปัญหาจึงมี
จุดตั้งต้นที่ “คน” เป็นศูนย์กลาง ทรงมุ่งมั่นในการสำรวจและสังเกตการณ์ข้อเท็จจริง ค้นหาข้อมูลหรือ
หลักฐานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล “ภูมิสังคม” ในพื้นที่แต่ละแห่งที่ประกอบด้วยข้อมูลสองส่วน ส่วนแรก คือ
ข้อมูลทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ สภาพพื้นดิน ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และส่วนที่สองคือ ข้อมูลด้าน
สังคม ซึ่งหมายถึงการเข้าใจ “คน” ที่มีความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและมีวิถีชีวิตคนละแบบ
หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงกับเหตุการณ์และบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง
และสังคมร่วมสมัย จนมาสู่แนวพระราชดำริที่พระราชทานให้กับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อ
ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เป็นหน่วยงานกลางในการประสานกับ
หน่วยงานต่างๆ เพื่อใช้เป็นโจทย์ตั้งต้นในการระดมความรู้จากผู้เชี่ยวชาญในหลากหลายสาขา ในการ
วิเคราะห์แนวทางการเป็นไปได้ต่างๆ การจัดทำต้นแบบ การทดลองและการทดสอบที่พระองค์ทรงติดตาม
และประเมินผลเพื่อพระราชทานแนวทางแก้ไขด้วยพระองค์เองเสมอ เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์โครงการพัฒนา
ชนบทที่สอดคล้องกับความเป็นอยู่และชีวิตของประชาชนในพื้นที่

การทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ เป็นการดำเนินงานใน
ลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย และสามารถปฏิบัติได้จริง โดยทรงเน้น “การ
พัฒนาคน” เป็นตัวตั้ง และยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชน และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน
ตลอดจนภูมิสังคมที่คำนึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และการพึ่งตนเอง โดยรู้จักประมาณตนและ
ดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และ “ทำตามลำดับขั้น” อย่างบูรณาการ ซึ่งอาศัยความ “เข้าใจ
เข้าถึง พัฒนา” และการ “รู้ รัก สามัคคี” ของทุกฝ่าย ส่งผลให้ประชาชนและชุมชนในชนบทที่ได้ดำเนินการ
ตามแนวพระราชดำรินี้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

.....พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” นั่น คือ ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนา ให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน มิใช่ การนำความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัว..... ทรงใช้หลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” นั่น คือก่อนจะทำอะไร ต้องมีความเข้าใจเสียก่อน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น และ ระหว่างการดำเนินการนั้นจะต้องทำให้ผู้ที่เราจะไปทำงานกับเขาหรือทำงานให้เขานั้น เข้าใจ” เราด้วย เพราะถ้าเราเข้าใจเขาแต่ฝ่ายเดียว โดยที่เขาไม่เข้าใจเรา ประโยชน์คงจะไม่เกิดขึ้นตามที่เรามุ่งหวังไว้ “เข้าถึง” ก็ เช่นกัน เมื่อรู้ปัญหาแล้ว เข้าใจแล้วก็ต้องเข้าถึง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ และเมื่อเข้าถึง แล้ว จะต้องทำอะไรก็ตามให้เขาอยากเข้าถึงเราด้วย

.....ดังนั้น จะเห็นว่าเป็นการสื่อสารสองทางทั้งไปและกลับ ถ้าสามารถทำสองประการแรก ได้สำเร็จ เรื่อง “การพัฒนา” จะลงเอยได้อย่างดี เพราะเมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน ต่างฝ่ายอยากจะทำถึง กันแล้ว การพัฒนาจะเป็นการตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้และผู้รับ (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๕๕: น. ๕๕)

ข้อเขียนบางตอนของสุนน อมรวิวัฒน์ ในหนังสือ ยิ่งครูสั่งสอนแรง ใจโลก (สุนน อมรวิวัฒน์, ๒๕๕๓: น. ๖๔-๖๕) กล่าวว่า “...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงมีพระปรีชาสามารถในการ พัฒนาระบบการเรียนรู้และกระบวนการพัฒนาปัญญาอย่างเป็นระบบ ดังนี้

กระบวนการแรก พระองค์ทรงเริ่มจากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีเสด็จฯ ไปยังแหล่งข้อมูล เสด็จฯ เยี่ยม และสนทนากับประชาชน ข้อมูลที่พระองค์ได้รับจึงเป็น “ข้อมูลปฐมภูมิวิถีไทย” พระองค์ได้ทรงจัดระบบ เป็นหมวดหมู่ อาทิ ความยากจนของประชาชน การขาดพื้นที่ทำกิน การเจ็บไข้ได้ป่วย การสาธารณสุข สิทธิ ของประชาชนในชุมชนชายขอบ ภัยธรรมชาติ และที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือในเรื่องการศึกษา

กระบวนการที่สอง ทรงนำข้อมูลที่จัดระบบไว้แล้วมาวิเคราะห์โดยเครื่องมือ และสื่อต่างๆ ทรงใช้ สื่อหลายประเภท ทั้งสื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้ง ภายในประเทศ และต่างประเทศทั่วโลก ความผันแปรของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสภาพสังคม ล้วนเป็น สิ่งที่พระองค์รู้เท่าทัน รู้ล่วงหน้า ทรงเห็นการณ์ไกลว่าจะเกิดอะไรขึ้นแก่พสกนิกร ทรงวิเคราะห์เหตุปัจจัย ของสถานการณ์เหล่านั้นได้อย่างถูกวิธีทำให้เกิดข้อความจริงพระราชทานข้อวินิจฉัยในการแก้ปัญหาแก่ผู้ ตามเสด็จฯ และประชาชนที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทได้รู้ และลงมือทำด้วยตนเอง เรียนรู้ที่จะทำงานพร้อมกับผู้อื่น และปรับปรุงแก้ไขด้วยการทดลองทำ สร้างวิธีการใหม่ๆ ข้อความรู้อย่างต่างๆ ที่พระราชทานมานั้น เกิด จากการวิจัยและพัฒนาค้นหาที่เรียกว่า search and research

กระบวนการที่สาม จากความรู้หลักการต่างๆ พัฒนาขึ้นเป็นแนวคิดทฤษฎี และเป็นทฤษฎีที่ไม่ ตายตัว มีลักษณะยืดหยุ่นและบูรณาการเชื่อมโยงกันอย่างผสมกลมกลืนเป็นไปตามการเรียนรู้ในวิถีชีวิตจริง ทั้งสิ้น การแก้ปัญหาชีวิตจึงเป็นไปอย่างยั่งยืน เช่น หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับการ เกษตรผสมผสาน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ตลอดจนหลักการ ดำเนินชีวิตที่ยึดฐานความรู้และคุณธรรม

๕.๓ ศาสตร์พระราชา

คำว่า “ศาสตร์พระราชา” เกิดขึ้นหลังจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) เสด็จสวรรคต มีนิยามความหมายที่หลากหลายในที่นี้ขอให้คำจำกัดความว่า ศาสตร์พระราชา หมายถึง ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรที่ผ่านกระบวนการพิสูจน์ และจัดระบบ โดยได้พระราชทานด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหา และสร้างประโยชน์สุขแก่ปวงชนชาวไทย ตลอดจนมวลมนุษยชาติให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันและอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างมั่นคง สันติสุข และยั่งยืนสามารถจำแนกออกเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑) ศาสตร์แห่งการพัฒนา ประกอบด้วยองค์ความรู้ในหลากหลายสาขา ได้แก่

การบริหารจัดการน้ำอย่างมีระบบครบวงจรแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำฝนมจากท้องฟ้า คือ โครงการฝนหลวง โครงการฝายชะลอความชุ่มชื้นในพื้นที่ต้นลำธารช่วยฟื้นฟูสภาพป่า สิ่งแวดล้อม โครงการอ่างเก็บน้ำ เขื่อน และประตูระบายน้ำในลุ่มน้ำ การสร้างฝาย ขุดลอกลำห้วย คูคลอง สระน้ำ ประจำไร่นา ช่วยเหลือพื้นที่การเกษตร แหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โครงการผันน้ำจากพื้นที่ที่มีน้ำมากไปสู่พื้นที่ที่มีน้ำน้อย โครงการอ่างพวง โดยเชื่อมต่ออ่างเก็บน้ำที่อยู่ใกล้เคียงกันให้สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ และโครงการศึกษาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย จ.เพชรบุรี เป็นตัวอย่างการบำบัดน้ำเสีย โดยการเติมอากาศด้วยกังหันน้ำชัยพัฒนา การบำบัดน้ำเสียด้วยวิธีธรรมชาติ ได้แก่ แสงแดด และพืชน้ำ รวมทั้งป่าชายเลน ช่วยกรองของเสียก่อนปล่อยน้ำลงสู่ทะเล

ความมั่นคงด้านอาหาร ทรงทดลองทำนาในสวนจิตรลดา นำพันธุ์ข้าวไปพระราชทานเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่เกษตรกร ทรงส่งเสริมให้มีการวิจัยพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับภูมิภาคและภูมิหลังสังคม พื้นฟูนาไร่ร้างใช้พื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาที่โครงการต่างๆ ทรงทดลองเพาะเลี้ยงปลาหมอเทศ และปลานิล ซึ่งปลาเป็นอาหารโปรตีนราคาถูก แจกให้เกษตรกรและปล่อยในแหล่งน้ำธรรมชาติ ทรงทดลองเลี้ยงโคนม และจัดตั้งโรงงานผลิตภัณฑ์นมในสวนจิตรลดาเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรและทรงส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือในการเลี้ยงโคนม

การส่งเสริมกิจการสหกรณ์ ทรงส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรมีองค์กรคอยช่วยเหลือดูแลในด้านต่างๆ เช่น สหกรณ์การเกษตรหุบกระพง จำกัด ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดเพชรบุรี (พ.ศ. ๒๕๑๔) แนวพระราชดำริเรื่องสหกรณ์ได้นำไปประยุกต์กับวิธีดำเนินธุรกิจธนาคาร

การอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้ ทรงเป็นตัวอย่างของการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ โปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการบริหารเก็บต้นยางนา ริมถนนเพชรเกษมเขตจังหวัดเพชรบุรี ระหว่างทางเสด็จพระราชดำเนินไปวังไกลกังวล นำมาเพาะและปลูกไว้ในบริเวณสวนจิตรลดา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ทรงปลูกต้นยางนาและกล้าไม้อื่นๆ ซึ่งเป็นวิธีการปลูกป่าในใจคน จนกลายเป็นป่าใหญ่กลางกรุงในสวนจิตรลดา

ทฤษฎีใหม่ ทรงศึกษาทดลองการใช้ที่ดินจำนวนน้อย ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสวนต่างๆ ได้แก่ ขุดสระ แปลงนาข้าว แปลงพืชไร่ไม้ผล พื้นที่อยู่อาศัยและสัตว์เลี้ยง ทำให้เกิดเป็นโมเดลการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทรงได้พระราชทานเพื่อเป็นแนวทางดำเนินชีวิตของประชาชนทุกสาขาอาชีพ ทุกระดับ ตั้งแต่บุคคล ครอบครัว สังคมจนถึงประเทศชาติ โดยมีหลักการสำคัญ คือ การพึ่งตนเอง ความพอประมาณ การเดินทางสายกลาง การมีภูมิคุ้มกันที่ดี ความมีเหตุผล การเป็นคนดีไม่เบียดเบียนผู้อื่น และความสามัคคี

การพัฒนาชุมชนด้วยแนวทาง “ บ ว ร ” เป็นการพัฒนาโดยประสานความร่วมมือกันระหว่างชาวบ้าน (บ) วัดหรือพระสงฆ์ (ว) และโรงเรียน (ร) หรือหน่วยงานราชการ (ร) เมื่อสังคมมีวิถีทางที่เกื้อกูลเกี่ยวข้องในการพึ่งพาอาศัยกันอยู่แล้ว

๒) ศาสตร์แห่งการครองตน พระราชจริยวัตรและพระราชกรณียกิจ ซึ่งเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ประชาชน การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงงานในที่ต่างๆ ซึ่งในหลายๆ กรณี ได้เสด็จพระราชดำเนินด้วยพระบาทในพื้นที่ยากลำบากโดยไม่ทรงย่อท้อ หรือแสดงถึงพระอาการเหน็ดเหนื่อย ความมุ่งมั่นในการทรงงานในส่วนของพระราชจริยวัตรที่ทรงมีต่อบุคคลต่างๆ พระบรมราชูปถัมภ์ คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงเป็นตัวอย่างของความกตัญญู โดยทรงดูแลอย่างใกล้ชิด

พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส ในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจทรงใช้โอกาสนั้นพระราชทานพระบรมราโชวาท หรือพระราชดำรัสในกิจต่างๆ สามารถนำไปปรับใช้ในหลายลักษณะ การสร้างเสริมหรือเพิ่มเติมการพัฒนาศักยภาพของบุคคลหรือหน่วยงาน

ทรงสนับสนุนการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นพื้นที่การศึกษาที่รัฐยังไม่อาจให้บริการได้อย่างทั่วถึง เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาคนพร้อมไปกับการปลูกฝังในการดำเนินชีวิตตามสภาพพื้นที่และวิถีชีวิต

๓) ศาสตร์แห่งการครองคน/การอยู่ร่วมกัน

ทรงให้ความสำคัญกับสถานะของการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี ประองตอง เพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสามัคคีมากมาย (เถียรวิชัย โปธิวิชัย, ๒๕๖๑: น. ๕-๒๕)

สถาบันราชภัฏเพชรบุรี ได้รวบรวมพระราชดำรัสที่พระราชทานไว้แก่พสกนิกรชาวเพชรบุรี อันเป็นตัวอย่างของการครองตน และครองคน ความบางตอนมีดังนี้

...สิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งสำหรับพวกเราทั้งหลายที่อยากจะป้องกันชาติให้อยู่คง ก็คือ จะต้องรักษาความสงบ ความเรียบร้อยในท้องที่ ฉะนั้นแต่ละคนที่ได้ฝึก ก็รู้จักท้องที่ของตนอย่างดี มีอะไรผิดปกติก็น่าจะสามารถแก้ไขช่วยกัน ถ้ารักษาความเรียบร้อยในท้องที่ที่เกื้อกับได้ช่วยรักษาความเรียบร้อยปลอดภัยของชาติบ้านเมืองเป็นส่วนรวม ฉะนั้นภาระอันสำคัญที่จะต้องปฏิบัติทุกวัน คือการรักษาความเรียบร้อยในท้องที่เพื่อการนี้ แต่ละคนจะต้องปฏิบัติตนให้เข้มแข็ง ความเข้มแข็งนั้นหมายความว่าต้องรักษาความดี ปฏิบัติงานประจำของตนอย่างซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้สามัคคีกัน ให้รู้จักกัน ให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน..... (สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๓: น. ๑๑๖)

๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี (๒๕๔๖) เป็นโครงการวิจัยที่การสนองพระราชดำริมุ่งเน้นการสร้างเทคโนโลยีในการนำไปใช้เพื่อขจัดปัญหาขยะและน้ำเสียมีพระราชดำริให้มูลนิธิชัยพัฒนาสำนักงาน กปร. ร่วมกับกรมชลประทานหาวิธีการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับขยะมูลฝอย การบำบัดน้ำเสีย และการรักษาฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนด้วยวิธีการทางธรรมชาติและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยใช้พื้นที่ประมาณ ๑,๐๐๐ ไร่ ชุมชนของประเทศ โดยอาศัยหลักธรรมชาติให้เป็นเทคโนโลยีอย่างง่ายและประหยัด เป็นรูปแบบการผสมผสาน ได้แก่ การบำบัดด้วยระบบบ่อบำบัดและระบบพืชบำบัด (ระบบพื้นที่ชุ่มน้ำเทียม ระบบบ่อกำกรองน้ำเสีย และระบบป่าชายเลน) การกำจัดขยะแบบกล่อกอนกรีต

การดำเนินโครงการฯ ได้รวบรวมน้ำเสียชุมชนเทศบาลเมืองเพชรบุรีไม่ให้ไหลลงสู่แม่น้ำเพชรบุรีมายังพื้นที่โครงการฯ ด้วยระบบท่อส่งน้ำ เพื่อบำบัดด้วยระบบบ่อบำบัดและระบบพืชบำบัด แล้วปล่อยน้ำทิ้งที่ได้มาตรฐานลงสู่ป่าชายเลน และทะเลตามลำดับ การดำเนินโครงการฯ ทำให้คุณภาพน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีช่วงที่ไหลผ่านเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีอยู่ในเกณฑ์คุณภาพน้ำผิวดินที่มีใช้ทะเล ประเภทที่ ๒ และ ๓ ซึ่งเหมาะสำหรับการอุปโภคบริโภค การอนุรักษ์สัตว์น้ำและการประมง ระบบนิเวศน์แม่น้ำเพชรบุรีมีความหลากหลายชนิด และปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น เหมาะสำหรับการทำประมง การท่องเที่ยว เพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ส่วนน้ำทิ้งที่ได้รับการบำบัดของโครงการฯ ปล่อยลงสู่ป่าชายเลนธรรมชาติในเกณฑ์มาตรฐานน้ำทิ้งชุมชนประเภท ก. ส่งผลดีต่อการเจริญเติบโตของพืชป่าชายเลนและเพิ่มความชุ่มชื้นของสัตว์น้ำ ส่วนในระบบบ่อบำบัดสามารถใช้ประโยชน์จากน้ำเสียโดยการเลี้ยงปลาได้ นำไปบริโภคได้อย่างปลอดภัย ส่วนน้ำเสียและดินตะกอนสามารถปลูกพืชเศรษฐกิจได้ ทำให้สภาพสังคม และเศรษฐกิจของประชาชนบริเวณรอบโครงการฯ ดีขึ้น และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการฯ เพื่อพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน

โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเป็นแหล่งศึกษาวิจัยองค์ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา เทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสีย เทคโนโลยีการกำจัดขยะ และเทคโนโลยีการใช้ประโยชน์จากน้ำเสีย/ตะกอนน้ำเสียในการปลูกพืช เป็นศูนย์สาธิต และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่ยั่งยืน (สนิท อักษรแก้ว, วิทย์ ธารชลาณุกิจ, เกษม จันทรแก้ว, ประทีกซ์ ตาบทพิญ์วรรณ, ๒๕๔๖)

ชนิดา ชิตบัณฑิตย์ (๒๕๔๗) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ศึกษากระบวนการสถาปนาพระราชอำนาจอันมั่งคั่งในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผ่านการดำเนิน “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ในบริบทประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ และอุดมการณ์นับแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๔-๒๕๔๖ สำคัญโดยสรุปกล่าวได้ว่า ผลจากการจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ทำลายพระราชอำนาจที่ดำรงอยู่จริงของสถาบันพระมหากษัตริย์ใน

สังคมไทยหากแต่ส่งผลปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้พระราชอำนาจใหม่ที่เรียกว่าพระราชอำนาจทั่วไป ซึ่งได้แก่พระราชอำนาจที่ทรงรับการศึกษาหรือจากรัฐบาล การสนับสนุนรัฐบาลและการตักเตือนรัฐบาล

บทบาทและพระราชอำนาจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงทำหน้าที่เสมือนปัญญาชน ในฐานะผู้ให้การศึกษา (Educator) บรมครูแห่งแผ่นดิน (Teacher) ผู้ประสานความเชื่อมโยง (Relative Leader) องค์ความรู้ หน่วยงาน การสร้างสายสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ มาร่วมดำเนินงานโครงการ ตลอดจนเป็นผู้นำทางความคิด (Leader) และอุดมการณ์ (Idealist) กระบวนการที่ก่อให้เกิดโครงการพระราชดำริ ประกอบด้วย การศึกษาพื้นที่ ภูมิประเทศ และประชาชน การประมวลปัญหาและความต้องการของประชาชน การทดลองส่วนพระองค์การจัดทำโครงการต้นแบบเพื่อการศึกษาเรียนรู้ และการขยายผลไปสู่ประชาชนในพื้นที่และประชาชนทั่วไป ได้แบ่งการพัฒนาเป็น ๔ ยุค ดังนี้

ยุคแรกเริ่ม (พ.ศ. ๒๔๙๔-๒๕๐๐) การสถาปนาอำนาจผ่านโครงการพระราชดำริเกิดขึ้นเพื่อโต้ตอบข้อจำกัดเชิงโครงสร้างอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงระบอบ “สมบูรณาญาสิทธิราช” สู่ระบอบ “กษัตริย์ใต้รัฐธรรมนูญ” ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่จำกัดบทบาท และพระราชอำนาจของกษัตริย์ให้อยู่ภายใต้กรอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ การช่วงชิงอำนาจกับรัฐบาลเผด็จการทหารยุคจอมพล ป. โครงการพระราชดำรินี้ยุคที่มีลักษณะสำคัญเป็น “โครงการตามพระราชประสงค์” ทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ และเครือข่ายปัญญาชนจากข้าราชการราชสำนักและสื่อมวลชนส่วนพระองค์จำนวนจำกัดดำเนินโครงการพระราชดำรินี้ในด้านสังคมสงเคราะห์ เพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะ และระดมทุนภายใต้การควบคุมของรัฐบาลเผด็จการทหาร

ยุคการพัฒนาเพื่อความมั่นคง (พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๒๓) โครงการพระราชดำริสถาปนาอำนาจภายใต้เงื่อนไขโต้ตอบสงครามอุดมการณ์ระหว่างรัฐเผด็จการกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในยุคสงครามเย็น การผนวกการพัฒนาทุนนิยมกับการเชิดชูบทบาทกษัตริย์ของผู้นำเผด็จการทหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก่อให้เกิดการสถาปนาพระราชอำนาจผ่านอุดมการณ์และบทบาทของ “กษัตริย์นักพัฒนา” เชื่อมประสานกับกลไกรัฐเผด็จการภายใต้ยุทธศาสตร์ “การพัฒนาเพื่อความมั่นคง” ผ่านโครงการพระราชดำรินี้ที่มีลักษณะสำคัญทั้งในด้านสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาการเกษตร และการพัฒนาเพื่อความมั่นคง โดยมี “กลุ่มเป้าหมาย” เป็นเกษตรกรในชนบทห่างไกล และชาวเขาภาคเหนือบางส่วนภายใต้การสนับสนุนด้านเงินทุน และโครงสร้างการดำเนินงานของรัฐบาล

ยุคกำเนิดองค์กรประสานงาน (พ.ศ. ๒๕๒๔-๒๕๓๐) สายสัมพันธ์แนบแน่นระหว่างกษัตริย์กับผู้นำรัฐบาลนำโดยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และการล่มสลายของสงครามอุดมการณ์ของขบวนการคอมมิวนิสต์ส่งผลต่อการสถาปนาพระราชอำนาจขึ้นนำรัฐผ่านการดำเนินโครงการพระราชดำรินี้ภายใต้โครงสร้างและการสนับสนุนงบประมาณเป็นการเฉพาะของรัฐบาล มีการระดมทรัพยากรรัฐ และการประสานโครงการการทำงานของหน่วยงานพัฒนาโดยรัฐในรูปแบบของการก่อตั้ง “ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนา” โดยมีสถานะเป็น “ตัวแบบ” แห่งความสำเร็จของ “การพัฒนาด้านเกษตรกรรม”

ยุคกำเนิดองค์กรเอกชน (พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๔๖) “มูลนิธิชัยพัฒนา” เป็นพัฒนาการขั้นสูงสุดของโครงการพระราชดำริ ซึ่งเป็น “องค์กรเอกชน” ด้านการ “พัฒนา” ของกษัตริย์องค์กรแรก และองค์กรเดียวที่มีลักษณะเฉพาะในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์สำคัญในการสถาปนาพระราชอำนาจนำด้านอุดมการณ์ “เศรษฐกิจพอเพียง” มีรูปธรรมเป็นการปฏิบัติการเผยแพร่ตัวแบบ “ทฤษฎีใหม่” ได้รับการสถาปนาอำนาจนำทางเศรษฐกิจโดยกลุ่มองค์กร “การพัฒนาทางเลือก” ขบวนการเคลื่อนไหวระดับรากหญ้า และขบวนการองค์กรพัฒนาเอกชนที่นำเสนอแนวทางเพื่อตอบโต้ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ และความล้มเหลวต่อนโยบายการพัฒนาที่นำโดยรัฐ ส่งผลให้เกิดการสถาปนาพระราชอำนาจนำทั้งในระดับเศรษฐกิจ การเมือง และอุดมการณ์

การสถาปนาพระราชอำนาจนำในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องนับแต่เสด็จขึ้นครองราชย์ ชี้ให้เห็นพัฒนาการของกระบวนการเพื่อเชื่อมประสานกลุ่มต่างๆ ผ่านเครือข่ายข้าราชการและปัญญาชนต่างๆ ในสังคม โครงการพระราชดำริจึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายใต้การปะทะ ตอรอง และเชื่อมประสานระหว่างรัฐ ระบบทุนนิยม และกษัตริย์ ภายใต้บริบททางการเมืองและอุดมการณ์ที่แตกต่างหลากหลาย ท่ามกลางกระแสการทำลายของระบบทุนนิยมไปสู่วิถีการผลิตแบบอื่น และกระบวนการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งในระดับท้องถิ่น และสากล (ชนิดา ชิตบัณฑิตย์, ๒๕๔๗: น.๑-๒)

ศูนย์วิจัยและข้อมูลท้องถิ่นทางธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี (๒๕๔๙) ทำการวิจัยสภาพเศรษฐกิจ สังคม และภาวะหนี้สินของครัวเรือนมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา สำนวนปัญหาในการประกอบอาชีพ เพื่อหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะการเป็นหนี้สิน เพื่อหารูปแบบการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสม เพื่อสร้างขั้นตอนการส่งเสริมอาชีพ เพื่อบรรเทาปัญหาเรื่องน้ำ และการคมนาคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองปลับรุ่งเรือง จำกัด ในพื้นที่โครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หนองปลับกลัดหลวง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์สมาชิก และตัวแทนสมาชิกทุกครัวเรือน ผลการวิจัยพบว่า ภาวะหนี้สินของครัวเรือนของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหนองปลับรุ่งเรือง จำกัด มีข้อสรุปว่า สถานภาพเศรษฐกิจสังคม และภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ โดยภาพรวมมีฐานะความเป็นอยู่พออยู่พอกินตามอัตภาพ ปัญหาในการประกอบอาชีพของสมาชิก คือ ขาดแคลนน้ำในการเพาะปลูก ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะการเป็นหนี้ คือภาวะหนี้สินจะผูกพันตาม จำนวนสมาชิกในครัวเรือน แรงงานในครัวเรือน อาชีพหลัก อาชีพรอง บ้านอยู่อาศัย ยานพาหนะ และเครื่องใช้ไฟฟ้า รูปแบบการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสม เป็นไปได้ควรส่งเสริมอาชีพช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ ช่างไฟฟ้า ทำอาหาร ตัดเย็บเสื้อผ้า ตัดผม/เสริมสวย และหัตถกรรม ฯลฯ การสร้างขั้นตอนสำหรับการส่งเสริมอาชีพ ควรใช้กระบวนการแบบการมีส่วนร่วม และให้มีการจัดตั้งกลุ่มแบบสหกรณ์ในส่วนปัญหาระบบน้ำชลประทาน มีปัญหามากที่สุด ส่วนด้านคมนาคมไม่มีปัญหามากนัก (ศูนย์วิจัยและข้อมูลท้องถิ่นทางธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๔๙: น. ๒)

สสุระ เสียงสนั่น, ร้อยเอก (๒๕๕๐) ภาควิชาเศรษฐศาสตร์และทรัพยากร มหาวิทยาลัยศิลปากร ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด เพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง และเพื่อทราบคุณภาพชีวิตของ สมาชิกสหกรณ์การเกษตรหุบกะพงด้วยวิธีการสำรวจ ผลการศึกษาพบว่าสมาชิกประกอบอาชีพหลักในภาค การเกษตร การเพาะปลูก ส่วนใหญ่เป็นไม้ผล รองลงมาเป็นพืชผัก ไม้ยืนต้น และพืชไร่ รายได้ของสมาชิก ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท สมาชิกมีหนี้สินจากการกู้เงินเพื่อมาใช้จ่ายในการอุปโภค และบริโภค มีการออมเงินด้วย เนื่องจากเป็นสมาชิกสหกรณ์ ที่ดินที่ได้รับการจัดสรร เฉลี่ยมีเนื้อที่ ๑๖.๔๓ ไร่ เป็นของตนเอง แต่มีบางส่วนที่ไม่มีสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ปริมาณน้ำที่ได้รับเพื่อใช้ในการ อุปโภคและบริโภคมีเพียงพอ สมาชิกส่วนใหญ่เข้ารับการอบรมส่งเสริมอาชีพที่ทางสหกรณ์ได้จัดขึ้น ปัญหา ในการประกอบอาชีพ คือ ขาดเงินทุนหมุนเวียน ขาดความรู้และทักษะ ขาดการส่งเสริมอาชีพ ไม่มีตลาด รองรับสินค้า ปริมาณน้ำเพื่อการเกษตรไม่เพียงพอในบางพื้นที่ ปัญหามลพิษในอากาศและน้ำบริเวณที่พัก อาศัยสมาชิกสหกรณ์ที่มีคุณภาพชีวิตผ่านเกณฑ์มีเพียงร้อยละ ๒๐ ผลการทดสอบสมมติฐานเพื่อศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย พบว่า ปัจจัยด้านการศึกษามีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต ๒ ด้าน คือ ด้าน สุขภาพอนามัย และด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต คือ ปัจจัยด้านเพศ การกู้ยืมเงิน การออมเงิน รูปแบบการจัดสรรที่ดิน และปริมาณน้ำอุปโภคบริโภค (สสุระ เสียงสนั่น, ๒๕๕๐: น. ๑)

ศิริชัย รอดทัศนาศ, (๒๕๕๐) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำการศึกษา เรื่อง ความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความอยู่ดีมีสุขของประชาชนและ ปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ ผลการศึกษาระดับความอยู่ดีมีสุข พบว่า ปัจจัยด้านสุขภาพอนามัย และด้านชีวิต การทำงานอยู่ในระดับสูง ส่วนปัจจัยด้านความรู้ ด้านรายได้ และการกระจายรายได้ ด้านชีวิตครอบครัว ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐอยู่ในระดับต่ำ ส่วนระดับความอยู่ดีมีสุข โดยรวม อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ อยู่ระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ อยู่ใน ระดับสูง ปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่ดีมีสุข พบว่า ความรู้มีผลต่อความอยู่ดีมีสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ควร มีการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลายไม่จำกัดเฉพาะความรู้ในการประกอบ อาชีพ ด้านรายได้และการกระจายรายได้ ชีวิตครอบครัว สภาพแวดล้อม และ การบริหารจัดการที่ดีของ ภาครัฐซึ่งอยู่ในระดับต่ำ ควรได้รับการส่งเสริม และพัฒนาให้มีความรู้ในระดับที่สูงขึ้นอีกด้วย (ศิริชัย รอดทัศนาศ, ๒๕๕๐: บทคัดย่อ)

ทวิพร เนียมมาลัยและคณะ (๒๕๕๐) คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏ-เพชรบุรี ศึกษาวิจัยการสร้างบทเรียนวิทยาศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับต้นยางนาตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับต้นยางนาให้มีความชัดเจนสามารถนำไปใช้ในการศึกษาของเยาวชนและประชาชน เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนถ้ำรงค์ได้ร่วมกันอนุรักษ์ต้นยางนาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ได้นำเมล็ดพันธุ์ยางนาจากปายางนาแห่งนี้ไปเพาะและปลูกไว้ในเขตป่าสาธิตของพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ ผลการวิจัยเชิงความรู้ ได้องค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับยางนาสรุปได้ว่า ปายางนาในเขตป่าสงวนแห่งชาติเขาถ้ำรงค์ - หนองช้างตายในอดีตมีความสมบูรณ์สูง มีความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์ แต่เมื่อประชาชนเข้าไปอยู่อาศัย ทำสวนทำไร่และใช้ประโยชน์จากต้นยางนาเพิ่มขึ้น การสร้างและขยายถนนเพชรเกษม ทำให้ต้นยางนาลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วทางราชการขึ้นทะเบียนเป็นไม้สงวนในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ จำนวน ๔๙๗ ต้น เป็นไม้แก่ (ความสูง ๑๘ – ๓๐ เมตร (๔๘๕ ต้น ไม้หนุ่ม (๑๒ – ๒๒ เมตร) ๑๐ ต้น และไม้ที่ยืนต้นตาย ๒ ต้น และพบภูมิปัญญาการทำไม้เป็นเชื้อเพลิง ๓๐๑ ต้น ส่วนผลการวิจัยเชิงการพัฒนาได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการรวบรวมองค์ความรู้และการปลูกป่าต้นยางนาร่วมกับชุมชนถ้ำรงค์จำนวน ๒๐๐ ต้น บริเวณที่เป็นเขตพื้นที่ปลูกกล้วยนาของนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีมีการศึกษาเปรียบเทียบกล้วยนาที่รดน้ำจากสระน้ำธรรมชาติในเขตป่าและจากน้ำหมักชีวภาพ ผลการทดลองในระยะ ๖ เดือน พบว่ากล้วยนาที่รดด้วยน้ำหมักชีวภาพมีความเจริญเติบโตมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ทวิพร เนียมมาลัยและคณะ, ๒๕๕๐: บทคัดย่อ)

วิโรจน์ เกษภูลักษณ์, กมลวรรณ ตรีชั้นและทิพย์สุรีย์ เริ่มสูงเนิน (๒๕๕๘) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้การพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการซึ่งห้วมนตามพระราชดำริ กรณีศึกษา : เกษตรกร บ้านหนองคอไก่ อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองในการดำเนินชีวิต ๕ ด้าน ประกอบด้วย ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกร บ้านหนองคอไก่ มีการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น ไม่เป็นภาระของผู้อื่น และมีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (วิโรจน์ เกษภูลักษณ์, กมลวรรณ ตรีชั้น, และทิพย์สุรีย์ เริ่มสูงเนิน, ๒๕๕๘: บทคัดย่อ)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้ทรงสละพระวรกายและพลังความคิดทั้งมวลเพื่อพสกนิกรของพระองค์อย่างแท้จริง โดยเริ่มจากการได้ทรงศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในทุกๆ ด้าน แล้วจึงนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดจนเป็นโครงการพระราชดำริ และศูนย์ศึกษาการพัฒนาต่างๆ โดยเฉพาะหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่พระองค์ได้ทรงคิดค้นขึ้นนั้น กลายเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ

จังหวัดเพชรบุรีได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมที่ได้รับพระราชทานพระเมตตา จึงเป็นเหตุให้เกิดการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเป็นการศึกษาให้ได้ข้อมูลองค์ความรู้เชิงประจักษ์ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ ได้เสด็จฯ มายังจังหวัดเพชรบุรีเป็นจำนวนเท่าไร ผลการเสด็จพระราชดำเนินเป็นอย่างไร ประมวลผลจัดทำเป็นฐานข้อมูลเชิงวิชาการและรวบรวมออกมาเป็น สมุดภาพการเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้พสกนิกรชาวเพชรบุรีได้รับทราบข้อมูลและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันสูงยิ่ง เพื่อสืบสานพระราชปณิธานและพระราชกรณียกิจต่างๆ ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนในแผ่นดินจังหวัดเพชรบุรี การปฏิบัติตนให้มีคุณสมบัติดีงาม มีศีล มีวินัย มีความเพียรพยายามด้วยสติปัญญาและความสามารถ ให้เป็นประชาชนที่มีคุณภาพของท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติต่อไป

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร จดหมายเหตุ และงานวิจัยต่างๆ แล้วจึงนำมาสรุปข้อมูลเบื้องต้น จากนั้นจึงลงพื้นที่เพื่อสำรวจและสัมภาษณ์ รวมทั้งเก็บภาพถ่ายที่สำคัญ แล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดประชุมวิพากษ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง สมบูรณ์จึงเรียบเรียงออกมาเป็นการวิจัยและแยกส่วนเฉพาะพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร นำไปทำหนังสือประมวลภาพการเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- ๑.๑ ศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์
- ๑.๒ วิเคราะห์ผลการเสด็จพระราชดำเนินและพระราชกรณียกิจในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงวิชาการ
- ๑.๓ สังเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรกับจังหวัดเพชรบุรี ในรูปแบบสมุดภาพ

๒. วิธีดำเนินการวิจัย

๒.๑ การศึกษาข้อมูลการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๕๘ จากเอกสารหลักฐานต่างๆ และนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีทั้งเอกสารขั้นต้น (Primary resource) และเอกสารชั้นรอง (Secondary resource) จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคลและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ จังหวัดปทุมธานี ศูนย์สารสนเทศ สำนักกราชเลขาธิการ จังหวัดนครปฐมและห้องสมุด สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ฯลฯ

๒.๒ นำองค์ความรู้ซึ่งได้จากการค้นคว้ามาจัดระบบฐานข้อมูลเชิงเอกสาร

๒.๓ ลงพื้นที่สำรวจในสถานที่จริงรายอำเภอ เพื่อตรวจสอบหลักฐานและข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในฐานข้อมูลที่จัดระบบไว้แล้ว

๒.๔ สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในพื้นที่ จำนวน ๒๕ คน เพื่อทบทวนข้อมูล

๒.๕ เชิญประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๓ ครั้ง เพื่อทบทวนข้อมูล ร่วมกันวิพากษ์และปรับปรุงข้อมูล

๒.๖ วิเคราะห์องค์ความรู้และฐานข้อมูลเชิงวิชาการการเสด็จพระราชดำเนินและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ

๒.๗ นำองค์ความรู้ ฐานข้อมูลและผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาเรียบเรียงเขียนรายงานการวิจัย

๒.๘ สังเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรกับจังหวัดเพชรบุรี ในรูปแบบสมุดภาพ

๓. เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการจัดทำตารางการลงพื้นที่และตารางบันทึกข้อมูล คำถามในการสัมภาษณ์ เทปบันทึกเสียงและภาพ กล้องถ่ายภาพและสมุดบันทึก รวมทั้งใช้เครื่องมือเพื่อวิเคราะห์และประมวลผล ในการจัดทำฐานข้อมูลเชิงเอกสาร จากโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

๔. พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ พื้นที่ทุกอำเภอในจังหวัดเพชรบุรี กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Criterion-Based Selection) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวและเหตุการณ์การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรี

๕. การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

๕.๑ ตรวจสอบข้อมูล โดยวิธีการสามเส้า (Triangulation)

๕.๒ ทบทวนข้อมูล โดยการวิพากษ์จากผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ

๕.๓ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

๕.๔ นำเนื้อหาและภาพมาจัดกลุ่ม แยกประเด็น ตามรายการกลุ่ม รายพื้นที่ และระยะเวลา

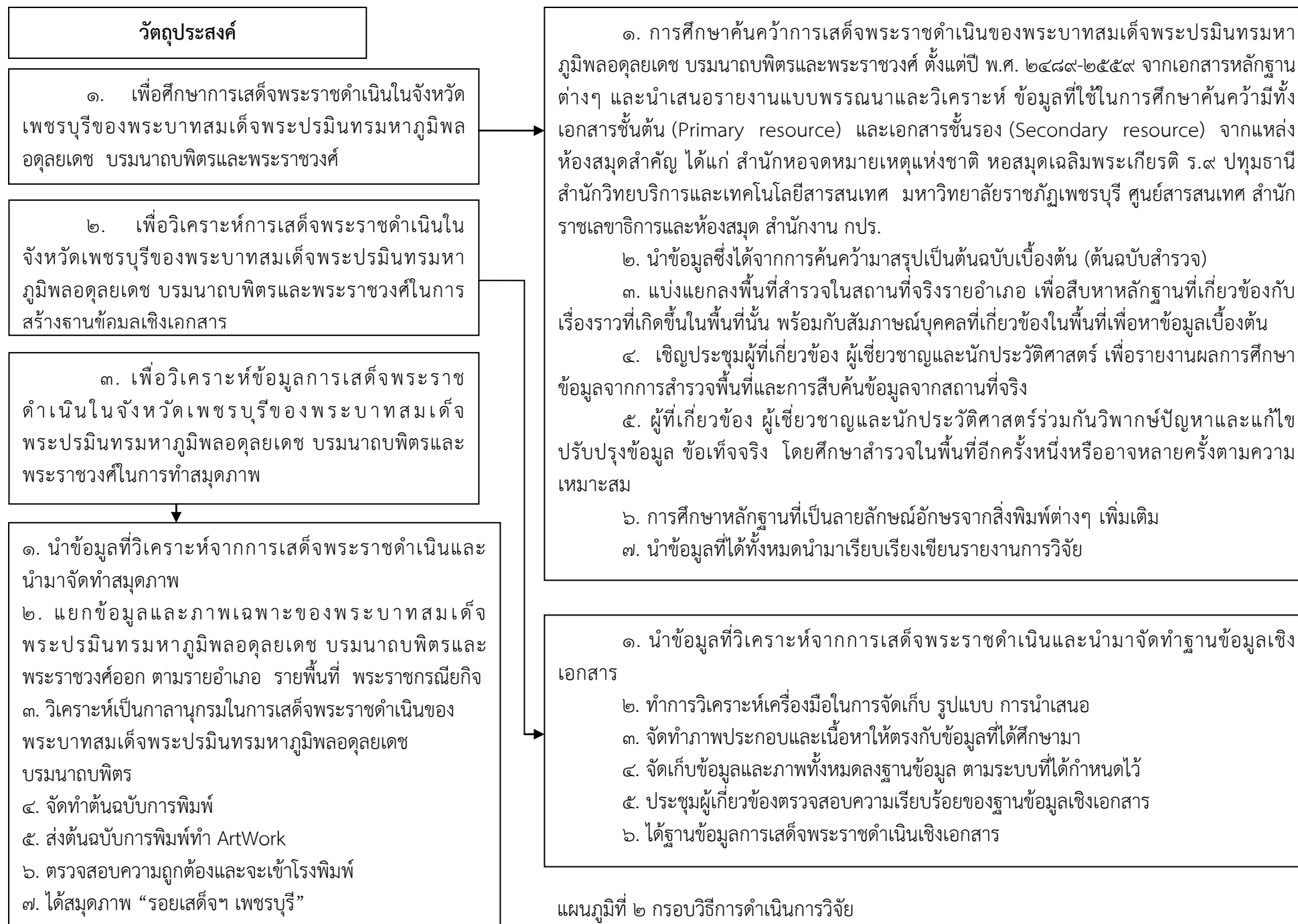
๖. รายงานผลการวิจัย

ผู้วิจัยรายงานผลการวิจัย โดยนำเสนอในรูปแบบ

๖.๑ รายงานการวิจัย

๖.๒ ฐานข้อมูลเชิงเอกสาร

๖.๓ หนังสือประมวลเหตุการณ์ตามกาลานุกรมการเสด็จพระราชดำเนิน พร้อมด้วยพระบรมฉายาลักษณ์

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการรวบรวมองค์ความรู้การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรดังกล่าวไว้ในเบื้องต้น คณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวมาพิจารณาตามวัตถุประสงค์โดยจัดระบบเป็นฐานข้อมูลเชิงกาลานุกรมการเสด็จพระราชดำเนินประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามลำดับ อนึ่ง การวิเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรที่จะดำเนินการต่อไป หากเกิดความผิดพลาดประการใดด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคณะผู้วิจัยขอพระราชทานอภัยแทบเบื้องพระยุคลบาทควรมิควรประการใดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

๑. การเสด็จประทับหัวหินและการแปรพระราชฐาน ณ วังไกลกังวล

ข้อความจากหนังสือ “พระมามลายโสภหล้า เหลือสุข” อันเป็นหนังสือพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ความบางตอนว่า

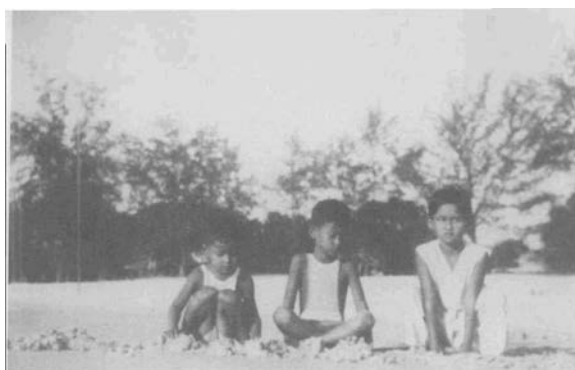
“ทุกปี (ในช่วง พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๗๖) สมเด็จพระบรมราชชนนี ระหว่างที่โรงเรียนปิดภาคการศึกษา จะทรงพาพระโอรสธิดาทั้งสามพระองค์เสด็จไปประทับแรมที่หัวหิน สถานที่ตากอากาศซึ่งกำลังเป็นที่นิยมในเวลานั้น ทรงพักที่บังกะโลของโรงแรมรถไฟหัวหิน เสด็จไปคราวหนึ่ง ๆ จะประทับนานเป็นเดือน” (กรรณิการ์ ตันประเสริฐ, ๒๕๔๖: น. ๕-๖) และนายบุตร อินทร์มยุร เล่าถึงประสบการณ์ของบิดาซึ่งทำงานในโฮเต็ลหัวหินมาแต่ต้นว่า “พ่อลุงเคยเล่าให้ฟังว่า เมื่อในหลวงปัจจุบันยังเด็กๆ ก็เคยมาพักที่บังกะโลดี มาพร้อมกับแม่เฒ่า และพี่ชายในหลวงอานันท์ พ่อลุง และลุงพงษ์ คนงานอีกคนยังเคยขนทรายมาให้ท่านเล่นที่ได้ถุนบังกะโลเลย” (บัณฑิต จุลาสัย, ๒๕๓๐: น. ๕๐-๕๑)

ภาพที่ ๑ บริเวณโรงแรมรถไฟหัวหิน
(ปัจจุบันคือโรงแรมโซฟิเทล)

ภาพที่ ๒ บังกะโลดี ของโรงแรมรถไฟหัวหิน

ภาพที่ ๓ ทรงเล่นทราย บริเวณชายหาดหน้าที่พัก

ภาพที่ ๔ ทรงสงน้ำทะเล

จากข้อมูลและภาพการเสด็จพระราชดำเนินจากพระราชประวัติดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงจังหวัดเพชรบุรีอยู่ในสายพระเนตรตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์จากการเสด็จฯ ผ่านไปประทับแรมที่หัวหิน เพื่อเปลี่ยนอากาศในช่วงฤดูร้อน อนึ่ง ความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ของหัวหิน-ชะอำ ในอดีตหัวหินเป็นเขตปกครองของจังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่ชุมชนบ้านแหลมหินขึ้นมาเป็นตำบลหัวหิน ในอำเภอปราณบุรี จังหวัดเพชรบุรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๔ จนเป็นกิ่งอำเภอหัวหิน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๗ และได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๒ จนถึงปัจจุบัน (บันทึก จุลาสัย, ๒๕๓๐: น. ๑๕) นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ของผู้คนที่ไปตั้งรกรากในช่วงบุกเบิกจนก่อตั้งขึ้นเป็นชุมชนอันเป็นบรรพชนของชาวหัวหินนั้น เป็นผู้ที่ยอพยพมาจากตำบลบางแก้ว และตำบลบางจานของเมืองเพชรบุรีนั่นเอง (เทศบาลเมืองหัวหิน, ๒๕๔๙: น. ๑๓)

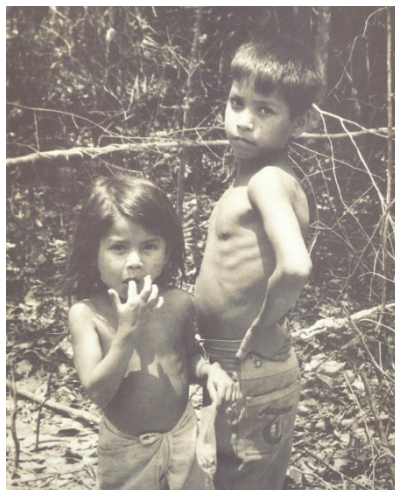
เมื่อพิจารณาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีตลอดรัชสมัยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๕๘ จะพบว่า การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรเป็นส่วนหนึ่งของการเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับที่วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เริ่มต้นครั้งแรกในช่วงเวลา ๑๗ กุมภาพันธ์- ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งพระองค์โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (รัชกาลที่ ๘) มาประทับพักพระราชอิริยาบถในระหว่างการเดินทางครั้งประเทศไทยครั้งที่สอง เสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งมาตามถนนเพชรเกษม (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ สร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๙-พ.ศ.๒๔๘๓) ระยะนั้นยังเป็นเส้นทางวิบากจากผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่เส้นทางคมนาคมถูกทำลาย (โดยเฉพาะสะพานและทางรถไฟ) พื้นถนนยังเป็นลูกรังร่อยละ ๗๕ การเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปหัวหินตามถนนเพชรเกษมใช้เวลาเกือบ ๘ ชั่วโมง ผ่านเข้ากลางเมืองเพชรบุรีทางเขาวัง ชำมะพานจอมเกล้าฯ ผ่านตัวเมือง ออกไปบ้านลาด ท่ายาง ชะอำ และหัวหินตามลำดับได้เสด็จประพาสจังหวัดเพชรบุรี ทอดพระเนตรพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน เสดวยพระกระยาหารกลางวันที่พระนครคีรี หรือเขาวังเพชรบุรี และทอดพระเนตรอุตสาหกรรมพื้นเมืองที่พระรามราชนิเวศน์ (สรศัลย์ แฝงสุภา, ๒๕๓๙: น. ๑๕๓-๑๕๔)

ภายหลังการประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส เมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ.๒๔๙๓ เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับวังไกลกังวลเป็นครั้งที่สองในช่วงเวลาวันที่ ๒๙ เมษายน-๓ พฤษภาคมศกเดียวกัน ในวันที่ ๓ พฤษภาคม เสด็จพระราชดำเนินกลับพระนคร ขบวนรถไฟพระที่นั่งหยุดที่สถานีเพชรบุรี ๓ นาที ให้ข้าราชการและประชาชนชาวเพชรบุรีที่มาเฝ้ารับเสด็จอย่างเนืองแน่นได้ชมพระบารมีทูลเกล้าฯ ถวายสิ่งของ ส่วนประชาชนกว่าหมื่นคนที่ไม่อาจเบียดเข้าไปที่สถานีเพชรบุรีได้ ต้องไปดักรอขบวนรถไฟพระที่นั่งที่ชะลอความเร็วบริเวณสะพานรถไฟข้ามแม่น้ำเพชรบุรี ทั้งสองพระองค์เห็นพระפקตร์ โบกพระหัตถ์และแย้มพระสรวลไปทางประชาชน ที่มาเฝ้าถวายความจงรักภักดี

ภาพที่ ๕
เสด็จฯ กลับจากวังไกลกังวลสู่จังหวัดพระนคร

อำเภหั่วหิน จึงเป็นสถานที่เสด็จฯ ไปแทบทุกปี เนื่องจากอยู่ใกล้กรุงเทพฯ และมีพระตำหนักที่สะดวกในการประทับอยู่แล้ว ระยะแรกทั้งสองพระองค์เสด็จฯ ออกแทบทุกวันจากอำเภหั่วหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี ถือว่าเป็นการบุกป่าฝ่าดงจริง ทำให้ทรงรับรู้ถึงสภาพเกษตรกรรมในชนบทห่างไกล คือ ความยากจนข้นแค้น ดังปรากฏหลักฐานจากภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ “จ้อง” ที่ทรงฉายภาพเด็กชาย หญิงในเขตชายป่าของหั่วหินไว้อย่างน่าประทับใจ

ภาพที่ ๖ ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ “จ้อง” บริเวณชายป่าอำเภหั่วหิน

อนึ่ง วังไกลกังวลอันพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๗) ทรงสร้างเป็นวังใหม่ที่อำเภหั่วหินนั้นเสร็จสิ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ เดิมปรากฏนามว่า สวนไกลกังวล "หม่อมเจ้าการวิกเล่าว่า ทรงได้ชื่อมาจากเยอรมัน ซึ่งแปลว่า Without Care : ไม่มีกังวล ทรงคิดจะไปสบายที่สวนไกลกังวล แต่ท่านกลับต้องไปปวดเศียรเวียนเกล้ากับที่นี่มาก เพราะเป็นช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง" (กรรณิการ์ ต้นประเสริฐ, ๒๕๔๖: น. ๕๒)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จนิวัตกลับมาประทับในประเทศไทยเป็นการถาวร เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ ระยะต่อมาได้เสด็จแปรพระราชฐานมายังวังไกลกังวลเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๕ ในครั้งนี้มีกำหนดประทับที่วังไกลกังวลนานถึง ๖ เดือน และได้ทรงนำสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์แรกซึ่งเจริญพระชันษาได้ ๑๐ เดือน มาประทับที่วังไกลกังวลด้วย และในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๕ มีวิทยุจากหลวงศารานุประพันธ์ เชิญเสด็จฯ กลับกรุงเทพฯ โดยเครื่องบิน เพื่อพระราชทานรัฐธรรมนูญอย่างกะทันหัน (กรรณิการ์ ต้นประเสริฐ, ๒๕๔๖: น. ๑๘๔-๑๘๕ อ้างถึงหอดจดหมายเหตุแห่งชาติ (๒) สร.๐๒๐๑๔๔/๑ เรื่อง เสด็จหั่วหิน พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๙๖)

อนึ่ง การเรียกขานพระราชวัง โดยราชประเพณีปฏิบัติจะต้องมีพระบรมราชโองการสถาปนา แต่การค้นคว้าเอกสารของทางการไม่พบว่า เคยมีพระบรมราชโองการสถาปนาพระราชวังไกลกังวลแต่อย่างใด ดังนั้นการเรียกว่า “วังไกลกังวล” ดังเช่นปัจจุบันจึงเป็นการถูกต้อง (กรรณิการ์ ตันประเสริฐ, ๒๕๔๖: น. ๒๐๑)

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเสด็จแปรพระราชฐานประทับแรมที่วังไกลกังวลในช่วงต้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งประทับแรมเป็นเวลานานต่อเนื่องกันเป็นเดือนๆ และในหลายคราวที่เสด็จประกอบพระราชกรณียกิจที่จังหวัดพระนครจะเสด็จฯ ไปและกลับในวันเดียวกัน จำเป็นต้องเข้าใจเหตุการณ์อันเป็นประวัติศาสตร์ทางการเมืองในช่วงเวลาเดียวกันของรัฐบาลในยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ด้วยพระชนมายุเพียง ๑๘ พรรษา และเสด็จกลับจากประเทศสวิตเซอร์แลนด์มาประทับในประเทศไทยเป็นการถาวร เมื่อพระชนมายุ ๒๔ พรรษา จึงไม่ทรงสามารถมีอิทธิพลเหนือคณะรัฐมนตรีหรือกิจกรรมการเมืองโดยทั่วไป สถานการณ์ทางการเมืองปรากฏสัญญาณภัย บางเหตุการณ์ดังที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในรัชกาลก่อน รัฐบาลตามสายตาทายนอกกว่าคลื่นลมสงบนั้น ต้องอยู่ในความระวังภัยจากเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาเพราะการเมืองอยู่ในภาวะช่วงชิงอำนาจกัน (เกษมหล่ง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ๒๕๔๒: น. ๔๙๓-๔๙๕)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรเสด็จขึ้นครองราชย์นั้น อยู่ในวาระที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นคนที่ ๗ เมื่อเกิดกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ด้วยต้องพระแสงปืนมีการตั้งคณะกรรมการสอบสวนพฤติการณ์กรณีสวรรคตหรือศาลกลางเมืองขึ้น แต่ไม่อาจชี้ขาดได้ว่าเป็นเพราะอุบัติเหตุหรือลอบปลงพระชนม์ ระยะต่อมาเกิดการรัฐประหารขึ้น (ขณะนั้นทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์) ในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ นายปรีดี พนมยงค์ได้ลี้ภัยการเมืองไปอยู่ประเทศจีนและฝรั่งเศสจนถึงแก่กรรม (บุญร่วม เทียมจันทร์, ๒๕๕๐: น. ๒๒๓-๒๒๔) ต่อมาเกิดการกบฏที่เรียกว่า กบฏเสนานิการ/กบฏนายพล ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ และในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ เกิดกบฏวังหลวง ช่วงเวลาดังกล่าวจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐบาลปราบปรามฝ่ายกบฏได้สำเร็จ

เหตุการณ์ไม่สงบอันเกิดจากการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองเกิดขึ้นติดต่อกันมาเป็นเวลา ๓ ปี ในช่วง พ.ศ. ๒๔๙๐-พ.ศ. ๒๔๙๒ จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จนิวัตประเทศไทยพร้อมด้วยพระคู่หมั้น ในวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ เพื่อทรงประกอบพระราชกรณียกิจจัดการพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระราชพิธีราชาภิเษกสมรส และพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามลำดับ จากนั้นได้เสด็จฯ กลับไปยังประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อรักษาพระองค์ให้ต่อเนื่องตามคำแนะนำของแพทย์ที่ถวายการรักษาจากที่ทรงได้รับอุบัติเหตุทางรถยนต์ ซึ่งเป็นการเสด็จกลับอย่างไม่สบายพระทัยด้วยความเป็นห่วงบ้านเมืองที่ยังไม่ค่อยสงบนัก

วันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔ เกิดกบฏแมนฮัตตัน โดยทหารเรือกลุ่มหนึ่งและการสู้รบระหว่างทหารเรือกับทหารอากาศ ฝ่ายรัฐบาลปราบปรามฝ่ายกบฏเป็นผลสำเร็จ การกบฏครั้งนี้มีการปะทะกันอย่างรุนแรง เสียชีวิตและทรัพย์สินอย่างมากมาย ในวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจตนเอง และกวาดล้างผู้ไม่เห็นด้วยอย่างเจ็บช้ำ

ในวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์แรก เสด็จฯ กลับมาประทับในเมืองไทยเป็นการถาวร การเสด็จฯ กลับครั้งนี้ นับว่ากลับมาพร้อมทุกข์ร่วมสุข ร่วมรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศด้วยพระองค์เอง ทรงศึกษาถึงสาเหตุ ความคิดเห็น ความขัดแย้ง ความต้องการของแต่ละกลุ่มบุคคล ความเสียหายที่เกิดขึ้น (และผู้ได้รับความเสียหายคือประชาชน ทรงระวังพระองค์ที่จะอยู่บนทางสายกลางที่เหมาะสม อยู่ในกฎแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์อยู่เหนือการเมืองและอยู่ใต้กฎหมาย เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของพระองค์ตามที่ได้ทอดพระเนตรเห็นความจงรักภักดีของประชาชนอย่างท่วมท้น และด้วยพระราชหฤทัยที่ทรงมีต่อประเทศชาติและประชาชน ด้วยขัตติยะมานะที่ทรงอดทนต่อปรากฏการณ์ทางการเมืองที่บางครั้งทรงได้รับความไม่เป็นธรรมจากชนกลุ่มน้อย ในรัชกาลของพระองค์นับว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๑-พ.ศ. ๒๕๐๐ ก้าวแรกของพระองค์ในความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง จึงเป็นการเสด็จฯ ลงสู่ประชาชน อันเนื่องมาจากพระเมตตาปรารภนาให้ผู้อื่นเป็นสุข เอาพระทัยใส่ประดุจทรงเป็นประชาชนเอง ไม่เลือกเพศ วัย ฐานะ หรือศาสนาใด เมื่ออยู่ในประเทศไทยทรงถือว่าเป็นคนไทยทั้งสิ้น (เกนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ๒๕๔๒: น.๔๙๕-๕๐๓)

รัฐบาลจอมพล ป. มิให้ทรงมีอิทธิพลเกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองและจำกัดการเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์ด้วยการตดงบประมาณในการเสด็จฯ การไม่เสด็จฯ ในงานสำคัญๆ ในพระราชพิธีฉลองครบรอบพุทธศตวรรษที่ ๒๕ (พ.ศ. ๒๕๐๐) เป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนที่สุดในการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาลชุดจอมพล ป.

รัฐบาลชุดต่อมาภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จากเหตุการณ์รัฐประหาร เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ปฏิบัติในทิศทางตรงกันข้ามกับรัฐบาลชุดก่อน ด้วยการนำอุดมการณ์กษัตริย์นิยมมาเป็นฐานการเมือง เชิดชูและเพิ่มบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ให้กลับมาเป็นสัญลักษณ์ทางอุดมการณ์ จอมพลสฤษดิ์ดำรงบทบาทในฐานะผู้ปฏิบัติตามนโยบายการปกครองในฐานะ**รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** เห็นได้ชัดเจนจากการรื้อฟื้นพระราชพิธี “จรดพระนังคัล” ซึ่งเป็นพิธีพราหมณ์ร่วมกับรัฐพิธี “พืชมงคล” (ที่ถูกยกเลิกไปตั้งแต่พ.ศ. ๒๔๗๙) ในปีพ.ศ. ๒๕๐๓ โดยเป็นแนวคิด “กษัตริย์-เกษตร” พระราชพิธีดังกล่าวเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในเชิงสัญลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับเกษตรกร อันเป็นราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศ (ชนิดา ชิตบัณฑิตย์, ๒๕๕๔: น. ๖๐-๖๑, น. ๑๑๒-๑๑๓ อ้างถึงทักษ์ เณลิมเตียรณ, ๒๕๒๖: น. ๔๑๐)

ข้อเขียนของ รศ. ธงทอง จันทรางศุ กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลกระทบการใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ก็คือลักษณะของรัฐบาล ทศนคติของนายกรัฐมนตรีที่มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงเปี่ยมด้วยวิญญูติและคุณวุฒิในขณะเดียวกันพระมหากษัตริย์พระชนมายุน้อยเพิ่งเสด็จขึ้นครองราชย์ ยังไม่มีโอกาสได้บำเพ็ญบารมีให้เป็นที่ประจักษ์แจ้ง โอกาส และความศรัทธาที่จะทำให้ทรงอยู่ในฐานะพระราชทานคำแนะนำแก่รัฐบาลตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นไปได้ยาก แต่เมื่อใดก็ตามที่พระมหากษัตริย์ทรงถึงพร้อมด้วยพระคุณธรรม และพระคุณวุฒิโดยประการต่างๆ ทุกด้าน นายกรัฐมนตรี/รัฐบาลก็จะต้องยอมรับข้อเท็จจริงในความด้อยประสิทธิภาพในราชการของตน และน้อมเกล้าฯขอรับพระราชทานคำแนะนำอัน

ทรงคุณค่า **พระบารมี** คือ **พระราชอำนาจที่แท้จริงของพระมหากษัตริย์** (ธงทอง จันทรางศุ, ๒๕๓๗: น. ๒๒๑)

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ คณะรัฐบาลและประชาชนทั่วประเทศได้มีความเห็นเป็นสมานฉันท์ ถวายพระนาม “มหाराช” ซึ่งมีความหมายถึง พระมหากษัตริย์ซึ่งได้อุทิศพระองค์เพื่อประเทศชาติและประชาชนอย่างเอกอนันต์

ข้อเขียนของนายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี ๒ สมัย ในยุคความขัดแย้งลงลึกถึงรากหญ้า มีสาระสำคัญบางตอนว่า “...พระมหากษัตริย์ทรงใช้ทศพิธราชธรรม ปกครอง ผมถือว่าเป็นหลักธรรมาภิบาลของไทยอย่างแท้จริง และเป็นการจำกัดพระราชอำนาจของพระองค์ท่านโดยทางอ้อม คือ ทรงจำกัดพระราชอำนาจของพระองค์เอง....พระองค์ท่านไม่เคยก้าวกายเรื่องราวการเมืองเลย ไม่เคยเลย...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้มีพระบารมี ไม่ได้เกิดจากรัฐธรรมนูญฉบับไหนเลย แต่เป็นพระบารมีที่พระองค์สะสมมาจากการปฏิบัติพระองค์เอง ในฐานะพระมหากษัตริย์ ทรงสนพระทัยกับกิจกรรมที่ทรงทำเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนชาวสยาม ตั้งแต่ขึ้นครองราชย์มา ทรงทำเรื่องทุกขุสขของประชาชนและความมั่นคงของชาติ (อานันท์ ปันยารชุน, ๒๕๓๗: น. ๑๓๓-๑๓๖)

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เขียนไว้ในหนังสือตามรอยพระยุคลบาทครูแห่งแผ่นดิน ความบางตอนว่า “...เมื่อเริ่มศึกษาการถวายงานจึงพบว่า **พระปฐมบรมราชโองการที่ทรงตรัสว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม”** โดยไม่ใช่คำว่า “ปกครองแผ่นดิน” นั้น เพราะพระองค์ทรงทราบดีว่าพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระองค์ไม่มีอำนาจเด็ดขาด คำว่า “ครอง” มีความหมายถึงความรัก ความเมตตา ความรับผิดชอบ ส่วน “ธรรม” นั้น พระราชทานคำแปลอย่างง่าย คือความดีกับความถูกต้องและยังมีความหมายอีกประการหนึ่งคือ ธรรมชาติ ทรงนำธรรมชาตินี้มาแก้ไขปัญหา ทรงแก้ไขโดยใช้สิ่งที่มียู่แล้ว เพียงแต่ใช้สติปัญญาของมนุษย์นำสิ่งที่มียู่ในธรรมชาตินี้มาดัดแปลงแก้ไขโดยมีระบบบริหารและจัดการ พระองค์จึงทรงประกาศว่าจะดูแล และรักษาแผ่นดินบนฐานของความรัก ความเมตตา และความรับผิดชอบ ดังนั้น “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม” จึงแสดงถึงหลักธรรมาภิบาลที่ทรงรับสั่งมานานกว่า ๖๐ ปี ทรงใช้ทศพิธราชธรรมในการครองแผ่นดิน ได้ทรงพระอักษรไว้ว่า การทรงงานช่วยเหลือประชาชนนั้นเป็นหน้าที่ของสถาบันพระมหากษัตริย์” (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๕๖, น. ๕๓-๕๔)

กล่าวได้ว่านับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตรพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จแปรพระราชฐานมายังวังไกลกังวลเป็นประจำทุกปี เป็นเวลา ๓๕ ปี ต่อเนื่องกันจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๙ วังไกลกังวลจึงไม่เป็นแต่เพียงที่ประทับ เพื่อทรงพระสำราญพระราชอิริยาบถเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ทรงงานแผ่นดินของทั้งสองพระองค์ โดยเฉพาะในภาคกลางตอนล่างและภาคใต้ตอนบน ตั้งแต่เสด็จฯ ประทับ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นมา อันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเสด็จฯ ประกอบ พระราชกรณียกิจหลากหลายลักษณะ พระราชทานแก่พสกนิกรของประเทศในเวลาต่อมา

การเสด็จแปรพระราชฐาน ณ วังไกลกังวลทุกครั้งจะต้องเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรี ทุกปีอย่างต่อเนื่องเช่นกันทั้งในการเสด็จประกอบพระราชกรณียกิจ การเสด็จส่วนพระองค์ การเสด็จฯ ผ่านจังหวัดเพชรบุรีสู่จังหวัดพระนคร และการเสด็จจากจังหวัดพระนครกลับมาประทับแรมที่วังไกลกังวล โดย

จังหวัดเพชรบุรีจัดสถานที่รับเสด็จฯ ไว้ ๓ แห่ง คือ สถานีรถไฟเพชรบุรี ตึกอรรถกฤษณ์ในเขตโรงเรียนการช่างสตรีเพชรบุรี และศาลารับเสด็จเชิงเขาวัง จึงนับเป็นความต่อเนื่องในการเสด็จฯ จังหวัดเพชรบุรีทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๕-พ.ศ. ๒๕๒๙ ภายหลังปี พ.ศ. ๒๕๓๒ การเสด็จแปรพระราชฐานวังไกลกังวลไม่เสด็จฯ ต่อเนื่องดังที่ผ่านมา ทรงเริ่มปรากฏอาการประชวรอันเป็นผลจากการที่ทรงงานอย่างหนักโดยเฉพาะการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในถิ่นทุรกันดาร และเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานเสี่ยงภัยในพื้นที่ การพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไปทั่วทุกภูมิภาค ตลอดจนความขัดแย้งทางการเมืองการปกครอง อันนำมาสู่เหตุการณ์ไม่สงบของบ้านเมืองหลายครั้ง ผู้ถวายงานใกล้ชิดบางท่านให้ความเห็นไว้ อาทิ ปราโมทย์ ไ้มักลัด อดีตอธิบดีกรมชลประทานที่ตามเสด็จฯ ถวายงาน กล่าวถึงอาการพระประชวรความบางตอนว่า “...ในการเสด็จฯ เยี่ยมเยียนราษฎร บางครั้งก็เสี่ยงอันตราย เพราะเส้นทางที่เสด็จฯ ไปทุรกันดาร แห้งแล้งหรือไม่ก็เป็นป่ารกทึบ มีทั้งสัตว์และแมลงมีพิษที่จะทำอันตรายพระวรกายได้ตลอดเวลา

ในวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ขณะเสด็จประทับที่พระตำหนักภูพิงราชินีเวศน์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประชวรหนักด้วยพระโรค Scrub Typhus ซึ่งแปลว่า ไข้ป่าแต่ไม่ใช่มาเลเรีย ผู้ป่วยด้วยโรคนี้นี้มีไข้สูง อ่อนเพลีย มีจุดสีม่วงปรากฏบนร่างกาย คณะแพทย์ผู้ถวายการรักษาขอพระราชทานให้ทรงงดพระราชกรณียกิจเป็นเวลา ๓๐ วัน และในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ทรงมีอาการพระประชวรอีก แพทย์ที่ถวายการรักษาให้ความเห็นว่าเป็นเชื้อโรคที่พบตามภูเขาและตามป่า...” ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ทรงเครียดกับเหตุการณ์นั้นมาก เมื่อเสด็จทรงงานที่เขาชะงุ้ม จังหวัดราชบุรี โปรดฯ เรียกเข้าเฝ้า เพื่อตรัสสนทนาเหตุการณ์บ้านเมือง ทรงระบายความอัดอั้น ความกังวล แต่ผมไม่สามารถนำมาพูดเผยแพร่ได้ (ปราโมทย์ ไ้มักลัด, ๒๕๕๖: น. ๔๗,๕๒)

ในวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระประชวรโดยพระหทัยผิดปกติ ในวันที่ ๑๑ มีนาคม ศกเดียวกัน แพทย์จึงถวายการรักษาด้วยการขยายเส้นพระโลหิตตีบในพระหทัย

หลังปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ทรงงดพระราชกรณียกิจต่างจังหวัด จะเสด็จฯ ไปแต่ที่จำเป็นและพระราชวงศ์ที่จะทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ ก็คือ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส และ พระราชธิดา

วันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงรับการถวายการผ่าตัดช่องทางเดินประสาทของกระดูกสันหลัง ก่อนเข้าห้องผ่าตัดยังทรงรับสั่งให้ข้าราชการติดตั้งคอมพิวเตอร์ออนไลน์ เพราะกำลังมีอายุใหญ่เข้าเขตประเทศไทย

เมื่อทรงมีพระพลานามัยสูงวัยมากขึ้น จึงได้เสด็จฯ มาฟื้นฟูพระวรกาย ณ วังไกลกังวล ในช่วงปลายพระชนม์ชีพและยังปรากฏการเสด็จฯ มายังจังหวัดเพชรบุรีอีกหลายครั้ง จวบจนเสด็จฯ ผ่านครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อไปประทับที่โรงพยาบาลศิริราช เพื่อรักษาอาการพระประชวรจนเสด็จสู่สวรรคต เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

๒. การเสด็จพระราชดำเนินของในจังหวัดเพชรบุรี

การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร พิจารณาได้จากตารางที่ ๑ และกาลานุกรมการเสด็จพระราชดำเนินระหว่างปี
พ.ศ. ๒๔๘๙-พ.ศ. ๒๕๕๘

ตารางที่ ๑ การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ ๙
ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๕๕๘

ปี พ.ศ.	จำนวน วัน	ปี พ.ศ.	จำนวน วัน	ปี พ.ศ.	จำนวน วัน	ปี พ.ศ.	จำนวน วัน	ปี พ.ศ.	จำนวน วัน	ปี พ.ศ.	จำนวน วัน	ปี พ.ศ.	จำนวน วัน
		๒๕๐๑	๑๐	๒๕๑๑	๘	๒๕๒๑	๗	๒๕๓๑	-	๒๕๔๑	๓	๒๕๕๑	๖
๒๔๘๙	๑	๒๕๐๒	๙	๒๕๑๒	๒	๒๕๒๒	๗	๒๕๓๒	๒	๒๕๔๒	-	๒๕๕๒	๑๑
๒๔๙๓	๒	๒๕๐๓	๑	๒๕๑๓	๕	๒๕๒๓	๗	๒๕๓๓	๑	๒๕๔๓	๑	๒๕๕๓	-
๒๔๙๔	-	๒๕๐๔	๑๕	๒๕๑๔	๗	๒๕๒๔	๒	๒๕๓๔	๑	๒๕๔๔	-	๒๕๕๔	-
๒๔๙๕	๕	๒๕๐๕	๕	๒๕๑๕	๘	๒๕๒๕	๑	๒๕๓๕	๓	๒๕๔๕	-	๒๕๕๕	-
๒๔๙๖	๒	๒๕๐๖	๖	๒๕๑๖	๘	๒๕๒๖	๓	๒๕๓๖	-	๒๕๔๖	-	๒๕๕๖	๔
๒๔๙๗	๒	๒๕๐๗	๕	๒๕๑๗	๑๘	๒๕๒๗	๒	๒๕๓๗	-	๒๕๔๗	๑๔	๒๕๕๗	๑๐
๒๔๙๘	๓	๒๕๐๘	๕	๒๕๑๘	๕	๒๕๒๘	๖	๒๕๓๘	-	๒๕๔๘	๑๘	๒๕๕๘	๒
๒๔๙๙	๓	๒๕๐๙	๗	๒๕๑๙	๑	๒๕๒๙	๑	๒๕๓๙	๑	๒๕๔๙	๙		
๒๕๐๐	๘	๒๕๑๐	๖	๒๕๒๐	๑๑	๒๕๓๐	-	๒๕๔๐	๓	๒๕๕๐	-		
*(๘)	๒๖	*(๑๐)	๖๙	*(๑๐)	๗๓	*(๙)	๓๖	*(๖)	๑๑	*(๕)	๔๕	*(๕)	๓๓
*รวมจำนวนปี ๕๓ ปี / ๒๙๓ วัน													

ภาพที่ ๗ กาลานุกรมรอยเสด็จฯ เพชรบุรี พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๔๙๘

๖๗

ประมวลการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๙

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ขณะดำรงพระอิสริยยศ พระอนุชาธิราช โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (รัชกาลที่ ๘) และสมเด็จพระราชชนนี โดยรถยนต์พระที่นั่ง ผ่านจังหวัดเพชรบุรี เพื่อแปรพระราชฐานไปประทับ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๘ มีนาคม ๒๔๘๙

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง ผ่านจังหวัดเพชรบุรี ทอดพระเนตรพระนครคีรี (เก๋ง) และพระรามราชนิเวศน์ (เก๋ง)

๒๙ เมษายน ๒๔๙๓

เสด็จพระราชดำเนิน โดยขบวนรถไฟพระที่นั่งพิเศษ ผ่านสถานีรถไฟเพชรบุรีไปอำเภอหัวหิน

๓ พฤษภาคม ๒๔๙๓

เสด็จพระราชดำเนินกลับพระนคร ขบวนรถไฟพระที่นั่งหยุด ณ สถานีรถไฟเพชรบุรี ๓ นาที

๙ เมษายน ๒๔๙๕

ทอดพระเนตรพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน อำเภอชะอำ

๒๘ เมษายน ๒๔๙๕

ทรงเยี่ยมราษฎรหมู่บ้านบางควาย อำเภอชะอำ

๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๕

ทอดพระเนตรวัดเขาชะอำ ทรงมนัสการพระพุทธรูป

๑๒ พฤษภาคม ๒๔๙๕

เสด็จฯ บริเวณถ้ำเขาหลวง และพระนครคีรี อำเภอเมืองเพชรบุรี

๑๕ พฤษภาคม ๒๔๙๕

ทอดพระเนตร วิฑูโลกังวล - ชะอำ ณ ชายทะเลชะอำ อำเภอชะอำ

๒๒ เมษายน ๒๔๙๖

เสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดเขาชะอำ อำเภอชะอำ

๑๑ พฤษภาคม ๒๔๙๖

ทอดพระเนตรวัดมหาธาตุวรวิหาร วัดเขابันไดอิฐ วัดพระพุทธไสยาสน์และพระนครคีรี อำเภอเมืองเพชรบุรี

กาลานุกรมรอยเสด็จฯ เพชรบุรี พ.ศ. ๒๔๘๙ - ๒๕๕๘

ประมวลการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

๖๘

๑๕ พฤษภาคม ๒๔๙๗

ทรงประกอบพิธี
ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ
ที่บุษบกภายในซุ้มองค์พระ
ปราสาทวัดมหาธาตุวรวิหาร
อำเภอเมืองเพชรบุรี

๕ มิถุนายน ๒๔๙๗

เสด็จพระราชดำเนินกลับ
พระนคร ขบวนรถไฟพระที่นั่ง
หยุด ณ สถานีรถไฟเพชรบุรี
อำเภอเมืองเพชรบุรี

๒ พฤษภาคม ๒๔๙๘

เสด็จฯ เขาเพชรเขาพลอย
ตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่ายาง

๑๘ พฤษภาคม ๒๔๙๘

เสด็จพระราชดำเนินโดย
ขบวนรถไฟพระที่นั่งพิเศษไปยัง
อำเภอหัวหิน รถไฟหยุด ณ สถานี
รถไฟเพชรบุรี อำเภอเมือง
เพชรบุรี พระสงฆ์สวดถวาย
พระพร กองเกียรติยศของ
ข้าราชการและประชาชนเฝ้าส่ง
เสด็จฯ

๒ มิถุนายน ๒๔๙๘

เสด็จฯ เขาหัวแหวน
(เขาเพชรเขาพลอย) ทรงเปิดทอง
รอยพระพุทธรูปวัดเขาลูกช้าง
อำเภอท่ายาง

๑๐ มิถุนายน ๒๔๙๙

เสด็จฯ ประทับให้ราษฎร
เข้าเฝ้าฯ บริเวณสนามหน้า
เขาวัง

๒๔ มิถุนายน ๒๔๙๙

เสด็จฯ ประทับให้ราษฎร
เข้าเฝ้าฯ บริเวณสนามหน้า
เขาวัง

๘ กรกฎาคม ๒๔๙๙

เสด็จฯ เขาหัวแหวน
(เขาเพชรเขาพลอย)
อำเภอท่ายาง

๑๘ มีนาคม ๒๕๐๐

เสด็จพระราชดำเนิน
โดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง ไปยัง วัง
ไกลกังวล รถไฟหยุดสถานีรถไฟ
เพชรบุรี

๖ เมษายน ๒๕๐๐

เสด็จพระราชดำเนินสู่
จังหวัดพระนคร โดยรถยนต์
พระที่นั่ง ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา
๐๘.๔๐ น. อำเภอเมืองเพชรบุรี

๗ เมษายน ๒๕๐๐

เสด็จพระราชดำเนิน
โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากจังหวัด
พระนครถึงอำเภอเมืองเพชรบุรี
เวลา ๑๑.๐๐ น. เศษ

๑๔ เมษายน ๒๕๐๐

เสด็จพระราชดำเนิน
โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกล
กังวล อำเภอหัวหินไปยังจังหวัด
พระนคร ถึงอำเภอเมืองเพชรบุรี
เวลา ๐๘.๔๐ น. เศษ

๑๖ เมษายน ๒๕๐๐

เสด็จพระราชดำเนินสู่
พระนคร โดยรถยนต์พระที่นั่ง
ถึงอำเภอเมืองเพชรบุรี เวลา
๑๑.๐๐ น. เศษ

๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐

เสด็จพระราชดำเนินสู่
พระนคร โดยรถยนต์พระที่นั่งถึง
อำเภอเมืองเพชรบุรี เวลา ๐๘.๔๐
น. เศษ

๖ พฤษภาคม ๒๕๐๐

เสด็จพระราชดำเนิน
โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระนคร
สู่วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ถึง
จังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๑.๐๐ น.
เศษ

๗ มิถุนายน ๒๕๐๐

เสด็จพระราชดำเนิน
โดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง จากวัง
ไกลกังวล อำเภอหัวหินสู่พระนคร
ขบวนรถไฟถึงสถานีรถไฟถึงสถานี
รถไฟเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี
เวลา ๑๓.๐๒ น. (หยุด ๓ นาที)
พระสงฆ์สวดถวาย
พระพร กองเกียรติยศของข้าราชการ
และประชาชนเฝ้ารับเสด็จฯ

๗ เมษายน ๒๕๐๑

เสด็จฯ โดยรถไฟพระที่นั่ง แปรพระราชฐานประทับแรม ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ขบวนรถไฟถึงสถานีรถไฟเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี เวลา ๑๒.๑๖ น. (หยุด ๓ นาที) จัดพระสงฆ์สวดถวายพระพรและกองเกียรติยศเฝ้ารับเสด็จฯ

๒๓ เมษายน ๒๕๐๑

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังพระนคร จังหวัดเพชรบุรี เฝ้ารับเสด็จ ณ ตึกอุรุพงษ์ โรงเรียนการช่างสตรีเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี

๒๕ เมษายน ๒๕๐๑

เสด็จพระราชดำเนินจากพระนครถึงจังหวัดเพชรบุรี ระหว่าง ๑๔.๓๐-๑๕.๓๐ น.

๓ พฤษภาคม ๒๕๐๑

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวลสู่พระนคร ถึงจังหวัดเพชรบุรี ณ ตึกอุรุพงษ์ โรงเรียนการช่างสตรีเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี

๖ พฤษภาคม ๒๕๐๑

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง กลับจากพระนคร เสด็จถึงเพชรบุรี (ตึกอุรุพงษ์) เวลา ๑๑.๐๐ น.

๒๒ พฤษภาคม ๒๕๐๑

เสด็จพระราชดำเนินประพาสป่าแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง (เดิม)

๙ มิถุนายน ๒๕๐๑

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปจังหวัดพระนคร เสด็จถึงจังหวัดเพชรบุรี (ตึกอุรุพงษ์) เวลา ๐๙.๐๕ น.

๑๐ มิถุนายน ๒๕๐๑

เสด็จฯ สำนักงานเทศบาลตำบลชะอำ อำเภอชะอำ และโรงเรียนการช่างสตรีเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี

๒๔ มิถุนายน ๒๕๐๑

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปจากวังไกลกังวลไปยังพระนคร เพื่อเปิดสมัยประชุมสามัญสภาผู้แทนราษฎร เสด็จฯ ผ่านอำเภอเมืองเพชรบุรี ไปและกลับในวันเดียวกัน

๒๗ มิถุนายน ๒๕๐๑

เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนรถไฟพิเศษพระที่นั่ง กลับจากพระนคร ขบวนรถไฟถึงสถานีรถไฟเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี เวลา ๑๐.๑๖ น. (หยุด ๓ นาที) ให้ข้าราชการและประชาชนเฝ้าส่งเสด็จฯ

๖ มีนาคม ๒๕๐๒

เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนรถไฟ พระที่นั่งพิเศษ เพื่อทรงเยี่ยมราษฎรภาคใต้ (๓ นาที) ณ สถานีรถไฟเพชรบุรี

๒๘ มีนาคม ๒๕๐๒

เสด็จฯ กลับจากภาคใต้ ขบวนรถไฟพระที่นั่งพิเศษ (๓ นาที) ณ สถานีเพชรบุรี

๗ เมษายน ๒๕๐๒

เสด็จพระราชดำเนิน โดยขบวนรถไฟพระที่นั่งไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ขบวนรถไฟหยุด ณ สถานีรถไฟเพชรบุรี (๓ นาที)

๑๔ เมษายน ๒๕๐๒

เสด็จพระราชดำเนิน โดยขบวนรถไฟพระที่นั่งไปทรงประกอบ การกุศลสงเคราะห์ที่จังหวัดพระนคร เสด็จฯ ถึงจังหวัดเพชรบุรี (ตึกอุรุพงษ์) อำเภอเมืองเพชรบุรี เวลา ๐๘.๔๐ น.

๑๕ เมษายน ๒๕๐๒

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระนครสู่วังไกลกังวล เสด็จฯ ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๕.๐๐ น. (ตึกอุรุพงษ์) อำเภอเมืองเพชรบุรี เวลา ๑๘.๐๐ น.

๑๘ เมษายน ๒๕๐๒

เสด็จเยี่ยมราษฎรชาวกะเหรี่ยงที่บ้าน สองพี่น้อง ตำบลสองพี่น้อง อำเภอท่ายาง (เดิม) เสด็จลงสรงและล่องแม่น้ำเพชรบุรี

๓ พฤษภาคม ๒๕๐๒

เสด็จพระราชดำเนินจากวังไกลกังวล หัวหิน กลับพระนคร ผ่านจังหวัดเพชรบุรี

๖ พฤษภาคม ๒๕๐๒

เสด็จพระราชดำเนินจากพระนคร ไปยังวังไกลกังวล หัวหิน ผ่านจังหวัดเพชรบุรี

๑๕ มิถุนายน ๒๕๐๒

เสด็จพระราชดำเนินจากแปรพระราชฐานประทับวังไกลกังวล โดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง ถึงสถานีรถไฟเพชรบุรี เวลา ๑๐.๑๖ น. (หยุด ๓ นาที) จังหวัดจัดพระสงฆ์สวดถวายพระพร และกองเกียรติยศต้อนรับและส่งเสด็จฯ

๑๖ พฤษภาคม ๒๕๐๓

ทอดพระเนตรโครงการพัฒนาที่ดิน ตามพระราชดำริกลุ่มชาวไร่เขาใหญ่ ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๗ เมษายน ๒๕๐๔

เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนรถไฟพิเศษ ถึงสถานีรถไฟเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี เวลา ๑๓.๐๐ น.

๒๒ เมษายน ๒๕๐๔

ทรงหยุดรถยนต์พระที่นั่งในระหว่างเสด็จฯ ไปวังไกลกังวล เพื่อให้ข้าราชการบริพารเก็บเมล็ดยางนา บริเวณป่ายางนา เขตรอยต่อของตำบลไร่มะขามและ ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด

๓ พฤษภาคม ๒๕๐๔

เสด็จพระราชดำเนินจากวังไกลกังวลกลับ พระนครรถยนต์พระที่นั่งถึง จังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๐.๐๐ น.

๖ พฤษภาคม ๒๕๐๔

เสด็จพระราชดำเนินจากพระนครสู่วังไกลกังวลรถยนต์ พระที่นั่งถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๒.๐๐ น.

๑๐ พฤษภาคม ๒๕๐๔

เสด็จพระราชดำเนินจากวังไกลกังวล กลับสู่พระนครรถยนต์พระที่นั่ง ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๐.๐๐ น.

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๐๔

เสด็จพระราชดำเนินจากพระนครสู่วังไกลกังวล รถยนต์พระที่นั่งถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๓.๐๐ น. และเสด็จสวนเสมา อำเภอชะอำ

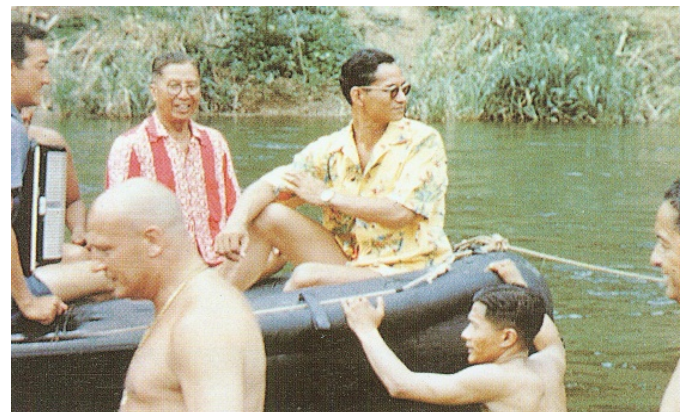
๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๔

เสด็จฯ ที่ทำการชลประทานเขื่อนเพชร และทรงเยี่ยมราษฎรบ้านแก่งกระจาน และ ต้นน้ำเพชรบุรี อำเภอท่ายาง

๒๐ พฤษภาคม ๒๕๐๔

ประพาสป่าแก่งกระจานและต้นน้ำเพชรบุรี อำเภอท่ายาง (เดิม)

๒๑ พฤษภาคม ๒๕๐๔
เสด็จฯ สวนเสมา ตำบล
บางควาย อำเภอชะอำ

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๐๔
เสด็จพระราชดำเนินจาก
วังไกลกังวล กลับพระนคร
รถยนต์พระที่นั่งถึงจังหวัด
เพชรบุรี เวลา ๑๐.๓๐ น.

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๐๔
เสด็จพระราชดำเนินจาก
พระนครสู่วังไกลกังวล หัวหิน
รถยนต์พระที่นั่ง ถึงจังหวัด
เพชรบุรี เวลา ๑๒.๓๕ น.

๒ มิถุนายน ๒๕๐๔
เสด็จฯ ไปเสวยพระกระยาหาร
ค่ำพร้อม ด้วย H.R.S.Princess
Alexandra of Kent. แห่ง
ประเทศอังกฤษ ณ สวนเสมา
อำเภอชะอำ

๖ มิถุนายน ๒๕๐๔
ทอดพระเนตรโบราณสถาน
พระนครคีรี และวัดพระพุทธ
ไสยาสน์ อำเภอเมืองเพชรบุรี

๘ มิถุนายน ๒๕๐๔
เสด็จพระราชดำเนินกลับ
พระนคร ขบวนรถไฟพระที่นั่ง
หยุด ณ สถานีรถไฟเพชรบุรี

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๐๔
เสด็จพร้อมด้วยเจ้าหญิง
อเล็กซานดราแห่ง เคนท์ ประเทศ
อังกฤษ ไปยังบ้านแก่งกระจาน
และล่องแม่น้ำเพชรบุรี อำเภอ
ท่ายาง (เดิม)

๑ เมษายน ๒๕๐๕
เสด็จพระราชดำเนินกลับ
จาก แปรพระราชฐาน โดย
ขบวนรถไฟพระที่นั่ง ถึงสถานี
เพชรบุรี (หยุด ๓ นาที)

๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๕
สมโภช พระบรมรูป
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว ณ พระนครคีรี
อำเภอเมืองเพชรบุรี

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๐๕
เสด็จพระราชดำเนินโดย
รถยนต์พระที่นั่ง ถึงจังหวัด
เพชรบุรี ณ ศาลารับเสด็จเชิงเขา
วัง อำเภอเมืองเพชรบุรี เวลา
๒๐.๕๕ น. มีข้าราชการและภริยา
ไปเฝ้าคอยรับเสด็จ

๒๔ พฤษภาคม ๒๕๐๕
ทรงเยี่ยมราษฎรหมู่บ้าน
บางควายและนมัสการพระพุทธรูป
วัดไทรย้อย ตำบลบางควาย
อำเภอชะอำ

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๐๕
ทรงเยี่ยมราษฎรชาว
กะเหรี่ยง บ้านแก่งกระจาน และ
ประทับเรือพระที่นั่ง ล่องแม่น้ำ
เพชรบุรี ตำบลสองพี่น้อง อำเภอ
ท่ายาง

๒๖ มีนาคม ๒๕๐๖
เสด็จพระราชดำเนินแปร
พระราชฐานไปประทับ ณ
วังไกลกังวล รถไฟพระที่นั่ง
หยุด ณ สถานีเพชรบุรี

๖ เมษายน ๒๕๐๖
เสด็จพระราชดำเนิน
จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน
มายังพระนคร

๗ เมษายน ๒๕๐๖
เสด็จพระราชดำเนิน
กลับมาประทับ ณ วังไกลกังวล
อำเภอหัวหิน

๑๔ เมษายน ๒๕๐๖
เสด็จพระราชดำเนิน
จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน
มายังพระนคร

๒ พฤษภาคม ๒๕๐๖
เสด็จพระราชดำเนิน
โดยรถไฟพระที่นั่ง กลับจาก
แปรพระราชฐาน ณ วังไกล
กังวล ถึงสถานีรถไฟเพชรบุรี
(หยุด ๓ นาที)

๑๗ สิงหาคม ๒๕๐๖
ทรงเยี่ยมราษฎรนิคม
ชาวไร่ ตำบลเขาใหญ่ อำเภอ
ชะอำ

๑ มีนาคม ๒๕๐๗

ทอดพระเนตรการสร้าง
เขื่อนแก่งกระจาน อำเภอ
ท่ายาง (เดิม)

๒๓ สิงหาคม ๒๕๐๗

เสด็จพระราชดำเนิน
กลับจากแปรพระราชฐาน ไป
ประทับ ณ วังไกลกังวล อำเภอ
หัวหิน ผ่านจังหวัดเพชรบุรี
โดยรถยนต์พระที่นั่ง

๒๕ สิงหาคม ๒๕๐๗

ทรงเยี่ยมราษฎรกลุ่ม
ชาวไร่ฝักชะอำ อำเภอชะอำ

๓๐ สิงหาคม ๒๕๐๗

เสด็จพระราชดำเนิน
กลับจากแปรพระราชฐาน ณ
วังไกลกังวล มายังพระนคร
ผ่านจังหวัดเพชรบุรี โดย
รถยนต์พระที่นั่ง

ช่วงปี ๒๕๐๗

เสด็จพระราชดำเนิน
พร้อมเจ้าหญิง อเล็กซาน แห่ง
เคนท์ ประเทศอังกฤษ มาเสวย
พระกระหารคำที่สวนเสมา
อำเภอชะอำ

๗ เมษายน ๒๕๐๘

ทรงเยี่ยมกลุ่มชาวไร่ใน
พระบรมราชูปถัมภ์ ตำบล
เขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๑๙ เมษายน ๒๕๐๘

เสด็จฯ เชื้อกันน้ำแก่ง
กระจานและเยี่ยมราษฎร
หมู่บ้านกะเหรี่ยงที่บ้านวังวน
และบ้านท่าลิงลม อำเภอ
ท่ายาง (เดิม)

๒๔ เมษายน ๒๕๐๘

ทรงเยี่ยมกลุ่มชาวไร่
ตำบลเขาใหญ่และกลุ่มชาวไร่
บ้านหุบกะพงของอำเภอชะอำ

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๘

ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล
วิสาขบูชา ณ วัดมหาธาตุ
วรวิหาร อำเภอเมืองเพชรบุรี

๖ มิถุนายน ๒๕๐๘

เสด็จพระราชดำเนิน
ทรงประกอบพิธี เททองหล่อ
พระพุทธรูป “พุทธลีลาปาง
ถวายพระพร ประดิษฐาน
พระปรมาภิไธย ร.๙”
วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอ
เมืองเพชรบุรี

๗ เมษายน ๒๕๐๙

เสด็จพระราชดำเนิน
แปรพระราชฐานไป ประทับ
ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน
รถไฟพระที่นั่งหยุด ณ สถานี
เพชรบุรี

๑๐ เมษายน ๒๕๐๙

เสด็จเยี่ยมตำรวจพลร่ม
ค่ายนครสวรรค์ ศูนย์รวมชาว
ชายแดนห้วยสัตว์ใหญ่ ตำบล
ป่าเต็ง อำเภอท่ายาง (เดิม)

๙ พฤษภาคม ๒๕๐๙

เสด็จฯ สวนส้มโรสริกา
ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอ
เขาย้อย

๒๐ พฤษภาคม ๒๕๐๙

ทอดพระเนตรศูนย์สาธิต
โครงการพัฒนา ท้องถิ่นชนบท
ไทย - อิสราเอล ตำบลเขาใหญ่
อำเภอชะอำ

๒๑ พฤษภาคม ๒๕๐๙

ทอดพระเนตรการแสดง
ทางยทวิธี ของตำรวจพลร่ม
และนักเรียนพลร่ม ณ ค่าย
มฤคทายวัน อำเภอชะอำ

๒๒ พฤษภาคม ๒๕๐๙

ทรงเปิดเขื่อนแก่งกระจาน
อำเภอท่ายาง (เดิม) และเสด็จ
ฯ ศูนย์สาธิตโครงการ พัฒนา
ท้องถิ่นชนบทไทย - อิสราเอล
ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๒๘ พฤษภาคม ๒๕๐๙

ทรงเยี่ยมกลุ่มชาวไร่
ชะอำ อำเภอชะอำ

๘ เมษายน ๒๕๑๐

พระราชทานเครื่องบิน Beagle แก่ ตำรวจพลร่มค่ายนเรศวร ณ สนามบินพระราชชนนีเวศน์มฤตทายวัน อำเภอชะอำ

๑๓ เมษายน ๒๕๑๐

ทรงเยี่ยมกลุ่มชาวไร่ชะอำ อำเภอชะอำ

๒๗ เมษายน ๒๕๑๐

ทอดพระเนตรการสาธิตของตำรวจพลร่ม ณ ค่ายมฤตทายวัน อำเภอชะอำ

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๐

ทรงเยี่ยมกลุ่มชาวไร่ชะอำ อำเภอชะอำ

๒๑ พฤษภาคม ๒๕๑๐

เสด็จฯ โรงเรียนการช่างสตรีเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี และพระราชทานรถพยาบาลให้แก่โรงพยาบาลเพชรบุรี

๑๗ กรกฎาคม ๒๕๑๐

ทอดพระเนตรกิจการของกลุ่มชาวไร่ และ ทอดพระเนตรการแสดงกิจกรรมของตำรวจพลร่มค่ายนเรศวร อำเภอชะอำ

๑๘ เมษายน ๒๕๑๑

ทรงเยี่ยมกลุ่มชาวไร่สวนผักชะอำ อำเภอชะอำ

๒๖ เมษายน ๒๕๑๑

เสด็จฯ เปิดอาคารเรียนโรงเรียนบ้านสองพี่น้อง (สายปัญญาสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์) อำเภอท่ายาง (เดิม)

๒๗ เมษายน ๒๕๑๑

เสด็จฯ ค่ายมฤตทายวัน ตำบลบางควาย อำเภอชะอำ

๑๔ พฤษภาคม ๒๕๑๑

ทอดพระเนตรโครงการพัฒนาชนบทไทย-อิสราเอล อำเภอชะอำ

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๑

ทอดพระเนตรโครงการพัฒนาชนบทไทย-อิสราเอล อำเภอชะอำ

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๑๑

เสด็จประพาสทางเรืออ่างเก็บน้ำเขื่อนแก่งกระจาน

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๑๑

ทรงเยี่ยมชาวกะเหรี่ยงที่บ้านป่าเต็ง อำเภอท่ายาง (เดิม)

๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๑

ทรงเปิดตึกเพชรานุกุล และ ตึกพิเศษ ๓ ณ โรงพยาบาลจังหวัดเพชรบุรี และทรงเปิดอาคารห้องสมุด “ตึกเอื้อน สิงห์ประเสริฐ” โรงเรียน เบญจมณฑลพิทักษ์ อำเภอเมืองเพชรบุรี

๒๘ พฤษภาคม ๒๕๑๒

เสด็จฯ บ้านพุทูลและบ้านกะเหรี่ยงโป่ง ตำบลยางน้ำกลัดใต้ และทรงเยี่ยมไร่นาสวนผักที่ตำบลหนองหญ้าปล้อง อำเภอเขาย้อย (เดิม)

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๑๒

เสด็จฯ เฮลิคอปเตอร์ทอดพระเนตร พื้นที่ประสบอุทกภัยในจังหวัดราชบุรี และเพชรบุรี

๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๓

เสด็จไปทรงปืนกลเบาที่ค่ายมฤตทายวัน อำเภอชะอำ

๒๒ พฤษภาคม ๒๕๑๓

เสด็จศูนย์ฝึกตำรวจภูธรชายแดน พระราชานิเวศน์มฤตทายวัน ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๓

ทรงเยี่ยมโครงการพัฒนาท้องถิ่นชนบท ไทย - อิสราเอล และสำนักสงฆ์ หุบกะพง ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๑๓

ทรงเยี่ยมโรงเรียนบ้านป่าแดง อำเภอท่ายาง (เดิม) และสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด และเยี่ยมกลุ่มพัฒนาชาวไร่ดอนขุนห้วย อำเภอ

ชะอำ

๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๓

ทรงอำนวยการงานติดตั้งปืนกลบนเฮลิคอปเตอร์ให้กับตำรวจพลร่ม ค่ายนเรศวร ณ สนามยิงปืน ค่ายมฤตทายวัน อำเภอชะอำ

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๔

เสด็จฯ เชื้อนแก่งกระจานประทับ ณ เรือนประทับแรม

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๑๔

เสด็จฯ เปิดโรงงานชลประทานซีเมนต์จำกัดอำเภอชะอำ

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๔

เสด็จฯ สวนผักกลางหุบกะพง อำเภอชะอำ

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๑๔

ทรงเยี่ยมราษฎรหมู่บ้านกะเหรี่ยงโป่ง หมู่ ๑ (โป่งวิเชียร) ตำบลยางน้ำกลัดใต้ อำเภอเขาย้อย (เดิม)

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๑๔

ทรงเยี่ยมหมู่บ้านตัวอย่างในพระบรมราชูปถัมภ์โครงการไทย - อิสราเอลและกลุ่ม สวนผัก ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๑ มิถุนายน ๒๕๑๔

เยี่ยมราษฎรชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านหนองปีนแตก ตำบลสองพี่น้อง อำเภอท่ายาง (เดิม)

๑๒ สิงหาคม ๒๕๑๔

พระราชทานโฉนดที่ดินบริเวณหุบกะพง ๓ ฉบับ ให้สหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด เป็นผู้ดูแลโครงการ

๓ เมษายน ๒๕๑๕
เสด็จฯ ค่ายมฤคทายวัน
อำเภอชะอำ

๑๙ เมษายน ๒๕๑๕
เสด็จฯ ประทับเรือใน
อ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน อำเภอ
ท่ายาง (เดิม)

๒๐ เมษายน ๒๕๑๕
ทรงประกอบพิธีตัดลูกนิมิต
อุโบสถ วัดราษฎร์เจริญธรรม
(วัดบ่อแคม) อำเภอชะอำ

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๑๕
ทรงเยี่ยมหมู่บ้านตัวอย่าง
ในพระบรมราชูปถัมภ์
โครงการพัฒนาชนบทที่หุบ
กะพงและกลุ่มไร่ฝัก (ไร่ล่าง)
ตำบลเขาใหญ่และตำบลชะอำ
อำเภอชะอำ

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๑๕
ทรงมีสการพระพุทธรูป
ไสยาสน์ วัดพระพุทธไสยาสน์
ทอดพระเนตร วัดสระบัว และ
ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล วัน
วิสาขบูชา เสด็จฯ ประทับณ
พระธาตุจอมเพชร พระนครศรี

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๑๕
ทรงเปิดตึกอำนวยการ
และตึก“ประธาน-บุญรวม
เสนาดิษฐ์” ณ โรงพยาบาล
เพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๑๕
เสด็จฯ เชื้อนแก่งกระจาน
อำเภอท่ายาง (เดิม)

๑๙ ตุลาคม ๒๕๑๕
ทอดพระเนตรการทำ
ฝุนเทียม ณ บริเวณ อ่างเก็บ
น้ำแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง
(เดิม) และเสด็จโครงการ
พัฒนาชนบท ที่หุบกะพง
อำเภอชะอำ

๒๕ มีนาคม ๒๕๑๖
เสด็จแปรพระราชฐานโดย
รถยนต์พระที่นั่ง จากพระนครไปยังวัง
ไกลกังวล ทรงหยุด และเสด็จลงจาก
รถยนต์พระที่นั่งบริเวณ บ้านโพธิ์
ริมถนนเพชรเกษม ตำบลสมอพลือ
อำเภอบ้านลาด โปรดให้ราษฎรเข้า
เฝ้าฯ ถวายสิ่งของ

๒๘ มีนาคม ๒๕๑๖
เสด็จฯ เชื้อนแก่งกระจาน
ประทับที่พลับพลาบน “เกาะใน
หลวง” และทรงพายเรือ (๒ พาย)

๑๒ เมษายน ๒๕๑๖
ทรงเยี่ยมไร่หุบกะพง อำเภอชะอำ

๒ พฤษภาคม ๒๕๑๖
ทรงเยี่ยมราษฎรบ้านแก่งกระจาน
อำเภอท่ายาง (เดิม)

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๑๖
เสด็จฯ โครงการพัฒนาชนบท
หุบกะพงและกลุ่มพัฒนาชาวไร่ดอน
ขุนห้วยตามพระราชประสงค์ ตำบล
เขาใหญ่-ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๑๖
ประทับเรือพระที่นั่งบริเวณ
เชื้อนแก่งกระจาน อำเภอ
ท่ายาง (เดิม)

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๑๖
เสด็จฯ ยกขบวนไปทอด
วัดเขาพระ ตำบลห้วยคัง
อำเภอชะอำ

๓๐ มิถุนายน ๒๕๑๖
ทอดพระเนตรวัดยาง
อำเภอเมืองเพชรบุรี

๑ เมษายน ๒๕๑๗

ทรงเยี่ยมสมาชิกสหกรณ์การเกษตร หุบกะพง ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๘ เมษายน ๒๕๑๗

เสด็จฯ ค่ายมฤคทายวัน อำเภอชะอำ

๙ เมษายน ๒๕๑๗

เสด็จฯ ไร่หุบกะพงและเยี่ยมสมาชิกสหกรณ์การเกษตร หุบกะพง จำกัด ตำบลเขาใหญ่-ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ

๑๑ เมษายน ๒๕๑๗

เสด็จฯ สหกรณ์การเกษตร หุบกะพงและทรงเยี่ยมไร่นายเฉลิม แสงศิลา ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๑๓ เมษายน ๒๕๑๗

เสด็จฯ บ้านดอนขุนห้วย ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ

๒๐ เมษายน ๒๕๑๗

เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรบ้านดอนขุนห้วย ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ

๒๕ เมษายน ๒๕๑๗

เสด็จฯ สำนักสงฆ์ศูนย์พัฒนาเขาใหญ่ ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๒๖ เมษายน ๒๕๑๗

ทรงเยี่ยมโครงการดอนขุนห้วยและ วัดไร่มะม่วงตามพระราชดำริส

๒๗ เมษายน ๒๕๑๗

พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำแก่กลุ่มลูกเสือ ชาวบ้าน ณ ค่ายมฤคทายวัน อำเภอชะอำ

๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๗

เสด็จฯ ค่ายมฤคทายวัน ตำบลห้วยทรายเหนือ และทรงเยี่ยมราษฎรบ้านดอนขุนห้วย ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๗

ทรงเยี่ยมกลุ่มชาวไร่เขาใหญ่ - ดอนขุนห้วย ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ

๓๐ พฤษภาคม ๒๕๑๗

ทรงเยี่ยมศูนย์พัฒนาชาวไร่เขาใหญ่ชะอำ ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๔ มิถุนายน ๒๕๑๗

ทรงเยี่ยมกลุ่มชาวไร่เขาใหญ่ และทอดพระเนตรการสร้างอ่างเก็บน้ำที่บ้านดอนขุนห้วย ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ

๖ มิถุนายน ๒๕๑๗

ทอดพระเนตรไร่หุบกะพงและฝายกั้นน้ำหุบกะพง ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๑๐ มิถุนายน ๒๕๑๗

ทอดพระเนตรโบราณสถานวัดใหญ่สุวรรณาราม อำเภอเมืองเพชรบุรี

๑๕ มิถุนายน ๒๕๑๗

ทรงเยี่ยมสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด ตำบลเขาใหญ่ ตำบลชะอำ และ ทรงเยี่ยมกลุ่มเกษตรกรดอนขุนห้วย ตำบลดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ

๑๗ มิถุนายน ๒๕๑๗

ทรงเยี่ยมสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง และ กลุ่มชาวไร่ดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ และ นมัสการหลวงพ่อดวง ณ วัดเขาตะเครา ตำบลบางครก อำเภอบ้านแหลม

๑๙ มิถุนายน ๒๕๑๗

เสด็จฯ พระนครคีรี และวัดยางอำเภอเมืองเพชรบุรี

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๘

ทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำหุบกะพง อำเภอชะอำ

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๘

ทรงเยี่ยมกลุ่มชาวไร่ดอนขุนห้วย สำนักสงฆ์ตำบลเขาใหญ่ และ ทอดพระเนตรฝายน้ำล้น อำเภอชะอำ

๒๐ พฤษภาคม ๒๕๑๘

ทรงเยี่ยมสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง และกลุ่มชาวไร่ดอนขุนห้วย

๑ มิถุนายน ๒๕๑๘

ทอดพระเนตรการสาธิตการกระเบื้องทำลาย แสงเครื่อง ณ ศูนย์ฝึกมฤคทายวัน อำเภอชะอำ

๒๘ มิถุนายน ๒๕๑๘

ทรงเยี่ยมสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด แลกกลุ่มสตรีชาวไร่ดอนขุนห้วย เสด็จอ่างเก็บน้ำห้วยโป่งทะเล อำเภอชะอำ

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๑๙

ทรงเยี่ยมสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๑๐ พฤษภาคม ๒๕๒๐

เสด็จฯ ไปทรงพระแสงปืน ณ ค่ายมฤตทายวัน อำเภอชะอำ

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๐

เสด็จฯ ไปทรงพระแสงปืน ณ ค่ายมฤตทายวัน อำเภอชะอำ

๑๗ พฤษภาคม ๒๕๒๐

ทรงเยี่ยมโครงการพัฒนาที่ดิน ตามพระราชประสงค์หุบกระพง และสหกรณ์การเกษตรหุบกระพง จำกัด ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๒๐

ทอดพระเนตรโครงการพัฒนาที่ดิน ตามพระราชประสงค์ตอนขุนห้วย ๒ และโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยวังยาว ตำบลท่าค้อย อำเภอท่ายาง

๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๐

ทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำห้วยสงสัย ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๐

เสด็จฯ ทอดพระเนตรโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ (ห้วยพลับ ห้วยหนองยาว ห้วยหินเทิง) ในพื้นที่อำเภอชะอำ

๔ มิถุนายน ๒๕๒๐

เสด็จฯ ทอดพระเนตรโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยน้ำซับ อำเภอชะอำ

๕ มิถุนายน ๒๕๒๐

เสด็จฯ พิธีปิดการฝึกอบรมอาสาสมัคร หมู่บ้านหุบกระพง อำเภอชะอำ

๑๒ มิถุนายน ๒๕๒๐

เสด็จฯ มาทรงเจิมเสาหลักเมืองและพระราชทานธงลูกเสือชาวบ้าน ณ พระรามราชนิเวศน์ อำเภอเมืองเพชรบุรี

๑๓ มิถุนายน ๒๕๒๐

เสด็จฯ ทอดพระเนตรโครงการก่อสร้างฝายกั้นน้ำห้วยตะแปด ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ

๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๐

ทรงรับการถวายช้างเผือกจำนวน ๒ เชือกจากราษฎรตำบลแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง (เดิม)

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๒๑

เสด็จฯ ในพระราชพิธีรับและขึ้นระวางสมโภช ช้างสำคัญ จำนวน ๓ ช้าง ณ มณฑลพิธีสนามหน้าเขาวัง อำเภอเมืองเพชรบุรี

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๑

เสด็จฯ กองกำกับการ ๑ กองบังคับการฝึกพิเศษ ค่ายมฤตทายวัน อำเภอชะอำ

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๑

ทรง เเย่ ยม ส ห ก ร ณ การเกษตร หุบกระพง จำกัด ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๒๑

ทรงเยี่ยมโครงการจัดสรรที่ดิน ตามพระราชประสงค์บ้านดอนขุนห้วย เขามตแดง อำเภอชะอำ และทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำห้วยวังยาว ตำบลท่าค้อย อำเภอท่ายาง

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๑

เสด็จฯ ทอดพระเนตรโครงการสร้างเขื่อน เกือบกักน้ำห้วยป่าแดง และเยี่ยมชมโครงการ หมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่-อ่างเก็บ น้ำป่าแดงในพื้นที่อำเภอ ท่ายาง (เดิม)

๒ มิถุนายน ๒๕๒๑

เสด็จฯ ไปทรงพระแสงปืน ณ ค่ายพระราม หก อำเภอชะอำ

๑๓ มิถุนายน ๒๕๒๑

ทรงรับช้างสีปลาด ณ บริเวณ ที่ทำการเขื่อนแก่งกระจาน (อำเภอท่ายางเดิม)

๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๒

ทอดพระเนตรโครงการก่อสร้างฝาย เก็บกักน้ำห้วยทราย และฝายเก็บกักน้ำห้วยตะแปด ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๒๒

ทอดพระเนตรเขื่อนกักน้ำห้วยวังยาว และทรงเยี่ยมสมาชิกสหกรณ์การเกษตรดอนขุนห้วย - เขามดแดง จำกัด ณ บ้านดอนขุนห้วย อำเภอชะอำ

๒๒ พฤษภาคม ๒๕๒๒

เสด็จฯ ในการสวนสนามของสมาชิกไทยอาสาป้องกันชาติ ณ โรงเรียนบ้านหุบกะพง ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๒

ทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำทุ่งขาม ตำบล ห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๒๒

เสด็จฯ โดยเฮลิคอปเตอร์ทอดพระเนตร โครงการพัฒนาห้วยแม่เพรียงตามพระราชดำรินเขตอำเภอท่ายาง (เดิม) และทอดพระเนตรต้นแม่น้ำเพชรบุรี

๒ มิถุนายน ๒๕๒๒

ทรงเยี่ยมโครงการดอนขุนห้วย และหุบกะพง อำเภอชะอำ

๑๖ มิถุนายน ๒๕๒๒

ทรงพระแสงปืน ณ พระราชินีวศิน มฤคทายวัน อำเภอชะอำ

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๓

ทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำทุ่งขาม ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ

๕ มิถุนายน ๒๕๒๓

เสด็จฯ พระราชินีวศิน มฤคทายวันทรงพระสุหร่าย และทรงเจิมป้ายชื่อค่ายพระรามหก และเสด็จฯ บ้านหุบกะพง ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ

๑๔ มิถุนายน ๒๕๒๓

ทรงประกอบพิธียกข้อฟ้าพระอุโบสถ และทรงยกฉัตรพระประธาน ณ วัดคงคาราม และพระราชทานธงลูกเสือชาวบ้าน ณ วิทยาลัยอาชีวศึกษาเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี

๑๗ มิถุนายน ๒๕๒๓

เสด็จฯ ฝายเก็บกักน้ำห้วยทราย และศูนย์ศึกษา การพัฒนา ห้วยทราย อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ และทรงเยี่ยมราษฎรบ้านทุ่งจับฉนวน ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ

๒๐ มิถุนายน ๒๕๒๓

เสด็จบริเวณต้นน้ำของห้วยโป่งทะเล อำเภอชะอำและบริเวณต้นน้ำของห้วยหนองโพ (เขาน้ำหยด) อำเภอท่ายาง

๒๑ มิถุนายน ๒๕๒๓

ทอดพระเนตรสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงรับการฝึกกระโดดร่ม ณ ค่ายพระรามหก อำเภอชะอำ

๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๓

ทอดพระเนตร สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงรับการฝึกกระโดดร่ม ณ ค่ายพระรามหก อำเภอชะอำ

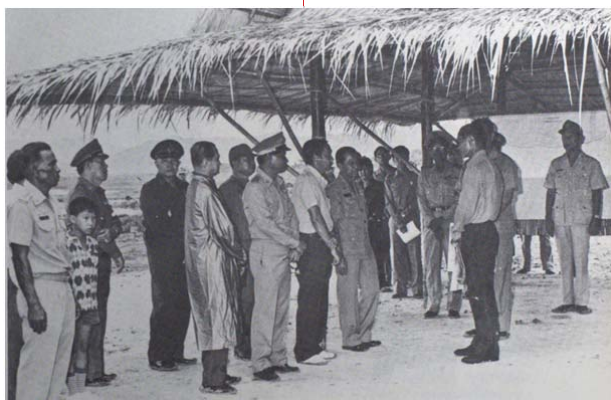
๑ พฤษภาคม ๒๕๒๔

ทรงนำสมเด็จพระราชินีนาถมาร์เกรเธอที่ ๒ และเจ้าชายแห่งเดนมาร์ก พระราชสวามี ทอดพระเนตรกิจการของสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง และทรงเป็นองค์ประธานในพิธี รวมพลังและถวายคำสัตย์ปฏิญาณของไทยอาสาป้องกันชาติ ณ ค่ายพระรามหก อำเภอชะอำ

๖ มิถุนายน ๒๕๒๔

ทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำบ้านทุ่งขามตามพระราชดำริตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ

๕ มกราคม ๒๕๒๖

เสด็จฯ ทอดพระเนตรพื้นที่เขตพระราชวังเวศน์มฤคทายวัน ด้านตะวันตกของอำเภอชะอำ ซึ่งมีสภาพเสื่อมโทรม เพื่อดำเนินการฟื้นฟู

๕ เมษายน ๒๕๒๖

มีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ขึ้นที่ ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖

เสด็จฯ ทอดพระเนตรโครงการจัดหาน้ำสนับสนุนศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ เพื่อพัฒนาป่าไม้ อเนกประสงค์ ตามพระราชดำริ ในเขตตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ

๒๖ เมษายน ๒๕๒๗

ทรงเรือใบ ณ ค่ายพระรามหก อำเภอชะอำ

๑๗ มิถุนายน ๒๕๒๗

เสด็จฯ ทอดพระเนตรฝายเก็บน้ำ ห้วยทราย อำเภอชะอำ

๙ มกราคม ๒๕๒๘

เสด็จฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ

๑๗ พฤษภาคม ๒๕๒๘

ทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำห้วยตะแบก ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ

๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๘

พระราชทานเลี้ยงเจ้าชายเฮบรีค พระราชสวามีในสมเด็จพระราชินีนาถมาเกรเธอที่ ๒ แห่งเคนมาร์ก ณ โรงแรมชะอำริเจนท์ อำเภอชะอำ

๑ มิถุนายน ๒๕๒๘

ทรงพระแสงปืน ณ ค่ายพระรามหก อำเภอชะอำ

๗ มิถุนายน ๒๕๒๘

ทรงพระแสงปืน ณ ค่ายพระรามหก อำเภอชะอำ

๙ มิถุนายน ๒๕๒๘

ทอดพระเนตรระบบส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำชลประทานในเขตพื้นที่ ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ

๓ มิถุนายน ๒๕๒๙

เสด็จฯ อ่างเก็บน้ำห้วยตะแบกและโครงการสูบน้ำด้วยพลังแสงอาทิตย์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ

๒๖ มิถุนายน ๒๕๓๒

เสด็จฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริและสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอชะอำ

๒๙ มิถุนายน ๒๕๓๒

เสด็จฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และทรงเรือใบจากวังไกลกังวลมา ยังพระราชินีเวศน์มฤคทายวัน ค่ายพระรามหก อำเภอชะอำ

๒๖ มิถุนายน ๒๕๓๓

เสด็จฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยทรายและทรงเยี่ยมมัสยิดบูร์ลือเยะห์ซาน ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ

๖ กรกฎาคม ๒๕๓๔

เสด็จฯ ไปยังโรงแรมดุสิตรีสอร์ท แอนด์ โปโลคลับ

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๓๕
ทรงสาธิตการปลูกหญ้า
แฝกของศูนย์ศึกษาการ
พัฒนา ห้วยทรายอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ
พระราชมารดา ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๓๕
เสด็จฯ ศูนย์ศึกษาการ
พัฒนา ห้วยทรายอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ
บริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยตะแบก
อำเภอชะอำ

๒๖ กรกฎาคม ๒๕๓๕
เสด็จฯ พระราชทานถ้วย
รางวัลแก่นักกีฬาผู้ชนะการ
แข่งขันเรือใบประเพณี ระหว่าง
ทีมจิตรลดา กับทีมราชนาวิ ณ
โรงแรมดุสิต รีสอร์ท แอนด์
โปโลคลับ อำเภอชะอำ

๖ สิงหาคม ๒๕๓๙
เสด็จฯ ศูนย์ศึกษาการ
พัฒนา ห้วยทรายอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ และ
ทรงเยี่ยมมัสยิดนูรุลเอียะห์ซาน
ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ

๓ เมษายน ๒๕๔๐
ทอดพระเนตรกิจกรรม
ของศูนย์ศึกษา การพัฒนาห้วย
ทรายอัน เนื่อง มา จาก
พระราชดำริ ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ

๖ เมษายน ๒๕๔๐
เสด็จฯ ศูนย์ศึกษาการ
พัฒนา ห้วยทรายอัน
เนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบล
สามพระยา อำเภอชะอำ

๙ พฤษภาคม ๒๕๔๐
ทอดพระเนตรแปลงหญ้า
แฝกของศูนย์ศึกษาการพัฒนา
ห้วยทรายอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ

๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๑
เสด็จฯ เป็นองค์
ประธานในงานรวมพลัง
มวลชนของกองทัพภาคที่
๑ ทอด พระเนตรการ
แสดงประกอบแสงสีเสียง
“จากปากฟ้าสู่ราษฎร์แดน
ดิน” ณ พระราชนิเวศน์
มฤคทายวัน

๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๑
ทอดพระเนตร
ความก้าวหน้าในการ
พัฒนา ปรับปรุงดิน ณ
ศูนย์ศึกษาการพัฒนา
ห้วยทรายอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริ ตำบลสาม
พระยา อำเภอชะอำ

๒๒ กรกฎาคม ๒๕๔๑
ทอดพระเนตร
พระราชนิเวศน์
มฤคทายวัน อำเภอชะอำ

๒๐ เมษายน ๒๕๔๓

เสด็จฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำห้วยตะแบก และทรงเยี่ยมราษฎรบ้านพวยห้วย บริเวณท้ายอ่างเก็บน้ำ ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอกะป้อ

๕ เมษายน ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล ไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๑๘.๐๐ น.

๖ เมษายน ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐานไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๒๐.๐๐ น.

๓๐ เมษายน ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๒๐.๐๐ น.

๖ พฤษภาคม ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐานไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๑๙.๐๐ น.

๒๒ มิถุนายน ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวลไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๑๘.๐๐ น.

๓ กรกฎาคม ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐานไปยังวังไกลกังวล เวลา ๒๐.๐๐ น.

๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๗

เสด็จฯ ทอดพระเนตรทางน้ำล้นราชประชานุเคราะห์ ๑๓ ตำบลปึกเตียน อำเภอท่ายางและโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมภาคฝักเปี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอบ้านแหลม

๑๑ สิงหาคม ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล ไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๑๘.๐๐ น.

๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐานไปยังวังไกลกังวล เวลา ๑๙.๐๐ น.

๒๖ ตุลาคม ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐานไปยังวังไกลกังวล เวลา ๑๘.๐๐ น.

๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐานไปยังวังไกลกังวล เวลา ๑๘.๐๐ น.

๑ ธันวาคม ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล ไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๑๘.๐๐ น.

๙ ธันวาคม ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐานไปยังวังไกลกังวล เวลา ๒๐.๓๐ น.

๓๐ ธันวาคม ๒๕๔๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐานไปยังวังไกลกังวล เวลา ๒๓.๓๐ น.

๑๖ มกราคม ๒๕๔๘

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๑๙.๐๐ น.

๒๒ มกราคม ๒๕๔๘

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ ไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๑๙.๓๐ น.

๒๗ มกราคม ๒๕๔๘

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล ไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เวลา ๑๓.๓๐ น. และเสด็จกลับในวันเดียวกัน

๔ มีนาคม ๒๕๔๘

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวลไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เวลา ๑๓.๓๐ น.

๕ มีนาคม ๒๕๔๘

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ ไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๑๗.๐๐ น.

๕ เมษายน ๒๕๔๘

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๑๘.๓๐ น.

๖ เมษายน ๒๕๔๘

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐานไปยังวังไกลกังวล เวลา ๑๘.๓๐ น.

๑๔ เมษายน ๒๕๔๘

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๑๙.๐๐ น.

๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๑

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปยัง พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๒๐.๓๐ น.

๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๑

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จาก พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ ไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๑๙.๓๐ น.

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปยัง พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๒๐.๓๐ น.

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จาก พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ ไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๒๐.๓๐ น.

๑ ธันวาคม ๒๕๕๑

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่งจากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปยัง พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๑๙.๓๐ น.

๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๑

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จาก พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ ไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๒๐.๐๐ น.

๒๘ มกราคม ๒๕๕๒

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปยัง พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๑๔.๐๐ น.

๒๙ มกราคม ๒๕๕๒

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จาก พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ ไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๒๐.๐๐ น.

๕ มีนาคม ๒๕๕๒

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง ไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๒๐.๐๐ น.

๑๔ มีนาคม ๒๕๕๒

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ ไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๑๘.๐๐ น.

๑๕ มีนาคม ๒๕๕๒

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปยังพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๒๐.๐๐ น.

๒ พฤษภาคม ๒๕๕๒

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน ไปยัง พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เวลา ๑๘.๓๐ น.

๑๘ พฤษภาคม ๒๕๕๒

เสด็จพระราชดำเนิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จาก พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ ไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เวลา ๑๘.๐๐ น.

๑ สิงหาคม ๒๕๕๒

ทรงเปิดป้ายโครงการ ช้างห้วยมุ่น ตามพระราชดำริ บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากะปุก อำเภอท่ายาง

๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๒

เสด็จฯ โครงการช้างห้วยมุ่น ตามพระราชดำริ บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากะปุก อำเภอท่ายาง (ระหว่างเวลา ๒๑.๐๐-๐๓.๐๐ น.)

๒๑ สิงหาคม ๒๕๕๒

เสด็จฯ โครงการช้างห้วยมุ่น ตามพระราชดำริ บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากะปุก อำเภอท่ายาง (ระหว่างเวลา ๑๕.๐๐-๐๑.๔๕ น.)

๑ กันยายน ๒๕๕๒

เสด็จฯ โครงการช้างห้วยมุ่น ตามพระราชดำริ บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากะปุก อำเภอท่ายาง

๑ สิงหาคม ๒๕๕๖

เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่ง ผ่านจังหวัดเพชรบุรี ไปประทับเพื่อทรงฟื้นฟูพระวรกาย ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน

๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

เสด็จฯ โครงการช้างห้วยมุ่น ตามพระราชดำริ บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากะปุก อำเภอท่ายาง

๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

ถวายราชสักการะพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ณ พระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ อำเภอชะอำ

๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๖

เสด็จฯ โครงการช้างห้วยมุ่น ตามพระราชดำริ การบริหารจัดการฟาร์มโคนม

๑ มกราคม ๒๕๕๗

เสด็จฯ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ อำเภอท่ายาง ทอดพระเนตรกิจการปลูกสัตว์ของโครงการฯ ประกอบด้วยการเลี้ยงโคนมและไก่ไข่

๑๗ มกราคม ๒๕๕๗

ทรงเจิมป้ายชื่อเขื่อนแก่งกระจาน ทอดพระเนตรนิทรรศการพระราชกรณียกิจ ณ เขื่อนแก่งกระจาน

๓ มีนาคม ๒๕๕๗

เสด็จฯ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ อำเภอท่ายาง ทอดพระเนตรกิจการโรงเลี้ยงโคนม ในการนี้ทรงป้อนนมแก่ลูกโค

๒๑ มีนาคม ๒๕๕๗

เสด็จฯ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ อำเภอท่ายาง ทอดพระเนตรโรงเลี้ยงโคนม

๒๔ มีนาคม ๒๕๕๗

เสด็จฯ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ ทอดพระเนตรโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยผากอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอท่ายาง

๓ เมษายน ๒๕๕๗

เสด็จฯ เขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน และประทับแพขนานยนต์ไปทอดพระเนตรระดับน้ำของเขื่อน และความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่า

๗ พฤษภาคม ๒๕๕๗

เสด็จฯ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ ตำบลเขากะปุก อำเภอท่ายาง

๖ สิงหาคม ๒๕๕๗

เสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งผ่านจังหวัดเพชรบุรี ไปประทับโรงพยาบาลศิริราช

๑๕ กันยายน ๒๕๕๗

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง ผ่านจังหวัดเพชรบุรีไปประทับวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เพื่อทรงฟื้นฟูพระวรกาย

๓ ตุลาคม ๒๕๕๗

เสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งผ่านจังหวัดเพชรบุรี ไปประทับโรงพยาบาลศิริราช

๑๐ พฤษภาคม ๒๕๕๘

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง ผ่านจังหวัดเพชรบุรีไปประทับวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน เพื่อทรงฟื้นฟูพระวรกาย

๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๘

เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง ผ่านจังหวัดเพชรบุรี เพื่อเสด็จกลับไปประทับ ณ โรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพมหานคร

ข้อมูลจากตารางและภาพกาลานุกรมการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรแสดงให้เห็นว่า การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ในวาระที่เป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระบรมเชษฐาธิราช ซึ่งเสด็จสวรรคตด้วยต้องพระแสงปืน (บุญร่วม เทียมจันทร์, ๒๕๕๐: น. ๓๒) ในวันที่ ๙ มิถุนายน ศกเดียวกัน จากนั้นได้เสด็จกลับไปประเทศสวิตเซอร์แลนด์เพื่อทรงศึกษาต่อ จบจบจนการเสด็จนิวัติมาประทับประเทศไทยอย่างถาวร เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ ตลอดรัชสมัย ปรากฏการเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรีมีจำนวน ๕๓ คราวปี เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาแห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นเวลา ๗๐ ปีนั้น กล่าวได้ว่า จำนวนการเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรีถึง ๕๓ ปี อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง ๒ ใน ๓ ของจำนวนปีที่ทรงครองราชย์ นอกจากนี้เมื่อพิจารณา การเสด็จเป็นรายปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ อันเป็นช่วงต้นรัชกาลจวบจนปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นปลายรัชกาลจวบจนเสด็จสวรรคต ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ พบว่ามีการเสด็จฯ จังหวัดเพชรบุรี ค่อนข้างต่อเนื่องตลอดรัชสมัย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันสูงยิ่งแก่ชาวเพชรบุรี

นอกจากนี้การเสด็จพระราชดำเนินในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี เป็นรายอำเภอของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรในช่วงเวลาดังกล่าว มีข้อสรุปดังนี้

ตารางที่ ๒ การเสด็จพระราชดำเนินในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นรายอำเภอ

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนครั้ง
๑	อำเภอเมืองเพชรบุรี	๑๒๗
๒	อำเภอชะอำ	๑๒๒
๓	อำเภอยาง	๓๙
๔	อำเภอแก่งกระจาน*	๗
๕	อำเภอเขาย้อย*	๕
๖	อำเภอบ้านแหลม	๒
๗	อำเภอบ้านลาด	๒
๘	อำเภอหนองหญ้าปล้อง	-
รวม		๓๐๔

หมายเหตุ * ยึดพื้นที่อำเภอเดิมในระหว่างการเสด็จพระราชดำเนินเป็นหลัก
และมีการเสด็จพระราชดำเนินในบางวันมากกว่า ๑ อำเภอ

เมื่อประมวลการเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร โดยพิจารณาตามลักษณะของการเสด็จฯ ทั้งความสนพระทัยส่วนพระองค์ การเสด็จประกอบพระราชกรณียกิจและการเสด็จพระราชดำเนินผ่านจังหวัดเพชรบุรี อาจจำแนกการเสด็จพระราชดำเนินได้เป็น ๓ ช่วงเวลา ดังนี้

ตารางที่ ๓ การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๙-พ.ศ. ๒๕๐๕ จำแนกตามรายปีและจำนวนวัน

ปี พ.ศ.	จำนวนวัน	ปี พ.ศ.	จำนวนวัน	ปี พ.ศ.	จำนวนวัน
๒๔๘๙	๑	๒๔๙๗	๒	๒๕๐๒	๙
๒๔๙๓	๒	๒๔๙๘	๓	๒๕๐๓	๑
๒๔๙๔	-	๒๔๙๙	๓	๒๕๐๔	๑๕
๒๔๙๕	๕	๒๕๐๐	๘	๒๕๐๕	๕
๒๔๙๖	๒	๒๕๐๑	๑๐		

๒.๑ การเสด็จพระราชดำเนินในช่วงที่ ๑ (พ.ศ. ๒๔๘๙ - พ.ศ. ๒๕๐๕) ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙ - พ.ศ. ๒๕๐๕ การเสด็จฯ ปรากฏจำนวนปีเป็นเวลา ๑๓ ปี และจำนวนวัน ๖๖ วัน ดังปรากฏในตารางที่ ๓ การเสด็จฯ ในช่วงเวลานี้ส่วนใหญ่เป็นการเสด็จฯ ส่วนพระองค์ด้วยความสนพระทัยหลากหลายสถานที่ เริ่มจากสถานที่ใกล้ที่ประทับ ทรงศึกษาและสำรวจภูมิประเทศในหลายพื้นที่ เสด็จฯ เยี่ยมเยียนราษฎร ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรโดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารตลอดจน ศาสนสถาน และโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี การเสด็จฯ เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่ เห็นได้จากการเสด็จฯ ล่องแม่น้ำเพชรบุรี และป่าแก่งกระจานรวม ๖ ครั้ง เสด็จฯ ประพาสเขาพลอยแหวน (เขาเพชรเขาพลอย) ๓ ครั้ง สวนเสมาของพระองค์เจ้าศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิวัตน์ ซึ่งทำเกษตรกรรมแผนใหม่ ๓ ครั้ง การเสด็จฯ เพื่อทอดพระเนตรโบราณสถาน ศาสนสถานและศิลปวัฒนธรรม เห็นได้จากการเสด็จฯ พระนครคีรี (เขาวัง) ๕ ครั้ง วัดมหาธาตุวรวิหาร ๒ ครั้ง วัดพระพุทธไสยาสน์ ๒ ครั้ง วัดเขابันไดอิฐ ๑ ครั้ง ถ้าเขาลวง ๑ ครั้ง วัดถ้ำชะอำ (วัดชะอำคีรี) ๒ ครั้งและวัดไทรย้อย ๒ ครั้ง

อนึ่ง การพิจารณาช่วงเวลาเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรีเป็นครั้งแรก มีเอกสารหลักฐานปรากฏเป็นข้อสรุปดังนี้

พระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เรื่อง เจ้านายเล็กๆ - ยุวกษัตริย์ ความบางตอนว่า “ในลายพระหัตถ์เลขาลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ทรงเขียนว่า “...เราต้องการอยู่จนรัฐธรรมนูญแก่เสร็จ...๒, ๓, ๔ เดือน ? ได้ไปเปิดสภาตั้งแต่วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๔๘๙ แต่สภาเพิ่งจะเริ่มพิจารณาเรื่องนี้วันนี้เท่านั้น...ทุกอย่างยุ่งไปหมดที่บรมพิมาน ไม่มีระเบียบเลย จำนวนผู้ที่ไร้ความสามารถและไร้ความรู้มีมาก...เราจะไปหัวหิน ๑๐ วัน ตั้งแต่วันที่ ๑๗

กุมภาพันธ์...” แต่มีสภาพทรงพระสำราญอิริยาบถริมทะเลบรรยายได้ภาพไว้ว่า “๗ มีนาคมที่หัวหิน” แสดงว่าน่าจะประทับอยู่นานกว่ากำหนดเดิม (กัลยาณิวัฒนา, สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ, ๒๕๓๘: น. ๔๒๖)

ข้อเขียนของสรศัลย์ แพ่งสภา เรื่องราตรีประดับดาวที่หัวหิน มีข้อความบางตอนว่า “วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน พร้อมด้วยสมเด็จพระอนุชาธิราช และสมเด็จพระราชชนนี...จนถึงวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับได้เสด็จทอดพระเนตรพระนครคีรีหรือเขาวังเพชรบุรี พระราชินีเวศน์มฤคทายวัน เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในท้องถิ่น...” (สรศัลย์ แพ่งสภา, ๒๕๓๙: น. ๒๒๙)

ข้อเขียนของเสยย์ เกิดเจริญ เรื่องพระราชดำริรัชกาลที่ ๕ ในการสร้างพระราชินีเวศน์ กล่าวถึงการเสด็จพระราชดำเนินในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลมายังพระราชวังรามราชนิเวศน์ จังหวัดเพชรบุรีไว้ว่า “ในสมัยรัชกาลที่ ๘ ได้เสด็จฯ มาประทับชั่วคราวในการแปรพระราชฐานมาประทับที่พระราชวังไกลกังวลก่อนเสด็จฯ กลับกรุงเทพฯ (เสยย์ เกิดเจริญ, ๒๕๓๗: น. ๖๕)

และข้อเขียนของเสยย์ เกิดเจริญ เรื่องบุรพกษัตริย์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์กับเมืองเพชรบุรี กล่าวถึงในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล (รัชกาลที่ ๘) ไว้ว่า “เสด็จฯ พระนครคีรีเสวยพระกระยาหารกลางวัน และเสด็จฯ พระราชวังรามราชนิเวศน์ทอดพระเนตรอุตสาหกรรมพื้นเมือง” เสยย์ เกิดเจริญ, ๒๕๔๐: น. ๑๑๒)

ข้อความหลักฐานทั้ง ๔ แห่ง ดังกล่าวแล้วจึงสรุปได้ว่า การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรมายังจังหวัดเพชรบุรีเป็นครั้งแรกคือวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ในขณะที่ดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจำนวนวันที่เสด็จฯ เป็นรายปี พบว่าในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มีจำนวนวันเสด็จฯ มากที่สุดถึง ๑๕ วัน เนื่องจากการแปรพระราชฐานมาประทับวังไกลกังวล ตั้งแต่วันที่ ๒๒ เมษายน-๘ มิถุนายน ในช่วงเวลาดังกล่าว มีการเสด็จฯ ผ่านจังหวัดเพชรบุรีหลายครั้ง เพื่อไปประกอบพระราชกรณียกิจที่จังหวัดพระนคร และเสด็จฯ กลับวังไกลกังวล อาทิ พระราชพิธีฉัตรมงคล รัฐพิธีพืชมงคล พระราชพิธีทรงบำเพ็ญกุศลวิสาขบูชา เป็นต้น และวันที่เสด็จฯ น้อยที่สุดได้แก่ พ.ศ. ๒๔๘๙ และ พ.ศ. ๒๕๐๑ มีจำนวน ๑ วัน เนื่องจากการเป็นารโดยเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ มาประพาสจังหวัดเพชรบุรี เพียงวันเดียว

สำหรับการเสด็จผ่านจังหวัดเพชรบุรี ปรากฏหลักฐานในบางครั้งจากหนังสือราชการของอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี อาทิ นายชาติ บุญรัตพันธ์ รายงานต่อปลัดกระทรวงมหาดไทย (ภาคผนวกที่ ก(๑)) สรุปได้ว่าในการเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับแรม ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ระหว่างวันที่ ๑๘ มีนาคม ถึงวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง ระหว่างเสด็จประทับแรมได้เสด็จสู่จังหวัดพระนครไปและกลับโดยรถยนต์พระที่นั่งหลายครั้ง ในวันที่ ๖ เมษายน, ๗ เมษายน, ๑๔ เมษายน, ๑๖ เมษายน, ๒ พฤษภาคม, ๖ พฤษภาคม รวมจำนวนการเสด็จฯ ผ่าน ๘ ครั้ง ทุกครั้งทางจังหวัดได้ถวายการรับเสด็จและความอารักขาตลอดเส้นทาง

อนึ่งในการเตรียมการรับเสด็จฯ และส่งเสด็จฯ ณ สถานีรถไฟเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัด ได้อำราธนาพระสงฆ์สมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดถวายพระพรชัยมงคล และจัดกองเกียรติยศทหาร ตำรวจ ลูกเสือ นักเรียนชาย-หญิง และพ่อค้า ประชาชนเฝ้ารับเสด็จทุกครั้ง โดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง มีเวลาหยุด ๓ นาที

การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีในช่วงเวลาที่ ๑ จำแนกตามลักษณะการประกอบพระราชกรณียกิจได้ดังนี้

๑) การเสด็จเยี่ยมราษฎรและการรับเสด็จฯ

ในการเสด็จเยี่ยมราษฎร ทรงเยี่ยมราษฎรในหมู่บ้านต่างๆ ๘ ครั้ง (บ้านบางควาย บ้านสองพี่น้อง บ้านแก่งกระจาน กลุ่มชาวไร่เขาใหญ่ แห่งละ ๒ ครั้ง) โดยเริ่มจากบ้านบางควาย เป็นหมู่บ้านแรกที่เสด็จฯ มาทรงเยี่ยมราษฎร เนื่องจากอยู่ใกล้ที่ประทับวังไกลกังวล ซึ่งเป็นหมู่บ้านชายทะเลที่อากาศดีน้ำจืด ได้ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ พระราชทานสิ่งของจำเป็นต่อการดำรงชีพ จากนั้นเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรชาว กะเหรี่ยงในพื้นที่ป่าแก่งกระจาน ซึ่งค่อนข้างยากไร้ และห่างไกลความเจริญ ต่อมาเสด็จฯ ทอดพระเนตร ความเป็นอยู่ของกลุ่มชาวไร่สวนผักในนิคมสร้างตนเองเขื่อนเพชร อำเภอชะอำ ซึ่งกลุ่มชาวไร่แห่งนี้มีความ เดือดร้อนในเรื่องพื้นที่ทำกินขนาดเล็กและรายได้น้อย

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ ความบางตอนว่า “เวลามีพระราชปฏิสันถารกับราษฎร ซึ่งเป็นชั่วโมงๆ ที่เดียว ทรงคุยกับราษฎรนี้ไม่โปรด ทรงยิน ทรงถือชนบทรรมนิยมไทยที่จะไม่ยื่นคำผู้เผ่าผู้แก่ จะประทับลงรับสั่งกับราษฎรเสมอมา แม้จะเป็นตอนเที่ยง แดดร้อนเปรี้ยงก็ตาม ซึ่งข้าพเจ้าก็เห็นพระราชจริยวัตรนี้มาแต่ตอนต้นรัชกาลแล้ว”

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานสัมภาษณ์ไว้ว่า “...เวลาที่ ทรง พระสำราญ คือเวลาที่เสด็จออกวางโครงการพัฒนาประเทศ และเห็นว่าพระราชดำริคงจะมีประโยชน์ต่อ ประชาชนอีกประการหนึ่ง สิ่งที่ทำให้ทรงพระสำราญ คือ การที่ได้ทอดพระเนตรเห็นประชาชนมีน้ำใจต่อ ท่านและประชาชนด้วยกัน...”

พระมหากรุณาธิคุณในการเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในถิ่นทุรกันดารของจังหวัดเพชรบุรีเห็นได้จากการ เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรชาวกะเหรี่ยงที่แก่งกระจานถึง ๕ ครั้ง ในวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๑, ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒, ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ และ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๐๕ อาทิ การเสด็จฯ เมื่อ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ มีบันทึกชาวบ้านเล่าถึงเหตุการณ์ประทับใจที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นว่า กำนันพูด โกงกางได้แจ้งแก่ชาวบ้านว่าในหลวงจะเสด็จฯ และประกาศห้ามชาวบ้านลงอาบน้ำ หาดปลา (เพราะ เมื่อก่อนชาวกะเหรี่ยงจะไม่นุ่งผ้าอาบน้ำ) มีหมายกำหนดการว่า ท่านจะมาถึงตอนเที่ยงวัน ทำให้ชาว กะเหรี่ยงมาคอยเฝ้าแต่เช้า ในหลวงท่านเสด็จฯ มาก่อนกำหนดการโดยมีคนทราบไม่กี่คน ท่านทรงมา เล่นน้ำ โดยใช้ห่วงยางในรถสับล้อ ในหลวงไม่ได้ใส่เสื้อและใส่กางเกงขาสั้นลงเล่นน้ำอยู่ ชาวบ้านคนหนึ่ง มองเห็นเข้า จึงตะโกนด้วยเสียงอันดังว่า “ขึ้นมาเร็วๆ กำนันเขาสั่งห้ามทุกคนลงเล่นน้ำ เดี่ยวในหลวงจะมา เร็ว! ขึ้นมา” ในหลวงท่านทรงยิ้ม และมีผู้วิ่งมาบอกชาวบ้านคนนั้นว่านี่แหละในหลวง ชายผู้นั้นก็อวยรับเดิน หนีไปอย่างรวดเร็ว นายจิต ทองแถมชาวกะเหรี่ยง วัย ๗๑ ปี (เคยถวายการรับใช้เมื่ออายุ ๑๖ - ๑๗ ปี) เล่าไว้

ว่า “ทรงเรียกผมว่า “คนหนู” เคยทำหน้าที่จูงเรือพระที่นั่งและถือห่วงยางให้ท่านเวลาเล่นน้ำ ทรงพระเมตตาผมมากบางครั้งรับสั่งถามผมเป็นคำถามเล่นๆ แล้วทรงให้คะแนนเมื่อผมตอบได้ พระราชทานรางวัลให้ผมด้วย ๕๑ บาท ทรงให้ใช้ ๕๐ บาท เก็บไว้หนึ่งบาท ทรงสอนผมว่า อดทนแล้วไม่อดตาย ในการเสวยพระกระยาหารนั้น โต๊ะเสวยทำด้วยไม้ไผ่ ทรงประทับกับพระราชินีและสมเด็จพระเจ้ายา ทุกพระองค์เสวยด้วยกระถางใบทอง ใช้ช้อนส้อมตัก ขนมของท่านทองหยิบ ทองหยอด ต้องมีครบเหมือนพระ...ท่านอิมแล้วท่านก็เดินดูตรงไหนขาดท่านก็บอกว่างนี้ ให้เจ้าหน้าที่มาเสริมให้ เหมือน พระเหมือนเจ้าอาวาส ท่านเดินดูให้ทุกคนอิมหน้าสำราญ.....” การเสด็จครั้งนั้น ชาวบ้านเห็นทุกพระองค์มีความสุขมาก

๒) ความสนพระทัยในเรื่อง “น้ำ”

ความสนพระทัยในเรื่อง “น้ำ” อันเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี มีข้อมูลปรากฏในการเสด็จฯ ถ้าเขาหลวง และเขามไหศวรรค์ (เขาวัง) เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ จากบันทึกของนายแสวง ทิมทอง อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี รายงานต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ถึงความสนพระทัยว่า “**บนเขาวังมีน้ำกินน้ำใช้หรือไม่ ประชาชนเมืองเพชรเดือดร้อนเรื่องน้ำหรือไม่ น้ำในเขื่อนมีพอหรือไม่ เหตุใดเขื่อนเพชรจึงพัง และจะซ่อมแซมให้ใช้เขื่อนในปีนีหรือไม่** (กรณีการณ์ต้นประเสริฐ, ๒๕๔๖: น. ๑๙๕) ความสนพระทัยเรื่องน้ำจึงน่าจะมีความสัมพันธ์กับการเสด็จเยี่ยมราษฎรพื้นที่ป่าแก่งกระจานบริเวณต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและทรงมีพระราชดำริพระราชทานแก่เจ้าหน้าที่ของกรมชลประทานจนทำให้เกิดโครงการสร้างเขื่อนแก่งกระจานและอ่างเก็บน้ำแก่งกระจานในเวลาต่อมา”

เสด็จฯ ประทับเรือชุด (เรือชุดจากต้นตาล) จุดชมทิวทัศน์ตามลำน้ำเพชรบุรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงดนตรีในเรือร่วมกับวงดนตรีอัมพรสถานวันศุกร์ (วง อศ.) มีนายแมนรัตน์ ศรีกรานนท์ นายอุทิศ ทินกร ณ อยุธยา และหม่อมหลวงอัศนี ปราโมช ร่วมบรรเลงดนตรีตลอดเส้นทาง การเสด็จฯ ในแต่ละครั้ง เสด็จฯ ออกให้ประชาชนเฝ้าชมพระบารมี โดยใกล้ชิดพระราชทานสิ่งของแก่ครอบครัวชาวกะเหรี่ยงและครอบครัวคนงาน อาทิ มุ้ง ผ้าห่ม ผ้าอาบน้ำ ยาแก้ไขมาเลเรีย และยาป้ายตา ข้าวสารและไม้ขีดไฟ เป็นต้น พระราชทานเครื่องรับวิทยุแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเหรียญเสด็จฯ นิวัตพระนครแก่ข้าราชการที่เข้ารับเสด็จฯ (กรมชลประทาน, ๒๕๕๗: น. ๒๖-๒๗, น. ๕๑-๕๕)

๓) ความสนพระทัยด้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความสนพระทัยในการสำรวจพื้นที่และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เห็นได้จากการเสด็จประพาสเขาพลอยแหวน ตำบลท่าไม้รวก อำเภอท่ายาง ถึง ๓ ครั้ง จากบันทึกของนายอำเภอหัวหิน (นายสุธี เอ็มอ้อม) แจ้งแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี ในระยะนั้น (นายชาติ บุญยรัตพันธุ์) แจ้งว่ามีพระราชเสาวนีย์จะเสด็จฯ เนื่องจากพระชายาแห่งกรมหมื่นนครสวรรค์ศักดีพินิจ (ม.ร.ว. พันทิพย์) ได้ตามเสด็จในกรมไปยังเขาพลอยแหวนซึ่งมีการระเบิดเข้างูและได้พลอยเม็ดโตๆ จึงขอให้จัดการได้สมพระราชหฤทัยการเสด็จฯ เขาพลอยแหวน/เขาหัวแหวน/เขาเพชรเขาพลอย มีข้าราชการทหารพลเรือนและประชาชนเฝ้ารับเสด็จ ได้มีการชูดพลอยสีทูลเกล้าฯ ถวายแก่ทั้งสองพระองค์ เมื่อเสด็จฯ ผ่านวัดเขาลูกช้าง พระสงฆ์เจริญพระมงคลคาถาถวายพระพร ทรงหยุดรถยนต์พระที่นั่งถวายปัจจัยบำรุงวัด ๕๐๐ บาท

มิใช่แต่ผู้คนเท่านั้นที่ทรงห่วงใย ทรงมีพระเมตตากับชีวิตอื่นๆ ด้วย เห็นได้จาก เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินด้วยรถยนต์พระที่นั่งไปจังหวัดพระนคร หรือเสด็จฯ กลับไปประทับแรมที่วังไกลกังวลได้ทอดพระเนตรป่ายางนาสองฝั่งถนนเพชรเกษมบริเวณเขตรอยต่อของอำเภอยางกับอำเภอบ้านลาดมีความร่มรื่นและสวยงาม เหมาะสมที่จะทำสวนสาธารณะให้ผู้ที่เดินทางไปตามถนนเพชรเกษมได้หยุดแวะพัก ทรงรับสั่งกับผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรีในระยะนั้น (นายจาด อรุณยานันท์) ว่า “ขออย่าได้ตัดโค่นต้นยางนาเหล่านั้นเลย เอาไว้ประดับถนนสายนี้เถิด” แต่เมื่อมีการถวายฎีกาของนายเหิงยืน ภูเงิน (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๙ ตำบลตำหรุ อำเภอบ้านลาด ในนามของราษฎร) เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ เรื่องป่าไม้เขาถ้ำรงค์ ตำบลตำหรุ ตำบลไร่มะขาม อำเภอบ้านลาด ซึ่งกรมป่าไม้กำลังสำรวจเพื่อจะสงวนป่าอยู่ ทำให้ทรงทราบว่ามีประชาชนเข้าไปอยู่อาศัยบริเวณป่าอยู่ก่อนแล้ว จึงมอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดดำเนินการต่อ

ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลในทุกๆ ด้าน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยไม้อย่างนา ได้มีพระราชปรารภเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ไว้ว่า “...ไม้อย่างนาในประเทศไทย ได้ถูกตัดฟันไปใช้สอยและทำเป็นสินค้ากันเป็นจำนวนมากขึ้นทุกปีเป็นที่น่าวิตกว่า หากมิได้ทำการบำรุงส่งเสริมและดำเนินการปลูกไม้อย่างนาขึ้นแล้วปริมาณไม้อย่างนาอาจจะลดน้อยลงไปทุกที จึงควรที่จะได้มีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับการปลูกไม้อย่างนา เพื่อจะได้นำความรู้ไปใช้ในทางปฏิบัติ...” (สำนักพระราชวัง, ๒๕๕๕: น. ๔)

ในวันที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๔ เสด็จพระราชดำเนินจากจังหวัดพระนครด้วยรถยนต์พระที่นั่งเพื่อแปรพระราชฐานไปประทับแรมที่วังไกลกังวล เมื่อขบวนรถยนต์พระที่นั่งถึงบริเวณป่ายางนาแห่งนี้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการบริพารและเจ้าหน้าที่ที่ตามเสด็จฯ เข้าไปเก็บเมล็ดยางนาในบริเวณป่าดังกล่าว ทรงเพาะเมล็ดยางนาด้วยพระองค์เองส่วนหนึ่งบนดาดฟ้าของพระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล ส่วนที่เหลือนำมาเพาะไว้ที่พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อต้นยางนาอายุได้ ๔ เดือน จึงได้ทรงปลูกต้นยางนาที่สวนป่าสาธิตในพื้นที่สวนจิตรลดารโหฐาน กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งเป็นวันประสูติของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณฯ

ระยะต่อมา พื้นที่ป่ายางนาบริเวณถนนเพชรเกษมดังกล่าว กรมป่าไม้ได้ประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ “ป่าเขาถ้ำรงค์ – หนองช้างตาย” สำนักงานป่าเพชรบุรี ได้สำรวจเขียนแผนที่และขึ้นทะเบียนต้นยางนาไว้จำนวน ๔๙๗ ต้น อยู่ในเขตป่าสงวน ๓๔๙ ต้น และนอกเขตป่าสงวน ๑๔๘ ต้น จากการสำรวจลักษณะพันธุ์ไม้ของทวีพร เนียมมาลัยและคณะ แห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ สรุปว่าต้นยางนาส่วนใหญ่เป็นไม้แก่ ๔๘๕ ต้น ไม้หนุ่มมี ๑๐ ต้น และยืนต้นตาย การขยายพันธุ์โดยธรรมชาติของยางนาเกิดเองได้ยาก ประชาชนมักตัดต้นยางนาขนาดเล็กออกเพื่อไม่ให้เติบโตกีดขวางการทำการเกษตร และขาดความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างต้นยางนากับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ รวมทั้งการตัดต้นยางนาเพื่อการขยายถนนเพชรเกษม ทำให้ต้นยางนาบริเวณดังกล่าวมีแนวโน้มลดจำนวนลงในอนาคต จึงมีการปลูกต้นยางนาเพิ่มเติมจำนวน ๒๐๐ ต้นในบริเวณพื้นที่ป่า โดยความร่วมมือของกรมทางหลวง องค์การบริหารส่วนตำบลถ้ำรงค์และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

๔) ความสนพระทัยด้านการเกษตร

ความสนพระทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพัฒนาการเกษตร เห็นได้จากการเสด็จพระราชดำเนินสวนเสมาของพันโทหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท สวัสดิ์วัฒน์ (หรือท่านชื่น พี่ชายของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗) ถึงสองครั้ง ในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ และ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ สวนเสมาตั้งอยู่ที่บ้านบางควาย อำเภอลำลูกเกด เริ่มดำเนินงานราว พ.ศ. ๒๔๙๕ ในที่ดินกว่า ๖๐๐ ไร่ เป็นการบุกเบิกการเกษตรแผนใหม่ที่มีชื่อเสียงในการปลูกพืชผักผลไม้จากต่างประเทศ อาทิ แตงหอม แคนตาลูป ผักสลัดชนิดต่างๆ มะพร้าว มะนาว และผลไม้نانาชนิด สร้างงานให้กับคนงานในท้องถิ่นกว่าร้อยคน นำความเจริญมาสู่หมู่บ้าน พืชผักผลไม้ส่งขายให้กับกรุงเทพ และร้านค้าของสวนเสมาเองที่สร้างเป็นบาร์ไม้รวมมุงจากอย่างดี เป็นสวนเกษตรแผนใหม่ที่มีชื่อเสียงและได้รับการยกย่องจากกระทรวงเกษตรให้เป็นสวนตัวอย่าง มีนักเรียนนักศึกษาเกษตรมาดูงานกันมาก ท่านชื่นได้ถวายงานด้านการเกษตรแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่โครงการหุบกะพงในช่วงเริ่มต้นอีกด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จฯ มาสวนเสมาพร้อมด้วยพระราชอาคันตุกะเจ้าหญิงอเล็กซานดราแห่งเคนท์ ประเทศอังกฤษเพื่อเสวยพระกระยาหารค่ำ ที่เรือนแพ สวนเสมาคณะกรรมการจังหวัดเพชรบุรีได้จัดงานรับเสด็จแบบโบราณ อาทิ การร้องเพลงเห่เรือบกและจัดอาหารถวายตามพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๒ มีการแห่คบเพลิงและรำกลองยาว นำพืชผลของสวนเสมา ได้แก่ ผักสลัดต่างๆ และแตงแคนตาลูปทุกลูกถวาย ถวาย ระยะต่อสวนเสมาประสบปัญหาการลงทุนและการตลาด จึงมีขายที่ดินบางส่วน ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงแรมริเจนท์ บีช แอนด์ รีสอร์ททะเลอ่าว (หนึ่งศตวรรษศุภสวัสดิ์, ๒๕๔๓: น. ๕๘๓-๕๘๗, และการสัมภาษณ์อดีตหัวหน้าแม่บ้านของสวนเสมา (เล็ก นุชถาวร, ๒๕๕๙, กันยายน ๑๒)

อนึ่ง ความสนพระทัยด้านการเพาะปลูกเมื่อครั้งทรงพระเยาว์นั้น ท่านผู้หญิงพัวอนุรักษ์ราชมณฑลทิพย์ ราชินิกุลในรัชกาลที่ ๖ ที่เคยถวายงานในวังสระปทุมให้สัมภาษณ์ไว้ความบางตอนว่า “...ทรงซื้อรถไฟฟ้หรือใครถวาย ดิฉันจำไม่ได้ แต่เป็นที่โปรดปรานมาก ทรงขับไปทั่วๆ เวลามีคนมาเฝ้าสมเด็จพระราชชนนี ถ้าทรงรู้จักและคุ้นเคย จะทรงเรียกให้ขึ้นรถด้วย และทรงเก็บสตางค์เป็นราคา ๕ สตางค์จากประตูนั้งใน แล้วนำมาส่งถึงตัวพระตำหนัก...มีผู้ขึ้นนั่งไม่มีเศษสตางค์จะถวายให้ จึงถวายไป ๑๐ สตางค์แล้วไม่ยอมรับทอน ทูลว่าสตางค์ทอนนั้นถวายเป็นรางวัล ท่านรีบหยิบเงินทอนประทานแล้วอบรมผู้นั้นต่อไปว่า ๕ สตางค์นี้ตั้งตัวได้ ผู้ถูกอบรมทูลถามว่าตั้งตัวได้อย่างไร ท่านทรงสอนว่า ให้ไปซื้อพันธุ์ถั่วมาปลูกขาย แล้วจะมั่งมีเอง” (อัครวัฒน์ โอสถานเคราะห์, ๒๕๔๙: น. ๔๒)

๕) ความสนพระทัยด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

โบราณสถานและศาสนสถานที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรีหลายแห่งที่ได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรในช่วงต้นรัชกาล ได้แก่ พระนครคีรี (๕ ครั้ง) พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน (๑ ครั้ง) วัดมหาธาตุวรวิหาร (๒ ครั้ง) วัดพระพุทธไสยาสน์ (๒ ครั้ง) วัดเขาชะอำ (๒ ครั้ง) วัดไทรย้อย (๒ ครั้ง) วัดเขابันไดอิฐ (๑ ครั้ง) และถ้ำเขาหลวง (๑ ครั้ง) มีข้อสังเกตว่าทรงสนพระทัยทอดพระเนตรในพื้นที่อำเภอมืองเพชรบุรีเป็นส่วนใหญ่ และที่ใกล้พระราชฐานในเขตอำเภอลำลูกเกด โดยเฉพาะในการเสด็จฯ พระนครคีรี เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ ทรงมีพระราชปรารภแก่รัฐบาลถึงการบูรณะฟื้นฟูพระนครคีรีที่

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒ ซึ่งชำรุดทรุดโทรมมากภายหลังจากที่ถูกทิ้งร้างไปช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ไม่น้อยกว่า ๕๐ ปี รัฐบาลจึงมอบหมายให้กรมศิลปากรดำเนินการบูรณะแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๔๙๗

จังหวัดเพชรบุรีได้มีการจัดพระราชพิธีเป็นครั้งแรก ได้แก่ พระราชพิธีฉลองสมโภชพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระนครคีรี (เขาวัง) เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ สืบเนื่องจากเหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เกิดอสุณิยาบต (ฟ้าผ่า) ลงพระที่นั่งเวษยันต์วิเชียรปราสาท เป็นผลให้พระกรของพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นปูนปั้นชำรุด ในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อซ่อมแซมพระที่นั่งและพระบรมรูปให้ดีขึ้น ต่อมาพระบรมวงศานุวงศ์มีศรัทธาร่วมบริจาคทุนทรัพย์เพื่อให้กรมศิลปากรดำเนินการหล่อพระบรมรูปให้เป็นโลหะถาวร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ประกอบพระราชพิธีสมโภชพระบรมรูปองค์ใหม่ เมื่อรถยนต์พระที่นั่งถึงเขาวัง ทรงเปลี่ยนรถพระที่นั่งเป็นรถจี๊ป ทรงขับด้วยพระองค์เองขึ้นบนพระนครคีรี เสด็จ เข้าสู่พระที่นั่งเวษยันต์วิเชียรปราสาท ทรงพระสุหร่ายสร่งพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งสองพระองค์ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะ ทรงประเคนผ้าไตรแก่พระสงฆ์ ๑๘ รูป ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ รับพระราชทานฉัน ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาตามพระราชประเพณี เสด็จพระกระยาหารกลางวัน และเสด็จฯ กลับวังไกลกังวลหัวหิน เวลา ๑๔.๓๐ น. การเสด็จฯ ครั้งนี้ มีพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี ข้าราชการฯ และประชาชนเฝ้ารับเสด็จฯ จำนวนประมาณ ๔๐๐ คน

มีข้อเขียนของศาสตราจารย์ลือเม เพ็งแก้วผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาและศิลปวัฒนธรรมของเพชรบุรี ซึ่งเฝ้ารับเสด็จในพระราชพิธีดังกล่าว มีข้อความบางตอนว่า “เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕ คณะอาจารย์โรงเรียนฝึกหัดครูจำนวนหนึ่งรวมทั้งผมได้ไปเฝ้ารับเสด็จบนพระนครคีรีเนื่องในการประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ บนพระนครคีรี เมื่อพวกเราไปถึงเชิงเขาวัง เห็นรถจี๊ปค่อนข้างใหญ่จอดอยู่ได้ทราบจากทหารที่ยืนเฝ้าอยู่ บอกว่าจัดไว้ให้พระเจ้าอยู่หัวทรงขับขึ้นเขา พวกเราขึ้นไปยืนเข้าเฝ้าตรงหน้าโรงโขน ระหว่างรอก็คอยชม “ลาวหามเจ้า” เพราะมีโขนจัดคานหามาเตรียมไว้จำนวนหนึ่ง คอยหามเจ้านายสูงอายุ และเจ้านายผู้หญิงขึ้นเขา ได้เห็นคนสูงอายุคนหนึ่งแต่งชุดปกติขาว มีแถบเหรียญตราเต็มแผงจากกระเป๋าดึงถึงบั้งอินทรธนู มีคนบอกว่าคือพระยาสุรพันธ์เสนีย์ ได้ยินเสียงเฮลิคอปเตอร์ลงที่สนามคนที่ขึ้นมา คือพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ ท่านบอกพระยาสุรพันธ์ว่า “แหม เพชรบุรีนี้ จะให้เหาะขึ้นหัวฉัน” เพราะตอนท่านเสด็จลงจากเฮลิคอปเตอร์ แตรวงที่เตรียมไว้รับเสด็จบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี สักพักหนึ่งก็เห็นพระเจ้าอยู่หัว ทรงขับรถจี๊ปขึ้นมาจอดหน้าโรงโขน ขอเรียนว่า ที่มีเจ้านายเสด็จเขาวังเป็นจำนวนมาก ก็เพราะพระบรมรูป (ร.๔) ที่หล่อขึ้นใหม่นี้ บรรดาพระนัดดาและเชื้อพระวงศ์ที่สืบสายจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ได้ทรงเรียวกันออกเงินหล่อพระบรมรูปขึ้นมาใหม่ แทนองค์เดิมที่เป็นปูนพลาสเตอร์ ในหนังสือที่แจกมีรายพระนามและนามผู้ทรงบริจาคและบริจาครวมสองคราว เป็นเงินจำนวน

๕๖,๗๑๑.๖๗ บาท ว่าจ้างกรมศิลปากรหล่อพระบรมรูปสีเงิน ๓๙,๑๒๘ บาท” (ล้อม เพ็งแก้ว, ๒๕๖๑: น. ๑๙)

๖) พระมหากรุณาธิคุณด้านสาธารณสุข

ทรงห่วงใยสุขภาพอนามัยของพสกนิกรชาวเพชรบุรีเห็นได้จากในวันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๑ เสด็จฯ จากกรุงเทพฯ ด้วยรถยนต์พระที่นั่งเพื่อกลับไปประทับที่วังไกลกังวล ในระหว่างเดินทาง เวลา ๑๑.๐๐ น. ได้เสด็จฯ ไปที่หน่วยแพทย์หลวง ซึ่งตั้งทำการอยู่ที่สำนักงานเทศบาลตำบลชะอำ ทรงควบคุมดูแลการฉีดวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรคและการปลูกฝีด้วยพระองค์เอง มีประชาชนมารับบริการ จำนวนประมาณ ๒,๐๐๐ คน ต่างซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่งนัก เสด็จฯ กลับเมื่อเวลา ๑๒.๓๐ น

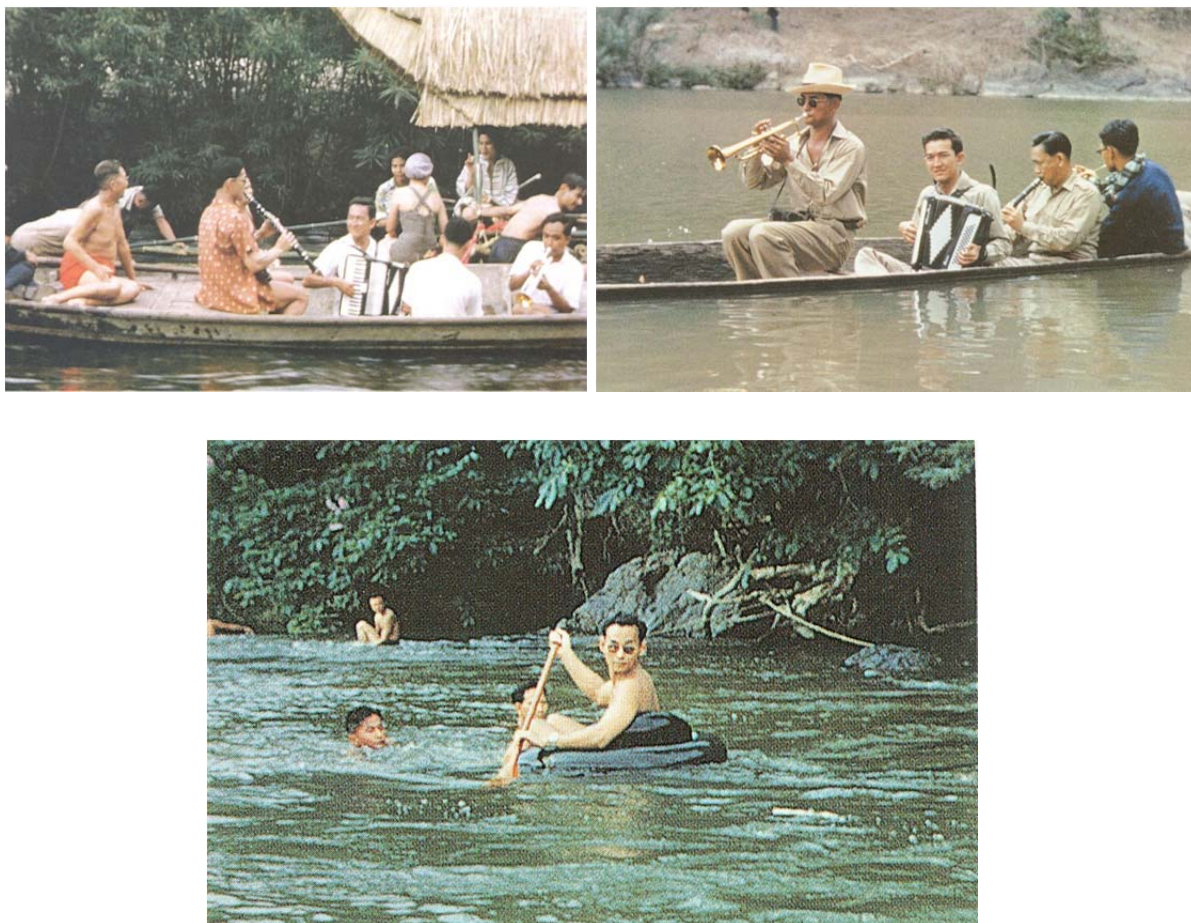
๗) พระมหากรุณาธิคุณแก่ผู้ถวายงานการรับเสด็จฯ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังมีพระมหากรุณาธิคุณแก่ข้าราชการที่ถวายงานการรับเสด็จพระราชดำเนิน ดังปรากฏตามตัวอย่างในบันทึกของอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี อาทิ นายชาติ บุญยรัตพันธุ์ บันทึกถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ว่าได้รับพระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๓ บรมขวรวรดิไพพระที่นั่ง ณ สถานีเพชรบุรี และบันทึกของนายจาด อธิสยะนนท์ แจ้งแก่หัวหน้าส่วนราชการจังหวัดเพชรบุรีว่าโปรดเกล้าฯ ให้ผู้เห็นตเห็น้อยในการรับเสด็จประพาสที่ต่างๆ ในจังหวัดเพชรบุรี เข้าเฝ้าเพื่อรับพระราชทานเลี้ยง ณ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ และได้มีพระราชปฏิสันถารแก่บรรดาผู้เข้าเฝ้าโดยทั่วกัน

อนึ่ง การพระราชทานเลี้ยงดังกล่าว ประกอบด้วยข้าราชการผู้ใหญ่ระดับจังหวัด ตำรวจตระเวนชายแดน พ่อค้า นักธุรกิจ และข้าราชการบริพารบางคนจะได้รับเชิญให้ร่วมโต๊ะเสวย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงซักถามผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานในหน้าที่ทำให้โต๊ะเสวยเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารสำคัญ (วลีสิทธิ์ เดชกุญชร, ๒๕๔๔: น. ๑๓ – ๓๐) และทำให้ทรงมีเครือข่ายการสนองงานตามพระราชดำริหลายฝ่ายทั้ง ตำรวจ ทหาร ข้าราชการ นักธุรกิจ และประชาชนในโอกาสต่อไปอีกด้วย

เมื่อกล่าวในภาพรวมของการเสด็จพระราชดำเนิน ในช่วงที่ ๑ นี้ มีข้อสังเกตว่าโดยส่วนใหญ่เป็นการเสด็จส่วนพระองค์เกือบทั้งสิ้น และทรงสนพระทัยในการเสด็จฯ ตามรอยบุรพกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ในรัชกาลก่อนๆ ด้วย อาทิ การเสด็จฯ ประพาสและประทับพระนครคีรีในรัชกาลที่ ๔ การเสด็จประพาสพระราชวังรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน) ในรัชกาลที่ ๕ (และรัชกาลที่ ๘) การเสด็จฯ ประพาสและประทับหาดเจ้าสำราญและพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ในรัชกาลที่ ๖ ตลอดจนการเสด็จฯ ประพาสต้นน้ำเพชรบุรีและวัดมหาธาตุวรวิหาร ในรัชกาลที่ ๗ เป็นต้น เสด็จฯ ทอดพระเนตรโบราณสถานและศาสนสถานภายในพื้นที่อำเภอเมืองเพชรบุรีค่อนข้างมาก กับโปรดที่จะเสด็จฯ ไปยังพื้นที่ต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีในบริเวณป่าแก่งกระจานเป็นพิเศษ ทรงเลือกเป็นพื้นที่หนึ่งในการรับเสด็จพระราชอาคันตุกะคือ เจ้าหญิงอเล็กซานดราแห่งเคนท์ ประเทศอังกฤษ และหากพิจารณาพระบรมฉายาลักษณ์ บางภาพที่อัญเชิญมาในช่วงเวลานี้และการบอกกล่าวจากบุคคลที่เคยรับเสด็จฯ จะพบว่า ทรงมีพระเกษมสำราญเป็นอย่างมาก ด้วยจะเห็นว่าพระบรมฉายาลักษณ์บางภาพที่อัญเชิญมานี้ จะมีพระราชอิริยาบถที่ทรงไม่ปรากฏในพื้นที่การเสด็จฯ แห่งอื่นๆ เช่น ทรงดนตรีในเรือพระที่นั่งและทรงเรือยางล่องแม่น้ำเพชรบุรี หรือการเสด็จฯ ไปยังเขาหัวหวานเพื่อทอดพระเนตรแหล่งพลอย เป็นต้น จึงทำให้เห็นว่าจังหวัดเพชรบุรีนี้เป็นพื้นที่ที่ทรงพอพระราชหฤทัยใน

การเสด็จพระราชดำเนินเป็นพิเศษ และมีความเพียบพร้อมสำหรับการประกอบพระราชกรณียกิจในหลากหลายด้านอีกด้วย

ภาพที่ ๘ ทรงสรงน้ำต้นน้ำแก่งกระจาน และทรงดนตรีในเรือ

อนึ่ง ในช่วงต้นรัชกาลแห่งการเสด็จทรงครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น สภาพของสถาบันพระมหากษัตริย์ยังไม่เข้าที่เข้าทาง เครื่องไม้เครื่องมือพระองค์ก็ไม่มี รับสั่งเหมือนไม่มี แขนขวา สำนักราชเลขา ก็ไม่มี ในช่วงตอนแรกพระองค์ท่านก็อยู่ในสภาพที่ไม่รู้จะทำอย่างไรเหมือนกัน...แต่ ก็ได้ประกอบพระราชกรณียกิจไปตามเท่าที่โอกาสจะอำนวย (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๔๔: น. ๔๔) อย่างไรก็ตามพระมหากรุณาธิคุณที่พระราชทานแก่พสกนิกรชาวเพชรบุรีในช่วงต้นนี้จึงเป็นการเสด็จฯ เยี่ยมเยียนพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอันเป็นการบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้าของราษฎรที่ได้เสด็จทอดพระเนตร และในหลายพื้นที่ๆ ได้เสด็จเป็นการส่วนพระองค์ ทำให้ทรงประมวลภาพภูมิสังคมของจังหวัดเพชรบุรี และปัญหาที่พสกนิกรชาวเพชรบุรีประสบความเดือดร้อนได้อย่างชัดเจน

๒.๒ การเสด็จพระราชดำเนินในช่วงที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๒๙) การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีในช่วงที่ ๒ ปรากฏในตารางที่ ๔ ดังนี้

ตารางที่ ๔ การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๖-๒๕๒๙ จำแนกตามรายปีและจำนวนวัน

ปี พ.ศ.	จำนวนวัน	ปี พ.ศ.	จำนวนวัน	ปี พ.ศ.	จำนวนวัน
๒๕๐๖	๒	๒๕๑๔	๗	๒๕๒๒	๗
๒๕๐๗	๒	๒๕๑๕	๘*	๒๕๒๓	๗
๒๕๐๘	๕	๒๕๑๖	๘*	๒๕๒๔	๒
๒๕๐๙	๗	๒๕๑๗	๑๘*	๒๕๒๕	๑
๒๕๑๐	๖	๒๕๑๘	๕	๒๕๒๖	๓
๒๕๑๑	๘*	๒๕๑๙	๑	๒๕๒๗	๒
๒๕๑๒	๒	๒๕๒๐	๑๑*	๒๕๒๘	๖
๒๕๑๓	๕	๒๕๒๑	๗	๒๕๒๙	๑

เมื่อพิจารณาการเสด็จพระราชดำเนินโดยรวมในช่วงเวลาที่ ๒ มีจำนวน ๒๔ ปี ซึ่งทั้งจำนวนปีและจำนวนวันที่เสด็จฯ ในแต่ละปีมีจำนวนสูงขึ้นเกือบเท่าตัว และเป็นการเสด็จพระราชดำเนินอย่างต่อเนื่องทุกปี จะเห็นได้ว่า ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีจำนวนวันเสด็จฯ มากที่สุดคือ ๑๘ วัน สถานที่ที่เสด็จฯ ในปีดังกล่าว อยู่ในเขตอำเภอชะอำเป็นส่วนใหญ่ คือ โครงการหุบกะพงและดอนขุนห้วย ไร่เขาใหญ่ อำเภอชะอำ รวม ๑๓ ครั้ง ค่ายมฤคทายวัน ๓ ครั้ง วัดและโบราณสถาน ได้แก่ สำนักสงฆ์เขาใหญ่ชะอำ วัดใหญ่สุวรรณารามและวัดเขาตะเครา วัดยางและพระนครคีรี ส่วนปีที่เสด็จฯ น้อยที่สุด ได้แก่ ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ จำนวน ๑ วัน ซึ่งเสด็จฯ ที่โครงการหุบกะพง

พื้นที่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนิน รวมทั้งลักษณะของการประกอบพระราชกรณียกิจมีความหลากหลายมากขึ้น แต่พระราชกรณียกิจที่ทรงให้ความสำคัญและเสด็จทอดพระเนตรบ่อยครั้ง ได้แก่ การพัฒนาชนบท ด้านเกษตรกรรม ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดหาแหล่งน้ำให้กับเกษตรกร และด้านความมั่นคง เป็นต้น พระมหากรุณาธิคุณดังกล่าวปรากฏเป็นรูปธรรมจากการเริ่มต้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริพระราชทานแก่จังหวัดต่างๆ ในภูมิภาคตะวันตก รวมทั้งจังหวัดเพชรบุรี ในช่วงที่ทรงประทับแรมอยู่ที่วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ขณะเดียวกันก็ทรงประกอบพระราชกรณียกิจด้านอื่นๆ ตามที่หน่วยงานในจังหวัดเพชรบุรีขอพระราชทานเสด็จฯ ควบคุมกันไป

การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีในช่วงเวลาที่ ๒ จำแนกตามลักษณะการประกอบพระราชกรณียกิจได้ดังนี้

๑) การพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในจังหวัดเพชรบุรี เริ่มปรากฏเป็นรูปธรรมในช่วงเวลาการเสด็จพระราชดำเนินในช่วงที่ ๒ นี้ สืบเนื่องจากปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ราษฎรในนิคมชาวไร่ จำนวน ๔๐ ครอบครัว ในพื้นที่เขตนิคมสร้างตนเองเขื่อนเพชร ซึ่งยังชีพด้วยการปลูกพืชผักสวนครัว ประสบปัญหาการขยายผลผลิตได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการครองชีพ ความทราบถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับที่วังไกลกังวล จึงเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในนิคมชาวไร่ อำเภอลำทับ เมื่อวันที่ ๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ และทรงมีพระราชปฏิสันถารกับราษฎร ซึ่งชาวไร่สวนผักกลุ่มนี้พยายามช่วยตนเองอย่างสุดกำลังเพื่อให้อยู่รอด แต่ก็ยังคงประสบความเดือดร้อน เนื่องจากไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องอาศัยเช่าที่ดินทำกินอีกทั้งผลผลิตก็ไม่ได้ราคา ราษฎรจึงได้ทูลเกล้าถวายฎีกาเพื่อขอพระราชทานความช่วยเหลือ ดังปรากฏพระราชกระแสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่เลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) และคณะ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ ความบางตอนว่า “...เรื่องหุบกะพงนั้น ในตามตำราเริ่มมีเมื่อไหร่ะ ไม่ใช่ตอนที่ไปวางศิลาฤกษ์ศูนย์ของเกษตรที่หุบกะพง แต่ก่อนนั้นตั้งหลายปี ได้ทำงานไปแล้วก่อนที่ไป ทำนานทีเดียว... ไม่ใช่อยู่ดีๆ ไปตั้งหมู่บ้านหุบกะพง บ้านหุบกะพงมาทีหลัง ตอนแรกไปทำที่สวนผักชะอำ...”

ในช่วงเวลาเดียวกันได้พระราชทานความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่อาศัยตามเส้นทางระหว่างชะอำถึงหัวหิน ซึ่งเป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินด้วยรถยนต์พระที่นั่งไปยังวังไกลกังวลให้ได้มีช่องทางในการทำมาหากินดังพระราชดำริสความตอนหนึ่งว่า “...อันนี้เป็นประวัติแปลกไม่มีใครรู้ เป็นโครงการที่ไม่มี การบันทึกไว้ ตามกรุงเทพฯ ถึงหัวหินและชะอำมีต้นก้ามปูเยอะเดี๋ยวนี้เหลือบ้างเล็กน้อย ครั้งเป็นสินค้าสำคัญ ตัวครั้งมาทำรังเสร็จแล้วตัดกิ่ง แล้วทุบๆ มาตากทำครั้ง ก็เอาประชาชนแถวนี้ที่ไม่มีงานทำมา ตั้งเป็นกลุ่มดูแลหน้าบ้าน...”

ภาพที่ ๙ ต้นก้ามปู บริเวณอำเภอลำทับ และตัวครั้งจากกิ่งต้นก้ามปูที่นำมาใช้ทำสีย้อมผ้า

การใช้ประโยชน์จากครั้งเพื่อทำสีคุณภาพดีตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดังกล่าวข้างต้น มีตัวอย่างที่ชัดเจนจากศูนย์ศิลปาชีพบ้านเนินธัมมัง อำเภอวิเชียรใหญ่ และบ้านตรอกแค อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ให้ฟื้นฟูการทอผ้ายกแบบราชสำนักของนครศรีธรรมราชที่สูญหายไปกว่า ๑๐๐ ปี เพราะชาดผู้สืบทอด ได้พัฒนาขึ้นจนทอผ้ายกทองเมืองนครฯ ได้อย่างงดงาม

ภาพที่ ๑๐ สีครั้งที่ใช้ย้อมผ้า และผ้าย้อมสีครั้งที่ศูนย์ศิลปาชีพ
บ้านเนินธัมมังจังหวัดนครศรีธรรมราช

๒) โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านการจัดสรรและพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกร ความตอนหนึ่งว่า “...มีความเดือดร้อนอย่างยิ่งว่า ประชาชนเมืองไทยจะไร้ที่ดินและถ้าไร้ที่ดินแล้ว ก็จะทำงานเป็นทาสเขา ซึ่งเราไม่ปรารถนาที่จะให้ประชาชนเป็นทาสคนอื่น แต่ถ้าเราสามารถที่จะขจัดปัญหานี้ โดยเอาที่ดินจำแนกจัดสรรอย่างยุติธรรม อย่างที่มีการจัดตั้งจะเรียกว่า นิคม หรือจะเรียกว่า หมู่ หรือกลุ่ม หรือสหกรณ์ก็ตาม ก็จะทำให้คนที่มีชีวิตแร้นแค้น สามารถที่จะพัฒนาตัวเองขึ้นมาได้..” แนวพระราชดำริดังกล่าวก่อให้เกิดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตรของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๔ โครงการ ดังนี้

โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง บริเวณตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ โดยนำที่ดินมาจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรที่ยากจนในรูปแบบของหมู่บ้านสหกรณ์ รัฐบาลไทยและรัฐบาลอิสราเอลได้ร่วมมือกันที่จะพัฒนาโครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง ให้เป็นโครงการทดลองเพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาพื้นที่ที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ โดยใช้เทคโนโลยีการเกษตรแผนใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร และใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดในวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ พระราชทานทะเบียนให้ผู้แทนสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัดและพระราชทานโฉนดที่ดิน บริเวณหุบกะพง ๓ ฉบับ รวมพื้นที่ ๑๒,๐๗๙-๑-๘๒ ไร่ ให้กรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบบริหารจัดการ

ภาพที่ ๑๑ โฉนดที่ดินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่โครงการหุบกะพง

ปัจจุบันโครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง มีการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริอย่างต่อเนื่อง และสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง จำกัด ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกสหกรณ์ ๑๒๘ ครอบครัว มีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพที่สำคัญ จำนวน ๘ กลุ่ม อาทิ กลุ่มปลูกหน่อไม้ฝรั่ง กลุ่มเลี้ยงโคขุน กลุ่มสตรีศิลปาชีพพิเศษ จักสานป่านศรนารายณ์ฯ และมีการจัดทำโครงการพิเศษ ได้แก่ โครงการสวนท้อทิพย์ไทย-อิสราเอล โครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชฯ และศูนย์เรียนรู้โครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หุบกะพง เพื่อเผยแพร่ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งได้รับความสนใจในการศึกษาดูงานเป็นอย่างมาก เช่น ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มีคณะเข้าเยี่ยมชม ๑,๓๘๒ คณะ จำนวน ๑๑๘,๘๐๕ คน (ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการหุบกะพง, ๒๕๖๑: น. ๑-๙)

ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการดอนขุนห้วย (พ.ศ. ๒๕๑๔) ดำเนินการสืบเนื่องมาจากโครงการหุบกะพง โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือ การจัดหาที่ดินทำมาหากินให้แก่ราษฎรที่ยากจน เนื่องจากราษฎรมีความต้องการที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น เพราะครอบครัวขยายใหญ่ขึ้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จฯ ไปยังโครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง และดอนขุนห้วยหลายครั้ง ปรากฏตามหลักฐานการเสด็จที่มากครั้งที่สุด ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ มีจำนวน ๑๓ ครั้ง ทำให้โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพงเป็นต้นแบบของโครงการพัฒนาชนบท โครงการแรก ของประเทศไทย

โครงการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หนองพลับ – กัดหลวง เป็นผลจากการเสด็จ พระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เสด็จฯ เยี่ยมราษฎรในพื้นที่ตำบลกัดหลวง อำเภอยะหา (และต่อเนื่องกับตำบลหนองพลับ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์) พบว่ามีราษฎรเป็นจำนวนมากไม่มีที่ดินทำกินเป็นหลักแหล่ง จึงบุกรุกทำลายป่าไม้ ใน พ.ศ. ๒๕๑๓ จึงมีพระราชประสงค์ที่จะทดลอง ดำเนินโครงการจัดพัฒนาที่ดินแผนใหม่ โดยให้ราษฎรมีสืบทอดครอบครองที่ดินให้คงอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน แต่ไม่มี กรรมสิทธิ์ในการซื้อขายที่ดิน

โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ป่าเต็ง – ป่าละอู เป็นผลจากการเสด็จพระราช ดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เสด็จฯ เยี่ยมชาวกะเหรี่ยงบ้านป่าเต็ง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ครั้งนั้นมีพระราชดำรัสว่า “...การครองชีพของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง คือ การล่าสัตว์และทำ ไร่ข้าว แต่การทำไร่ข้าวเป็นการทำลายป่าขอให้ตำรวจพลร่มช่วยเหลือด้านการเกษตรและเลี้ยงสัตว์แก่ ชาวกะเหรี่ยง เพื่อป้องกันการทำลายป่าและการย้ายที่อยู่ทำมาหากิน...”

โครงการดังกล่าวก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยให้ตำรวจพลร่มค่าย นครสวรรค์ช่วยเหลือราษฎรบริเวณชายแดนมีการดำเนินงานจัดสรรที่ทำกินให้แก่ราษฎรที่ยากจน เพื่อป้องกันการ บุกรุกตัดไม้ทำลายป่าตลอดจนรักษาความปลอดภัยบริเวณพื้นที่ชายแดน อยู่ในเขตจังหวัดเพชรบุรี ประมาณ ๑๕,๐๐๐ ไร่ และจัดตั้งศูนย์พัฒนาการชาวกะเหรี่ยง ตำบลป่าเต็ง อำเภอท่ายาง

๓) **โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ** จากข้อเขียนของ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการสำนักงาน กปร.และเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งเป็นชาวเพชรบุรี ปรากฏความ บางตอนว่า “...สิ่งหนึ่งที่เป็นข้อสังเกตของผม คือ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งนอกจากจะ เกิดขึ้นจากพระราชหฤทัยของพระองค์แล้ว โครงการเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากพระอัจฉริยภาพของ พระองค์อย่างแท้จริง พระองค์ทรงเล่าให้ฟังว่าเวลาท่านแปรพระราชฐานไปหัวหิน ท่านจะทรงเล่นกอง ทราย ทรงเทน้ำลงไปแล้วก็ทรงสังเกตว่า ทำไมน้ำจึงไหลอย่างนั้น ทำไมไหลอย่างนี้...” (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๕๙: น. ๑๔๑-๑๔๖)

นายปราโมทย์ ไม้กลัด อดีตอธิบดีกรมชลประทาน ซึ่งถวายงานและตามเสด็จฯ กว่า ๒๐ ปี กล่าวถึงพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในคราวเสด็จฯ ประทับแรม ณ วังไกลกังวล ไว้ว่า “...ตอนบ่ายๆ ฉันจะขับรถขึ้นไปไร่สับปะรด ไปพบเกษตรกร เขาบอกว่า สิ่งที่เขาต้องการมากที่สุด คือ ถนนกับน้ำ ถนนที่ทำง่าย แต่น้ำสิทำยาก...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า น้ำเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อราษฎรในชนบท ทั้งในด้านการอุปโภคบริโภค ตลอดจนด้านการเกษตร ด้วยเหตุนี้จึงทรงมุ่งเน้นพระราชกรณียกิจด้านการ พัฒนาแหล่งน้ำอย่างต่อเนื่องตลอดมา เมื่อใดที่สามารถแก้ไขปัญหหรือบรรเทาความเดือดร้อนเรื่องน้ำ ให้แก่ราษฎรให้มีกินมีใช้อย่างพอเพียงแล้ว ฐานะความเป็นอยู่ของราษฎรย่อมจะดีขึ้นกว่าเดิม จึงมี พระราชดำริที่จะสร้างเขื่อนดินสำหรับเก็บกักน้ำขึ้น ณ ป่าต้นน้ำเพชรบุรี บริเวณแก่งกระจาน

การก่อสร้างเขื่อนดินแก่งกระจานนั้น ทรงให้ความสนพระราชหฤทัยเป็นพิเศษ เสด็จ พระราชดำเนินเพื่อทอดพระเนตรการก่อสร้าง และเยี่ยมเยียนโครงการฯ รวม ๕ ครั้ง ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๔- พ.ศ. ๒๕๐๘ ได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดเขื่อนแก่งกระจาน เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ นับเป็นเขื่อนดินแห่งแรกที่ยาวที่สุดของประเทศไทย ก่อสร้างขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำในบริเวณอ่างเก็บน้ำแก่ง กระจาน และแจกจ่ายน้ำให้แก่พื้นที่การเกษตรตามแนวแม่น้ำเพชรบุรี ต่อมาได้มีการพัฒนาให้สามารถใช้ใน การผลิตกระแสไฟฟ้าได้อีกทางหนึ่งด้วย

ภาพที่ ๑๒ เสด็จฯ เปิดเขื่อนแก่งกระจาน เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙

นอกจากอ่างเก็บน้ำแก่งกระจานแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังได้เสด็จฯ พื้นที่ อื่นๆ และพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับพื้นที่ที่มีความเหมาะสมจะทำอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและฝาย ทดน้ำได้หลายแห่ง อาทิ อ่างเก็บน้ำหุบกะพง อ่างเก็บน้ำห้วยสงสัย อ่างเก็บน้ำห้วยพลับ อ่างเก็บน้ำ ห้วยหินเทิน อ่างเก็บน้ำทุ่งขาม ในเขตอำเภอชะอำและอ่างเก็บน้ำห้วยวังยาว อำเภอท่ายาง เป็นต้น

ภาพที่ ๑๓ เสด็จฯ อ่างเก็บน้ำหุบกะพง

ภาพที่ ๑๔ อ่างเก็บน้ำห้วยสงสัย

ภาพที่ ๑๕ เสด็จฯ แก่งกระจาน พร้อมผู้เชี่ยวชาญ
จากรัฐบาลสิงคโปร์

ภาพที่ ๑๖ เสด็จฯ อำนวยการการทำฝนหลวง
๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

พระราชอัจฉริยภาพเกี่ยวกับน้ำบนฟ้า/ฝนเทียม ที่เรียกว่า “ฝนหลวง” ปรากฏที่อ่างเก็บน้ำแก่งกระจานในวันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยเสด็จฯ มาทรงบัญชาการการทำฝนหลวง สาธิตแก่นักวิทยาศาสตร์ชาวสิงคโปร์ด้วยพระองค์เอง โดยเฉพาะเทคนิคในการบังคับและชักนำให้ฝนตกลงสู่อ่างเก็บน้ำได้อย่างแม่นยำ เป็นที่ประจักษ์แก่สายตา และเป็นที่อัศจรรย์ใจของทุกคนที่ได้เห็น ณ วันนั้น นายสมาน ลายนาคชต อดีตหัวหน้างานบริหารโครงการส่งน้ำเพชรบุรีเล่าว่า “เมื่อกำนันไปบอกกับชาวบ้านว่า พระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จฯ มาทำฝนให้นั้น ชาวกระเหรี่ยงไม่เชื่อ ทันทีที่ฝนตกลงมา ทั้งคนไทยและกระเหรี่ยงหลายร้อยคนได้ยินเสียงไซโยและเสียงตะโกนทรงพระเจริญดังกึกก้องไปหมด บางคนถึงกับก้มกราบที่พื้น หลายคนน้ำตาไหล ผมเองก็น้ำตาไหล...” นอกจากนี้ยังมีนายจิต ทองแถม อายุ ๗๑ ปี เล่าว่า “ตอนนั้นแก่งกระจานแห้งแล้งมาก ฝนแล้งมา ๔ ปีแล้ว ลำบากมาก ทำไร้อยู่ไร้มันไม่ได้ ต้องไปหาของแลกของกินกัน พระเจ้าอยู่หัวท่านเห็นว่ามันแล้งติดต่อกันท่านจึงเสด็จฯ มาทำฝนหลวงช่วยชาวบ้าน ...ท่านทำให้ประชาชนมีความสุข มีน้ำ มีเขื่อน ชาวไร่ชาวนาได้รับผลประโยชน์...เหตุการณ์ในวันนั้น คนเฒ่าคนแก่ที่อยู่ในเหตุการณ์ยังเล่าให้ลูกให้หลานฟังด้วยความภาคภูมิใจ...” (กรมชลประทาน, ๒๕๕๗: น. ๓๗-๓๘)

๔) โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใยในสถานการณ์การบุกรุกทำลายผืนป่าต้นน้ำลำธารของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี คือผืนป่าแก่งกระจาน โดยปรากฏเป็นหลักฐานสำคัญในความห่วงใยต่อผืนป่าของพระองค์ ทรงมีพระราชดำริต่อส่วนราชการที่เกี่ยวข้องถึง ๓ ครั้ง โดยครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ต่อนายถนอม เปรมรศมี และครั้งที่ ๒ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ต่อนายพงษ์ โสโน ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมป่าไม้ในขณะนั้น เกี่ยวกับการบุกรุกทำลายผืนป่าแห่งนี้ อันเกิดจากการมอบสัมปทานการทำป่าไม้ของส่วนราชการ และเกิดจากราษฎรเข้าไปบุกรุกแผ้วถางป่า ตัดไม้ ต่อมาจึงได้มีการประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นอุทยานแห่งชาติที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชดำริเป็นครั้งที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๓ ต่อ พันตำรวจเอกถาวร จันทรย์ม (ยศในขณะนั้น) ที่ค่ายพระรามหก ความว่า “ให้ดูแลรักษาป่าละอูบน เขาพะเนินทุ่งจรดแนวชายแดนประเทศพม่า”

โครงการดูแลรักษาป่าไม้บริเวณป่าละอูตอนบนและเขาพะเนินทุ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สืบเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๓ ครั้งดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีการจัดทำโครงการดูแลรักษาป่าไม้บริเวณป่าละอูตอนบนและเขาพะเนินทุ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ในเขตตำบลป่าเต็ง อำเภอกำแพงกระเจาน ดูแลพื้นที่ป่าไม้บริเวณต้นน้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี เพื่อป้องกันการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ จัดการพัฒนาในรูปหมู่บ้านป่าไม้ เพื่อดำเนินงานอนุรักษ์ป่าไม้รวมทั้งสัตว์ป่านานาชนิด ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติกำแพงกระเจาน

โครงการพัฒนาห้วยแม่เพรียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (พ.ศ. ๒๕๒๒) ตำบลสองพี่น้อง อำเภอกำแพงกระเจาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินห้วยแม่เพรียง ตำบลสองพี่น้อง กิ่งอำเภอกำแพงกระเจาน และทอดพระเนตรบริเวณต้นแม่น้ำเพชรบุรีในเขตอำเภอกำแพง เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ทรงทราบปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรและการตัดไม้ทำลายป่าบริเวณต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรี จึงทรงรับไว้เป็นโครงการพระราชดำริจัดทำโครงการให้รวบรวมราษฎรมาอยู่รวมกัน พัฒนาอาชีพและจัดสาธารณูปโภคพื้นฐานให้ มอบหมายการดูแลรักษาป่า รวมทั้งพัฒนาจิตใจและปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองโดยมีหน่วยงานกองฝึกรบพิเศษที่ ๑ ร่วมพัฒนากับส่วนราชการอื่นๆ

โครงการปรับปรุงป่าสงวนแห่งชาติยางน้ำกลัดเหนือ - ยางน้ำกลัดใต้ จากการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ บ้านพุพลู และบ้านกะเหรี่ยงโปว์ ตำบลยางน้ำกลัดใต้ อำเภอยะบอย เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้พระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการป้องกันการทำลายป่าไม้และสร้างความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน โอกาสนี้ได้พระราชทานเหรียญประจำตัวชาวไทยภูเขาแก่ราษฎรกะเหรี่ยงในพื้นที่ด้วย (สืบเนื่องจากในวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ โปรดเกล้าฯ เปลี่ยนชื่อเรียกชาวกะเหรี่ยงมาเป็นชาวไทยภูเขาและทำเหรียญประจำตัวชาวไทยภูเขา พระราชทานเพื่อใช้แทนบัตรประชาชน)

ภาพที่ ๑๗ เสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านพุพลูและบ้านกะเหรี่ยงโปว์

ภาพที่ ๑๘ เหรียญประจำตัวชาวไทยภูเขาที่สามีชาวกะเหรี่ยงของนางชั้น ทะวินได้รับพระราชทาน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งอยู่ในเขตพระราชวังเวศน์มฤคทายวัน ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ เป็นพื้นที่ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้มี พระราชโองการให้เป็นทีหลวง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๗ เดิมพื้นที่แห่งนี้มีสภาพป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่ามากมายหลายชนิด โดยเฉพาะเนื้อทราย ต่อมาราษฎรได้เข้ามาอาศัยทำกินบุกรุกแผ้วถางป่า ภายในเวลาไม่ถึง ๔๐ ปี ป่าไม้ได้ถูกทำลายไปเกือบหมด ทำให้ฝนมีปริมาณลดน้อยลงและไม่ตกต้องตามฤดูกาล พื้นที่แห่งนี้กลายเป็นพื้นที่อับฝน เกิดความไม่สมดุลทางธรรมชาติ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จทอดพระเนตรพื้นที่ครั้งแรก เมื่อวันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๖ มีพระราชดำริว่า “...พื้นที่แห่งนี้หากปล่อยทิ้งไว้จะกลายเป็นทะเลทรายในที่สุด” ต่อมาเมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖ ได้พระราชทานพระราชดำริ ให้พัฒนาเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาด้านป่าไม้ อเนกประสงค์เพื่อจัดให้ราษฎรที่ทำกินอยู่เดิม เข้าอยู่อาศัยและทำกินอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและสอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าไม้และรู้จักใช้ประโยชน์จากป่าไม้โดยไม่ทำลายป่าไม้อีก โดยมีตำรวจตระเวนชายแดน จากกองกำกับการ ๑ กองบังคับการฝึกพิเศษ ค่ายพระราม ๖ เป็นหน่วยงานหลักในการประสานการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ

อนึ่ง การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้มากขึ้นเป็นเพราะในช่วงเวลาดังกล่าว ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี คนที่ ๑๖ ซึ่งเป็นระยะที่โครงการต่างๆ ของพระองค์มีมากขึ้นและกระจายไปทั่วประเทศ ทั้งยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของรัฐบาล จึงกำหนดให้ **มีองค์กรระดับชาติดำเนินงานสนองโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เรียกว่า "คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ" เรียกชื่อย่อว่า "กปร."** ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ มีหน้าที่ควบคุม กำกับดูแล ประสานการดำเนินงานของหน่วยงานราชการและรัฐวิสาหกิจที่ดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมี ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เป็นเลขาธิการสำนักงาน กปร. เป็นคนแรก ทำหน้าที่จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๒ นอกจากนี้ยังได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยให้ดำรงตำแหน่ง เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งเป็นมูลนิธิในพระองค์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ จนถึงปัจจุบัน

๕) พระมหากรุณาธิคุณด้านการคมนาคม

ปี พ.ศ. ๒๕๐๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรที่ขยันหมั่นเพียร ได้เข้าอยู่อาศัยและทำประโยชน์ในรูปสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ อันเป็นที่มาของทางหลวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ ทางหลวงหมายเลข ๓๒๐๓ หุบกะพง

นายเชิญ ผู้แก้ว ประธานไทยอาสาป้องกันชาติบ้านหุบกะพง กล่าวไว้ว่า พระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน มีมากเกินจะพรรณนา พระองค์จัดพื้นที่ให้ทำกินและสร้างบ้านให้ ถนนหนทางสมัยนั้นเป็นเพียงถนนดิน ไร่รถแทรกเตอร์เกี่ยให้เส้นทาง แค่อสัญจรไปมาได้ ด้วยบารมีของพระองค์ท่านจึงมีการทำถนนลาดยาง ทำให้เกิดความสะดวกแก่ราษฎร ในโครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพงและประชาชนทั่วไปที่เดินทางมาศึกษาดูงานในโครงการแห่งนี้ ปัจจุบันทางหลวงหมายเลข ๓๒๐๓ หุบกะพงอยู่ในความดูแลของแขวงทางหลวงเพชรบุรีอำเภอยะโฮง

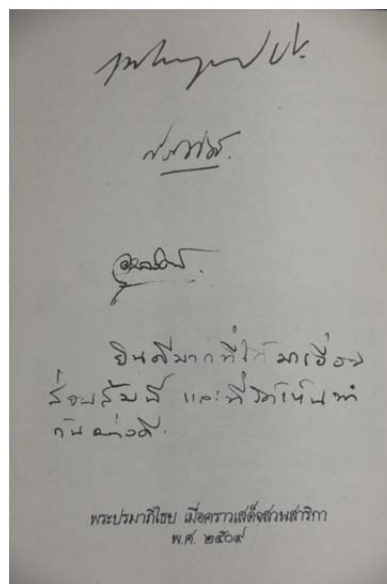
ทางหลวงหมายเลข ๓๒๑๘ บ้านหนองพลับ-บ้านยางชุม เกิดจากพระราชดำริในโครงการจัดการพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หนองพลับกลัดหลวง ซึ่งรวมถึงพื้นที่ตำบลเขากระปุก อำเภอยะโฮง ทำให้เชื่อมต่อการเดินทางระหว่างอำเภอยะโฮงกับอำเภอยะโฮงได้อีกเส้นทางหนึ่ง

นายธนู ปานทิพย์ (อดีตกำนันตำบลเขากระปุก) กล่าวว่า ราษฎรที่ได้อยู่ดีกินดีเพราะบารมีของพระองค์ท่าน แม้แต่ทางคมนาคม จากถนนเป็นดินโคลน เป็นลูกรัง มาเป็นถนนลาดยาง ทำให้ทางคมนาคมไปในตัวเมืองและสถานที่ใกล้เคียงได้สะดวก ทุกวันนี้ได้นำความเจริญมาสู่ชุมชน ทำให้การดำรงชีวิตของพสกนิกรมีความสะดวกสบาย ซึ่งพสกนิกรทุกคนล้วนสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ท่านไม่เคยทิ้งประชาชนของท่าน ทุกคนรักพระองค์ท่านและตั้งใจจะดำเนินชีวิตตามแนวทางที่พระองค์ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีสืบต่อไป ปัจจุบันทางหลวงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมายเลข ๓๒๑๘ บ้านหนองพลับบ้านยางชุมอยู่ในความรับผิดชอบของแขวงทางหลวงเพชรบุรี

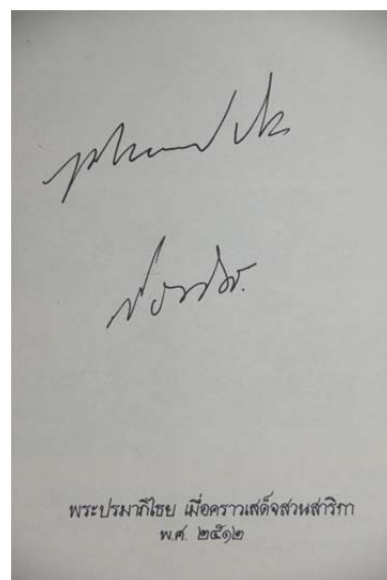
๖) พระมหากรุณาธิคุณในการเสด็จเยี่ยมราษฎร

การเสด็จ ทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลายโครงการในจังหวัดเพชรบุรี มีเหตุการณ์อันน่าประทับใจของผู้ที่มีโอกาสเฝ้ารับเสด็จ ได้บันทึกและเล่าขานสืบต่อๆ กันมาเป็นจำนวนมาก อาทิ การเสด็จพระราชดำเนินไปยังไร่ส้มสาธิตของนายบุญมา - นางบุญมา เล่าหลักดี ที่อำเภอยะโฮงถึงสองครั้ง คือเมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ และวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ นายบุญมาเป็นอดีตเสรีไทยปฏิบัติงานในป่าตำบลหนองหญ้าปล้องของอำเภอยะโฮง และพบพื้นที่บริเวณห้วยสาริกา ซึ่งเหมาะสมกับการเพาะปลูก เมื่อสงครามสงบ จึงอพยพครอบครัวไปบุกเบิกพื้นที่จนปลูกส้มประสบความสำเร็จส่งออกไปขายทั้งในและต่างประเทศ นับเป็นเกษตรกรคนแรกที่สร้างความเจริญด้านการเกษตรของอำเภอยะโฮง (สำราญ แพทยกุล, พลเอก, ๒๕๒๑: น. คำไว้ว่าลัย) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดพระเนตรและทรงพอพระราชหฤทัยที่ทราบว่านายบุญมาเป็นคนขยัน มีความอดสาหัสและรับสั่งให้ทำต่อไป ได้พระราชทานลายพระหัตถ์ พร้อมทรงลงพระปรมาภิไธยอันเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัวนายบุญมาเป็นอย่างสูงยิ่ง หลังจากเสด็จพระราชดำเนินผ่าน

เมื่อเสด็จฯ กลับ ฝนได้ตกมามากพอสมควรอันแสดงถึงพระบารมีที่ปรากฏในพื้นที่ (ชาวเพชร, ๒๕๑๑ อ้างถึง หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตย ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๙)

ภาพที่ ๑๙ เสด็จฯ ไร่ส้มสาริกา พ.ศ. ๒๕๐๙ และพระราชทานลายพระหัตถ์

ภาพที่ ๒๐ เสด็จฯ ไร่ส้มสาริกา พ.ศ. ๒๕๑๒ และพระราชทานลายพระหัตถ์

ดาบตำรวจปองศักดิ์ ชุณหะวัณ อดีต ผบ.หมู่ (ป) สภ.อ.บ้านลาด ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเข้าเฝ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการเสด็จฯ ประกอบพิธีเฉลิมหลักเมืองและพระราชทานธงลูกเสือชาวบ้าน พระรามราชินีเวศน์ อำเภอเมืองเพชรบุรี เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ความบางตอนว่า

...หลังจากเสร็จพระราชภารกิจทั้งสองประการแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เยี่ยมประชาชนที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จ ขณะที่ผมและคณะวิทยากรลูกเสือชาวบ้านนั่งคอยรับเสด็จอยู่ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงนั่งและกล่าวทักทายก่อน ด้วยความตื่นเต้น ผมจำไม่ได้ว่ากราบทูลอะไรไปบ้าง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระดำเนินมาถึง ทรงนั่งต่อหน้าผม ผมก้มลงกราบด้วยความตื่นตันใจ...

...พระองค์ตรัสกับผมว่า **วันนี้ลูกเสือชาวบ้านและประชาชนมาเยอะจริง...** และทรงตรัสต่ออีกว่า **จังหวัดเพชรบุรีมาบ่อยแต่ไม่ค่อยได้แวะ** ผมกราบทูลตอบว่า ตอนที่พระองค์เสด็จฯ ผ่านมา ผมทำหน้าที่อารักขาอยู่ริมถนน ทรงตรัสถามว่า **เป็นตำรวจหรือทหาร** ผมกราบทูลว่า **เป็นตำรวจครับ** พระองค์ตรัสต่ออีกว่า **ได้มาทำงานปฏิบัติหน้าที่ด้านนี้ (วิทยากรลูกเสือชาวบ้าน) แล้วผู้บังคับบัญชาไม่ว่าหรือ** ผมกราบทูลว่า **ผู้บังคับบัญชาให้การสนับสนุนเขามารับหน้าที่นี้ได้** พระองค์ตรัสว่า **เหนื่อยหนื่อยนะ ช่วยกันนิดนึง** และอีกหลายคำถามที่พระองค์ตรัสถาม ขณะนั้นผมตื่นตันใจมากอย่างบอกไม่ถูก ปลายปลื้มจนน้ำตาไหล ได้ก้มลงกราบพระองค์ท่าน ก่อนที่พระองค์จะลุกขึ้นทรงพระราชดำเนินต่อ...

ดาบตำรวจปองศักดิ์ ชุณหะวัณ ในระยะที่รับราชการตำรวจได้ปฏิบัติหน้าที่ถวายความปลอดภัยแก่ ขบวนเสด็จฯ อยู่เสมอ หลังจากมีโอกาสเข้าเฝ้าครั้งนั้น ได้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุดด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อถวายงานแด่พระองค์ท่าน และดำรงชีวิตแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระองค์มาโดยตลอด (ปองศักดิ์ ชุณหะวัณ, ๒๕๖๐, พฤศจิกายน ๑๐)

เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระเจ้าลูกเธอฯ และพระเจ้าลูกยาเธอฯ ทั้งสี่พระองค์ เสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังวังไกลกังวล ระหว่างทางบริเวณบ้านโพธิ์ หมู่ที่ ๑ ตำบลสมอพลือ อำเภอ บ้านลาด มีประชาชนและลูกเสือชาวบ้านจำนวนมากยื่นเข้าแถวเป็นขบวนยาวรอรับเสด็จฯ จากวัด โพธิาวาสถึงวัดท่าไชยศิริ การเสด็จฯ ครั้งนี้ไม่มีหมายกำหนดการหยุดขบวนรถในบริเวณดังกล่าว แต่เมื่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นประชาชนรอรับเสด็จฯ เป็นจำนวนมาก จึงทรงหยุดรถ พระที่นั่ง ทุกพระองค์เสด็จฯ ลงจากรถและเสด็จฯ ดำเนินเยี่ยมราษฎร ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับ ราษฎรที่เฝ้าฯ รับเสด็จฯ ตลอดแถว

ในการเสด็จฯ ครั้งนั้น ครอบครัวข้าเขียว สามพี่น้อง ได้แก่ นางสาวสุนีย์ อ่วมอุ่ม (ครูโรงเรียนเบญจม เทพอทิศจังหวัดเพชรบุรี) นางวรรณ ข่าเขียว (ขณะอายุ ๑๕ ปี) และนายไพบูลย์ ข่าเขียว (ขณะอายุ ๑๐ ปี) ได้เตรียมการจัดถวายชokolayไม้และมะม่วงพันธุ์มันบ้านลาด แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ด้วยความปลาบปลื้มใจที่ไม่คาดฝันว่าจะมีโอกาสได้เข้าเฝ้าฯ รับเสด็จฯ อย่างใกล้ชิด (สุนีย์ อ่วมอุ่ม, วรรณ ข่าเขียว และไพบูลย์ ข่าเขียว, ๒๕๖๐, มกราคม ๑๐)

จากข้อเขียนของร้อยเอกศรีรัตน์ หิริรักษ์ กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “พระบารมีปกเกล้าฯ ที่ อำเภอท่ายาง” ความบางตอนว่า

“...ครั้งหนึ่งที่โครงการห้วยสัตว์ใหญ่ เมื่อเห็นเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งมาถึง ปรากฏว่าฝนตกลงมาอย่างหนัก ราษฎรและข้าราชการที่มาเข้าแถวรอรับเสด็จฯ ต่างเปียกปอนกันหมด แต่ก็ยังตั้งแถวเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่อย่างนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลงจากเฮลิคอปเตอร์ นายตำรวจราชองครักษ์ได้เข้ากางร่มถวาย เมื่อทอดพระเนตรเห็นข้าราชการและราษฎรเปียกฝนโดยทั่วกัน จึงมีรับสั่งให้เก็บร่มและทรงพระดำเนินเยี่ยมราษฎรและข้าราชการที่รอรับเสด็จฯ โดยทรงเปียกฝนเช่นเดียวกับผู้ที่ยืนรอรับเสด็จฯ ในขณะนั้น...” (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ๒๕๓๗: น. ๒๔๖) เหตุการณ์นี้นับเป็นบางตัวอย่างของพระราชจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่แสดงออกถึงการบำเพ็ญทศพิธราชธรรม ข้อบริจาคน คือ เสียสละความสุขสบายส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวม อย่างเห็นได้ชัด

๓) พระราชกรณียกิจด้านความมั่นคง

พระราชกรณียกิจเด่นอีกประการหนึ่งที่ปรากฏในช่วงที่ ๒ แห่งการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเกี่ยวข้องกับด้านความมั่นคง เนื่องจากสถานการณ์ของประเทศในขณะนั้นเกิดความขัดแย้งของลัทธิการเมือง ระหว่างกลุ่มประชาธิปไตยกับกลุ่มคอมมิวนิสต์และส่งผลให้เกิดปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้าน ราวปี พ.ศ. ๒๕๑๓ การคุกคามของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์แผ่ขยายไปหลายจังหวัด แม้แต่ภาคกลางอย่างสุพรรณบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ มีการ “จัดตั้ง” ผู้ก่อการร้ายเป็นกลุ่มถืออาวุธปะทะกับเจ้าหน้าที่ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตอยู่เนืองๆ ฝ่ายตรงข้ามใช้วิธีแทรกซึมอยู่ในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะคนยากจนในถิ่นทุรกันดาร จึงยากแก่การตรวจสอบ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ทอดพระเนตรการฝึกปฏิบัติของตำรวจพลร่ม ณ ค่ายมฤตทายวัน ไม่น้อยกว่า ๑๕ ครั้ง ตำรวจพลร่มก่อตั้งเป็นหน่วยงานขึ้น เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๖ ในสังกัดของกองบัญชาการตำรวจชายแดนมีภารกิจหลักในปฏิบัติการพิเศษหน่วยรบแบบกองโจรอันเป็นยุทธวิธีที่ใช้กำลังส่วนน้อยโจมตีกำลังส่วนใหญ่ (อันเป็นกลยุทธ์ต้นแบบของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช) ต่อมาตำรวจพลร่มค่ายนเรศวร มีฐานะเป็นกองกำกับการสนับสนุนทางอากาศในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ โดยที่ตั้งค่ายอยู่ตรงข้ามวังไกลกังวล จึงได้ปฏิบัติหน้าที่ถวายอารักขาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับแรม ณ วังไกลกังวล การปฏิบัติการกิจของตำรวจพลร่มจะโดดเด่นแล้วเดินลาดตระเวน สำนวสสภาพภูมิประเทศและความเป็นอยู่ของราษฎร มีการฝึกการใช้อาวุธพิเศษแบบใหม่ๆ รวมทั้งการหาข่าว การปฏิบัติมักจะเป็นความลับที่ไม่อาจเปิดเผยได้อยู่เสมอ รวมทั้งภารกิจสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งของตำรวจพลร่ม คือมีหน้าที่ถวายความปลอดภัยแด่พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระรัชทายาท พระบรมวงศานุวงศ์ ผู้แทนพระองค์ และพระราชอาคันตุกะ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, ๒๕๕๙: น. ปฐมบท)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญาฯ ได้เสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมตำรวจพลร่มค่ายนเรศวร ณ ศูนย์รวมข่าวชายแดนห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอยาง่าง ซึ่งมีภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสลับซับซ้อน ปกคลุมด้วยป่าดิบ การเดินทางไปค่ายฝึกแห่งนี้ ต้องเดินทางไปและกลับด้วยเท้า เป็นเวลา ๓ วัน อันเป็นสถานที่ฝึกการดำรงชีพในป่า การลาดตระเวนหาข่าว และในช่วงที่มีการเคลื่อนไหวของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในพื้นที่รับผิดชอบ

การฝึกรบพิเศษของตำรวจพลร่มได้รับการยกย่องจากหน่วยสืบราชการลับ (CIA) ของสหรัฐอเมริกาว่าเป็นค่ายฝึกการรบพิเศษที่ยอดเยี่ยมที่สุดในภาคพื้นเอเชียอาคเนย์ (ศูนย์รวมข่าวชายแดนแต่ละแห่งได้จัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือให้กับเด็กที่อยู่ห่างไกลคมนาคมเพื่อการเข้าถึงประชาชน อาทิ โรงเรียนบ้านป่าเต็ง ตำบลสองพี่น้อง อำเภอยาง่าง ในวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๙ จากบันทึกของ พ.ต.ต.สำเร็จ สิงห์บุญกล่าวว่า “ได้เสด็จฯ ด้วยพระบาทจากพื้นที่ห้วยสัตว์เล็กไปค่ายฝึกห้วยสัตว์ใหญ่ ใช้เวลาหนึ่งชั่วโมง เพื่อทอดพระเนตรการฝึกรบ และช่วยเหลือประชาชนในถิ่นทุรกันดาร ทุกพระองค์ทรงเตรียมพระกระยาหารกลางวันเป็นข้าวห่อใส่เป้สะพายด้วยพระองค์เอง ทรงซักถามเรื่องราวต่างๆ ทอดพระเนตรการใช้ชีวิตในป่าอย่างลำบากของตำรวจพลร่ม ทรงพระเกษมสำราญ ประทับอยู่ที่ห้วยสัตว์ใหญ่จนถึงเย็น จึงเสด็จฯ กลับด้วยพระบาทเพื่อมาประทับเฮลิคอปเตอร์ ณ ห้วยสัตว์เล็ก”

ค่ายฝึกห้วยสัตว์ใหญ่แห่งนี้ เคยมีการปะทะครั้งสำคัญกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ในวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายจะยึดฐานปฏิบัติการ ผลการสู้รบคือ ตำรวจพลร่มมีกำลังพลเพียง ๒๒ นาย แต่จำนวนผู้ก่อการร้าย ประมาณ ๘๐-๑๐๐ คน สามารถป้องกันที่ตั้งได้ และศูนย์เสีย ตชด. ผู้กล้าหาญไป ๕ นาย ส่วนผู้โจมตีซึ่งมีทั้งชายและหญิงมีผู้เสียชีวิต ประมาณ ๘ ศพ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, ๒๕๕๙: น. ๒๘๔-๒๘๕)

ในการเสด็จฯ เยี่ยมหน่วยทหารและตำรวจ โดยเฉพาะตำรวจพลร่มค่ายนเรศวร เสด็จทอดพระเนตรการฝึกทางยุทธวิธีและการโคตรมของตำรวจพลร่มนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มักจะทรงพระแสงปืนด้วยเสมอ และในบางครั้งจะโปรดเกล้าฯ ให้ทูลกระหม่อมชายและทูลกระหม่อมหญิงฝึกซ้อมยิงปืนชนิดต่างๆ ด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงปืนได้แม่นยำทั้งสองพระองค์ (วิศิษฐ์ เดชบุญชร, ๒๕๔๔: น. ๓๓) และในช่วงเสด็จฯ แปรพระราชฐานมาประทับ ณ วังไกลกังวลทั้งสองพระองค์จะเสด็จฯ ทรงปืนเป็นการส่วนพระองค์เกือบทุกอาทิตย์ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, ๒๕๕๙: น. ๒๑) ทรงเตรียมพระองค์ด้วยการฝึกการใช้อาวุธอย่างจริงจัง มีบันทึกของ พ.ต.อ. สมทรง บัวคล้าย แห่งค่ายนเรศวร กล่าวไว้ว่า “ทุกครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงปืน จะเห็นว่าทรงปืนได้อย่างแม่นยำเป็นเลิศ ครั้งหนึ่ง ณ สนามยิงปืนค่ายนเรศวร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยิงเป้าห่างจากตัว X (กากบาท) ขอบตัดของกระสุนไปทางซ้ายและขวา ประมาณ ๐.๕ เซนติเมตร ซึ่งตามทฤษฎีห่าง ๐.๕ เซนติเมตรก็ใช้ได้ดีแล้ว...แสดงถึงพระปรีชาของพระองค์อย่างแท้จริง” เสด็จฯ เยี่ยมเยียนทหารและตำรวจตระเวนชายแดน เสด็จฯ ประกอบพิธีเจิมเครื่องบิน Beagle ที่ทรงซื้อพระราชทานใช้ในราชการของตำรวจตระเวนชายแดน พระราชทานแนวทางในการติดตั้งอาวุธกับเฮลิคอปเตอร์ พระราชอัจฉริยภาพในการซ่อมและประกอบอาวุธปืนกลเบาต่างๆ ที่ขัดข้องให้ใช้ประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้น พระราชทานพระราชดำริสแก์ข้าราชการและพลเรือนอาสาสมัครซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในท้องถิ่นเสี่ยงอันตรายต่างๆ เป็นการปลุกใจผู้ปกป้องอธิปไตยของชาติ และบำรุงขวัญพลกนิกรใต้ร่มพระบารมีได้อย่างดีที่สุดใน (เจ้านินทร์ กรัยวิเชียร, ๒๕๑๙: น. ๓๗๒) ทรงมีพระราชปณิธานอันหาญกล้า และพระราชทานพระราชดำริสปลุกปลอบพลกนิกรให้สามัคคีกันไว้อย่างแน่นเหนียว อาทิ การเสด็จฯ พระราชทานธงลูกเสือชาวบ้าน (๒ ครั้ง) เสด็จฯ ทอดพระเนตรการฝึกและการสวนสนามของสมาชิกไทยอาสาป้องกันชาติและ

อาสาสมัครหมู่บ้านหุบกะพง เป็นต้น จนกระทั่งสถานการณ์ความไม่สงบทางการเมืองจากผู้ก่อการคอมมิวนิสต์ได้คลี่คลายลงทำให้ผืนแผ่นดินไทยรอดพ้นจากลัทธิคอมมิวนิสต์มาได้ด้วยพระบารมี จึงทรงผ่อนคลายพระราชภารกิจด้านความมั่นคงไปได้มาก

ทรงบำรุ้งขวัญและพระราชทานกำลังใจแก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ที่ทรงเข้ารับการฝึกตามหลักสูตรตำรวจพลร่มของค่ายนเรศวร ได้เสด็จทอดพระเนตรการโดดร่มของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ณ ค่ายมฤคทายวัน

ภาพที่ ๒๑ เสด็จฯ ทอดพระเนตรการโดดร่มของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ณ ค่ายมฤคทายวัน
เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓

ภาพที่ ๒๒ เสด็จฯ ทอดพระเนตรการฝึกโดดร่มของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓

พลตำรวจตรีเจริญฤทธิ์ จารัสโรมรัน รองผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ตำรวจราชสำนักเวรประจำของท่านที่ผ่านมาไม่น้อยกว่า ๒๐ ปี ไว้ว่า “...พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยประชาชนคนไทยไม่ว่าจะมีเชื้อชาติใดหรือว่าคนมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ทรงถือว่าประชาชนเป็นลูกหลานของท่าน ท่านทรงห่วงใยมากที่สุด คือ เวลาเกิดภัยเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติหรือภัยจากบุคคล...พอท่านทรงทราบว่าเกิดภัยขึ้น ท่านจะทรงให้ตำรวจตระเวนชายแดนไปทันที แล้วก็

อยากให้เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายไปก่อน ก่อนที่คนอื่นจะไปยุ่งให้เข้าใจผิด...” (อัครวัฒน์ โอสถานุเคราะห์, ๒๕๔๙: น.๑๗๐ อ้างถึงการสัมภาษณ์พลตำรวจตรีเจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙)

พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ชาวเพชรบุรี ซึ่งได้รับการโปรดเกล้าฯ เป็นผู้บัญชาการทหารบก นายกรัฐมนตรี องคมนตรีและนายกสภาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีในปัจจุบัน กล่าวถึงพระราชดำรัสในการเสริมสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ณ วังไกลกังวลไว้ว่า

“...ให้ดำเนินการสร้างความมั่นคงตามแนวชายแดนในลักษณะผสมผสานควบคู่กับการปฏิบัติการจิตวิทยาเพื่อสร้างความใกล้ชิดกับราษฎร...ยกระดับคุณภาพชีวิต มีบริการจากภาครัฐเพื่อการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน...มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปลุกจิตสำนึกในความเป็นคนไทย มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และให้ความร่วมมือต่อทางราชการในด้านความมั่นคง...” (สมพร ประกอบชาติ, ๒๕๕๙: น. ๓๓)

อนึ่ง จากการศึกษาพระราชประวัติที่เกี่ยวข้องในเชิงความมั่นคงและการถวายความปลอดภัย แต่พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์นั้น พระนิพนธ์ เรื่อง “แม่เล่าให้ฟัง” ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ เล่าถึงเหตุการณ์เมื่อทรงพระเยาว์ที่วังสระปทุม ความบางตอนว่า “ขณะที่ข้าพเจ้านอนอยู่ในเตียงเด็ก ซึ่งอยู่ข้างเตียงผู้ใหญ่ แม่เดินเข้ามาและเห็นผู้ชายคนหนึ่งนอนอยู่บนเตียงข้างเตียงของข้าพเจ้า แม่รีบไปตามทูลหม่อมพ่อ และฉวยขวดโอดิโคโลญใหญ่เดินตามทูลหม่อมพ่อเข้าไปในห้องแม่เล่าว่า ได้คิดทันทีว่าจะเอาไปเป็นอาวุธ ถ้าจำเป็นจะใช้ตีหัวผู้ชายคนนั้น และเมื่อขวดแตกนั้นโอดิโคโลญจะไหลเข้าตาทำให้เสตบตา แต่เมื่อทูลหม่อมพ่อไปจับแขนผู้ชายคนนั้นก็ยอมออกไปโดยดี ปรากฏว่าเป็นคนเสียสติที่แอบขึ้นไปได้...” (กัลยาณิวัฒนาฯ, สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ, ๒๕๓๗: น. ๑๖๖) และพระนิพนธ์เรื่อง “เจ้านายเล็กๆ ยุวกษัตริย์เล่าถึงพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ ความบางตอนว่า “.....ทุกอย่างยุ่งไปหมดที่บรมพิมาน ไม่มีระเบียบเลย จำนวนผู้ที่ไร้ความสามารถและไร้ความรู้มีมาก...เราจะไปหัวหิน ๑๐ วัน ตั้งแต่ ๑๗ กุมภาพันธ์...” ทั้งสองกรณีอันเกิดในที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์และพระมหากษัตริย์ แสดงให้เห็นถึงการถวายอารักขาที่ไม่ปลอดภัย ส่วนพระองค์ ซึ่งบางครั้งเกิดขึ้นได้เช่นเดียวกับสามัญชนทั่วไป (กัลยาณิวัฒนา, สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ, ๒๕๔๙: น. ๔๒๖)

๘) พระราชกรณียกิจด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้ทรงพระปรีชาสามารถเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งหากแต่ทรงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าเปี่ยมไปด้วยพระอัจฉริยภาพทุกด้าน ในฐานะองค์อัครศาสนูปถัมภก ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจหลายประการในการทำนุบำรุงศาสนา นอกจากได้เสด็จออกทรงพระผนวชแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ไปเยี่ยมวัดต่างๆ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทั้งในการพระราชพิธี ทรงประกอบพิธีวันสำคัญทางศาสนาและพระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์แก่วัดต่างๆ อยู่เสมอ ทำให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายมีความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ มีกำลังใจเพิ่มพูนในการเผยแผ่หลักธรรม คำสอนแก่พุทธศาสนิกชนยิ่งขึ้น อันสอดคล้องกับพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรง

ปรารถนาให้พสกนิกรของพระองค์ทุกหมู่เหล่าตั้งอยู่ในคุณธรรมเช่นกัน ซึ่งคุณธรรมต่างๆ นั้นจะนำพาให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวและความเจริญพัฒนาแก่หมู่คณะและประเทศชาติสืบไป ดังปรากฏในพระบรมราโชวาทและกระแสพระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลและคณะบุคคลที่สวดสรรเสริญคุณธรรมต่างๆ ไว้เป็นเครื่องเตือนใจเสมอ ดังตัวอย่างพระราชดำรัสในพิธีเจิมหลักเมืองและพระราชทานธงประจำรุ่นลูกเสือชาวบ้านจังหวัดเพชรบุรี ณ พระราชวังรามราชนิเวศน์ เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๐ ความบางตอนว่า

“...เพชรบุรีเป็นเมืองที่พลเมืองมีความเข้มแข็ง และมีความตั้งใจแน่วแน่ที่จะรักษาความดีของเมืองและของประเทศชาติ...การฝึกของลูกเสือชาวบ้านนี้เริ่มต้นด้วยตนเองให้นำความสามารถที่มีอยู่ในตัวของแต่ละคนให้เห็นประจักษ์...เพื่อจะให้ใช้ความสามารถเหล่านี้เป็นประโยชน์แก่ตนเองและต่อส่วนรวม แต่อย่างที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่ง คือเรียนรู้ฝึกหัดตนที่จะให้มีความเอื้อเฟื้อ คือเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น แบ่งปันให้ผู้อื่นความเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่สร้างสามัคคีกลมเกลียว ความรักกัน ตรงข้ามกับเอื้อเฟื้อก็มีการแก่งแย่ง การกลั่นแกล้งกันหรือแก่งแย่งกันนั้น เป็นการทำลายความสามัคคี...ความไม่สามัคคีกัน เมื่อมีอันตรายใดๆ เกิดขึ้น หรือความต้องการอะไรเกิดขึ้น เราจะไม่ผู้ที่เห็นใจเลย ไม่มีผู้ที่จะมาช่วยเหลือเลยในที่สุดจะเป็นความเสียหายอย่างยิ่ง...” (สมบุญ ณ แก่นตะเคียน, ๒๕๔๒: น. ๑๑๑ – ๑๑๒)

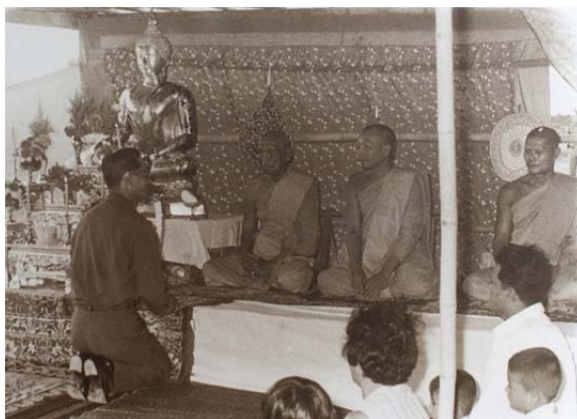
ในช่วงเวลาการเสด็จฯ จังหวัดเพชรบุรีครั้งที่ ๒ นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ ประกอบพระราชกรณียกิจด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมในวัดสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๑๐ แห่ง ดังนี้

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ เสด็จฯ ไปยังวัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมืองเพชรบุรี จำนวน ๒ ครั้ง ได้แก่ ในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญาฯ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ฯ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล วิสาขบูชา และในวันที่ ๖ มิถุนายน ศกเดียวกันได้เสด็จฯ ทรงประกอบพิธีเททองหล่อพระพุทธรูป “พุทธลีลาปางถวายพระพรประดิษฐานพระปรมาภิไธย ร.๙” อนึ่ง ได้เคยเสด็จฯ มายังวัดมหาธาตุวรวิหาร แล้ว ๒ ครั้ง คือ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ เสด็จฯ นมัสการพระประธาน รอยพระพุทธรูปจำลอง ทอดพระเนตรพระปรารักษ์และวิหารคด และในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ เสด็จฯ ประกอบพิธีประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุซึ่งได้พระราชทานไว้ จำนวน ๓ องค์ในบุษบกข่มองค์พระปรารักษ์ จึงนับเป็นพระมหากษัตริย์องค์แรกวัดมหาธาตุวรวิหารที่ได้เสด็จฯ มาถึง ๔ ครั้ง

ภาพที่ ๒๓ เสด็จฯ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวิสาขบูชา และทรงเททองหล่อพระพุทธรีลาฯ ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร

ปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เสด็จฯ สำนักสงฆ์หุบกะพง อำเภอลำทะเมนชัย ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับ พระเทพวงศาจารย์ (อินทร์ อินทโชโต) เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี และเจ้าอาวาสวัดยาง ทรงปลูกต้นโพธิ์ ๒ ต้นที่หลวงพ่ออินทร์นำมาจากประเทศอินเดียถวายให้ทรงปลูก

ภาพที่ ๒๔ ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับพระเทพวงศาจารย์ (อินทร์ อินทโชโต)

ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ วันที่ ๒๐ เมษายน เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงประกอบพิธีตัดลูกนิมิตอุโบสถวัดราชบุรณเฑียรธรรม (วัดบ่อแขม) อำเภอลำทะเมนชัย อุโบสถวัดนี้ผู้บริจาคเงินสร้างคือคุณหญิงลีเสด แพทย์โกศล (บิดาเป็นชาวอิตาลี มารดาเป็นชาวไทยเชื้อชาติญวนสามเสน และมีความคุ้นเคยกับศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ซึ่งได้ออกแบบการสร้างบ้านให้แก่ครอบครัวนี้) อุทิศถวายให้กับสามีคือ หลวงแพทยโกศลซึ่งเป็นแพทย์ในสังกัดของสภากาชาดไทย ทั้งสองท่านไม่มีทายาทจึงได้มอบมรดกมูลค่ามหาศาลแก่สภากาชาดไทยในกิจการสาธารณกุศล

ภาพที่ ๒๕ ทรงประกอบพิธีตักถุกนิมิตอุโบสถวัดราชภัฏ์เจริญธรรม (วัดบ่อแคม) อำเภอลำปาง

วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ศกเดียวกัน เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์เสด็จฯ วัดพระพุทธไสยาสน์ วัดสระบัวและพระนครคีรี ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวันวิสาขบูชา เสด็จฯ ประทับณพระตำหนักเพชรบริเวณวัดพระแก้วน้อย บนพระนครคีรี อำเภอมะนังเพชรบุรี

ภาพที่ ๒๖ เสด็จฯ วัดพระพุทธไสยาสน์ พระนครคีรีและวัดสระบัว

เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ เสด็จฯ วัดเขาพระ อำเภอเขาย้อย พร้อมด้วยพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ทรงประกอบพิธียกข่อฟ้าอุโบสถ ทรงกดปุ่มไฟฟ้าตีระฆัง ทรงปลูกต้นโพธิ์ลังกา และเสด็จฯ เยี่ยมราษฎร อนึ่ง ในการสร้างอุโบสถวัดเขาพระแห่งนี้ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๗ เสด็จฯ เป็นองค์ประธานวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๑

ภาพที่ ๒๗ เสด็จฯ วัดเขาพระและทรงเยี่ยมราษฎร

ในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ศกเดียวกัน เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ มายังวัดยาง อำเภอเมืองเพชรบุรี เป็นการส่วนพระองค์ เสด็จพระดำเนินกราบพระประธานในอุโบสถทอดพระเนตรโบราณวัตถุสถานที่สำคัญของวัดยาง ในการนี้ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับพระเทพวงศาจารย์ (อินทร์ อินฺทโชโต) เจ้าอาวาสวัดยางและเจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรีและมีพระราชกระแสรับสั่งไว้ว่า “การใดที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ขอพระคุณท่านได้โปรดอนุเคราะห์แก่ประชาชนด้วย”

พระราชดำรัสดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงพระราชศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาและพระอริยสงฆ์ รวมทั้งพระเมตตาที่มีต่อประชาชนจังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ ๒๘ เสด็จฯ วัดยาง อำเภอเมืองเพชรบุรี เป็นการส่วนพระองค์

ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ เสด็จไปยังวัดไร่มะม่วงตามพระราชดำรัส โครงการตอนขุนห้วย อำเภอชะอำ เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน เจ้าอาวาสได้ขอพระราชทานซื้อวัด ทรงมีพระราชดำรัสกับเจ้าอาวาสว่า “ให้ซื้อวัดไร่มะม่วงนะหลวงพ่อ” และทรงปลูกต้นมะม่วงพันธุ์กร่องทองในเขตวัดด้วย

วันที่ ๑๐ มิถุนายน ศกเดียวกัน เสด็จฯ พร้อมด้วยพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปยังวัดใหญ่สุวรรณาราม อำเภอเมืองเพชรบุรี ทอดพระเนตรโบราณสถานวัดฤๅษะของวัด ทรงบริจาคพระราชทรัพย์เพื่อบำรุงเสนาสนะของวัดเป็นจำนวน ๗,๐๐๐ บาท

ภาพที่ ๒๙ ป้ายของวัดใหญ่สุวรรณารามที่จารึกการเสด็จฯ และพระราชทานพระราชทรัพย์

อนึ่ง ในการเสด็จฯ วัดใหญ่สุวรรณาราม ครั้งนี้ นายพาวาส บุนนาค รองราชเลขาธิการได้กราบบังคมทูลว่าได้เคยพาคณะอาจารย์มาชมวัด และได้เห็นพระสงฆ์รูปร่างสูงใหญ่ ที่เท้ามี ๖ นิ้ว เดินสวนทางมาจากพระระเบียง ในอุโบสถของวัดใหญ่นั้น มีพระพุทธรูปใหญ่อยู่ซิดติดผนังหลังพระประธาน ที่พระบาทมี ๖ นิ้ว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงป็นขึ้นไปทอดพระเนตรพระพุทธรูปองค์นี้ด้วย

วันที่ ๑๗ มิถุนายน ศกเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอสองพระองค์ เสด็จฯ วัดเขาตะเครา อำเภอบ้านแหลม ทรงนมัสการพระพุทธรูปหลวงพ่อดอง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวเพชรบุรีและประชาชนทั่วไปศรัทธาเชื่อถือ ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับเจ้าอาวาสและเสด็จฯ ทอดพระเนตรโบราณสถานวัดภายในวัด

ภาพที่ ๓๐ ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับเจ้าอาวาสวัดเขาตะเครา

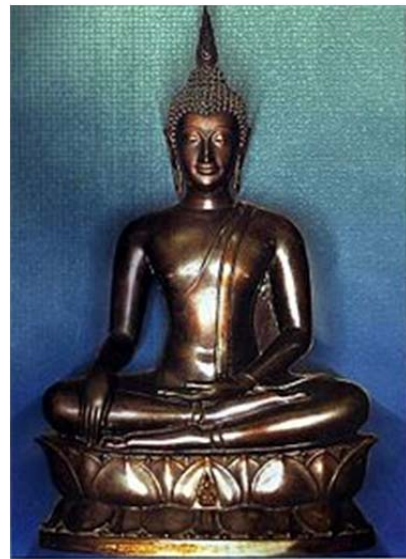
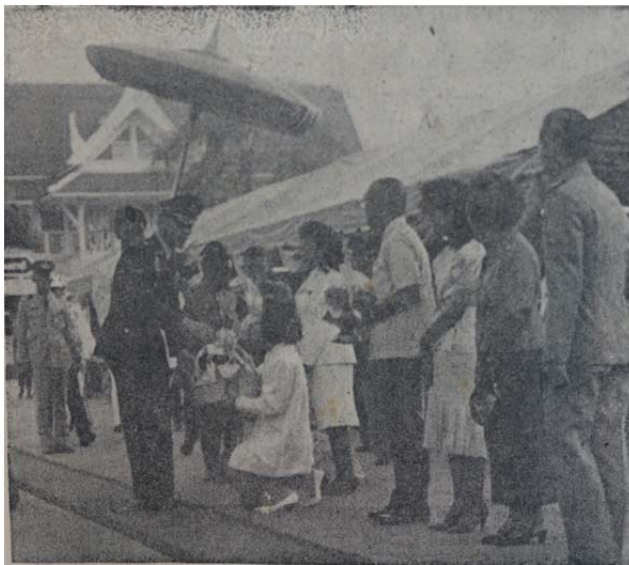
ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถไปยังวัดคงคารามวรวิหาร อำเภอเมืองเพชรบุรี เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓ ทรงประกอบพิธียกข่อฟ้าพระอุโบสถ ทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและยกฉัตรพระประธานพระราชทานธงลูกเสือชาวบ้าน และทรงปลูกต้นเสลา

ภาพที่ ๓๑ ทรงประกอบพิธียกข่อฟ้าพระอุโบสถ ทรงปลูกต้นเสลา

พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เป็นการรับรู้ในหมู่ข้าราชการที่ถวายนงานใกล้ชิด ได้แก่ พระราชจริยวัตรในการปฏิบัติสมาธิภาวนา นอกจากจะทรงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอแล้ว ทรงให้ความสนใจพระทัยศึกษาอยู่เสมอ เห็นได้จากเมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปพื้นที่ใดก็ตาม มักจะเสด็จฯ เข้าไปในวัด และมีพระราชปฏิสันถารกับพระอริยสงฆ์เป็นเวลานานๆ เสมอ

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงสร้างปูชนียวัตถุสำคัญทางศาสนา ด้วยทรงมีพระปรีชาสามารถในงานประติมากรรมทางศาสนาที่สำคัญได้แก่การสร้างพระพุทธรูป ทรงค้นคว้าเทคนิควิธีการต่างๆ ทั้งการปั้น การหล่อ และการทำแม่พิมพ์ โดยมีอาจารย์ไพฑูรย์ เมืองสมบูรณ์ ศิลปินแห่งชาติ ด้านประติมากรรมชาวเพชรบุรีเป็นผู้สนองงานใกล้ชิดเบื้องยุคลบาท เป็นที่ปรึกษาและถวายนงาน งานประติมากรรมสำคัญ คือ พระพุทธรูปนั่งสมาธิปางมารวิชัยบนฐานบัวหงาย โปรดเกล้าฯ ให้บรรจุพระพิมพ์จิตรลดา ส่วนพระองค์ไว้ที่ฐานบัวหงายด้านหน้า พระราชทานนามพระพุทธรูปว่า พระพุทธรุณวราชปิตร ทรงมีพระราชประสงค์เพื่อพระราชทานไปประดิษฐาน ณ จังหวัดต่างๆทั่วพระราชอาณาจักร สำหรับจังหวัดเพชรบุรีโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทาน ณ ศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ ถือเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญและมีคุณค่ายิ่ง

ภาพที่ ๓๒ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จฯ แทนพระองค์ไปพระราชทานพระพุทธรุณวราชปิตร ณ ศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี

พระราชกรณียกิจด้านศิลปวัฒนธรรม : พระราชพิธีน้อมเกล้าฯ ถวายช่างสำคัญ

การเสด็จฯ พระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในช่วงระยะเวลาที่ ๒ นี้ จังหวัดเพชรบุรีได้พบช่างสำคัญ/ช่างเผือกที่เป็นลูกเกิดในผืนป่าตะวันตกต่อเนื่องกับแนวป่าแก่งกระจาน ช่างเผือกแรกเป็นช่างพลายเผือกชื่อ “ภาศรี” เป็นลูกช่างที่ชาวกะเหรี่ยงบ้านหนองปิ่นแตก ตำบลสองพี่น้อง อำเภอยางาย จับได้เป็นของบริษัทยาตราศรีฟาร์ม จำกัด ที่แก่งกระจาน เชือกที่สองเป็นช่างพังเผือก ชื่อ “ขวัญตา” เป็นลูกช่างจากปายางชุม ตำบลสองพี่น้อง อำเภอยางายเป็นช่างของวัดเขาบันไดอิฐเลี้ยงไว้ เชือกที่สามเป็นช่างพลายชื่อ “ดาวรุ่ง” จากแม่ช่างป่าเขตชายแดนด้านสิงขร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเจ้าอาวาสวัดเขาบันไดอิฐได้ประสานรับซื้อและนำมาเลี้ยงไว้ที่วัด

ตามโบราณราชประเพณีของไทยถือกันว่าช่างเผือกนั้นเป็นช่างสำคัญ เมื่อมาสู่พระบารมีสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชเจ้ารัชกาลใด นับว่าเป็นนิมิตมงคลอันประเสริฐสำหรับบ้านเมือง ทวยราษฎร์ และราชบัลลังก์ ทั้งยังเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติเสริมพระบุญญาธิการในสมเด็จพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นพระประมุขและเป็นเอกลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของชาติอีกด้วย

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรได้มีช่างเผือกมาสู่พระบารมีถึง ๑๒ ช่าง พบในจังหวัดเพชรบุรี และมีการน้อมเกล้าฯ ถวาย ๓ ช่าง

ขั้นตอนแห่งพระราชพิธีขึ้นระวางสมโภชช่างสำคัญ โดยสังเขปมีดังนี้

วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นพระราชพิธีจารึกนามช่างสำคัญ ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอมืองเพชรบุรี ได้พระราชทานนามพลายภาศรีว่า “พระเศวตภาสุรคเชนทร์ฯ พังขวัญตา “พระเทพวัชรกิริณีฯ” และพลายดาวรุ่ง “พระบรมนทศฯ ตามลำดับ

ภาพที่ ๓๓ พระราชพิธีจารึกนามช่างสำคัญ ณ วัดมหาธาตุวรวิหาร

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จฯ ไปในการพระราชพิธีขึ้นระวางสมโภชช่างสำคัญที่มณฑล พิธีสนามหน้าเขาวัง อำเภอมืองเพชรบุรี เมื่อเสด็จฯ เข้าพลับพลาพิธีแล้ว โปรดเกล้าฯ ให้กระบวนแห่ช่างสำคัญยatraผ่านหน้าที่ประทับ และนำช่างสำคัญเข้าไปยืนบนแท่นในโรงพระราชพิธี กระบวนแห่นี้ประกอบด้วยกระบวนหน้า กระบวนอิสริยยศ และกระบวนของจังหวัดเพชรบุรีจากทุกอำเภอจัดสมทบ

ขณะที่ช่างกำลังเข้าไปยืนบนแท่น เจ้าพนักงานอภิรม (อภิรม เป็นฉัตรเครื่องสูง ใช้ในกระบวนแห่ของหลวง หรือปักเป็นเครื่องประดับเกียรติยศ) เชิญพระกรรมกรมีย่ไปผูกกับเสาประธานโรงช้างด้านทิศเหนือ พระกรรมกรมียี่เป็นฉัตร ๕ ชั้น สำหรับหนึ่งมี ๓ องค์ คือ พระเสมาริปัต พระฉัตรชัย และพระเกวฬาท ทำด้วยผ้าขาวลงยันต์เส้นทอง ใช้ถูงปศุ (คือถูงทำด้วยผ้าขนสัตว์ทอเนื้อหลวมๆ) สีแดงสวม

ขณะที่ช่างสำคัญเข้าสู่มณฑลพระราชพิธีนั้น พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธปฏิมาชัยหลังช้าง ทรงจุดธูปเทียนบูชาพระเทวกรรม พระครูวามเทพมุนีฯ ทำพิธีบูชาพระเทวกรรมและบวงสรวงสังเว เมื่อได้เวลาพระฤกษ์ โหรหลวงลั่นฆ้องชัย เสด็จฯ ขึ้นเกยช้างเบญพาด (เสาดะลูงที่มีไม้พาดถึงกันที่สร้างขึ้นในพระราชพิธี โดยเฉพาะ) ทรงหลั่งน้ำพระพุทธรณ์และน้ำพระมหาสังข์พระราชทานช้างสำคัญ พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถาแล้วเสด็จฯ ลงมาเกย ทรงเจิมที่กระพองช้างสำคัญ (ส่วนที่นูนเป็นปุ่มบนหัวช้างทั้งสองข้าง) แล้วพระราชทานอ้อยแดง ซึ่งจารึกนามที่พระราชทานขึ้นระวางเป็นพระยาช้างต้นและนางพระยาช้างต้นตามลำดับ พระราชทานเครื่องคชาภรณ์เชิญไปแต่งช้างสำคัญพร้อมด้วยเสมาทองคำมีสายไปคล้องคอ ทรงเจิมแผ่นป้ายสุพรรณบัฏนามพระยาและนางพระยาช้างต้นทั้งสามช้าง ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรมแก่พระสงฆ์

พระราชพิธีขึ้นระวางสมโภชช้างสำคัญ ณ มณฑลพิธีสนามหน้าเขาวัง อำเภอเมืองเพชรบุรี

ภาพที่ ๓๔ พระราชพิธีขึ้นระวางสมโภชช้างสำคัญ ณ มณฑลพิธีสนามหน้าเขาวัง อำเภอเมืองเพชรบุรี

วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ศกเดียวกัน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์ในพิธีเบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชช้างสำคัญ

อนึ่ง ที่นับว่าพิเศษสำหรับพระราชพิธีนี้ก็คือ โปรดเกล้าฯ ให้พราหมณ์คู่อ่านคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวจจบแล้วศิลปินกรมศิลปากรขับขอสามสายกล่อมพระยาช้างต้นและนางพระยาช้างต้น คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวจและกาพย์ขับไม้ที่ใช้อ่านและขับลำนำนั้นโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์ โดยเหตุที่คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวจและกาพย์ขับไม้ เป็นบทร้อยกรองที่แต่งยากจึงถือได้ว่าเป็นการแสดงถึงความรุ่งโรจน์ทางภาษาศาสตร์อันเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชาติ อีกทั้งยังเป็นการแสดงถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ผู้ประพันธ์ด้วยในเนื้อหาแห่งฉันท์ดุขฎฐิสังเวจ และกาพย์ขับไม้กล่อมช้างสำคัญนั้น กล่าวถึงการเตรียมใจให้ช้างออกจากป่ามาอยู่เมือง และสั่งสอนให้ช้างเป็นข้าราชการที่ดี แบ่งรายละเอียดเป็น ๔ บทลา และมีบทสดุดีในทางเฉลิมพระบุญญาธิการแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไว้ด้วย (ทองใบ แท่นมณี, ๒๕๕๘: น. ๒๑๕-๒๑๗)

ภาพที่ ๓๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ แทนพระองค์ใน
พิธีเบิกแว่นเวียนเทียนสมโภชช้างสำคัญ

๙) พระราชกรณียกิจด้านการศึกษา

จากการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไปยังท้องถิ่นชนบทต่างๆ ทรงพบว่า ราษฎรในต่างจังหวัดจำนวนมากไม่รู้หนังสืออ่านไม่ออกและเขียนไม่ได้ซึ่งเป็นผลให้ถูกเอาเปรียบต่างๆ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ผู้ปกครองไม่ส่งให้เรียน เมื่อทรงพบหรือทรงทราบจะรับไว้เป็นนักเรียนในพระบรมราชานุเคราะห์ ในการส่งเสริมการศึกษาของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า ทรงริเริ่มโครงการที่ส่งเสริมการศึกษา โดยทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการศึกษา เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนโรงเรียนต่างๆ และพระราชทานพระราชดำรัสให้กำลังใจแก่การปฏิบัติหน้าที่ของครูและเยาวชนดั่งกรณีตัวอย่างที่ปรากฏในจังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

โรงเรียนการช่างสตรีเพชรบุรีเป็นสถานศึกษาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำเนินมาครั้งที่สุด เนื่องจากจังหวัดเพชรบุรีได้กำหนดให้ใช้ตึกอู่พงษ์ในบริเวณโรงเรียนเป็นสถานที่รับเสด็จฯ เมื่อเสด็จฯ ผ่านจังหวัดเพชรบุรีทั้งไปและกลับ รวมทั้งการประกอบพระราชกรณียกิจอื่นๆ อาทิ การพระราชทานธงลูกเสือชาวบ้านและพระราชทานรถพยาบาลแก่โรงพยาบาลเพชรบุรี เป็นต้น ดังปรากฏตัวอย่างหนังสือราชการของผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรีแจ้งไปยังครูใหญ่โรงเรียนการช่างสตรีเพชรบุรีเมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ เพื่อขอให้จัดตึกอู่พงษ์เป็นที่ประทับรับเสด็จฯ (ภาคผนวกที่ ก(๒)) และยังคงมีการเสด็จพระราชดำเนินอีกหลายครั้ง ดังนี้

“วันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จจากวังไกลกังวลถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๐.๓๐ น. ประทับอยู่ ๑๐ นาที แล้วเสด็จต่อไป”

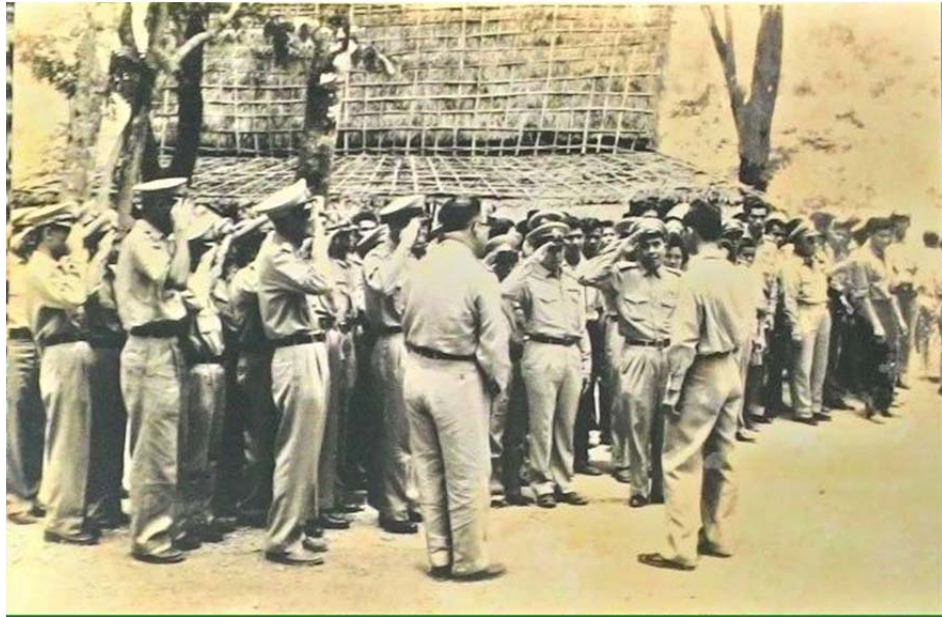
“วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๒.๓๕ น. ประทับอยู่ ๒๐ นาที สมเด็จพระบรมราชินีนาถได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ภริยาข้าราชการและข้าราชการครูสตรีเข้าเฝ้าฯ โดยใกล้ชิด ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จเยี่ยมแสวนนักเรียนสตรีการช่างที่เฝ้ารับเสด็จตลอดแถว เสร็จแล้วทั้งสองพระองค์ได้เสด็จไปยังวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน”

อนึ่ง ตึกอู่พงษ์หลังนี้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความรักของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีต่อพระองค์เจ้าอู่พงษ์รัชสมโภชพระราชโอรสองค์ที่ ๗๕ ซึ่งสิ้นพระชนม์ด้วยพระชนมายุเพียง ๑๗ พรรษา โดยเงินที่ข้าราชการและนักเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กหลวงได้ทูลเกล้าถวายรวม ๘,๕๑๓ บาทเศษ นั้น พระพุทธเจ้าหลวงรัชกาลที่ ๕ มีพระราชประสงค์จะนำเงินจำนวนนี้เพื่อส่งเสริมงานหัตถกรรมและอาชีพของชาวเพชรบุรี จึงพระราชทานทรัพย์จำนวนดังกล่าวให้กรมพระคลังข้างที่รับไว้จัดหาผลประโยชน์เพิ่มเติมได้จำนวนเงินรวมทั้งสิ้น ๑๙,๙๐๙ บาท ๐๕ สตางค์ ดำเนินการสร้างเป็นพระอนุสรณ์ในพระองค์เจ้าอู่พงษ์รัชสมโภชผู้ทรงเป็นพระราชโอรส และเป็นส่วนหนึ่งแห่งอนุสรณ์สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของวิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดเพชรบุรีในปัจจุบัน (บุญมี พิบูลย์สมบัติ, ๒๕๓๗: น. ๑๖๑-๑๖๓)

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุลกล่าวไว้ในหนังสือ “ตามรอยพระยุคลบาท ครูแห่งแผ่นดิน ความบางตอนว่า “พระองค์ทรงนำความรู้ที่นำมาปฏิบัติให้ดู ซึ่งปรากฏเป็นโครงการต่างๆ....ความเป็นครูของพระองค์คือทรงทำให้ดู และรับสั่งตลอดเวลาว่า “ทำให้เขาดู” ทรงเป็นครูที่พยายามทำให้ดู พยายามชักจูง พยายามสอน....ความรู้ที่ผมได้รับจากพระองค์มากกว่าที่ผมเรียนรู้มาทั้งชีวิต พระองค์ทรงเป็นครูของผมและทรงเป็นครูของแผ่นดินด้วย...”(สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๕๖: น.๑๙๙)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญานามจากกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔ ว่า “พระผู้ทรงเป็นครูของแผ่นดิน”

ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ นายพะนอม แก้วกำเนิด ครูใหญ่โรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรีได้เข้าเฝ้ารับเสด็จที่แก่งกระจานร่วมกับข้าราชการอื่นๆ ของจังหวัดเพชรบุรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่นายพะนอม แก้วกำเนิดในครั้งนั้นความบางตอนว่า “...ครูต้องทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ พัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ นำความรู้เป็นหลักการไปคิดแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาตนเองและบ้านเมือง... ด้วยวิธีคิดอย่างชาญฉลาด ด้วยคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม...” (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๖)

ภาพที่ ๓๖ พระราชทานพระราชดำรัสแก่นายพะนอม แก้วกำเนิด

ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนราชสุดา เสด็จทอดพระเนตรโรงเรียนชาวไร่ (สวนผัก) หมู่ ๓ ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ เมื่อวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๘ โรงเรียนแห่งนี้ต่อมาได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถโปรดเกล้าฯ ให้นางสนองพระโอษฐ์ อาทิม.ล. มณีรัตน์ บุณนาค มาสอนพุทธศาสนาให้กับนักเรียนในระหว่างที่เสด็จฯ แปรพระราชฐานมาประทับที่วังไกลกังวล

ภาพที่ ๓๗ เสด็จฯ โรงเรียนชาวไร่ (สวนผัก) อำเภอลำลูกเกด

ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ทรงเปิดป้ายอาคารเรียนโรงเรียนบ้านสองพี่น้อง (สายปัญญาสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์) เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๑ พระราชทานสิ่งของและอุปกรณ์การเรียนแก่นักเรียน ทรงปลูกต้นราชพฤกษ์ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ ทรงปลูกต้นกระพี้จั่น ณ บริเวณด้านหน้าอาคารเรียน

ภาพที่ ๓๘ เสด็จฯ ทรงเปิดป้ายอาคารเรียนโรงเรียนบ้านสองพี่น้องฯ

ภาพที่ ๓๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นราชพฤกษ์และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงปลูกต้นกระพี้จั่น

วันที่ ๒๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ เสด็จฯ ทรงเปิดอาคารห้องสมุด “เอื้อน สิงห์ประเสริฐ” ซึ่งนายทวน สิงห์ประเสริฐ คหบดีจังหวัดเพชรบุรี สร้างเป็นอนุสรณ์แก่ภรรยา โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี เป็นโรงเรียนที่ได้รับพระราชทานทรัพย์ในการสร้างอาคารจากสมเด็จพระราชปิตุฉา เจ้าฟ้าวลัยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓

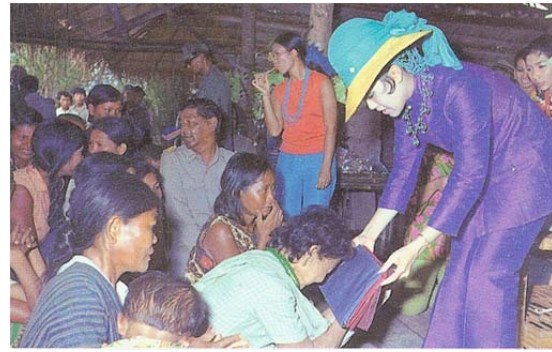
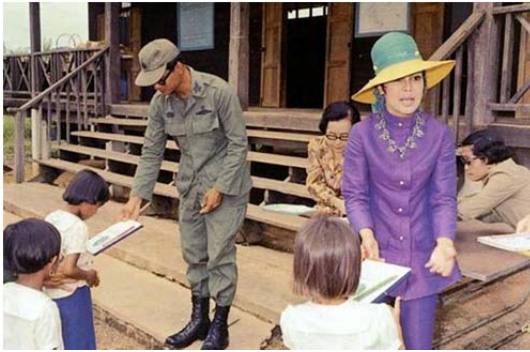
ภาพที่ ๔๐ เสด็จฯ ทรงเปิดอาคารห้องสมุด “เอื้อน สิงห์ประเสริฐ”

เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา เสด็จฯ ไปยังโรงเรียนชาวไร่ชะอำ เพื่อพระราชทานสิ่งของแก่นักเรียน

ภาพที่ ๔๑ พระราชทานสิ่งของแก่นักเรียนโรงเรียนชาวไร่ (สวนผัก) ชะอำ

เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๑๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จฯ ที่โรงเรียนบ้านหนองปิ่นแตก เพื่อเยี่ยมเยียนราษฎรชาวกะเหรี่ยง ได้พระราชทานอุปกรณ์การเรียนแก่นักเรียน

ภาพที่ ๔๒ เสด็จฯ โรงเรียนบ้านหนองปิ่นแตก

เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงสิรินธรเทพรัตนราชสุดา เสด็จฯ ยังโรงเรียนบ้านหุบกะพง เสด็จฯ เข้าสู່ห้องประชุม นักเรียนชายหญิงทั้งโรงเรียนร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงถวายพระพร

ภาพที่ ๔๓ เสด็จฯ โรงเรียนบ้านหุบกะพง

๑๐) พระราชกรณียกิจด้านสาธารณสุข

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสืบสานพระราชกรณียกิจด้านสาธารณสุขมาจากสมเด็จพระบรมชนกนาถและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีโดยแท้ ได้พระราชทานพระราชดำริและพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นจำนวนมากเพื่อใช้ในการดำเนินโครงการต่างๆ ด้านสาธารณสุข และเสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพระราชกรณียกิจด้านการสาธารณสุขเพื่อเป็นสิริมงคลและสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงาน ดังปรากฏการเสด็จฯ ในจังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอสองพระองค์ เสด็จฯ พระราชทานรถพยาบาลจำนวน ๑ คันให้แก่ โรงพยาบาลเพชรบุรี ณ โรงเรียนการช่างสตรีเพชรบุรี เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

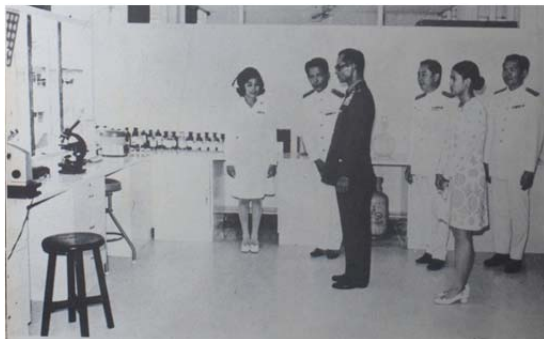
ภาพที่ ๔๔ พระราชทานรถพยาบาลให้กับโรงพยาบาลเพชรบุรี

เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญาและสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าชีราลงกรณ์ เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงพยาบาลเพชรบุรี ทรงเปิดตึกเพชรานุกุล และตึกพิเศษ ๓ ให้กับโรงพยาบาลเพชรบุรี

ภาพที่ ๔๕ ทรงเปิดตึกเพชรานุกุล และตึกพิเศษ ๓ ณ โรงพยาบาลเพชรบุรี

เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา เสด็จฯ ทรงประกอบพิธีเปิดตึกอำนวยการ ตึกอุบัติเหตุ และตึกประธารณ - บุญรวม เสนาดีสัย ณ โรงพยาบาลเพชรบุรี

ภาพที่ ๔๖ ทรงประกอบพิธีเปิดตึกอำนวยการ ตึกอุบัติเหตุ และ
ตึกประธาน-บุญรวม เสนาดิสัย ณ โรงพยาบาลเพชรบุรี

๑๑) พระราชนิพนธ์เกี่ยวกับต้นไม้ทรงปลูกและทรงห่วงใยต้นตาล

การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพื้นที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี นั้น โดยเฉพาะในบริเวณศาสนสถานหรือวัดต่างๆ จะทรงปลูกต้นไม้ไว้ด้วย พระราชทานพระราชดำริการ พัฒนาด้านต่างๆ ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสมอตั้งพระราชดำรัสที่ พระราชทานไว้ว่า

“...ทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษาป่าไม้ซึ่งเป็นส่วนรวม และร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ใน งานปลูกป่าทดแทน จะได้มีน้ำเพียงพอสำหรับการเพาะปลูก สำหรับพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ก็ จะส่งเสริมให้คนปลูกต่อไป...”

ต้นไม้ที่ทรงปลูกในพื้นที่หลายแห่งของจังหวัดเพชรบุรีมีข้อสรุปดังนี้

ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ โรงเรียนบ้านสองพี่น้อง ตำบลสองพี่น้อง อำเภอยางชุมน้อย เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นราชพฤกษ์ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงปลูกต้นกระเพรา

ไม้ราชพฤกษ์ ชัยพฤกษ์ คุณ หรือ ลมแล้งจากเอกสารของพจนานุกรมและกรมป่าไม้ระบุไว้ว่า เป็นไม้ชนิดเดียวกัน ชื่อสามัญ คือ Golden Shoreer ชื่อพฤกษศาสตร์ คือ *Cassia fistula* Linm เป็นไม้พุ่ม ใหญ่ ออกดอกในฤดูแล้ง ดอกสีเหลืองเป็นช่อห้อยยาวงาม ถือก้นมาแต่โบราณว่า เป็นไม้มีคุณค่าสูงเป็นไม้มงคลและมีอาถรรพ์ คนโบราณใช้ในพิธีสำคัญๆ อาทิ ในพิธีลงหลักปักเมืองจะใช้เสาแก่นไม้ชัยพฤกษ์ ยอดธงชัยเฉลิมพลของทหารก็ใช้แก่นราชพฤกษ์ อินทธนูของข้าราชการพลเรือนก็เป็นรูปช่อชัยพฤกษ์ ฝักคุณเป็นยาสมุนไพรมีค่ายิ่งในตำหรับแพทย์แผนไทย ดอกสีเหลืองยังเป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา และวันประจําพระชนมวารของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร กรมป่าไม้และสมาคมนิคมไพร่ได้มีการส่งเสริมชักชวนให้ถือเอาไม้ชัยพฤกษ์/ราชพฤกษ์ เป็นไม้ประจำชาติอีกด้วย

ภาพที่ ๔๗ ต้นราชพฤกษ์ ทรงปลูก พ.ศ. ๒๕๑๑ และต้นปัจจุบัน
ต้นกระพี้จั่น ทรงปลูก พ.ศ. ๒๕๑๑ และต้นปัจจุบัน

ปี พ.ศ.๒๕๑๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ สำนักสงฆ์หุบกะพงในโครงการพัฒนาท้องถิ่นชนบทไทย-อิสราเอล ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ทรงปลูกต้นโพธิ์ ๒ ต้น ซึ่งพระเทพวงศาจารย์ (อินทร์ อินฺทโชโต) นำมาจากประเทศอินเดีย ถวายให้ทรงปลูก ซึ่งเป็นต้นโพธิ์ที่เป็นหน่อมาจากต้นพระศรีมหาโพธิ์สถานที่ประทับของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในการตรัสรู้ นับเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ในทางพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนทั่วโลกต่างให้ความเคารพกับต้นไม้นี้

ภาพที่ ๔๘ ต้นโพธิ์คู่ ทรงปลูก ณ สำนักสงฆ์หุบกะพง ปี พ.ศ. ๒๕๑๓

ภาพที่ ๔๙ หน่อต้นโพธิ์ ทรงปลูกที่พื้นที่สภาพ ณ วัดเขาพระ ปี พ.ศ. ๒๕๑๖

เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ไปยัง วัดเขาพระ อำเภอยะย้อย ทรงปลูกต้นโพธิ์ ซึ่งพันธุ์หลวงจกระบวนยุทธ (พ่อตาของจอมพลถนอม กิตติขจร) นำมาจากประเทศลังกา ถวายให้ทรงปลูก เพื่อให้สิริมงคลแก่วัดเขาพระ ต้นโพธิ์ต้นเดิมนั้นถูกไฟป่าทำลายลำต้น แต่ส่วนลำต้นใต้ดินที่ยังมีรากปรากฏอยู่แตกต้นอ่อนขึ้นมาใหม่ ต้นโพธิ์ที่แตกใหม่กำลังเจริญเติบโต

เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เยี่ยมวัดดอนขุนห้วย อำเภอยะย้อย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นมะม่วงพันธุ์กรร่งทอง โอกาสนี้เจ้าอาวาสวัดได้ขอพระราชทานชื่อวัดเพื่อเป็นสิริมงคล ทรงตรัสตอบเจ้าอาวาสว่า “ให้ชื่อว่าวัดไร่มะม่วงนะหลวงพ่อ” จึงเปลี่ยนชื่อวัดไร่มะม่วง (พระราชดำรัส) มาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ ๕๐ ต้นมะม่วงอกร่องทอง ทรงปลูกวัดไร่มะม่วงตามพระราชดำรัส ปี พ.ศ. ๒๕๑๗
และต้นปัจจุบัน

เมื่อวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธียกข่อฟ้าพระอุโบสถ ทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ทรงยกฉัตรพระประธาน และทรงปลูกต้นเสลา ณ วัดคงคาราม ตำบลคลองกระแซง อำเภอเมืองเพชรบุรี

ภาพที่ ๕๑ ต้นเสลา ทรงปลูก ณ วัดวัดคงคารามวรวิหาร ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ และต้นปัจจุบัน

เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงปลูกต้นราชพฤกษ์ไว้ในบริเวณสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ อำเภอลำเภอบึงสามพัน จังหวัดสุพรรณบุรี ใกล้เคียงกับที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงปลูกต้นราชพฤกษ์ไว้เช่นเดียวกับเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๓

ภาพที่ ๕๒ ต้นราชพฤกษ์ ทรงปลูกของรัชกาลที่ ๙ และ
ต้นราชพฤกษ์ ทรงปลูกของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปลูกต้นประดู่ไว้ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประดู่เป็นไม้ยืนต้นผลัดใบขึ้นในป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรังได้ดี ดอกมีสีเหลืองและมีกลิ่นหอม ออกดอกในช่วงฤดูร้อน

ภาพที่ ๕๓ ต้นประดู่ทรงปลูก ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ณ ศูนย์ห้วยทรายฯ และต้นประดู่ปัจจุบัน

เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปลูกต้นกันเกราไว้ในพื้นที่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งต้นกันเกราเป็นไม้ยืนต้นที่มีความเชื่อกันว่า เป็นหนึ่งในไม้มงคล ๙ ชนิด โดยอธิบายความหมายของชื่อกันเกราว่า “เป็นการปกป้อง”

ภาพที่ ๕๔ ทรงปลูกต้นกันเกรา บริเวณท้ายอ่างเก็บน้ำห้วยทราย ศูนย์ห้วยทรายฯ

ทรงห่วงใยต้นตาลเมืองเพชรนั้น เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารีเสด็จฯ ไปทรงเยี่ยมสมาชิกสหกรณ์ การเกษตรดอนขุนห้วยเขมดแดง ตำบลเขาใหญ่ อำเภอชะอำ นายแล พูลเสม ประธานลูกเสือชาวบ้าน แห่งบ้านโพธิ์ลอย ตำบลหนองกะป๋อ อำเภอบ้านลาด ได้ทำผลิตภัณฑ์เครื่องเรือนจากไม้ตาลถวายแก่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถและพระเจ้าลูกเธอทั้งสองพระองค์ ในครั้งนั้นสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานเงินให้นายแล จำนวน ๕,๐๐๐ บาท และรับสั่งให้นำของไปส่งให้ที่วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน

ภาพที่ ๕๕ นายแลถวายสิ่งของแก่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

นายแลได้แจ้งความประสงค์แก่ข้าราชการผู้ใหญ่ท่านหนึ่งว่าต้องการทูลเกล้าฯ ถวายเงินแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อโดยเสด็จพระราชกุศลแก่มูลนิธิสหายใจไทย เมื่อได้เข้าเฝ้าและถวายเงินจำนวน ๕,๐๐๐ บาท นายแลได้เห็นพระพักตร์ที่ยิ้มละไม และมีพระราชดำรัสไต่ถามถึงการทำเครื่องเรือนไม้ตาล ด้วยความสนพระทัย ทรงแสดงความเห็นห่วงว่าการทำเครื่องเรือนไม้ตาลมากขึ้น จะให้ต้นตาลถูกทำลายหมดไป นายแลได้กราบทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้ามีเคียวโค่นตาลที่ยังใช้ประโยชน์ได้ ต้นตาลที่นำมาทำเครื่องเรือน เป็นต้นตาลที่ตายแล้วทั้งสิ้นพะย่ะค่ะ” พระราชดำรัสดังกล่าวแสดงถึงทรงห่วงใยต้นตาลอันเป็นต้นไม้เอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรีมิให้มีการนำมาใช้ประโยชน์มากเกินไปจนความจำเป็น

ระยะต่อมา นายแลได้มีโอกาสเข้าเฝ้าฯ ถวายสิ่งของและถวายเงินแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๔ ครั้ง ถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ๕ ครั้ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ๖ ครั้ง (สุดใจ ฉายศรี, ๒๕๒๙: น. ๒๔-๓๓)

จากความห่วงใยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มีต่อต้นตาลจังหวัดเพชรบุรี สมาคมชาวเพชรบุรีโดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล นายกสมาคมชาวเพชรบุรี ร่วมกับจังหวัดเพชรบุรีและองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพชรบุรี จัดทำโครงการปลูกตาลล้านต้นเพื่อล้านเกล้าฯ ในโอกาสทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี พ.ศ. ๒๕๔๙ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูต้นตาล ในการนี้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จฯ ทรงปลูกต้นตาลต้นแรกในโครงการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีเมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๙

เมื่อพิจารณาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในระยะที่ ๒ นี้มีข้อสังเกตเด่นชัดของ การเสด็จฯ อย่างต่อเนื่องและซ้ำในพื้นที่เดิม อาทิ มีจำนวนการเสด็จฯ ในโครงการหุบกะพงตามพระราชประสงค์และดอนขุนห้วย ไม่น้อยกว่า ๑๘ ครั้ง อันแสดงถึงความตั้งพระทัยในการทรงงานด้วยพระวิริยะอุตสาหะและพระมหากรุณาธิคุณที่จะแก้ไขปัญหและพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่เกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งข้อสังเกตดังกล่าวสอดคล้องกับความเห็นของพลตำรวจเอกวิเชียร เดชกฤษณ์ นายตำรวจราชสำนักซึ่งได้ตามเสด็จพระราชดำเนินกล่าวว่า

“ผมตามเสด็จอยู่ประมาณ ๑๒ ปี ตั้ง พ.ศ. ๒๕๑๓ – ๒๕๒๔ ได้เห็นพระราชกรณียกิจที่ทรงปฏิบัติ นั้นต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ สำหรับผู้ที่ยังไม่เข้าใจอาจเห็นว่าซ้ำซาก ผมเองต้องใช้เวลานานพอสมควรกว่าจะตระหนักว่าการที่ดูเหมือนว่าทรงประกอบพระราชกรณียกิจอย่างซ้ำซากนั้น ก็เพราะยังไม่สมพระราชหฤทัย ยังมีส่วนที่บกพร่องไม่สมบูรณ์ที่ทรงเห็นว่าควรแก้ไขปรับปรุงนอกจากนั้นยังสะท้อนให้เห็นพระอุปนิสัยที่ไม่ทรงเบื่อหน่ายหรือทอดทิ้งสิ่งที่ได้ทรงปฏิบัติไปแล้ว แต่ยังทรงติดตามสอดส่องทบทวนอยู่ตลอดเวลาการปฏิบัติพระราชกรณียกิจเช่นนี้ ทั้งพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ จึงประทับอยู่ในหัวใจของคนไทยทั้งชาติ (วิเชียร เดชกฤษณ์, ๒๕๔๔: น. ๘)

๒.๓ การเสด็จพระราชดำเนินในช่วงที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๓๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๘)

การเสด็จพระราชดำเนินในช่วงที่ ๓ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๘ ปรากฏในตารางที่ ๕ ดังนี้

ตารางที่ ๕ การเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล
อดุลยเดช บรมนาถบพิตร ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๕๘ จำแนกตามรายปีและจำนวนวัน

ปี พ.ศ.	จำนวนวัน	ปี พ.ศ.	จำนวนวัน	ปี พ.ศ.	จำนวนวัน
๒๕๓๐	-	๒๕๔๐	๓	๒๕๕๐	-
๒๕๓๑	-	๒๕๔๑	๓	๒๕๕๑	๖
๒๕๓๒	๒	๒๕๔๒	-	๒๕๕๒	๑๑
๒๕๓๓	๑	๒๕๔๓	๑	๒๕๕๓	-
๒๕๓๔	๑	๒๕๔๔	-	๒๕๕๔	-
๒๕๓๕	๓	๒๕๔๕	-	๒๕๕๕	-
๒๕๓๖	-	๒๕๔๖	-	๒๕๕๖	๔
๒๕๓๗	-	๒๕๔๗	๑๔	๒๕๕๗	๑๐
๒๕๓๘	-	๒๕๔๘	๑๘	๒๕๕๘	๒
๒๕๓๙	๑	๒๕๔๙	๙		

ข้อมูลจากตารางสรุปได้ว่า จำนวนปีที่เสด็จฯ ในช่วงที่ ๓ นี้ มีจำนวน ๑๙ ปี และจำนวนวันที่เสด็จฯ ๘๙ วัน นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปรับเปลี่ยนกรอบเวลาการเสด็จแปรพระราชฐานและการเสด็จฯ จังหวัดเพชรบุรีให้มีความเหมาะสมกับพระราชกรณียกิจมากยิ่งขึ้น มิได้เสด็จฯ ต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี ดังที่ปรากฏในการเสด็จพระราชดำเนินในช่วงที่ ๒ ในช่วงเวลาที่ ๓ นี้ การเสด็จฯ ประกอบพระราชกรณียกิจทรงมุ่งการเสด็จฯ ไปทรงงานและติดตามผลการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งการเสด็จฯ ในพื้นที่บางแห่งตามพระราชประสงค์ อาทิ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ เป็นต้น

การเสด็จพระราชดำเนินในช่วงที่ ๓ จำแนกตามการประกอบพระราชกรณียกิจได้ดังนี้

๑) โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในอดีตพื้นที่ห้วยทรายมีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ เคยเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แหล่งอาหารของราษฎร มีสัตว์ป่าประเภทเนื้อทราย อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากจึงได้ชื่อว่า “ห้วยทราย” ต่อมาราษฎรได้เข้ามาอาศัยทำกินและบุกรุกแผ้วถางป่า ประกอบอาชีพโดยขาดหลักวิชาการ ทำให้พื้นที่ดังกล่าวแปรสภาพอย่างรวดเร็ว ดินกลายเป็นดินทรายและดินดานไม่มีแร่ธาตุ ระบบนิเวศเสื่อมโทรมอย่างรุนแรงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงฟื้นฟู

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในพื้นที่ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๖ และทรงพบเห็นสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมด้วยการปลูกป่า และจัดหาแหล่งน้ำโดยจัดให้ราษฎรที่ทำกินเดิมได้มีส่วนร่วมในการรักษาป่าไม่มีการสร้างแนวป้องกันไฟป่าโดยใช้ระบบป่าเปียก และได้ประโยชน์จากป่าไม้ควบคู่ไปกับการพัฒนาเกษตรกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาอาชีพ

“...พื้นที่นี้มีความเสื่อมโทรม ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกรงว่าหากปล่อยทิ้งไว้จะกลายเป็นทะเลทรายในที่สุด ให้พัฒนาพื้นที่นี้เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนา ด้านป่าไม้อเนกประสงค์และเกษตรกรรม ให้ราษฎรที่ทำกินอยู่เดิมมีส่วนร่วมดูแลรักษาป่าไม้ ได้ประโยชน์และอาศัยผลผลิตจากป่าไม้ โดยไม่ต้องบุกรุกเข้าทำลายป่าอีกต่อไป...”

(พระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๖)

เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงขั้บรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำห้วยตะแปด บริเวณเขาเสวยกะปิ ทรงพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับน้ำ ณ บริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยตะแปด อำเภอชะอำ

ภาพที่ ๕๖ เสด็จฯ ทอดพระเนตรการฟื้นฟูป่าและอ่างเก็บน้ำห้วยตะแปด

เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ทอดพระเนตรการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับงานพัฒนาต่างๆ อาทิ การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ ๒๐ ไร่ บริเวณท้ายอ่างเก็บน้ำห้วยทราย ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ งานอนุรักษ์สัตว์ป่าบริเวณเขาเตาปูน

ภาพที่ ๕๗ เสด็จฯ ทอดพระเนตรการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ

ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับการฟื้นฟูสภาพป่าไม้ ความตอนหนึ่งว่า “...การปลูกป่าบนภูเขาต่างๆ ในพื้นที่โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ควรดำเนินการโดยวิธีที่เรียกว่า “ป่าเปียก” หรืออาจเรียกว่า “ภูเขาป่า” ก็ได้ แต่ในปัจจุบันฝนตกน้อย จึงจำเป็นต้องจัดสร้างระบบน้ำด้วยวิธีสูบน้ำขึ้นไปพักในบ่อพักน้ำบนภูเขา แล้วทำระบบกระจายน้ำช่วยปลูกป่าแบบกิ่งถาวร คือประมาณ ๓-๔ ปี เมื่อไม้โตพอสมควรก็จะมี ความชุ่มชื้นและจะช่วยดูดความชื้นจากธรรมชาติด้วย จากนั้นจึงย้ายระบบส่งน้ำดังกล่าวไปช่วยพื้นที่ใหม่ต่อไปอีก...” ซึ่งมีความตอนหนึ่งของการปลูกป่าให้เป็นป่านั้น “การปลูกในใจคน” ทรงมีพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “....เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อนแล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...” (ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๐, น. ๑๒๗)

การฟื้นฟูดิน จากการใช้หญ้าแฝก เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไปทรงปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและความชุ่มชื้นในดิน และทอดพระเนตรผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลชะอำ อำเภอชะอำ ท้ายอ่างเก็บน้ำห้วยทราย ทรงปลูกต้นไม้กันเกรา ณ พื้นที่ท้ายอ่างเก็บน้ำห้วยทราย

ภาพที่ ๕๘ เสด็จฯ ทอดพระเนตรพื้นที่ป่าเปี้ยก และทรงปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดิน

อนึ่ง พระองค์มีพระราชดำรัสว่า “ต้องเรียนรู้ธรรมชาติ ใช้เป็นครูที่จะสอนเรา” ต้องเรียนรู้แล้วอยู่กับธรรมชาติให้ได้ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ทรงศึกษาเรื่องการใช้หญ้าแฝกด้วยพระองค์เอง แล้วเป็นผู้จุดประกายความคิด ทรงอธิบายว่า “...หญ้าแฝกเป็นหญ้ามหัศจรรย์ ไม่ใช่วัชพืช ไม่ใช่หญ้าคา ทั้งสองชนิดต่างกัน หญ้าคารากแผ่กว้างไปหมด ชอบแย่งอาหาร ขึ้นที่ไหนก็จะเป็นแหล่งเลี้ยงสัตว์ แต่หญ้าแฝกรากไขลึกลงแนวดิ่ง ไม่แย่งอาหาร ต้นกล้าคล้ายกก หญ้าแฝกใบกลมกอसानเป็นกำแพง ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินได้ดี รากพันฟูปรับสภาพดินให้ร่วนซุยและอุ้มน้ำได้ดี...”

พระราชทานพระราชดำรัสในการอนุรักษ์ดิน เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ ความตอนหนึ่งว่า “ที่ชะอำ ดินเสียจนเป็นดินแข็ง ไปปลูกหญ้าแฝกเพียง ๒ ปี ดินร่วนและต้นไม้ที่หึงงอของเดิมนั้น เดี่ยวนี้ตรงหมดแล้ว เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์แล้ว ต่อไปป่าที่อุดมสมบูรณ์นั้นก็ทำให้ดูความชื้นในอากาศ ทำให้เมฆที่อยู่ในอากาศลงมาเป็นฝนได้” พระราชดำรัสดังกล่าว เป็นผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นในโครงการหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ ซึ่งมีการนำไปเผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

พระองค์ทรงใช้หญ้าแฝกในการพัฒนาพื้นที่ซึ่งเป็นดำน ให้สามารถเพาะปลูกได้และป้องกันการพังทลายของหน้าดิน และมีการขยายผลไปยังโครงการพระราชดำริอื่นๆ ด้วย พระราชทานพระราชดำรัสในวันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ความตอนหนึ่งว่า “...สิ่งที่ทำไว้ที่ห้วยทรายนั้นว่าเป็นความสำเร็จดีมาก ต้องบันทึกไว้เป็นทฤษฎีหรือตำรา... ฉันปลื้มใจมาก...” จึงทำให้เห็นได้ว่าเป็นพื้นที่สำคัญสำหรับการทดลองเบื้องต้นที่จะทรงนำไปขยายผลในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพของราษฎรต่อไป จนกลายเป็นความภาคภูมิใจที่ทรงมีต่องานของพระองค์ อันส่งผลให้เกิดเป็นความปลื้มใจของชาวเพชรบุรีในสถานะของผู้รักษาพื้นที่แห่งความภาคภูมิใจนี้

โครงการสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ พื้นที่ของสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ มีที่มาจากเกษตรกรได้ทูลเกล้าฯ ถวายที่ดินแด่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จำนวน ๓ แปลงรวมเนื้อที่ประมาณ ๓๔๐ ไร่ แปลงที่ ๑ เป็นชื่อในพระปรมาภิไธย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี แปลงที่ ๒ ทรงพระราชทานให้หม่อมเจ้าลูอิสาน์ ดิสกุล และแปลงที่ ๓ ทรงพระราชทานให้ท่านผู้หญิงทัศนาวลัย ศรสงคราม ซึ่งในเวลาต่อมา หม่อมเจ้าลูอิสาน์ ดิสกุล และท่านผู้หญิงทัศนาวลัย ศรสงคราม ได้ทูลเกล้าฯ ถวายที่ดิน แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและต่อมาได้พระราชทานที่ดินให้อยู่ในความรับผิดชอบของมูลนิธิชัยพัฒนา

มีพระราชดำริเพิ่มเติม ให้พัฒนาพื้นที่ของสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ เป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาประกอบด้วย การชลประทาน สร้างเรือนเพาะชำกล้าไม้ และกิจกรรมอื่นๆ ตามความจำเป็นเพื่อเป็นศูนย์กลางทางวิชาการ จัดเป็นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต ศึกษารูปแบบทางการเกษตรที่เหมาะสมและถ่ายทอดสู่เกษตรกร ประชาชนทั่วไป

ภาพที่ ๕๙ เสด็จฯ แปลงทดลองปลูกพืชไร่ผสมผสาน ณ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพพื้นที่เขานางพันธุรัต (เขาเจ้าลายใหญ่) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ โดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง จากวังไกลกังวลไปยังพระตำหนักสวนจิตรลดา ขณะผ่านเขาเจ้าลาย อำเภอบางละมุง ได้ทอดพระเนตรโกศนางพันธุรัต และการระเบิดหิน รับสั่งถามว่า “...ใครเป็นเจ้าของการระเบิดภูเขา จะขอให้

เลิกระบิได้ไหม อยากรักษาโกศนางพันธุรัตไว้...” และเสด็จกลับวังไกลกังวล เวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. ได้รับสั่งในเรื่องนี้อีกครั้ง ต่อมาปี พ.ศ.๒๕๔๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงมีพระราชกระแสรับสั่ง ให้อนุรักษ์พื้นที่บริเวณเขานางพันธุรัตไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาถึงตำนานที่ได้เล่าสืบต่อกันมาเกี่ยวกับนางยักษ์พันธุรัตในวรรณคดีไทย

ภาพที่ ๖๐ สภาพพื้นที่เขานางพันธุรัต (เขาเจ้าลายใหญ่) อำเภอลำทะเมนชัย

โครงการศึกษาวิจัย และพัฒนาสิ่งแวดล้อมผักเปื้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นถึงความสำคัญของปัญหาขยะและน้ำเสียชุมชนที่รุนแรง และขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ ทั่วประเทศ เหตุของปัญหานอกจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายพื้นที่อยู่อาศัยแล้ว ยังทรงเห็นว่า เทคโนโลยีตะวันตกที่มีใช้อยู่อาจไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของประเทศไทย จึงมีพระราชดำริให้มีการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมขึ้น โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมผักเปื้อย อันเนื่องมาจากพระราชดำริได้ดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ภายใต้ความร่วมมือของสำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมชลประทาน เทศบาลเมืองเพชรบุรี สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหลายหน่วยงาน เพื่อร่วมกันศึกษาวิจัยหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมตามแนวพระราชดำริดังกล่าว โดยเลือกพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นพื้นที่นำร่องในการศึกษาวิจัย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัส เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๓ ดังนี้ “...ปัญหาสำคัญ คือ เรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่องน้ำเสียกับขยะได้ศึกษามาแล้วเหมือนกันทำไมยากนักในทางเทคโนโลยีทำได้แล้ว ในเมืองไทยเองก็ทำได้...”

“...โครงการที่จะทำนี้ไม่ยากนัก คือว่าก็เอาสิ่งที่เป็นพิษออก พวกโลหะหนักต่างๆ เอาออก ซึ่งมีวิธีทำ ต่อจากนั้นก็มาฟอกใส่อากาศ บางที่อาจไม่ต้องใส่อากาศ แล้วเอามาเจือยใส่น้ำบึง หรือเอาน้ำไปใสในทุ่งหญ้าแล้วเปลี่ยนสภาพของทุ่งหญ้าเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ส่วนหนึ่งเป็นที่ใช้สำหรับปลูกพืชปลูกต้นไม้...”

“...แล้วก็ต้องทำการเรียกว่า การกรองน้ำ ให้ทำน้ำนั้นไม่ให้โสโครก แล้วปล่อยน้ำลงมาที่เป็นที่ทำการเพาะปลูก หรือทำทุ่งหญ้า หลังจากนั้นน้ำที่เหลือก็ลงทะเลโดยที่ไม่ทำให้น้ำนั้นเสีย...”
(มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๘, น. ๙๑)

ภาพที่ ๖๑ พื้นที่ดำเนินงานของโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยฯ

เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง พร้อมด้วย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินยังทางน้ำล้นราชประชานุเคราะห์ ๑๓ ตำบลปึกเตียน อำเภอยายาง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อทอดพระเนตรผลการดำเนินงานโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม และทรงนำนักเรียนโรงเรียนวังไกลกังวลมาเรียนรู้การดำเนินงานของโครงการ ทรงสอนนักเรียนถึงวิธีการจัดการน้ำในการบำบัดน้ำเสีย และทอดพระเนตรภายในบริเวณโครงการฯ

ภาพที่ ๖๒ เสด็จฯ ทอดพระเนตรโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยฯ

โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ เป็นโครงการส่วนพระองค์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ซื้อที่ดินจากราษฎรที่บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากระปุก อำเภอกำแพง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน ๒๕๐ ไร่ มีพระราชดำรัส ในวันเปิดป้ายโครงการ เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ความบางตอนว่า

“....คนที่ไปดูก็เห็นได้ว่าเริ่มต้นด้วยไม่มีอะไรเลย แต่ว่าต่อมาภายในวันเดียว ทุกคนที่อยู่ในท้องที่นั้นก็เข้าใจว่าต้องช่วยกัน และยิ่งในสมัยนี้ ในระยะนี้เราต้องร่วมมือกันทำ เพราะว่าถ้าไม่มีการร่วมมือกันก็ไม่มีความสำเร็จ ฉะนั้นการที่ท่านได้ทำแล้วมีความก้าวหน้านี้เป็นสิ่งที่ดีมาก หลักการก็อยู่ที่ทุกคนต้องช่วยกันเสียสละ เพื่อให้กิจการในท้องที่ก้าวหน้าไปด้วยดี ก้าวหน้าได้อย่างไรก็ด้วยการช่วยเหลือกัน แต่ก่อนนั้นเคยเห็นว่าการที่ทำมีกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งทำแล้วก็ทำให้ก้าวหน้า แต่อันนี้มันไม่ใช่กลุ่มหนึ่ง มันทั้งหมดมาร่วมกันทำ และก็มีมีความก้าวหน้าแน่นอน อันนี้ก็เป็นสิ่งที่มหัศจรรย์ และเป็นสิ่งที่ทำให้มีความหวัง มีความหวังว่าประเทศชาติจะก้าวหน้า ประเทศชาติจะมีความสำเร็จ...”

ในการเสด็จพระราชดำเนินมาโครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ พระองค์ทรงเสด็จฯ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๒ (๔ ครั้ง) พ.ศ. ๒๕๕๓ (๑ ครั้ง) พ.ศ. ๒๕๕๖ (๓ ครั้ง) และพ.ศ. ๒๕๕๗ (๕ ครั้ง) รวม ๑๓ ครั้ง ดังนี้

วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ มาทรงเปิดป้ายโครงการชั่งหัวมัน ตามพระราชดำริ บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากระปุก อำเภอกำแพง และทรงทอดพระเนตรแปลงเพาะปลูกพืชผัก ผลไม้และกิจกรรมต่างๆ (เป็นการส่วนพระองค์)

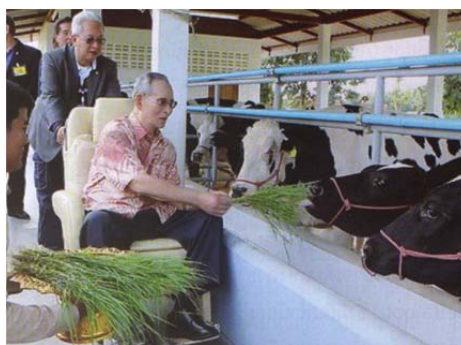

ภาพที่ ๖๓ เสด็จฯ ทรงเปิดป้ายโครงการชั่งหัวมัน ตามพระราชดำริ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒

วันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ผู้แทนพระองค์ขึ้นทะเบียนเกษตรกรของสำนักงานเกษตรอำเภอกำแพง จังหวัดเพชรบุรี รหัสทะเบียนเกษตรกรเลขที่ ๗๖๐๕๑๓-๐๙๒๐-๑-๑

วันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรโครงการชั่งหัวมัน ตามพระราชดำริ ณ บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากระปุก อำเภอยาง

วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตรความคืบหน้าผลการดำเนินงานโครงการชั่งหัวมัน ตามพระราชดำริ การบริหารจัดการฟาร์มโคนม ณ บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากระปุก อำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ ๖๔ เสด็จฯ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ ปี พ.ศ. ๒๕๕๖

วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรกิจการโรงเลี้ยงโคนม ในการนี้ทรงป้อนนมแก่ลูกโคเพศเมีย จำนวน ๒ ตัว และทอดพระเนตรลูกโคพันธุ์ผสม เพศผู้ อายุ ๔ เดือน ซึ่งโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อว่า “น้องต๋ม” ณ โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากระปุก อำเภอยาง

วันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง ไปยังโครงการชั่งหัวมัน ตามพระราชดำริ อำเภอยาง (เป็นการส่วนพระองค์) ในการทอดพระเนตรโรงเลี้ยงโคนม ทรงป้อนนมโคและทรงป้อนหญ้า พันธุ์แท่งโกล่า แก่ลูกโค เพศเมียอายุ ๓ เดือน จำนวน ๒ ตัว ซึ่งดำเนินงานสนองพระราชดำริ ส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคนมให้เกษตรกรที่สนใจ และทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการชั่งหัวมัน ตามพระราชดำริ

วันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงติดตามความก้าวหน้ากิจการด้านโคนมของโครงการฯ (เป็นการส่วนพระองค์) ในการนี้ทรงป้อนนมแก่ลูกโคแรกเกิด อายุ ๑ เดือน ทอดพระเนตรแม่โค “ทองหยิบ” ซึ่งเพิ่งตกลูกและทอดพระเนตรลูกโคเพศผู้ “น้องต๋ม” ที่ทรงติดตามพัฒนาการอยู่เป็นประจำ ณ โครงการชั่งหัวมัน บ้านหนองคอไก่ ตำบลเขากระปุก อำเภอยาง

ภาพที่ ๖๕ เสด็จฯ โครงการซั้งห้วยมันตามพระราชดำริ ปี พ.ศ. ๒๕๕๗

โครงการป้องกันแก้ไขปัญหาน้ำท่วมพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓ ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับงานชลประทาน ในการจัดหาน้ำให้ราษฎรที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ ริมห้วยแม่ประจันต์ ให้มีน้ำใช้เพาะปลูกและอุปโภค-บริโภค ช่วยระบายน้ำลงมาเสริมให้กับโครงการชลประทานเพชรบุรีในระยะที่ขาดแคลนน้ำช่วยเก็บกักไว้ในฤดูน้ำนอง ช่วยบรรเทาอุทกภัยในเขตโครงการเพชรบุรีให้ได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในการสร้างเขื่อนแม่ประจันต์พระองค์ทรงมีพระราชดำริและทรงวางแผนด้วยลายพระหัตถ์ ทรงวางโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ประจันต์เป็นภาพแผนที่โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ประจันต์ เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๐ พระองค์ได้เสด็จฯ เยี่ยมเยียนและรับทราบปัญหา จากนั้นทรงวางแผนพระราชดำริว่าน่าจะทำโครงการ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ตามแผนที่ๆ พระองค์ทรงวาดกรอบตำแหน่งเน้นย้ำเอาไว้เป็นกรอบดำเนินการ กรมชลประทานใช้เวลาก่อสร้าง ๓ ปี กองทัพบกสนับสนุนกำลังพลและเครื่องจักร เครื่องมือเข้าร่วมดำเนินการ แต่ยังมีปัญหาความล่าช้า งบประมาณที่สูงไม่เพียงพอต่อการก่อสร้าง

ภาพที่ ๖๖ ลายพระหัตถ์ในแผนที่โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ประจันต์

ต่อมาเกิดอุทกภัยอย่างรุนแรงในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดใกล้เคียง ระหว่างวันที่ ๑๓ - ๑๗ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖ และวันที่ ๒๒ - ๒๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๔๖ โดยมีสาเหตุมาจากฝนตกหนักถึงหนักมากอย่างต่อเนื่อง ทำให้ความเสียหายให้กับพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของราษฎรหลายอำเภอ การเดินทางบริเวณถนนเพชรเกษม และเส้นทางรถไฟสายใต้ประสบปัญหาติดขัด

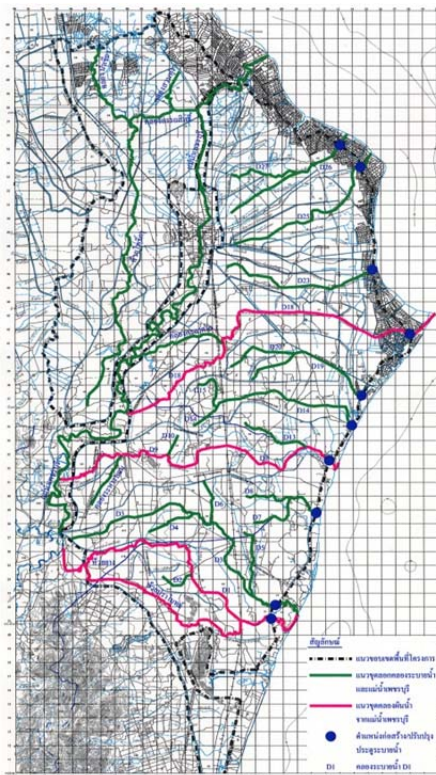
เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงมีพระราชดำริวันที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ วันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๖ และวันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ พระราชทานพระราชดำริสความบางตอนว่า “...ที่เพชรบุรีไม่มีคลองระบายน้ำและก็ไม่มีประตูควบคุมน้ำ ประตูกั้นน้ำทั้งนั้นก็เลยทำให้วุ่นวาย...”

พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เพื่อสำรองใช้ในการแก้ปัญหาเรื่องอุทกภัยแก่นายกิตติพงษ์ สุมนันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี จากมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ จำนวน ๑๘,๑๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อใช้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหามหาอุทกภัยในเขตจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เร่งดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ประจันต์ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ซึ่งได้พระราชทานแผนที่ที่ทรงวางแผนด้วยลายพระหัตถ์ เพื่อการจัดทำโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ประจันต์ เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ให้กับกรมชลประทานไปดำเนินการสำรวจ ตรวจสอบความเหมาะสม ประโยชน์และผลกระทบต่างๆ ที่จะได้รับ และได้ดำเนินการสร้างอ่างเก็บน้ำดังกล่าวตามพระราชประสงค์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๕๐

ภาพที่ ๖๗ ทรงพระราชทานพระราชทรัพย์แก้ปัญหาคูทกภัยจังหวัดเพชรบุรี

เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมว่า “...การแก้ไขปัญหาคูทกภัยในจังหวัดเพชรบุรี ให้กรมชลประทานจัดทำแผนที่ทิศทางการไหลของน้ำ พร้อมแผนการปรับคลองส่งน้ำให้เป็นคลองระบายน้ำด้วยซึ่งควรดำเนินการภายในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๗...” ทำให้เกิดโครงการป้องกันแก้ไขปัญหาน้ำท่วมพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

แผนที่ที่ ๒
แผนที่โครงการแก้ไขปัญหาคูทกภัย
จังหวัดเพชรบุรี
ที่มา : (ปราโมทย์ ไม่กล้าด, ๒๕๕๖)

ต่อมาวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินยังทางน้ำล้นราชประชานุเคราะห์ ๑๓ ตำบลปึกเตียน อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อทอดพระเนตร ผลการดำเนินโครงการ การแก้ไขปัญหาน้ำท่วมที่เกิดขึ้นภายในจังหวัดเพชรบุรี

๓) ด้านศาสนา

ในฐานะองค์อัครศาสนูปถัมภก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่ศาสนาอื่นๆ โดยทั่วถึงและเป็นธรรม กรณีจังหวัดเพชรบุรีนั้นดังปรากฏพระมหากรุณาธิคุณแก่พสกนิกรที่นับถือศาสนาอิสลามในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ พระราชทานที่ดินและพระราชทรัพย์สนับสนุนการสร้างมัสยิดนูรุลเอียะห์ซาน เพื่อชาวบ้านจะได้ละหมาดร่วมกันตามหลักศาสนา

ฮัจยีซบ นาคอนุเคราะห์ โต๊ะอิหม่ามแห่งมัสยิดนูรุลเอียะห์ซาน ในพื้นที่โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรีใช้ที่ดินตัวเองในโครงการสร้างมัสยิด ๑ ไร่ และอีก ๑ ไร่ไว้เป็นกุโบร์ เมื่อสร้างไปแล้วก็ไม่สามารถขึ้นทะเบียนเป็นมัสยิดที่ถูกต้องตามกฎหมายได้ เนื่องจากไม่มีเอกสารสิทธิที่ดินจึงขอพระราชทานเอกสารหลักฐานที่ดิน เพื่อให้มัสยิดนี้ดำเนินการได้อย่างถูกต้อง พระองค์มีพระราชกระแสว่า “เอาอย่างนี้นะ ฉันให้ที่ดินเพิ่มอีก ๕ ไร่” และได้พระราชทานทรัพย์ไว้เพื่อดำเนินกิจการมัสยิดอีกสองหมื่นบาท

เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในเขตพื้นที่ตำบลห้วยทรายเหนือ อำเภอยาง่าง ทรงเยี่ยมราษฎร ณ บริเวณมัสยิดนูรุลเอียะห์ซาน หมู่บ้านชาวไทยมุสลิม ทำอย่างเก็บน้ำห้วยทราย อำเภอยาง่างและทรงประทับบนมิมบัรของมัสยิด

ภาพที่ ๖๘ ทรงประทับบนมิมบัรของมัสยิดนูรุลเอียะห์ซาน

นอกจากมัสยิดแล้ว ยังทรงริเริ่มโครงการต่างๆ เพื่อให้ชาวบ้านห้วยทรายมีรายได้มากขึ้น ทรงแนะนำให้ปลูกหญ้า พืชคลุมดิน เลี้ยงแพะ และวัวนม ศูนย์เจียรไนพลอย คราวหนึ่งมีผู้นำเงินมาทูลเกล้าฯ ถวาย ๕๐๐,๐๐๐ บาท ทรงส่งเงินบริจาคนั้นมาให้กับอภัยชัยและตรัสว่า “ฉันให้ลุงชบไปทำมัสยิด” นับจากเสด็จพระราชดำเนินมาครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๓ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เสด็จพระราชดำเนินมายังมัสยิดนูรุ้ลเอียะห์ซาน รวม ๗ ครั้ง และเมื่อเสด็จฯ จะประทับนั่งที่มิมบ์ทุกครั้ง

ภาพที่ ๖๙ ทรงเยี่ยมราษฎรชาวไทยมุสลิมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ

มิมบ์นี้มีความหมายทางใจเป็นพิเศษสำหรับชาวไทยมุสลิมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ทุกคน แก้อีศักดีสิทธิ์ที่ครั้งหนึ่งในหลวงทรงประทับนั่ง อภัยชัยได้แต่งเพลงเกี่ยวกับในหลวงให้ร้องกันในชุมชน เนื้อเพลงกล่าวถึงพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อชุมชนมุสลิมแห่งบ้านห้วยทรายใต้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ว่าในหลวงทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชีวิตของชาวอิสลาม ตลอดจนชุมชนห้วยทรายใต้ได้อย่างไร (กรมการศาสนา, ๒๕๕๔: น. ๑๙๔-๑๙๖)

๔) ด้านการศึกษา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ทรงตระหนักดีว่าการศึกษารูปแบบตะวันตกเป็นเรื่องสำคัญ แต่ทว่าไม่ใช่ทุกอย่าง ทรงเรียนรู้จากภูมิปัญญาของไทยและท้องถิ่นเช่นกัน จึงกล่าวได้ว่าทรงเป็นทั้งสัญลักษณ์ของความชาญฉลาดแบบตะวันตก และภูมิปัญญาของชาวตะวันออก ซึ่งสมบูรณ์พร้อมเป็นอย่างมากในบุคคลคนเดียว

จากข้อมูลการเสด็จพระราชดำเนินโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารของจังหวัดเพชรบุรีในช่วงเวลาที่ ๑ และช่วงเวลา ๒ ดังกล่าวแล้ว แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนในถิ่นทุรกันดารที่ขาดโอกาสทางการศึกษา อีกทั้งพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างอาคารเรียน อุปกรณ์การเรียนทุนการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

ทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญานามจากกระทรวงศึกษาธิการเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๔ ว่า “พระผู้ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน”

เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชกระแสให้ คณะองคมนตรีเข้าเฝ้า ณ โรงพยาบาลศิริราช ทรงมีพระราชดำริให้คณะองคมนตรีดำเนินงานโครงการ กองทุนการศึกษา โดยมีประธานองคมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นประธานคณะกรรมการ อำนวยการโครงการ และพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นประธานคณะกรรมการบริหารโครงการ และได้ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวน ๙๐ ล้านบาท โดยมีเป้าหมายสำคัญ “ให้ร่วมกันสร้างคนดี ให้แก่บ้านเมือง” พระราชทานทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ขาดแคลน มีความประพฤติดี ให้ได้มีโอกาสเล่าเรียนจนประกอบอาชีพได้ สร้างความพร้อมด้านกายภาพให้แก่โรงเรียน พัฒนาความรู้แก่ครู ให้สวัสดิการครู สร้างจิตสำนึกให้ครูรักศิษย์ ศิษย์รักครู พระราชทานชื่อโครงการว่า “โครงการกองทุนการศึกษา”

ภาพที่ ๗๐ คณะองคมนตรีเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ โรงพยาบาลศิริราช

ซึ่งพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรีและนายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๘ เกี่ยวกับพระราชกระแสรับสั่งในวันประชุมคณะองคมนตรี ความบางตอนว่า “...การศึกษาของเรานั้น มันเริ่มที่จะล้าหลังกว่าคนอื่นเขา มีประเด็นหลักสำคัญ ๒ เรื่อง คือ ประเด็นแรกเป็นเรื่องของมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนพื้นที่ห่างไกลหรือพื้นที่ชายขอบที่แตกต่างจากโรงเรียนในพื้นที่เขตชุมชนหรือตัวเมือง ประเด็นที่สอง คือประเด็นการสร้างคนดี เนื่องจากบ้านเมืองเรามีปัญหาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ทรงรับสั่งว่าสองเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุด แต่จะทำให้เกิดขึ้นได้ ก็อยู่ที่ครู ต้องเป็นครูที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นครูที่รักลูกศิษย์ และลูกศิษย์ก็จะรักครูเอง...” พระองค์มีพระราชดำริว่า “...คนดี สร้างได้ ด้วยการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เด็กขึ้นมาจนทำให้เป็นนิสัย ถ้าเขาเป็นคนดีแล้ว ทำให้เขาเป็นคนเก่งได้ไม่ยาก...” ประเด็นสุดท้ายที่พระองค์ทรงเป็นห่วง คือ “...เรื่องหนี้สินของครูว่าจะแก้ไขได้อย่างไร ได้กราบบังคมทูลกับพระองค์ไปว่า แต่ละคนมีปัญหาต่างๆ ที่ไม่เหมือนกัน แต่ได้พยายามที่จะถ่ายทอดถึงความห่วงใยของพระองค์ท่าน ให้กับประชาคมครูได้รับทราบ ว่า สิ่งที่เขาต้องตระหนักก็คือ เรื่องของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระองค์ท่านได้ตรัสสอนไว้ ต้องทำเป็นตัวอย่างให้ได้ ถ้าครูทำไม่ได้ ลูกศิษย์ก็ทำไม่ได้แน่ๆ...”

สภาการศึกษาแห่งชาติได้เสนอแนวทางการพัฒนาโรงเรียนตามโครงการกองทุนการศึกษาดังนี้

๔.๑ **นักเรียน** ช่วยเหลือให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียน พระราชทานทุนการศึกษาสร้างหอพักนักเรียนในถิ่นทุรกันดาร ส่งเสริมคุณธรรมควบคู่กับความรู้ทางวิชาการ คุณภาพชีวิตด้านโภชนาการ และความพร้อมด้านสื่อการเรียนการสอน

๔.๒ **ครู** พัฒนาครูและดูแลช่วยเหลือครู สร้างจิตสำนึกให้ครูรักศิษย์ ศิษย์รักครูสอนนักเรียนให้มีความสุขกับเพื่อน คนเรียนเก่งช่วยสอนเพื่อนที่เรียนอ่อน จัดกิจกรรมให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ เพื่อเสริมสร้างความสามัคคี

๔.๓ **โรงเรียน** ส่งเสริมให้เป็นโรงเรียนคุณธรรม โดยการขับเคลื่อนไปพร้อมกันทั้งโรงเรียน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

๔.๔ **วิทยาลัยอาชีวศึกษา** ปรับปรุงบรรยากาศด้านการเรียนการสอนสู่การมีงานทำพัฒนา นักศึกษาให้มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี มีจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์สังคมอย่างต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริตามโครงการกองทุนการศึกษาของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงให้สถานศึกษาสร้างคนดีให้กับบ้านเมือง มีโรงเรียนเข้าร่วมในโครงการ ตั้งแต่ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕- ๒๕๖๐ ครอบคลุมจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๑๑ โรงเรียน และจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๓ โรงเรียน ดังนี้

อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

โรงเรียนบ้านหนองเขื่อน

โรงเรียนห้วยทรายประชาสรรค์

โรงเรียนดอนขุนห้วย

โรงเรียนบ้านหุบกะพง

อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

โรงเรียนป่าเต็งวิทยา

โรงเรียนบ้านป่าเต็ง

โรงเรียนหนองปิ่นแตก

โรงเรียนบ้านด่านโจ

โรงเรียนบ้านแม่คะเมย

อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

โรงเรียนบ้านท่าตะคร้อ มิตรภาพที่ 192

โรงเรียนบ้านพุพลู

อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

โรงเรียนวไลย

โรงเรียนอนันท์

โรงเรียนบ้านห้วยไคร้

๕) **พระราชอัจฉริยภาพ : การเล่นเรือใบ** การเสด็จฯ จังหวัดเพชรบุรีในช่วงเวลาที่ ๓ ได้ปรากฏ พระราชอัจฉริยภาพทางด้านกีฬาประเภทหนึ่ง คือ การเล่นเรือใบ ในวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เป็นการส่วนพระองค์ โดยทรงเล่นเรือใบจากวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แล้วเสด็จฯ ขึ้นยังชายหาดบ้านรับรองของตำรวจตระเวนชายแดน กองกำกับการ ๑ กองบังคับการฝึกพิเศษ ค่ายพระรามหก อำเภอชะอำ

ภาพที่ ๗๑ เสด็จฯ พร้อมคณะจัดและยกเรือใบถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ
คณะแม่บ้านของตำรวจตระเวนชายแดนเข้าเฝ้าฯรับเสด็จ

อนึ่ง ดร.สุเมธ ตันติเวชกุลเคยกราบบังคมทูลถามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถึงความ
สนพระทัยในการเล่นเรือใบ การเล่นเรือใบนั้นเป็นศิลปะชั้นสูงที่ร่างกายต้องแข็งแรงมาก ต้องมีความ
ว่องไว เพราะกระแสน้ำนั้นพลิกผัน ทรงเล่าว่า พระองค์ทรงนิยมเล่นเรือใบเพื่อได้เรียนรู้ธรรมชาติ การเล่น
เรือใบต้องนำเรือให้อยู่ในกระแสน้ำตลอดเวลา ทรงสังเกตปล่องลำแสงอาทิตย์มากกระทบกับน้ำทะเล จะเกิด
ความร้อนขึ้น เมื่อเกิดความร้อน อากาศบริเวณนั้นจะลอยขึ้นข้างบน อากาศที่อยู่รอบๆ ข้าง ก็จะไหลไป
แทนที่ ก็จะทรงนำเรือใบไปไว้บริเวณนั้น เมื่อลมพัดเข้ามาหาความร้อนจะนำเรือเคลื่อนที่ได้ตลอด ทรง
รู้จักธรรมชาติของคลื่นลมในทะเล ทรงเป็นปราชญ์ในเรื่องดิน น้ำ ลม ไฟ ทั้งหมด (สุเมธ ตันติเวชกุล,
๒๕๕๖: น. ๓๑)

และในช่วงเวลาดังกล่าวนอกจากทรงเล่นเรือใบแล้ว พระองค์ยังให้ความสำคัญกับกีฬาเรือใบและ
เป็นขวัญกำลังใจแก่นักกีฬา อาทิ เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานถ้วยรางวัลแก่นักกีฬาผู้ชนะ
การแข่งขันเรือใบประเพณี ระหว่างทีมจิตรลดา กับทีมราชนาวิ ณ โรงแรมดุสิตรีสอร์ท แอนด์โปโลคลับ
อำเภอชะอำ

ภาพที่ ๗๒
เสด็จฯ พระราชทานถ้วยรางวัลแก่นักกีฬา
ณ โรงแรมดุสิตรีสอร์ท แอนด์โปโลคลับ

๖) การเสด็จพระราชดำเนินในพื้นที่ตามพระราชประสงค์

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จในพื้นที่ป่าเขตอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานตั้งแต่ช่วงต้นรัชกาล ทรงพระสำราญกับการสร้งน้ำบริเวณต้นน้ำเพชรบุรี และทรงดนตรีในเรือกับพระสหาย เป็นจำนวนหลายครั้ง

ด้วยความพอพระราชหฤทัยในพื้นที่แห่งนี้ ดังนั้นในวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินอุทยานแห่งชาติแก่งกระจานในเขตน้ำตกป่าละอู อำเภอหัวหิน พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้นายชัยวัฒน์ ลิมลิจิตอักษร หัวหน้าอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เข้าเฝ้ารายงานสภาพอุทยานฯ และมีรับสั่งถามการดูแลรักษาป่าและสัตว์ โดยเฉพาะช้างป่าในพื้นที่อุทยานฯ อย่างสนพระราชหฤทัย และเสด็จฯ ทอดพระเนตรน้ำตกป่าละอูเป็นการส่วนพระองค์ รวมเวลาเสด็จประทับประมาณ ๓๐ - ๔๐ นาที จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับวังไกลกังวล (ชัยวัฒน์ ลิมลิจิตอักษร, ๒๕๕๗: น. ๑๒-๑๗)

ภาพที่ ๗๓ เสด็จฯ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน บริเวณป่าละอู หัวหิน

เขื่อนแก่งกระจาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เคยเสด็จฯ ในโครงการก่อสร้างเขื่อนแก่งกระจานหลายครั้ง และได้เสด็จฯ เปิดเขื่อนแก่งกระจานเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙

เมื่อวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งทอดพระเนตรเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน ในการนี้ทรงเจิมป้ายชื่อเขื่อนแก่งกระจานในโอกาสครบรอบ ๔๘ ปีของการสร้างเขื่อน ทรงปล่อยปลาพันธุ์ไทย ๙ ชนิด จำนวน ๙๙ ตัว ลงสู่อ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน ทอดพระเนตรนิทรรศการที่แสดงถึงพระราชกรณียกิจที่เขื่อนแก่งกระจานและการเสด็จฯ เยี่ยมราษฎรครั้งที่ผ่านมา

ภาพที่ ๗๔ ทรงเปิดเขื่อนแก่งกระจาน พ.ศ. ๒๕๐๙ และทรงเจิมป้ายชื่อเขื่อนแก่งกระจาน พ.ศ. ๒๕๕๗

และวันที่ ๓ เมษายน ศกเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปเขื่อนแก่งกระจาน ทรงติดตามความก้าวหน้าผลการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการน้ำของโครงการเขื่อนแก่งกระจาน เสด็จฯ ประทับแพขนานยนต์ ทอดพระเนตรระดับน้ำของเขื่อน และความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่า โดยเสด็จฯ วนรอบ “เกาะในหลวง” ล่องไปถึงสันเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอกำแพงแสน

ภาพที่ ๗๕ เสด็จฯ ทอดพระเนตรอ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗

การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในระยะที่ ๓ นี้มีข้อสังเกตเด่นชัดของการเสด็จฯ เพื่อทรงติดตามการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างต่อเนื่องและเสด็จฯ เข้าในพื้นที่เดิม อาทิ มีจำนวนการเสด็จฯ ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จำนวน ๙ ครั้ง และโครงการซึ่งหวั่นตามพระราชดำริ จำนวน ๑๒ ครั้ง อันแสดงถึงความตั้งพระราชหฤทัยในการทรงงานด้วยพระวิริยะอุตสาหะและพระมหากรุณาธิคุณที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่เกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าว นอกจากนี้ยังทรงบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัยและปัญหาภัยแล้งโดยการสร้างเขื่อนแม่ประจันต์ เพิ่มเติม ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกในด้านศาสนา ได้แก่ พระราชทานที่ดินและพระราชทานทรัพย์ในการสร้างมัสยิดให้แก่ชาวไทยอิสลามในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ อีกทั้งในด้านการศึกษา ทรงให้ความสำคัญแก่การศึกษาในการจัดตั้งโครงการกองทุนการศึกษาเพื่อสร้างบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นคนดีของสังคมต่อไป

เมื่อพิจารณาการเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามลักษณะของการประกอบพระราชกรณียกิจทั้ง ๓ ช่วงเวลาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ลักษณะของการประกอบพระราชกรณียกิจนั้นมีความสอดคล้องกับการจัดประเภทโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสำนักงาน กปร. ทั้ง ๘ ประเภท ได้แก่ โครงการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ โครงการพัฒนาด้านการเกษตร โครงการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม โครงการพัฒนาด้านการส่งเสริมอาชีพ โครงการพัฒนาด้านสาธารณสุข โครงการพัฒนาด้านคมนาคม โครงการพัฒนาด้านสวัสดิการสังคม/การศึกษาและโครงการพัฒนาแบบบูรณาการ

จากข้อมูลที่สำนักงาน กปร. รวบรวมจำนวนโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ในเขตภาคกลางและกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๖ จังหวัด ปรากฏว่าจังหวัดเพชรบุรีมีจำนวนโครงการพระราชดำรินี้อยู่มากที่สุดในภาคกลางของประเทศเป็นจำนวนถึง ๑๐๙ โครงการในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ (สำนักงาน กปร., ๒๕๕๘ : น.๕)

จะเห็นได้ว่าจังหวัดเพชรบุรีมีความสำคัญที่อยู่ในสายพระเนตรมาโดยตลอดรัชกาล และกล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร **ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณสูงยิ่งต่อพลสกนิกรชาวเพชรบุรีและจังหวัดเพชรบุรีนานัปการ** เสมือนว่าผืนแผ่นดินเพชรบุรีนี้อยู่ใต้เบื้องพระยุคลบาทที่สนองพระราชปณิธานการทรงงานของพระองค์ตลอดรัชสมัย

๓. การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระราชวงศ์

ในการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น จะมีพระราชวงศ์โดยเสด็จด้วยเสมอ ตามที่ ม.ล.ทวิสันต์ ลดาวัลย์ อดีตราชเลขาธิการให้ความเห็นไว้ ความบางตอนว่า “...เวลาเสด็จฯ ไปเยี่ยมราษฎรไม่ว่าจะเป็นที่ไหนก็ตาม ท่านต้องการไปอย่างมีครอบครัว เสด็จพระราชดำเนินไปไหนก็เสด็จไปทั้งครอบครัว เพื่อแสดงให้เห็นว่าครอบครัวของพระองค์ท่านมีความใกล้ชิด เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกใคร่ ความอบอุ่นของครอบครัว วัฒนธรรมประเพณีของไทยดั้งเดิมมา ครอบครัวเป็นส่วนสำคัญของคนไทยและประเทศชาติอย่างมากมาย ทรงแสดงให้เห็นเป็นตัวอย่างของครอบครัวแบบไทยๆ...” (อัศววัฒน์ โอสธานุเคราะห์, ๒๕๔๙: น. ๑๘๗ อ้างถึงการสัมภาษณ์ ม.ล.ทวิสันต์ ลดาวัลย์ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๙) ดังปรากฏพระนามและจำนวนการเสด็จฯ จังหวัดเพชรบุรีของพระราชวงศ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๙) ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙-พ.ศ. ๒๕๕๘ จากตารางที่ ๖

ตารางที่ ๖ พระนามและจำนวนการเสด็จฯ จังหวัดเพชรบุรีของพระราชวงศ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ (รัชกาลที่ ๙) ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙ – พ.ศ. ๒๕๕๘

ลำดับที่	พระนาม	จำนวนวัน
๑	พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร (รัชกาลที่ ๘)	๑
๒	สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ	๒๑๘
๓	สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในรัชกาลที่ ๗	๓
๔	สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๖	๕
๕	สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี	๓๐
๖	สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์	๘
๗	ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี	๓๘
๘	สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร	๓๐
๙	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี	๑๑๙
๑๐	สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี	๔๕
๑๑	พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ	๑๑
๑๒	พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา	๗
๑๓	พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์	๒
๑๔	พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ	๒
๑๕	พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์	๒
๑๖	คุณพลอยไพลิน เจนเซน	๑
๑๗	คุณพุ่ม เจนเซน	๑
๑๘	คุณสิริกิติยา เจนเซน	๑

ข้อมูลจากตารางที่ ๖ แสดงให้เห็นว่าพระราชวงศ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เสด็จฯ จังหวัดเพชรบุรี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙–พ.ศ. ๒๕๕๘ มีจำนวน ๑๘ พระองค์ จำแนกได้เป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มพระราชวงศ์อาวุโส กลุ่มครอบครัวอันประกอบด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส และพระราชธิดารวมทั้งพระราชสุณิสา และกลุ่มพระเจ้าหลานเธอ การเสด็จพระราชดำเนินของพระราชวงศ์ดังกล่าวแล้ว มีลักษณะที่เป็นการโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ การเสด็จฯ ประกอบพระราชกรณียกิจเฉพาะพระองค์ และการเสด็จฯ ส่วนพระองค์

กลุ่มพระราชวงศ์อาวุโส มีจำนวนทั้งสิ้น ๕ พระองค์ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร (รัชกาลที่ ๘) สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๗ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๖ และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ภาพที่ ๗๖ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีฯ โดยเสด็จฯ ริมอ่างเก็บน้ำแก่งกระจาน
๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๘

ภาพที่ ๗๗ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จฯ โรงเรียน อ.ฮ.ลิงค์ฯ
๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๔

ภาพที่ ๗๘ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนาฯ เสด็จฯ วัดใหญ่สุวรรณาราม
๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๑

ภาพที่ ๗๙ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ เสด็จฯ พระราชินีเวศน์มฤคทายวัน
๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

กลุ่มครอบครัวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีจำนวน ๖ พระองค์ ประกอบด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี และพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ

ภาพที่ ๘๐

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถ โดยเสด็จฯ ศูนย์รวม
ข้าวชายแดนห้วยสัตว์ใหญ่
๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๙

ภาพที่ ๘๑

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ทรง
โตดรัม ณ ค่ายพระรามหก
๒๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๓

ภาพที่ ๘๒

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
โดยเสด็จฯ อ่างเก็บน้ำ
ห้วยวังยาว
๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑

ภาพที่ ๘๓ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ
เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ฯ
โดยเสด็จฯ พระนครคีรี
๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

ภาพที่ ๘๔ ทูลกระหม่อมหญิง
อุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี
โดยเสด็จฯ ทรงปืน
ณ พระราชินีเวศน์มฤคทายวัน
๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๙

ภาพที่ ๘๕ พระเจ้าวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวร
ราชาทินัดดามาตุ เสด็จฯ
พระราชินีเวศน์มฤคทายวัน
อำเภอยะอำ
๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๕

ภาพที่ ๙๒

คุณสิริกิตติยา เจนเซนเยี่ยมชมกิจการและโอดหอสูง
ณ ค่ายนเรศวร ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๙

จะเห็นได้ว่าจังหวัดเพชรบุรีได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระราชวงศ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ เกือบครบทุกพระองค์ในการเสด็จฯ มายังจังหวัดเพชรบุรี ทั้งนี้โดยเหตุผลสำคัญที่สุดกล่าวได้ว่า เพื่อช่วยแบ่งเบาพระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการดูแลช่วยเหลือพสกนิกรชาวเพชรบุรี การประกอบพระราชกรณียกิจให้กับหน่วยงานของจังหวัดเพชรบุรี ตลอดจนการเสด็จฯ ส่วนพระองค์ด้วยความสนพระราชหฤทัยในสถานที่สำคัญต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรี

เมื่อพิจารณาจำนวนการเสด็จพระราชดำเนินของพระราชวงศ์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทั้งสามกลุ่มดังกล่าวข้างต้น พบว่าสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถมีจำนวนวันการเสด็จฯ มากที่สุดถึง ๒๑๘ วัน ลำดับที่สองได้แก่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี จำนวน ๑๑๙ วัน ลำดับที่สามได้แก่ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี จำนวน ๔๕ วัน และลำดับที่สี่ได้แก่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร มีจำนวนวันเท่ากัน คือ ๓๐ วัน

การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของครอบครัวในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มีข้อสรุปที่สำคัญดังนี้

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้โดยเสด็จพระราชดำเนินเคียงข้างพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ในการเยี่ยมเยียนราษฎรในถิ่นทุรกันดาร และการเสด็จฯ ประกอบพระราชกรณียกิจต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรี การเสด็จแทนพระองค์ในบางครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชภารกิจอื่นหรือเมื่อทรงพระประชวร และการเสด็จส่วนพระองค์ในการส่งเสริมศิลปาชีพแก่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ตลอดจนงานการศึกษาเพื่อให้ความรู้แก่ราษฎรด้อยโอกาสซึ่งเป็นพระราชกรณียกิจที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมอบหมายให้ไว้ดังปรากฏตัวอย่างพระราชดำรัสดังนี้

“...เมื่อแต่งงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงสอนตลอดมาว่า แผ่นดินนี้มีบุญคุณแก่ชีวิตของพวกเรามากมายนัก เพราะฉะนั้น ชีวิตที่เกิดมานี้อย่าได้ว่างเปล่า จงตอบแทน ให้รู้สึกตัวเสมอว่าเป็นหนี้บุญคุณ...”

พระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

วันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

พระราชกรณียกิจที่สำคัญของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถที่พระราชทานให้กับ พสกนิกรชาวเพชรบุรี ได้แก่ โครงการด้านศิลปาชีพจากป้านศรณารายณ์ที่หุบกะพง อำเภอชะอำ โครงการ ศิลปาชีพบ้านกระทุ่ม อำเภอยายาย และโครงการฟาร์มทะเลตัวอย่างตำบลบางแก้ว อำเภอบ้านแหลม เป็นต้น

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี นอกจากจะทรงอภิบาลพระโอรสและพระธิดาด้วยพระ วิริยะอุตสาหะตั้งแต่ทรงพระเยาว์ จวบจนพระราชโอรสทั้งสองพระองค์ได้เป็นพระมหากษัตริย์แห่งประเทศ ไทยที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจที่ดั่งามมีพระราชจริยวัตรงดงามเป็นที่แซ่ซ้องแก่พสกนิกรชาวไทยและ ชาวต่างประเทศ ทรงสละความสุขส่วนพระองค์ช่วยเหลือพระราชภารกิจที่สำคัญ อาทิ ทรงปฏิบัติพระราช กรณียกิจตามรอยพระยุคลบาทสมเด็จพระบรมราชชนกในด้านการเกษตรและพยาบาล ได้แก่ โครงการ หน่วยแพทย์อาสาของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พอ.สว.) เป็นต้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชกระแสถึงรับสั่งของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ไว้ดังนี้

“ชื่อเรานั้นก็หมายถึงแผ่นดิน ภูมิพลพลังแห่งแผ่นดิน เพราะฉะนั้นเธอต้องอยู่ใกล้ดิน” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระอักษรไว้ว่า “แม่ว่าจะหมายความว่าให้เราอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน (สุเมธ ตันติเวชกุล, ๒๕๕๖: น. ๘๙) รับสั่งของสมเด็จพระราชชนนีดังกล่าวนี้ว่าเป็นแรงบันดาลใจสำคัญ ในการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อช่วยเหลือประชาชนเป็นอย่างมาก

แม้จะทรงมีพระชันษาสูงวัย แต่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จฯ ในแหล่งทุรกันดาร ของจังหวัดเพชรบุรีหลายแห่งด้วยความสนพระทัยในความเป็นอยู่ของราษฎรและพระราชทานความ ช่วยเหลือเสมอ เสด็จฯ เยี่ยมตำรวจตระเวนชายแดนในฐานะปฏิบัติการ พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภค ยาและเวชภัณฑ์เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ พระราชทานโครงการอันเกี่ยวเนื่องกับตำรวจตระเวนชายแดนและ ราษฎร ได้แก่ โรงเรียนในพระอุปถัมภ์ เป็นต้น

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร ได้โดยเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถในการแปรพระราชฐานมา ประทับแรมที่วังไกลกังวลตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ และเสด็จฯ มาจังหวัดเพชรบุรีหลายคราวในพระราชภารกิจ ทั้งการโดยเสด็จฯ การเสด็จฯ แทนพระองค์ การเสด็จประกอบพระราชกรณียกิจเฉพาะพระองค์ และการ เสด็จฯ ส่วนพระองค์ในสถานที่สำคัญหลายแห่งของจังหวัดเพชรบุรี ได้เคยพระราชทานพระราชดำรัสที่ทรง มีความผูกพันต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวความบางตอนว่า

“ข้าพเจ้าคิดว่า ข้าพเจ้าเป็นคนหนึ่งในข้าฝ่าละอองธุลีพระบาท เป็นข้าราชการบริหารของ พระมหากษัตริย์และข้าพเจ้าก็มีความภูมิใจและเป็นเกียรติอย่างมากที่ได้ถือกำเนิดใกล้ชิดเบื้องพระยุคล บาทเช่นนี้ ข้าพเจ้าคิดว่า สถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระ บรมราชินีนาถ ทรงมีความสำคัญและเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในประเทศไทย สถาบันนี้มีบทบาท

เป็นเส้นชีวิตในการรักษาเสถียรภาพของประเทศ เป็นแหล่งที่มาของกำลังขวัญ เป็นสถานะแห่งความชื่นชมของประชาชน และเป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวประเทศเข้าไว้ด้วยกัน”

พระราชดำรัสของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์
ในการประชุมผู้สื่อข่าวต่างประเทศ พ.ศ. ๒๕๓๐

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มาয়ังจังหวัดเพชรบุรีตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ และโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลายโครงการอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏข้อเขียนที่พระราชทานในหนังสือภูมิทัศน์ประเทศไทยความบางตอนว่า

“..ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ ข้าพเจ้าตามเสด็จในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศเกือบทุกครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๖ เป็นต้นมา การเสด็จพระราชดำเนินมีทั้งการเสด็จฯ โดยรถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน และเครื่องเฮลิคอปเตอร์ นอกจากจะได้ไปถึงจุดมุ่งหมาย ได้เห็นความเป็นอยู่ของคนแล้ว ยังได้เห็นภูมิประเทศในมุมมองต่างๆ...”

พระราชหัตถเลขาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในหนังสือภูมิทัศน์ประเทศไทย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๔

นอกจากนี้ยังได้พระราชทานสัมภาษณ์พิเศษ แก่คณะผู้จัดทำหนังสือเทิดพระเกียรติ “ในหลวงของเรา” ความบางตอนมีดังนี้

“...ได้สนองพระเดชพระคุณแล้วแต่จะทรงใช้ในงานจิปาละต่างๆ ไม่ได้มีหน้าที่แน่นอน คอยดูแลทุกข์สุขและให้กำลังใจประชาชนรวมทั้งด้านงานอาชีพ พระราชทานคำแนะนำในทุกด้านที่ไปทูลถาม เพราะทรงทราบทุกเรื่อง ทรงสนับสนุนการค้นคว้าหาความรู้ แต่ที่สำคัญที่สุด คือทรงสนับสนุนให้ใช้ความคิดในทุกๆ ด้าน ไม่เคยทรงเบื้อที่จะฟังการออกความคิดเห็นต่างๆ จะทรงช่วยวิจารณ์ความคิดนั้นๆ และพระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมด้วย...” (อัครวัฒน์ โอสถานุเคราะห์, ๒๕๔๙: น.๓๔-๓๕)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นอกจากจะเสด็จฯ ถวายงานในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรีแล้วยังได้สืบสานด้านการศึกษาอันเน้นพระราชภารกิจของสมเด็จพระย่าในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน การเสด็จแทนพระองค์ และเสด็จฯ ส่วนพระองค์ทอดพระเนตรโบราณสถานทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี และมีพระมหากรุณาธิคุณแก่พระอริยสงฆ์ ศิลปินแห่งชาติหลากหลายสาขาของจังหวัดเพชรบุรีในการเสด็จฯ พระราชทานเพลิงศพซึ่งสร้างขวัญกำลังใจแก่ครอบครัวและพสกนิกรชาวเพชรบุรีเป็นอย่างยิ่ง

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ได้โดยเสด็จพระราชดำเนากับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถมายังจังหวัดเพชรบุรี ขณะทรงพระเยาว์เช่นกัน พระราชกรณียกิจสำคัญได้แก่ทรงสืบสานโครงการหน่วยแพทย์อาสาของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีซึ่งเป็นสมเด็จพระย่าของพระองค์ และได้พระราชทานพระราชดำริถึงการถวายงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวความบางตอนดังนี้

“...ประเทศไทยเมื่อ ๔๐ กว่าปีมาแล้ว ในขณะนั้นประเทศวุ่นวาย มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ มีการรบพุ่งต่อสู้กันในประเทศชาติ ซึ่งข้าพเจ้าได้รับใช้เบื้องพระยุคลบาทมาตั้งแต่ข้าพเจ้าอายุ ๑๔ ได้ออกไปตามหมู่บ้านทั้งด้านสุขภาพพลานามัยและด้านประกอบอาชีพและได้เห็นวิธีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติ ทรงไม่เคยนึกถึงพระองค์เลย ทรงนึกถึงแต่ประชาชน ทุกอย่างก็ประชาชนทั้งสิ้น ทรัพย์สมบัติอะไรก็ตาม ก็ไม่ใช่ที่ปรารถนาของพระองค์ท่าน ความปรารถนาอย่างเดียวของพระองค์ท่าน คือ อยากให้คนไทยมีความสุข มีความเจริญและก้าวหน้าเท่าเทียมกับอารยประเทศ...”

พระโอรสสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
ในพิธีราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เนื่องจากทรงเป็นพระราชธิดาองค์โต จึงได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ มายังจังหวัดเพชรบุรี และถวายงานในพระราชภารกิจในพื้นที่ๆ เสด็จพระราชดำเนินในถิ่นทุรกันดารมากกว่าพระเจ้าลูกเธอพระองค์ใด ได้พระราชทานสัมภาษณ์แรงบันดาลใจที่รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ความบางตอนมีดังนี้

...พระองค์ท่านเสียสละทั้งพระวรกายและจิตใจ เสียสละเวลาและความสุขส่วนพระองค์ เพื่อให้คนไทยมีความสุข...และสอนว่า การทำงานด้วยความมุ่งมั่นและการทำตัวเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น จะช่วยให้ความโศกเศร้าจางเบาลง สภาพจิตใจดีขึ้น ท่านสอนตอนที่สูญเสียน้องพุ่ม...

...ได้แรงบันดาลใจในการทำงานจากพระองค์ท่านว่า การทำงานใดๆ ต้องทุ่มเททั้งความรู้และจิตใจ แม้มีความทุกข์ก็ท้อไม่ได้ สิ่งที่ต้องทำคือการทำงาน ทำให้นักที่สุด ทำให้รู้สึกว่ามีประโยชน์มากที่สุด ทำให้เกิดความสำเร็จ ร่วมมือกันทำและควรทำสิ่งนี้มาตั้งนานแล้ว...

รายการโต๊ะข่าวบันเทิง สถานีไทยทีวีสีช่อง ๓ วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

พระกรณียกิจสำคัญของทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาฯ ที่เสด็จฯ ทรงงานในจังหวัดเพชรบุรีหลายแห่งคือโครงการ “หุ ปี นัมเบอร์วัน” เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนห่างไกลจากยาเสพติด

สรุปท้ายบท

การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงรับฟังความทุกข์ ความเดือดร้อนจากปากคำของราษฎรเอง เป็นเรื่องที่น่าประหลาดใจทั้งแก่ชาวไทยและชาวโลก ด้วยเหตุที่ไม่เคยปรากฏว่ามีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดของประเทศใดทรงมีพระราชจริยวัตรที่มุ่งมั่นด้วยความวิริยะอุตสาหะเพื่อช่วยเหลือราษฎรเช่นพระมหากษัตริย์พระองค์นี้ เสด็จฯ ทรงงานเพื่อราษฎรโดยไม่มีวันหยุดราชการมาโดยตลอด สำนักราชเลขาธิการได้เคยบันทึกไว้ในแต่ละปี เสด็จฯ ออกปฏิบัติพระราชกรณียกิจราว ๕๐๐ – ๖๐๐ ครั้ง รวมเป็นระยะทางประมาณ ๒๕,๐๐๐ ถึง ๓๐,๐๐๐ กิโลเมตร และการเสด็จพระราชดำเนินในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีที่ค่อนข้างต่อเนื่องเป็นจำนวนปี ๕๓ คราวปี และจำนวนวัน ๒๙๓ วัน ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดารจะได้รับพระมหากรุณาธิคุณในการเสด็จฯ บ่อยครั้ง

เมื่อพิจารณาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในภาพรวมอาจสรุปผลที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาของการเสด็จฯ ทั้ง ๓ ช่วงเวลาได้ ดังนี้

การเสด็จฯ ในช่วงระยะเวลาที่ ๑ (พ.ศ. ๒๔๘๙ – พ.ศ. ๒๕๐๕) เป็นช่วงเวลาที่ทรงรวบรวมข้อมูลและเรียนรู้ปัญหาของประชาชนชาวเพชรบุรี จากการเสด็จฯ ในพื้นที่หลายแห่งโดยเฉพาะพื้นที่ชนบทห่างไกลและทุรกันดารเพื่อสัมผัสจริง ทรงสำรวจพื้นที่โดยใช้เครื่องมือสำคัญคือแผนที่และภาพถ่ายประกอบการไต่ถามประชาชนเพื่อให้ได้คำตอบที่เป็นแก่นของปัญหาทรงนำไปวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาและแนวทางที่จะแก้ไข การพระราชทานความช่วยเหลือในช่วงเวลานี้มักเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วยการพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และสิ่งของต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน อาทิ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ฯลฯ และอุปกรณ์การเรียนแก่เด็กนักเรียน

การเสด็จฯ ในช่วงระยะเวลาที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๐๖ – พ.ศ. ๒๕๒๙) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทดลองให้ดำเนินการศึกษาวิจัย เพื่อการแก้ไขปัญหาและทดสอบผลสัมฤทธิ์จากโครงการส่วนพระองค์เล็กๆ ก่อน โดยจัดระบบและประเภทของปัญหาออกเป็นหมวดหมู่อย่างชัดเจน ได้แก่ ความขาดแคลน การเข้าถึงบริการ โรคภัยไข้เจ็บ ความยากจน ที่ดินทำกิน การเก็บกักน้ำ การจัดสรรน้ำ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทรงพิสูจน์และพัฒนาแนวคิดจนมีความชัดเจนว่า หนทางที่ทรงเลือกจะเป็นประโยชน์แก่ราษฎรส่วนรวมจึงเสนอให้รัฐบาลและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองพระราชดำริในการทรงงานเพื่อช่วยเหลือประชาชน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณแก่โครงการต่างๆ และประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนและประชาชนได้มีส่วนร่วมดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริประเภทต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรีจึงมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากในช่วงเวลานี้

การเสด็จฯ ในช่วงระยะเวลาที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๓๒ – พ.ศ. ๒๕๕๘) ทรงประมวลประสบการณ์แห่งพระราชดำริที่ได้สะสมมาเป็นเวลาหลายสิบปีจากการเสด็จเยี่ยมเยียนติดตามผลการดำเนินงานโครงการพระราชทานเป็นหลักการหรือหลักคิดในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ได้แก่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ ตลอดจนนวัตกรรมใหม่อันเกิดจากการผสมผสานภูมิปัญญาไทยกับความทันสมัยของเทคโนโลยีชาติตะวันตกจากพระปรีชาสามารถของพระองค์เอง ดังที่เคยมีพระราชดำรัสไว้ว่า “อันนี้เป็นหลักสำคัญ สูตรซึ่งไม่มีในตำราฝรั่ง” หลักคิดเชิงทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้ ในระยะต่อมาได้มีการเรียกขานกันว่า “ศาสตร์แห่งพระราชา” ที่บุคคลทั่วไปสามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งเรียนรู้ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ มีการเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ และจังหวัดเพชรบุรีได้มีศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบของการพัฒนาในภูมิภาคตะวันตกอีกด้วย

เมื่อพิจารณาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีตลอดรัชสมัยแล้ว จะพบว่าในช่วงต้นรัชกาล การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีเป็นส่วนหนึ่งของการเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับที่วังไกลกังวล แล้วจึงเสด็จมาประกอบพระราชกรณียกิจที่จังหวัดเพชรบุรี ในกรอบเวลาที่เสด็จแปรพระราชฐานจะอยู่ในช่วงเดือนมีนาคมถึงมิถุนายนในแต่ละปี แต่จะมีระยะเวลาในการเสด็จฯ เพียง ๒ เดือนคาบเกี่ยวกัน ในช่วงใดช่วงหนึ่ง แต่ในช่วงเวลาต่อมาพบว่าในบางปีจะมีการเสด็จพระราชดำเนินนอกเหนือจากการเสด็จแปรพระราชฐานโดยมีการเสด็จฯ มาจังหวัดเพชรบุรีเพื่อประกอบพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับฤดูกาลในบางคราวหรือตามที่หน่วยงานต่างๆ ของจังหวัดเพชรบุรีได้ทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนิน เช่น การเสด็จฯ มาอำนวยการการทำฝนเทียมที่เขื่อนแก่งกระจานในวันที่ ๑๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ หรือการเสด็จฯ ในพระราชพิธีน้อมเกล้าฯ ถวายช้างสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นต้น

การเสด็จพระราชดำเนินทั้งการเสด็จฯ ส่วนพระองค์และการเสด็จประกอบพระราชกรณียกิจหลากหลายลักษณะให้กับจังหวัดเพชรบุรีตลอดระยะเวลา ๕๓ ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้พสกนิกรชาวเพชรบุรีได้รับพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามที่สำนักงาน กปร. รวบรวมไว้เป็นจำนวนถึง ๑๐๙ โครงการ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมากที่สุด ในภาคกลางของประเทศ

ทั้งนี้ในช่วงปลายรัชกาล ยังพบว่ามีเสด็จพระราชดำเนินตามพระราชประสงค์ในจังหวัดเพชรบุรีหลายแห่ง อาทิ การเสด็จประพาสเขื่อนแก่งกระจาน อำเภอแก่งกระจาน โดยประทับแพขนานยนต์เพื่อทอดพระเนตรระดับน้ำและสภาพผืนป่าต้นน้ำ เมื่อวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๗ นั้นอาจถือว่าเป็นการเสด็จประทับพักพระราชอิริยาบถนอกเขตพระราชฐานแห่งสุดท้ายของพระองค์ท่านได้อีกด้วย จึงนับว่าพื้นที่ต้นน้ำเพชรบุรีและป่าแก่งกระจานของจังหวัดเพชรบุรีนั้นเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่ทรงมีความผูกพันยิ่ง ด้วยเป็นสถานที่เสด็จประพาสด้วยทรงพระสำราญในช่วงต้นรัชกาลต่อเนื่องจนถึงปลายรัชกาลมีจำนวนเสด็จฯ ไม่น้อยกว่า ๑๘ ครั้ง แสดงให้เห็นได้ว่าจังหวัดเพชรบุรีมีความสำคัญอยู่ในสายพระเนตรมาโดยตลอด นับได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอันสูงยิ่งต่อจังหวัดเพชรบุรีนานัปการ เสมือนว่าแผ่นดินเพชรบุรีและชาวเพชรบุรีอยู่ในความดูแลใต้เบื้องพระยุคลบาทโดยแท้

ไม่เพียงแต่ “คน” เท่านั้นที่ได้รับพระราชทานพระเมตตา พระมหากษัตริย์ยังแผ่ไปถึงพืชและสัตว์นานาชนิด แม้แต่สิ่งแวดล้อมที่ดูประหนึ่งว่าไม่มีชีวิต เช่น ภูเขา แม่น้ำ ฯลฯ ก็ได้รับพระมหากษัตริย์คุณด้วยเช่นกัน จนอาจสรุปเป็นคำกล่าวได้ว่า พระมหากษัตริย์คุณแก่แผ่นดินเพชรบุรีนั้นครอบคลุม “จากภูผาสู่มหานที” อันก่อให้เกิดและเพิ่มพูนเป็น “พระบารมี” ที่ปรากฏชัดเจนแก่พสกนิกรทั่วไป

กล่าวได้ว่าสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จะเพิ่มพูนพระบารมีแก่พระมหากษัตริย์นั้น คือพระราชกรณียกิจที่ทรงบำเพ็ญเพื่อประเทศชาติและประชาชน “พระบารมี” นั้นเป็นพระราชอำนาจที่เกิดจากคุณความดีในการประกอบพระราชกรณียกิจต่างๆ ของพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะแผ่ไพศาลและงดงาม บริบูรณ์เปี่ยมด้วยพระเกียรติยศต่อเนื่อง สิ่งได้สะสมมายาวนาน จนเป็นพระราชอำนาจที่แท้จริง อันเกิดจากคุณความดี

แต่หากว่าพระมหากษัตริย์ที่ทรงครองราชย์มิได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจให้เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติและอาณาประชาราษฎร์ ที่ไหนเลยพระบารมีและพระราชอำนาจจะเกิดขึ้นได้

“รอยเสด็จฯ เพชรบุรี” จากการสังเคราะห์เชิงกาลานุกรมการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นเป็นประจักษ์พยานของพระราชกรณียกิจที่แสดงออกถึงพระเมตตาและทรงห่วงใยแก่พสกนิกรและแผ่นดินเพชรบุรีอันนับว่าเป็น “พระมหากษัตริย์คุณอันสูงยิ่ง”

“เหนือกว่ารัก ยิ่งกว่าภักดี” นับเป็นความรัก ความเทิดทูนอย่างสูงยิ่งที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ทรงได้รับจากพสกนิกรชาวเพชรบุรีและชาวไทยทั้งประเทศ เกิดจากการที่ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ ให้กับประเทศชาติและประชาชนมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน แม้ในระยะเวลาที่ทรงพระประชวรก็ตาม นอกจากนี้ยังนับว่าได้ทรงสร้างพระบารมีเพิ่มพูนและสร้างความศรัทธาให้กลับคืนสู่สถาบันพระมหากษัตริย์ขึ้นใหม่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไป

คำกล่าวที่ได้ยินกันโดยทั่วไปว่า “เรารักในหลวง” นั้น จึงควรเป็นการทบทวนการประพัตินการแสดงตนของผู้ที่ได้กล่าวคำว่า “รักพระองค์” โดยแสดงออกการสืบทอดตามรอยพระยุคลบาทที่ได้พระราชทานไว้เป็นต้นแบบแห่งคุณธรรมและความดีทั้งหลาย อาทิ ความฝัน ความกตัญญู การสำนึกรู้อย่างเข้าใจซาบซึ้งในพระมหากษัตริย์คุณที่ได้ทรงบำเพ็ญ การปฏิบัติบูชาพระองค์ด้วยการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ โดยร่วมมือร่วมใจทำกิจหน้าที่ของตนให้บรรลุผล ถวายความสำเร็จนั้นเป็นเครื่องบูชาพระมหากษัตริย์คุณพัฒนาตนให้มีคุณสมบัติดีงาม มีศีล มีวินัย มีความเพียรพยายามด้วยสติปัญญาและความสามารถ ให้เป็นประชาชนที่มีคุณภาพของท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติ เมื่อปฏิบัติดังนี้ จึงควรแก่การถือได้ว่า ได้บำเพ็ญบุญอุทิศถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ด้วยการสนองและสืบทอดพระราชปณิธานแห่ง “แผ่นดินโดยธรรม” และ “ประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนและสืบต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทที่ ๕ นี้จะเป็นการสรุปกระบวนการวิจัยทั้งหมด และจะทำการอภิปรายผลการวิจัย ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งด้านนโยบาย การนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ ๒) เพื่อวิเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินและพระราชกรณียกิจในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงวิชาการ ๓) สังเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรกับจังหวัดเพชรบุรี ในรูปแบบสมุดภาพ

ขอบเขตของโครงการวิจัย

สำหรับขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๕๘

ในส่วนขอบเขตด้านพื้นที่และเวลาในการศึกษาการวิจัยครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะขอบเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นรายอำเภอ ในช่วงเวลา ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๕๘ และใช้เวลาในการศึกษาในปี พ.ศ. ๒๕๕๙-๒๕๖๐

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บข้อมูลหลายวิธี ทั้งการรวบรวมเอกสาร การสัมภาษณ์ การจัดประชุม การลงพื้นที่จริง และการตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ทรงคุณวุฒิและการจัดประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อวิพากษ์ และนำข้อมูลมาสังเคราะห์โดยการสังเคราะห์เนื้อหาและพรรณนาเชิงวิเคราะห์ และสังเคราะห์รวมทั้งค้นคว้าหาข้อมูลมาอ้างอิงเพิ่มเติม ดังต่อไปนี้

๑. ทำการศึกษาข้อมูลการเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๕๘ จากเอกสารหลักฐานต่างๆ และนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามีทั้งเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรองจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคลและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี หอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดเฉลิมพระเกียรติ ร.๙ จังหวัดปทุมธานี ศูนย์สารสนเทศ สำนัก

ราชเลขาธิการ จังหวัดนครปฐมและห้องสมุด สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ฯลฯ

๒. นำองค์ความรู้ซึ่งได้จากการค้นคว้ามาจัดทำเป็นระบบฐานข้อมูลเชิงเอกสาร

๓. ลงพื้นที่สำรวจในสถานที่จริงรายอำเภอ เพื่อตรวจสอบหลักฐานและข้อมูลเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในฐานข้อมูลที่จัดระบบไว้แล้ว

๔. สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในพื้นที่ เพื่อทบทวนข้อมูล

๕. เชิญประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทบทวนข้อมูล ร่วมกันวิพากษ์และปรับปรุงข้อมูล

๖. วิเคราะห์องค์ความรู้และจัดทำฐานข้อมูลเชิงวิชาการการเสด็จพระราชดำเนินและพระราชมณเฑียรกิจของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ที่โดยเสด็จ

๗. นำองค์ความรู้ ฐานข้อมูลและผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาเรียบเรียงเขียนรายงานการวิจัย

๘. ส่งเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรกับจังหวัดเพชรบุรี ในรูปแบบสมุดภาพ

๑. สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อ ๑) เพื่อศึกษาการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์

การเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีตลอดรัชสมัยตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๕๘ จะพบว่าการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรเป็นส่วนหนึ่งของการเสด็จแปรพระราชฐานมาประทับที่วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เริ่มต้นครั้งแรกในช่วงเวลา ๑๗ กุมภาพันธ์-๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งพระองค์โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ มาประทับพักผ่อนพระราชอิริยาบถในระหว่างการเสด็จนิวัติประเทศไทยครั้งที่สอง เสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งมาตามถนนเพชรเกษม (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ สร้างขึ้นระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๙-พ.ศ. ๒๔๘๓) ระยะนั้นยังเป็นเส้นทางวิบากจากผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่เส้นทางคมนาคมถูกทำลายโดยเฉพาะสะพานและทางรถไฟ พื้นถนนยังเป็นลูกรังร้อยละ ๗๕ การเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปหัวหินตามถนนเพชรเกษมใช้เวลาเกือบ ๘ ชั่วโมง ผ่านเข้ากลางเมืองเพชรบุรีทางเขาวัง ข้ามสะพานจอมเกล้าฯ ผ่านตัวเมือง ออกไปทางอำเภอบ้านลาด ท่ายาง ชะอำ และหัวหินตามลำดับ และในวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีทอดพระเนตรพระนครคีรี (เขาวัง) และพระรามราชนิเวศน์

ภายหลังการประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ พระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับ ณ วังไกลกังวลเป็นครั้งที่สอง และหลังจากนั้นทั้งสองพระองค์ได้เสด็จมาประทับที่วังไกลกังวล อำเภอดำเนินสะดวกทุกปี ระยะแรกทั้งสองพระองค์เสด็จออกแทบทุกวันจากอำเภอ หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี จึงทำให้ทรงรับรู้ถึงสภาพเกษตรกรรมในชนบททางไกล คือ ความยากจนแร้นแค้น กล่าวได้นับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙ ได้เสด็จแปรพระราชฐานมายังวังไกลกังวลเป็นประจำทุกปี เป็นเวลา ๓๕ ปี ต่อเนื่องกันจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๙ วังไกลกังวลจึงไม่เป็นแต่เพียงที่ประทับ เพื่อทรงพระสำราญพระราชอิริยาบถเท่านั้น แต่ยังเป็นสถานที่ทรงงานแผ่นดินของทั้งสองพระองค์ โดยเฉพาะในภาคกลางตอนล่างและภาคใต้ตอนบน ตั้งแต่เสด็จประทับ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นต้นมา และในการเสด็จแปรพระราชฐานทุกครั้งจะต้องเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรีทุกปีอย่างต่อเนื่องเช่นกันทั้งในการเสด็จประกอบพระราชกรณียกิจ การเสด็จส่วนพระองค์ การเสด็จฯ ผ่านจังหวัดเพชรบุรีสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการเสด็จจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาประทับแรมที่วังไกลกังวล โดยจังหวัดเพชรบุรีจัดสถานที่รับเสด็จฯ ไว้ ๓ แห่ง คือ สถานีรถไฟเพชรบุรี ตึกอุรุพงษ์ในเขตโรงเรียนการช่างสตรีเพชรบุรี และศาลารับเสด็จเชิงเขาวัง จึงนับเป็นความต่อเนื่องในการเสด็จฯ จังหวัดเพชรบุรีทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๕-พ.ศ. ๒๕๒๙

ภายหลังปี พ.ศ. ๒๕๓๒ การเสด็จแปรพระราชฐานวังไกลกังวลไม่เสด็จ ต่อเนื่องเพราะทรงเริ่มปรากฏอาการพระประชวรอันเป็นผลจากการที่ทรงงานอย่างหนักโดยเฉพาะการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรในถิ่นทุรกันดาร และต่อมาเมื่อทรงมีพระพลานามัยสูงวัยมากขึ้น จึงได้เสด็จฯ มาฟื้นฟูพระวรกาย ณ วังไกลกังวล แม้ในการเสด็จฯ ประทับรักษาอาการพระประชวร ณ โรงพยาบาลศิริราชยังปรากฏการเสด็จฯ มายังจังหวัดเพชรบุรีอีกหลายครั้ง จวบจนเสด็จฯ ผ่านครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อไปประทับที่โรงพยาบาลศิริราชจนเสด็จสู่สวรรคต เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

อย่างไรก็ตามผู้อ่านจำเป็นต้องเข้าใจเหตุการณ์อันเป็นประวัติศาสตร์ทางการเมืองในช่วงเวลาเดียวกันของรัฐบาลในยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ด้วยพระชนมายุเพียง ๑๘ พรรษา และเสด็จกลับจากประเทศสวิตเซอร์แลนด์มาประทับในประเทศไทยเป็นการถาวร เมื่อพระชนมายุ ๒๔ พรรษา จึงไม่ทรงสามารถมีอิทธิพลเหนือคณะรัฐมนตรีหรือกิจกรรมการเมืองโดยทั่วไป สถานการณ์ทางการเมืองปรากฏสัญญาณความไม่ปลอดภัย แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระองค์แรก เสด็จฯ กลับมาประทับในเมืองไทยเป็นการถาวร ตั้งแต่วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ รัฐบาลในยุคนั้นคือจอมพล ป. พิบูลสงครามก็มีให้ทรงมีอิทธิพลเกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองและจำกัดการเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์ด้วยการตดงบประมาณในการเสด็จฯ

ซึ่งด้วยเกรงว่าจะเป็นที่รักใคร่ของประชาชน ซึ่งเมื่อต่อมารัฐบาลภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ปฏิบัติในทิศทางตรงกันข้ามกับรัฐบาลชุดก่อน ด้วยการนำอุดมการณ์กษัตริย์นิยมมาเป็นฐานการเมือง เชิดชูและเพิ่มบทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ให้กลับมาเป็นสัญลักษณ์ทางอุดมการณ์ จอมพลสฤษดิ์ก็กลับมารื้อฟื้นพระราชพิธีต่างๆ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในเชิงสัญลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับเกษตรกร อันเป็นราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศ จึงเป็นพระราชโอกาสในการเสด็จออกเยี่ยมเยียนประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรอันเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศ การที่ทั้งสองพระองค์ได้ทรงพบเห็นปัญหาด้วยพระองค์เองจึงทรงคิดหาวิธีแก้ปัญหาคาดานประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนทั้งด้านที่ทำกิน การพัฒนาที่ดินเพื่อการเกษตร การพัฒนาแหล่งน้ำ และการจัดการน้ำ การคมนาคม การพัฒนาและอนุรักษ์พันธุ์พืชและทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น

การเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรีตลอดรัชสมัยปรากฏพบว่ามีจำนวน ๕๓ คราวปีเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาแห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นเวลา ๗๐ ปีนั้น กล่าวได้ว่า จำนวนปีการเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรีถึง ๕๓ ปี อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูงเกือบ ๒ ใน ๓ ของจำนวนปีที่ทรงครองราชย์ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาการเสด็จเป็นรายปีตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๙ อันเป็นช่วงต้นรัชกาลจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นปลายรัชกาลจวบจนเสด็จสวรรคต ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ พบว่ามีการเสด็จฯ จังหวัดเพชรบุรี ค่อนข้างต่อเนื่องตลอดรัชสมัย แม้ในระยะเวลาที่ทรงรักษาอาการพระประชวรก็ตาม นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอันสูงยิ่งแก่ชาวเพชรบุรี

จากการศึกษาจึงพบว่าการเสด็จพระราชดำเนินในพื้นที่รายอำเภอทั้ง ๘ อำเภอของจังหวัดเพชรบุรีนั้นมีจำนวนทั้งสิ้น ๒๙๓ วันและ ๓๐๔ ครั้ง (ในบางวันเสด็จฯ มากกว่า ๑ อำเภอ) เรียงลำดับจากมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองเพชรบุรีจำนวน ๑๒๗ ครั้ง ซึ่งรวมถึงการเสด็จฯ ผ่านไปประกอบพระราชกรณียกิจในจังหวัดพระนครและการเสด็จฯ กลับไปยังวังไกลกังวล รองลงมา ได้แก่ อำเภอชะอำจำนวน ๑๒๒ ครั้ง ลำดับต่อ ๆ มาได้แก่ อำเภอท่ายาง จำนวน ๓๙ ครั้ง อำเภอเขาย้อย จำนวน ๕ ครั้ง อำเภอแก่งกระจาน จำนวน ๗ ครั้ง อำเภอบ้านลาด จำนวน ๒ ครั้ง และอำเภอบ้านแหลม จำนวน ๒ ครั้ง ในส่วนของอำเภอหนองหญ้าปล้อง ไม่ปรากฏจำนวนการเสด็จพระราชดำเนินเนื่องจากแยกพื้นที่มาจากอำเภอเขาย้อย เมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ การเสด็จก่อนหน้านั้น จึงนับรวมอยู่ในอำเภอเขาย้อย เช่นเดียวกับอำเภอแก่งกระจาน แยกพื้นที่มาจากอำเภอท่ายาง ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอ ในวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๖ การเสด็จก่อนหน้านั้นจึงนับรวมอยู่ในอำเภอท่ายาง

นอกจากการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในช่วงเวลาดังกล่าวแล้ว ยังพบว่ามีพระราชวงศ์โดยเสด็จฯ หรือเสด็จฯ มาจังหวัดเพชรบุรีหลายพระองค์ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ให้ประชาชนได้เห็นเป็นตัวอย่างถึงครอบครัวที่อบอุ่น รักษาประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนไทย ที่ครอบครัวรักใคร่ ดูแลกัน ไม่ทอดทิ้งกัน การเสด็จพระราชดำเนินไป ณ ที่แห่งใด จึงมักไปเป็นครอบครัว ประชาชนชาวไทยจึงได้มีโอกาสได้เห็นการ

โดยเสด็จของพระราชวงศ์ในพระราชกรณียกิจต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งพระราชวงศ์ที่เสด็จจังหวัดเพชรบุรี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙ – พ.ศ. ๒๕๕๘ มีจำนวน ๑๘ พระองค์ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งก็เพื่อช่วยแบ่งเบาพระราชภารกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและส่วนหนึ่งเสด็จมาด้วยความสนพระทัยส่วนพระองค์ จำแนกได้เป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑) **กลุ่มพระราชวงศ์อาวุโส** มีจำนวนทั้งสิ้น ๕ พระองค์ ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร (รัชกาลที่ ๘) สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ ๗ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๖ และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

๒) **กลุ่มครอบครัวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว** มีจำนวน ๖ พระองค์ ประกอบด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี และพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ

๓) **กลุ่มพระเจ้าหลานเธอ** มีจำนวน ๗ พระองค์ ได้แก่ พระเจ้าหลานเธอในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ๓ พระองค์ ประกอบด้วย พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวดีนารีรัตน์ และพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ พระเจ้าหลานเธอในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ๒ พระองค์ ประกอบด้วย พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริภาจุฑาภรณ์ และพระเจ้าหลานเธอในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาฯ ๓ ท่าน ประกอบด้วย คุณพลอยไพลิน เจนเซน คุณพุ่ม เจนเซน และคุณสิริกิติยา เจนเซน

วัตถุประสงค์ข้อ ๒ เพื่อวิเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินและพระราชกรณียกิจในจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์เพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงเอกสาร

ลักษณะของพระราชกรณียกิจที่พระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวเพชรบุรีมีโครงการหลากหลาย โดยเฉพาะด้านการพัฒนาชนบท ด้านเกษตรกรรม ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดหาแหล่งน้ำให้กับเกษตรกร และภารกิจด้านความมั่นคง เป็นต้น พระมหากษัตริย์องค์ดังกล่าวปรากฏเป็นรูปธรรมจากการเริ่มต้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริพระราชทานแก่จังหวัดต่างๆ ในภูมิภาคตะวันตก รวมทั้งจังหวัดเพชรบุรี ในช่วงที่ทรงประทับแรมอยู่ที่วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ขณะเดียวกันก็ทรงประกอบพระราชกรณียกิจด้านอื่นๆ ตามที่หน่วยงานขอพระราชทานเสด็จฯ ควบคู่กันไป อาทิ การเสด็จฯ ประกอบในพระราชพิธีน้อมเกล้าฯ ถวายช้างสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี ทรงเปิดตึกให้กับโรงพยาบาลเพชรบุรีและอาคารของโรงเรียนเบญจมเทพวิทยาคารจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น ซึ่งพระราชกรณียกิจต่างๆ รวมทั้งโครงการที่พระราชทานให้แก่พสกนิกรชาวเพชรบุรีนั้น สามารถจัดกลุ่ม

ออกได้เป็น พระราชกรณียกิจ ๗ ด้านและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ชัดเจนแล้ว ๕ โครงการ รวม ๑๒ กลุ่มงาน ดังนี้

๑. พระราชกรณียกิจด้านการเสด็จเยี่ยมราษฎรและการส่งเสริมอาชีพ
๒. พระราชกรณียกิจด้านความมั่นคง
๓. พระราชกรณียกิจด้านศาสนา
๔. พระราชกรณียกิจด้านศิลปวัฒนธรรม
๕. พระราชกรณียกิจด้านการศึกษา
๖. พระราชกรณียกิจด้านสาธารณสุข
๗. พระราชกรณียกิจเกี่ยวกับต้นไม้ทรงปลูก
๘. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการจัดสรรและพัฒนาที่ดินเพื่อเกษตรกร
๙. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการพัฒนาแหล่งน้ำ
๑๐. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๑๑. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการเกษตร
๑๒. โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการคมนาคม

เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับการจำแนกประเภทโครงการของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ที่ได้ประมวลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้ ๘ ประเภท ได้แก่ โครงการพัฒนาด้านแหล่งน้ำ ด้านการเกษตร ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมอาชีพ ด้านสาธารณสุข ด้านคมนาคมและการสื่อสาร ด้านสวัสดิการสังคมและการศึกษา และโครงการแบบบูรณาการ/ด้านอื่นๆ กล่าวคือ พระราชกรณียกิจด้านการเสด็จเยี่ยมราษฎรได้พัฒนามาเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านการส่งเสริมอาชีพ ในหลายด้าน พระราชกรณียกิจด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและการศึกษานั้น มีความสอดคล้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริด้านสวัสดิการสังคมและการศึกษา ส่วนพระราชกรณียกิจด้านความมั่นคง มีความสอดคล้องกับโครงการพัฒนาแบบบูรณาการหรือด้านอื่นๆ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า จังหวัดเพชรบุรีมีลักษณะของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริครบถ้วนทั้ง ๘ ประเภทตามเกณฑ์ของสำนักงาน กปร.

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อ ๓ สันเคราะห์การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรกับจังหวัดเพชรบุรี ในรูปแบบสมุดภาพ

ในการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ นี้ คณะวิจัยได้สังเคราะห์จากเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ และ ๒ และได้ลงพื้นที่ศึกษาโดยการตามรอยเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรทุกอำเภอ ทุกพื้นที่ ในจังหวัดเพชรบุรี บันทึกภาพถ่ายจากชุมชน หน่วยงานและองค์กรต่างๆ แล้วยำภาพที่ได้มา

จัดทำในรูปแบบสมุดภาพ โดยเรียงลำดับตามกาลเวลา เรียกว่าสมุดภาพแบบกาลานุกรม สามารถรวบรวมภาพได้มากกว่าจำนวน ๕๐๐ ภาพ จัดทำเป็นรูปเล่ม พิมพ์โดยใช้กระดาษอาร์ต ๔ สี มีจำนวนหน้า ๓๖๐ หน้า โดยใช้ชื่อสมุดภาพว่า “รอยเสด็จฯ เพชรบุรี...เหนือกว่ารัก ยิ่งกว่าภักดี” ซึ่งนอกเหนือจากการทำสมุดภาพแล้ว คณะวิจัยได้จำลองภาพการเสด็จพระราชดำเนินไว้ในเล่มงานวิจัยนี้ โดยใช้ว่า “กาลานุกรมรอยเสด็จฯ เพชรบุรี พ.ศ. ๒๔๘๙ – ๒๕๕๘” เป็นการประมวลภาพการเสด็จพระราชดำเนินจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙)

๒. อภิปรายผล

การเสด็จพระราชดำเนินมายังจังหวัดเพชรบุรีของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระบรมวงศานุวงศ์นั้นยังประโยชน์และนำมาซึ่งความภาคภูมิใจอย่างใหญ่หลวงของพสกนิกรชาวเพชรบุรี นับได้ว่าเป็นจังหวัดที่โชคดีที่สุดจังหวัดหนึ่งที่ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อม อย่างสุดที่จะพรรณนาได้ แม้ว่าการเสด็จพระราชดำเนินในสมัยที่ยังทรงพระเยาว์อาจจะเป็นเพียงการตามเสด็จสมเด็จพระเชษฐาธิราช ซึ่งในเบื้องต้นอาจจะเป็นการเสด็จทอดพระเนตรบ้านเมืองและพักผ่อนพระอริยาบถจากการที่ทรงประทับอยู่ที่วังไกลกังวลเป็นระยะเวลานานในแต่ละครั้งซึ่งสอดคล้องกับข้อเขียนของสรศัลย์ แพ่งสภา (๒๕๓๙, น. ๑๕๓-๑๕๔) ที่กล่าวว่าพระเจ้าอยู่หัวเสด็จมายังจังหวัดเพชรบุรีเพื่อทอดพระเนตรพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน เสวยพระกระยาหารกลางวันที่พระนครคีรี หรือเขาวังเพชรบุรี และทอดพระเนตรอุตสาหกรรมพื้นเมืองที่พระรามราชนิเวศน์

ต่อมาเมื่อพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จยังจังหวัดเพชรบุรีบ่อยครั้งขึ้น ได้ทรงทราบถึงความยากลำบาก แร้นแค้นของประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรที่ไร้ที่ทำกิน ไร้วิชาความรู้ และได้ตระหนักถึงความจงรักภักดีของประชาชนที่มีต่อราชวงศ์จักรี ย่อมเป็นที่เชื่อได้ว่าพระองค์ได้ทรงคิดหาวิธีที่จะช่วยให้ประชาชนของพระองค์มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ยิ่งเมื่อพระองค์ต้องได้รับการสถาปนาเป็นพระมหากษัตริย์ ยิ่งต้องทรงมีความรับผิดชอบต่อพสกนิกรของพระองค์มากยิ่งขึ้น ในช่วงต้นรัชกาลนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถจะเสด็จประทับที่วังไกลกังวลเป็นเวลานาน เชื่อได้ว่าจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดใกล้เคียงน่าจะเป็นเสมือนห้องศึกษาและทดลองของพระองค์ เพราะเป็นที่ทราบกันดีในเหล่าพสกนิกรว่าพระองค์ทรงเป็นนักประดิษฐ์ นักค้นคว้า นักทดลอง ดังข้อเขียนของเกนหลง สนิทวงศ์ (๒๕๔๒, น. ๙๙) ที่ได้บันทึกไว้ว่า “...หัวหินเป็นแห่งแรกที่ทรงเริ่มสำรวจพื้นที่ ดิน น้ำ อาชีพ การกินอยู่ของราษฎรระยะนั้นทั้งสองพระองค์เสด็จออกแทบทุกวัน ทรงตระเวนไปแทบทุกตำบล...”

อย่างไรก็ตามในช่วงต้นรัชกาลนั้นพระองค์ไม่มีอิสรภาพพอที่จะออกปฏิบัติภารกิจใดๆ โดยไม่ได้รับการอนุญาตจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งสอดคล้องกับข้อเขียนของเกนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (๒๕๔๒, น. ๔๙๓-๔๙๕) ที่กล่าวว่าการเสด็จแปรพระราชฐานประทับแรมที่วังไกลกังวลในช่วงต้นรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งประทับแรมเป็นเวลานานต่อเนื่องกันเป็นเดือนๆ และในหลายคราวที่เสด็จประกอบพระราชกรณียกิจที่จังหวัดพระนครจะเสด็จฯ ไปและกลับในวันเดียวกัน จำเป็นต้องเข้าใจเหตุการณ์อันเป็นประวัติศาสตร์ทางการเมืองในช่วงเวลาเดียวกันของรัฐบาลในยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ด้วยพระชนมายุเพียง ๑๘ พรรษา และเสด็จกลับจากประเทศสวิตเซอร์แลนด์มาประทับในประเทศไทยเป็นการถาวร เมื่อพระชนมายุ ๒๔ พรรษา จึงไม่ทรงสามารถมีอิทธิพลเหนือคณะรัฐมนตรีหรือกิจกรรมการเมืองโดยทั่วไป สถานการณ์ทางการเมืองปรากฏสัญญาณภัย ตามเวลาแห่งเหตุการณ์ ซึ่งไม่มีใครหยั่งรู้ได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไร ดังที่ได้เคยเกิดขึ้นมาแล้วในรัชกาลก่อน รัชนาวาตามสายตาทายนอกกว่าคลื่นลมสงบนั้น ต้องอยู่ในความระวังภัยจากเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพราะการเมืองอยู่ในภาวะช่วงชิงอำนาจกัน

ต่อมาเมื่อมีเหตุการณ์รัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ จอมพลสฤษดิ์ นำอุดมการณ์กษัตริย์นิยมมาเป็นฐานการเมือง รื้อฟื้นพระราชพิธีตามแนวคิดกษัตริย์-เกษตร ย่อมเป็นโอกาสให้พระเจ้าอยู่หัวได้ประกอบพระราชภารกิจด้านการเกษตรได้อย่างมีอิสรภาพ ดังที่ชนิดา ชิตบัณทิต (๒๕๕๕, น. ๖๐-๖๑ อ้างจากทักษ์ เฉลิมเตียรณ., ๒๕๕๖, น. ๔๑๐) ที่ได้เขียนไว้ว่า จอมพลสฤษดิ์ดำรงบทบาทในฐานะผู้ปฏิบัติตามนโยบายการปกครอง ในฐานะรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีการรื้อฟื้นพระราชพิธี “จรดพระนางคัล” ร่วมกับพิธี “พืชมงคล” ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในเชิงสัญลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับเกษตรกร อันเป็นราษฎรส่วนใหญ่ของประเทศ จากจุดนี้จึงเป็นที่ประจักษ์ว่าเหตุใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีโครงการมากมายเกี่ยวกับเกษตรกรไม่ว่าจะเป็นโครงการฝนหลวง โครงการเกี่ยวกับดินและน้ำ และโครงการอื่นๆ ทั้งนี้เพื่อช่วยเหลือพสกนิกรทั่วประเทศ และเพื่อประชาชนชาวจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งเป็นเสมือนห้องทดลองให้พระองค์ได้ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่และแนวทางการทำมาหากินของประชาชนชาวไทย

ในด้านการจัดทำสมุดภาพนั้น คณะวิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยหลากหลายรูปแบบ ส่วนหนึ่งรวบรวมจากเอกสารสิ่งพิมพ์โดยเรียงลำดับตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อ ๑ และ ๒ และอีกส่วนหนึ่งได้จากการเก็บข้อมูลแบบ Snowball Sampling คือการติดตามจากการบอกต่อ ซึ่งคณะวิจัยได้ใช้เวลาลงพื้นที่เพื่อไปเก็บรวบรวมข้อมูลการเสด็จฯ จากบุคคลที่ได้มีโอกาสเข้าเฝ้า หรืออยู่เหตุการณ์ รวมทั้งภาพถ่ายที่อยู่ในพื้นที่ของการเสด็จฯ ของจังหวัดเพชรบุรี ในช่วงเวลาปี พ.ศ. ๒๔๘๙-พ.ศ. ๒๕๕๘ การเก็บข้อมูลของคณะวิจัยนั้นจึงได้มาทั้งเรื่องราวการเสด็จฯ และพระบรมฉายาลักษณ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวเพชรบุรีได้รับพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณจาก

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรและพระราชวงศ์ ทั้งการเสด็จฯ ส่วนพระองค์และการเสด็จประกอบพระราชกรณียกิจหลากหลายลักษณะให้กับจังหวัดเพชรบุรีตลอดระยะเวลา ๕๓ ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้พสกนิกรชาวเพชรบุรีได้รับพระราชทานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตามที่สำนักงาน กปร. รวบรวมไว้เป็นจำนวนถึง ๑๐๙ โครงการ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งมากที่สุดในภาคกลางของประเทศ

การที่พสกนิกรชาวเพชรบุรีจะสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณจัดทำสมุดภาพที่เรียกว่ากาลานุกรม จัดพิมพ์ ๔ สื่ออย่างสวยงาม มีจำนวนหน้าถึง ๓๖๐ หน้า โดยใช้ชื่อสมุดภาพว่า “รอยเสด็จฯ เพชรบุรี... เหนือกว่ารัก ยิ่งกว่าภักดี” ย่อมเป็นสิ่งที่สมควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง สมุดภาพนั้นนอกจากจะเป็นการบันทึกความทรงจำที่ทรงคุณค่าของคนรุ่นปัจจุบัน ยังจะเป็นการบันทึกเรื่องราวไว้ให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้และมีความภาคภูมิใจที่ได้เกิดเป็นคนไทยและเป็นชาวเพชรบุรี

๓. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำสู่การปฏิบัติ

๑. ผู้บริหารของหน่วยงานทั้งในส่วนภาครัฐ และองค์กรเอกชนทุกระดับ สามารถนำแนวทางการดำเนินงานของพระองค์ท่านไปต่อยอด ขยายผล เพื่อให้การพัฒนาและผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติของหน่วยงานนั้น
๒. ผู้บริหารสถาบันการศึกษาทุกระดับในจังหวัดเพชรบุรีหรือจังหวัดอื่นสามารถนำแนวทางการพัฒนาของพระองค์ท่านไปขยายผลในการจัดการเรียนรู้และจัดการศึกษาในทุกระดับ
๓. หน่วยงาน องค์กร หรือกลุ่มบุคคล สามารถสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อสืบสานพระราชปณิธาน “ศาสตร์พระราชา” และสนองงานแนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ให้คงอยู่สืบไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

๑. นำประเด็นการพัฒนาแต่ละประเด็น/เชิงพื้นที่ไปศึกษาเชิงลึกเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ชัดเจน
๒. ศึกษากระบวนการเชิงพื้นที่ที่พระองค์ได้ทรงพัฒนาแล้วว่าส่งผลอย่างไรต่อชุมชนอย่างเป็นระบบ
๓. ศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายเพื่อสืบสานพระราชปณิธาน “ศาสตร์พระราชา”

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (๒๕๕๔). พระบรมราชูปถัมภ์กิจการศาสนาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมชลประทาน. (๒๕๕๓). “จุดดวงประทีปแห่งแผ่นดิน” ใน ธาธาแห่งแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : กรม
ชลประทาน.
_____. (๒๕๕๔). รอยพระบาทยาดราจจารึก. กรุงเทพฯ : มปท.
_____. (๒๕๐๙). ที่ระลึกในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเปิดเขื่อน
แก่งกระจาน. กรุงเทพฯ : กรมชลประทาน.
- กรมทรัพยากรธรณี. (๒๕๕๑). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี
จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ : กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม.
- กรมทางหลวง. (๒๕๕๐). ทางหลวงตามรอยยุคลบาท. กรุงเทพฯ : กรมทางหลวง.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (๒๕๕๐). “ด้วยพระบารมี พื้นฟูปฐมพีไทย” กรุงเทพฯ : ประชุมช่าง.
- กรมศิลปากร. (๒๕๕๒). จดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
: เนื่องในโอกาสสมทวงเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ เล่ม ๑.
(พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
_____. (๒๕๕๒). พระราชพิธีในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ
สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคไทย.
_____. (๒๕๑๖). พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคราวเสด็จ
ประพาสสมณถลราชบุรี พ.ศ. ๒๔๕๒ และเสด็จประพาสต้นในรัชกาลที่ ๕. พิมพ์ในหนังสือ
อนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ อุบาสิกาทรัพย์ เอลกวัฒน์ ณ เมรุวัดอนงคาราม กรุงเทพมหานคร
๒๓ เมษายน ๒๕๑๖. (พิมพ์ครั้งที่ ๖) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.
_____. (๒๕๐๕). รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์. พิมพ์เป็น
อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ (แย้ม ณ นคร)
กรมศิลปากร. (๒๕๑๓). ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๔. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- กรมสรรพกร. (๒๕๔๑). พระบรมราโชวาท พระราชทานเนื่องในวันข้าราชการพลเรือน. ค้นข้อมูลวันที่
๒๔ เมษายน ๒๕๕๙, จาก URL : [http://www.rd.go.th/publish/kingsay/
๑๖Royal_Instruction๐๑๐๔๒๕๔๑.pdf](http://www.rd.go.th/publish/kingsay/๑๖Royal_Instruction๐๑๐๔๒๕๔๑.pdf)
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (๒๕๕๑). พระราชดำริสู่ชีวิตและธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์
พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (๒๕๕๖). **อุทยานแห่งชาติได้ร่มพระบารมีจักรีภูมิพล.**

กรุงเทพฯ : สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช.

กรรณิการ์ ตันประเสริฐ. (๒๕๔๖). **จดหมายเหตุนั่งไกลกังวล.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน. (๒๕๕๙). **อาจองธำรงค์คติน้อมใจภักดีพระเจ้าจักริน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (๒๕๕๔). **สายธารพระเมตตาสู่เหล่าข้า ทชด.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.

กัลยาณวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์, สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้า. (๒๕๔๙). **เจ้านายเล็กๆ ยุวกษัตริย์.** (พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วังศจร.

_____. (๒๕๓๘). **เจ้านายเล็กๆ ยุวกษัตริย์.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วังศจร.

_____. (๒๕๓๗). **แม่เล่าให้ฟัง พระราชประวัติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีระหว่าง พ.ศ.๒๔๔๓-๒๕๔๑.** กรุงเทพฯ : วังศจร.

การประชุมสัมมนาวิชาการหัวข้อ การรวมพลังแก้ไขปัญหายาเสพติดตามแนวพระราชดำรัส.

(๒๕๔๘). วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘ ณ ห้องประชุมชั้น ๒ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ โดยมูลนิธิพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สมาคมรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การรถไฟแห่งประเทศไทย. (๒๕๔๐). **๑๐๐ ปี รถไฟไทย.** กรุงเทพฯ : การรถไฟแห่งประเทศไทย.

กิตติวัฒนา (ไชยันต์) ปกมนตรี, ม.ร.ว. (๒๕๕๐). **ก่อนเสด็จ--ลับเลือนหาย.** กรุงเทพฯ : ดีเอ็มจี.

เกนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ท่านผู้หญิง. (๒๕๔๒). **ทำเป็นธรรมดา.** (พิมพ์ครั้งที่ ๒.) กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

กระทรวงมหาดไทย. (๒๕๐๔, ๙ มิถุนายน). วิทยูที่ ๖๒๙๙ ลงวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๐๔ **การเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานประทับแรม ณ พระราชวังไกลกังวล.**

_____. (๒๕๐๔, ๙ มิถุนายน). วิทยูที่ ๖๒๔๕ ลงวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๐๔ **การเสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานประทับแรม ณ พระราชวังไกลกังวล.**

กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๕๙). **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช.** กรุงเทพฯ : กลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.

ขุนชาญ ชาญใช้จักร, ร.อ. (๒๕๑๐). **พระมหากษัตริย์กับวัฒนธรรมชาวสุพรรณบุรี.** กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม

พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (๒๕๔๔). **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดเพชรบุรี.** กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ สำนักราชเลขาธิการ. (๒๕๕๕). **พระบาทสมเด็จพระ**

พระเจ้าอยู่หัวกับการศึกษา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

_____. (๒๕๕๒). **รับเสด็จหัวเมือง.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

คณะกรรมการจัดทำหนังสืออนุสรณ์ไตรมิตร. (๒๕๐๙). **ไตรมิตรอนุสรณ์ (๒๕๐๙).** พระนคร : ประชาช่าง.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ สำนักราชเลขาธิการ. (๒๕๕๒). **ประมวล**

พระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพุทธศักราช ๒๔๘๙-๒๕๑๐ เล่ม ๑-๒
กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

คณะกรรมการโครงการสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย. (๒๕๕๒). **โครงการสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย.**

กรุงเทพฯ : สตาร์ปรีน.

โครงการหุบกะพงและหนองพลับ. (๒๕๓๗). หนังสือในงานพระราชทานเพลิงศพ นายประกอบ

หุตะสิงห์ วัดเทพศิรินทราวาส วันเสาร์ที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๓๗.

จดหมายเหตุเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสสมหา

มงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : กรม
ศิลปากร.

จิตร ภูมิศักดิ์. (๒๕๕๖). **ความเป็นมาของคำสยาม ไทย, ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของ**

ชื่อชนชาติ ฉบับสมบูรณ์ เพิ่มเติมข้อเท็จจริง ว่าด้วยชนชาติขอม. (พิมพ์ครั้งที่ ๖.)

กรุงเทพฯ : แม่คำฝาง.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (๒๕๕๔). **พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระ**

พระเจ้าอยู่หัว. ค้นข้อมูลวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙, จาก URL :

<http://www.cca.chula.ac.th/protocol/graduate-chulalongkorn.html>

_____. (๒๕๓๔). **ภูมิลักษณะประเทศไทย.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิดา ชิตบัณฑิตย์. (๒๕๔๗). **โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ: การสถาปนาพระราชอำนาจนำ.**

วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล คณะสังคมวิทยาและ

มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยวัฒน์ ลิ้มลิขิตอักษร. (๒๕๕๗). **สมุดบันทึกการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล-**

อดุลยเดช. เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.

ชาวเพชร. (๒๕๑๑). **คำไว้อาลัย.** ใน **หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายบุญมา**

เลาหักดี ณ วัดพลับพลาชัย. ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๑. เพชรบุรี : สหเพชรการพิมพ์.

ณัฐภัทร จันทวิช. (๒๕๔๒). **ช้างราชพาหนะ.** กรุงเทพฯ : โครงการสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย.

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม และประยูร สิทธิพันธ์. (๒๕๒๒). **ในหลวงอาฉันท์.** กรุงเทพฯ : สยาม.

ทวีพร เนียมมาลัย และคณะ. (๒๕๕๐). การสร้างบทเรียนวิทยาศาสตร์ท้องถิ่นเกี่ยวกับยางนา ตำบล
 อารักษ์. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

ทวีโรจน์ กล้ากล่อมจิตต์, (บก). (๒๕๕๔). สมุดภาพวัดมหาธาตุวรวิหารพระอารามหลวงจังหวัด
 เพชรบุรี. เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.

_____. (๒๕๕๒). สมโภชวัดมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดเพชรบุรีงานพระราชทานวิสุงคามสีมา
 ครบ ๕๐๐ ปี. เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.

ทองใบ แทนมณี. (๒๕๕๘). “พระปรีชาในพระราชพิธีสมโภชช้างสำคัญ” ใน วัชรปิยชาติ. กรุงเทพฯ
 : สำนักพิมพ์ต้นฉบับ.

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (๒๕๕๖). การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (๒๕๓๒). ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง .

เทศบาลเมืองหัวหิน. (๒๕๔๙). เรื่องเล่าของชาวหัวหิน. ประจวบคีรีขันธ์ : เทศบาลเมืองหัวหิน.

ธงทอง จันทรางศุ. (๒๕๓๗). พระบารมีคือพระราชอำนาจที่แท้จริงของพระมหากษัตริย์. ใน ภาณุมาศ
 ทักษณา, (บก). รอยยิ้มของในหลวง. (น. ๒๐๙-๒๒๓) กรุงเทพฯ : สำนักข่าวเจ้าพระยา.

ธนาคร กรุงเทพฯ. (๒๕๕๖). พระกฐินพระราชทาน ณ วัดใหญ่สุวรรณาราม พระอารามหลวง
 อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้ว
 การพิมพ์.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (๒๕๑๙). ลัทธิและวิธีการของคอมมิวนิสต์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยทาง
 อากาศ.

เฉียรวิชัย โปธิวิชัย. (๒๕๖๑). ศาสตร์พระราชา...ในหลวงรัชกาลที่ ๙ เพื่อโลกแห่งสันติสุขและ
 ยั่งยืน. กรุงเทพฯ : บริษัท ควอลิตี้เทค จำกัด มหาชน.

บัณฑิต จุลาสัย. (๒๕๓๐). ไฮเทลหัวหินแห่งสยามประเทศ. กรุงเทพฯ : หมึกจีน.

บุญมี พิบูลย์สมบัติ. (๒๕๓๗). “พระราชพิธีโหรสวัสดิกาลที่ ๕ ที่มีอนุสรณ์ในเมืองเพชร” ใน
 พระพุทธเจ้าหลวงกับเมืองเพชร. เพชรบุรี : เพชรบุรีการพิมพ์

บุญมี พิบูลย์สมบัติ. (๒๕๕๒). พระปิโยรส ร.๕ ที่มีอนุสรณ์ในเมืองเพชร. ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ
 อุไร อังกินันท์ เรื่อง พระปิยมหาราชกับเมืองเพชร. (น.๑๕๗-๑๖๓). เพชรบุรี : เพชรภูมิ
 การพิมพ์.

บุญร่วม เทียมจันทร์. (๒๕๕๐). คติประวัติศาสตร์ลอบปลงพระชนม์ รัชกาลที่ ๘ คำพิพากษาศาล
 ฎีกาฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ : อนิเมทกรุ๊ป.

บริษัท อลิอันซ์ อยุธยา ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน). (๒๕๕๙). ตามรอยพ่อทำ : แบบอย่าง ๒๓
 หลักการทรงงาน. กรุงเทพฯ : บริษัท อลิอันซ์ อยุธยา ประกันชีวิต จำกัด (มหาชน).

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (๒๕๖๐, ตุลาคม ๓). พระอัจฉริยภาพในหลวง พระบารมีคลี่คลาย

การเมือง ๗๐ ปี. ค้นข้อมูล ๓ ตุลาคม ๒๕๖๐, จาก <https://www.prachachat.net/royal-funeral-pyre/news-๔๘๘๗๑>

_____. (๒๕๕๙). พระราชปณิธาน "เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา" หลักการทรงงาน โครงการ

พระราชดำริ ๔,๕๖๙ แห่ง. ค้นข้อมูล ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๙, จาก

https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=๑๔๗๗๔๖๐๕๕๘

ปราโมทย์ ไม่กล้า. (๒๕๕๖). การทรงงานของพ่อในความทรงจำ เล่มที่ ๒. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพฯ

: สมาคมสงเคราะห์สัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ปองศักดิ์ ชุณหะวัณ, ดาบตำรวจ สัมภาษณ์ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, ผู้บังคับหมู่ สภ.บ้านลาด

ปรีดี พิศณุวิไล. (๒๕๕๗). เมืองเพชรบุรีกับหน้าหนึ่งในประวัติศาสตร์ไทย. ใน กรมศิลปากร. ตาม

รอยฝรั่ง เล่าความหลังเมืองพริบพรี (เพชรบุรี). กรุงเทพฯ : บุญเจริญอินเตอร์เรต.

ปิยนดา บุณนาคและคณะ. (๒๕๔๙). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช : พระ

อัจฉริยภาพในการบริหารจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาระบบราชการ.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (๒๕๓๗). ๘ ทรงครองแผ่นดินโดยทศพิธราชธรรม. ใน

ภาณุมาศ ทักษณา, (บก.). รอยยิ้มของในหลวง. (น. ๒๓๙-๒๓๗) กรุงเทพฯ : สำนักข่าว
เจ้าพระยา.

พระราชพงศาวดารกรุงสยาม : จากต้นฉบับที่เป็นสมบัติของบริติชมิวเซียมกรุงลอนดอน. (๒๕๐๗).

พระนคร : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า.

พระบรมราชานุสาสนีฯแสดงคณานุคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และเรื่อง =

ค่ายหลวงหาดเจ้า. (๒๕๑๖). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับคณะองคมนตรี. (๒๕๕๖). (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง

แอนด์พับลิชชิง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯแปรพระราชฐานและทรงงานที่เมืองเพชร. (๒๕๔๙).

เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์. จัดพิมพ์เนื่องในงานฉัตรมงคล คุณแม่เปี่ยม ขาญใช้จักร ณ

เมรุวัดพลับพลาชัย จังหวัดเพชรบุรี วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๔๙

พระนอม แก้วกำเนิด. (๒๕๖๐). คำนิยม. ใน รอยเสด็จฯ เพชรบุรี. (หน้า ๑๑-๑๒). นนทบุรี : ต้นฉบับ.

พิชัย ศิริจันทน์, (บก.). (๒๕๔๙). ในหลวงของฉันท. กรุงเทพฯ : พิมพ์เศ พริ้นท์ติ้ง เซ็นเตอร์.

ไพบูลย์ ขำเขียว สัมภาษณ์ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑ ตำบลสมอพลือ

ภคิน ภัทฐิตติก, พ.ต.ท. สัมภาษณ์ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๐, สว.กก.๑

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. (๒๕๓๖). ประมวลพระบรมราโชวาทและ

พระราชดำรัสพระราชทานแก่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๓๕. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มนู อุดมเวช. (๒๕๕๙). **พื้นภูมิเพชรบุรี : ภูมิประวัติ เล่ม ๓.** เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (๒๕๕๙). **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช**

ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. ค้นข้อมูล ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๙ URL :

<http://web.ku.ac.th/king๗๒/>

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (๒๕๑๓). **พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของ**

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ค้นข้อมูล วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๙, จาก URL :

<http://www.sa.ku.ac.th/king-spku/๒๕๑๓-๑.htm>

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. (๒๕๕๘). **พื้นภูมิเพชรบุรี : ภูมิปรัชญา ภูมิการเมือง เล่ม ๑.** เพชรบุรี :
เพชรภูมิการพิมพ์.

_____. (๒๕๕๖). **ครูผู้สร้าง.** เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.

มูลนิธิชัยพัฒนา. (๒๕๕๙). **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาประเทศ.** ค้นข้อมูล ๒๕
สิงหาคม ๒๕๖๐ URL : http://www.chaipat.or.th/site_content/39-18/336-102.html

มูลนิธิพระเทพสุวรรณมุนี. (๒๕๔๔). **สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จ
พระราชดำเนินทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระเจดีย์บนยอดเขาพนมขวัด ณ ตำแหน่ง
เดิม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี.** เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.

โรงพยาบาลเพชรบุรี. (๒๕๑๒). **อนุสรณ์วันเสด็จพระราชดำเนินเปิดตึกเพชรานุกุล โรงพยาบาล
เพชรบุรี.** เพชรบุรี : โรงพิมพ์อนุกุลกิจ.

โรงเรียนพรหมานุสรณ์จังหวัดเพชรบุรี. (๒๕๓๗). **พระพุทธเจ้าหลวงกับเมืองเพชร.** ใน หนังสือที่ระลึก
เนื่องในพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
ณ พระรามราชนิเวศน์ จังหวัดเพชรบุรี ๒๑ กันยายน ๒๕๓๗. เพชรบุรี : เพชรบุรีการพิมพ์.
ล้อม เพ็งแก้ว. (๒๕๖๑, มีนาคม). **เพราะได้เห็นจึงได้คิด : รอยเสด็จฯ เพชรบุรี. เพชรนิรส์. ๑๔
(๑๖๓), น. ๑๘-๑๙.**

ลาอุแบร์, ซีมอง เดอ., สันต์ ท. โกมลบุตร, แปล. (๒๕๔๘). **จดหมายเหตุ ลา อุแบร์ ราชอาณาจักร
สยาม.** (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ : ศรีปัญญา.

เล็ก นุชถาวร สัมภาษณ์ ๑๒ กันยายน ๒๕๕๙, อดีตแม่บ้าน
วงเดือน วรณชัย สัมภาษณ์ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, ชาวบ้านตำบลสมอพลือ
วรรณ ขำเขียว สัมภาษณ์ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐, ชาวบ้านตำบลสมอพลือ
วสุ สมิตร. (๒๕๕๘). **การทำงานทุกอย่างเพื่อประชาชน. ใน หลักการทรงงาน.** (น. ๔๐-๔๑).
กรุงเทพฯ : สำนักข่าวเจ้าพระยา.

วิทยา ปิดตังนาโพธิ์. (๒๕๕๖). **สถาปนิกอาทร_ตามรอยพ่อ.** นนทบุรี : สถาบันสร้างเสริมสุขภาพคน
พิการ (สสพ.), สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) กระทรวงสาธารณสุข.

วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ กมลวรรณ ตริชั้นและทิพย์สุรีย์ เริ่มสูงเนิน (๒๕๕๘). รายงานการวิจัยเรื่อง การดำเนินชีวิตโดยใช้การพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโครงการชิงห้วมัน ตามพระราชดำริ ภูมิศึกษา : เกษตรกร บ้านหนองคอไก่ อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิสิษฐ์ เดชบุญชร. (๒๕๕๔). รอยพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

ศรีณย์ บุญประเสริฐ. (๒๕๕๓). เพชรบุรี. กรุงเทพฯ : สารคดี.

ศิริชัย รอดทัศนาก, (๒๕๕๐). ความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอยาง่าง จังหวัดเพชรบุรี ปริญญาสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, บก. (๒๕๕๑). พระมามลายโสภณาลัย เหลือสุข : พระราชประวัติและ พระราชกรณียกิจในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงเทพฯ.

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (๒๕๕๕). เอกสารประกอบการประชุม ครั้งที่ ๑ จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์วิจัยและข้อมูลท้องถิ่นทางธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. (๒๕๕๔). รายงานการวิจัย การศึกษาสภาพเศรษฐกิจ สังคมและภาวะหนี้สินครัวเรือน ของสมาชิก สหกรณ์การเกษตรหุบกระพง จำกัด ในพื้นที่โครงการจัดการที่ดินตามพระราชประสงค์ หุบกระพง จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : ศูนย์วิจัยและข้อมูลท้องถิ่นทางธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (๒๕๕๐). ๓๐ ปี แห่งการพัฒนาศูนย์ ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.

ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการหุบกระพง. (๒๕๖๑). ศูนย์สาธิตสหกรณ์โครงการหุบกระพง. ค้นข้อมูล ๓ มกราคม ๒๕๖๐, จาก URL : <http://cttc.cpd.go.th/hubkapong/index.php/component/contact/categories>

สมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิงเพชรบุรี. (๒๕๕๙) ที่ระลึกวันครบรอบปีที่ ๒ สมาคมส่งเสริม วัฒนธรรมหญิงเพชรบุรี. เพชรบุรี : โรงพิมพ์ศรีไทย.

สถาบันราชภัฏเพชรบุรี. (๒๕๕๓). เอกสารเกี่ยวเนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับจังหวัด เพชรบุรี. กรุงเทพฯ : นานาสังพิมพ์.

สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย. (๒๕๕๑). “ชาวแก่งกระจานสำนึกในพระมหา กรุณาธิคุณ.” พระทรงเป็นพลังแผ่นดิน กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัด กระทรวงมหาดไทย

สถาบันดำรงราชานุภาพ. (๒๕๕๙). พระบรมราชโองการพระราชทานแก่คณะผู้บริหารงานเร่งรัดพัฒนา ชนบท ระดับผู้ว่าราชการจังหวัด ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน วันศุกร์ที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๕๖๒. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (๒๕๕๔) **สถาบันพระมหากษัตริย์กับมุสลิมใน**

แผ่นดินไทย. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สนิท อักษรแก้ว, วิทย์ ธารชลาณกิจ, เกษม จันทรแก้ว, ประทักษ์ ตาบทิพย์วรรณ . (๒๕๕๖). **โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี.** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สมเด็จพระวันรัต (วัดพระเชตุพน). (๒๕๐๕). **พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน.** พระนคร : คลังวิทยา.

สมบูรณ์ แก่นตะเคียน. (๒๕๔๒). **เอกสารเกี่ยวเนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับจังหวัดเพชรบุรี.** กรุงเทพฯ : นานาสีพิมพ์.

สมพร ประกอบชาติ. (๒๕๕๙). **พินภูมิเพชรบุรี : ภูมิลักษณะ เล่ม ๒.** เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.

สมุทรราชบุรี พ.ศ.๒๔๖๘. (๒๔๖๘). พระนคร : โรงพิมพ์หนังสือพิมพ์ไทย.

สรศัลย์ แห่งสภา. (๒๕๓๙). **ราตรีประดับดาวที่หัวหิน.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี.

สสุระ เสียงสนั่น. (๒๕๕๐). **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรหุบกะพง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบุรี.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๖). **สังขรณ์แห่งแนวพระราชดำริ สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน.** กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.). (๒๕๕๕). **ประมวลพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปี ๒๕๒๕-๒๕๕๐.** กรุงเทพฯ : บริษัทจุดทองจำกัด.

_____. (๒๕๕๘). **สรุปภาพรวมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ.** ค้นข้อมูล ๓ มกราคม ๒๕๖๐, จาก URL : <http://www.rdpb.go.th/rdpb/projectData/index.htm>

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.). (๒๕๕๘). **หลักการทรงงาน.** ค้นข้อมูลวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๘, จาก URL : <http://www.rdpb.go.th/King/DevelopmentWorksList>

_____. (๒๕๕๔). **๓๐ ปี สำนักงาน กปร.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

_____. (๒๕๕๑). **พระราชดำรัสพระราชทานแก่บุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดาฯ พระราชวังดุสิต วันศุกร์ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๕๑.** ค้นข้อมูลวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙, จาก URL : <http://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/๗๓>

_____. (ม.ป.ป.) **พระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง.** ค้นข้อมูลวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๕๙, จาก URL : <http://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/๕๒>

สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. (๒๕๖๐). **ทะเบียนคุมการรับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ**. เพชรบุรี : สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี.

สำนักงานสุธรรม นาวานุเคราะห์. (๒๕๑๐). **ประมวลพระบรมฉายาลักษณ์ พระราชกรณียกิจ และพระราชจริยาวัตร**. กรุงเทพฯ : บางกอกเวิลด์.

_____. (๒๕๐๙). **ประมวลพระบรมฉายาลักษณ์ พระราชกรณียกิจ และพระราชจริยาวัตร**. กรุงเทพฯ : บางกอกเวิลด์.

_____. (๒๕๐๘). **ประมวลพระบรมฉายาลักษณ์ พระราชกรณียกิจ และพระราชจริยาวัตร**. กรุงเทพฯ : บางกอกเวิลด์.

สำนักงานสุธรรม นาวานุเคราะห์. (๒๕๐๗). **ประมวลพระบรมฉายาลักษณ์ พระราชกรณียกิจ และพระราชจริยาวัตร**. กรุงเทพฯ : บางกอกเวิลด์.

สำนักราชเลขาธิการ. (๒๕๑๑-๒๕๑๗). **พระราชกรณียกิจ ระหว่างเดือนตุลาคม-กันยายน**. กรุงเทพฯ : ศิริมิตรการพิมพ์.

สำนักราชเลขาธิการ. (๒๕๑๗-๒๕๔๙). **พระราชกรณียกิจ ระหว่างเดือนตุลาคม-กันยายน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (๒๕๕๐-๒๕๕๔). **พระราชกรณียกิจ มกราคม-ธันวาคม**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

สำนักงานเลขาธิการ คณะองคมนตรี. (๒๕๕๙). **โครงการกองทุนการศึกษา**. ค้นข้อมูล ๒ เมษายน ๒๕๖๐., จาก : <http://๖๑.๑๙.๒๕๕.๗๘/>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (๒๕๕๓). **ยิ่งครูสั่งสอนแรง ใจโลก**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ. (๒๕๔๔). **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นักบริหารจัดการของแผ่นดิน**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักพระราชวัง. (๒๕๕๕). **“จากวังสู่ปวงประชา ไม้ยำนานที่ทรงห่วงใย”**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. (๒๕๓๙) **เสด็จประพาสต้นมาเป็นโครงการพระราชดำริ พ.ศ. ๒๕๐๔ – พ.ศ. ๒๕๑๘**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี. (๒๕๕๖) **แหล่งโบราณคดีและโบราณสถานของจังหวัดเพชรบุรี**. กรุงเทพฯ : บริษัทบางกอกอินเฮาส์ จำกัด.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (๒๕๕๐). **พระเจ้าอยู่หัวกับวัดไทย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สำนักพิมพ์แสงดาว. (๒๕๕๘). **รักแถมหาราชวิถีพระบาท**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว.

สำราญ แพทยกุล, พลเอก. (๒๕๒๑) คำไว้อาลัย. ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายบุญมา

เลาหักดี ณ วัดพลับพลาชัย ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๒๑. เพชรบุรี : สหเพชรการพิมพ์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ, (บรรณาธิการ). (๒๕๔๘) พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับวันวลิต พ.ศ. ๒๑๘๒. พิมพ์

ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : มติชน.

สุชาติ นกวอน. (๒๕๕๑). รอยพระบาทยาดรา. จำจาร์ก. เพชรบุรี : มปท.

_____. สัมภาษณ์ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐, กำนันตำบลแก่งกระจาน

สุดใจ ฉายศรี. (๒๕๒๙). ลุงแลกับตาลล้ม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.

สุนนท์ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา. (๒๕๓๔). ชุมชนและสถาปัตยกรรมเพชรบุรี (สมัยทวารวดี-สมัย

อยุธยา). หน้าจั่ว มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๑๑(๒๕๓๔) , หน้า ๒๖-๕๕

สุนีย์ อ่วมอุม สัมภาษณ์ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐, อดีตอาจารย์โรงเรียนเบญจมเทพอุเทศจังหวัดเพชรบุรี

สมน อมรวิวัฒน์. (๒๕๕๓). พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับการพัฒนาปัญญา. ใน ยิ่งครูสั่งสอนแรง

ในโลก. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (น. ๖๔-๖๕) กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการ

สภาการศึกษา.

สุทัศน์ ทรัพย์ภู สัมภาษณ์ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐, หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน

เพชรบุรี

สุทิน ลีปิยะชาติ. (๒๕๕๙). “พระบารมีปกเกล้าฯ” เรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท : พระราชดำรัสและ

พระบรมราโชวาทสู่การพัฒนาสังคมไทยอย่างยั่งยืน. สยามรัฐออนไลน์ ค้นข้อมูล ๒๘

พฤศจิกายน ๒๕๕๙ URL : <https://siamrath.co.th/n/๕๗๓๓>

สุเมธ ตันติเวชกุล. (๒๕๕๙). ได้เบื้องพระยุคลบาท. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๓). กรุงเทพฯ : มติชน.

_____. (๒๕๕๖). ตามรอยพระยุคลบาท...ครูแห่งแผ่นดิน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (๒๕๕๕). พระบิดาแห่งการศึกษาไทย. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

_____. (๒๕๔๔). ได้เบื้องพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

_____. (๒๕๓๗). ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท. ใน ภาณุมาศ ทักษณา, (บก).

รอยยิ้มของในหลวง (หน้า ๑๒๒-๑๒๗). กรุงเทพฯ : สำนักข่าวเจ้าพระยา.

สุรยุทธ์ จุลานนท์, พลเอก. (๒๕๕๘, พฤศจิกายน ๓) นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

_____. (๒๕๕๖). พระมหากษัตริย์ “ผู้ให้” ใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับคณะ

องคมนตรี. คณะองคมนตรี. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

_____. (๒๕๕๕, กุมภาพันธ์ ๑๙) นายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. มหาวิทยาลัย-

ราชภัฏเพชรบุรี

เสยย์ เกิดเจริญ. (๒๕๔๒). **พระปียมหาราชกับเมืองเพชร**. ในหนังสืออนุสรณ์งานศพ คุณแม่อุไร (สีม) อังกนันทน์ เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.

_____. (๒๕๔๐). **บุรพกษัตริย์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์กับเมืองเพชรบุรี**. เพชรบุรี : เพชรภูมิพิมพ์. (หนังสืองานพระราชทานเพลิงศพ คุณครูเหรียญเพชร ตาลวันนา)

_____. (๒๕๓๗). “พระราชดำริรัชกาลที่ ๕ ในการสร้างพระราชนิเวศน์” ใน **พระพุทธเจ้าหลวงกับเมืองเพชร**. เพชรบุรี : เพชรบุรีการพิมพ์

เสยย์ เกิดเจริญ และคณะ. (๒๕๔๒). **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเมืองเพชร**. ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ อาจารย์สายพิน เปี่ยมสง่า. เพชรบุรี : เพชรภูมิการพิมพ์.
เสด็จฯ เป็นการส่วนพระองค์ ทรงเรือรอบเขื่อนแก่งกระจาน. **หนังสือพิมพ์เพชรภูมิ**. ๙ (๑๘๖) วันศุกร์ที่ ๑ เมษายน. หน้า ๑, ๑๒

หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ. (๒๕๕๙). **บัญชีภาพเหตุการณ์ร่วมสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี**. กรุงเทพฯ : สำนักราชเลขาธิการ.

หนึ่งศตวรรษศุภสวัสดิ์: ๒๓ สิงหาคม ๒๕๔๓. (๒๕๔๓). กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

องค์การบริหารราชการส่วนจังหวัดเพชรบุรี. (๒๕๐๑). **รายงานต่อประชาชนของจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ.**

๒๕๐๑. เพชรบุรี : องค์การบริหารราชการส่วนจังหวัดเพชรบุรี.

อมิตา อริยอัชฌา. (๒๕๔๙). **เหนือวารีรัก**. กรุงเทพฯ : แปลนพริ้นติ้ง.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายจาด อู๋สยะนันท์. วันอาทิตย์ที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๐.

กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ท่านผู้หญิงเจือทอง อู๋สยะนันท์. วันอังคารที่ ๖ มิถุนายน

๒๕๔๓. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายบุญมา เล่าหักดี ณ วัดพลับพลาชัย. ๒๑ พฤษภาคม

๒๕๒๑. เพชรบุรี : สหเพชรการพิมพ์.

อภิสิทธิ์ ไส้ตู่โรไกล, บก. (๒๕๕๙, ธันวาคม). จากแนวพระราชดำริ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” สู่บทเรียนเพื่อการสืบสานพระราชปณิธาน. **นิตยสารคิด (Creative Thailand)**. ๘๑(๓), หน้า ๓

อัศววัฒน์ โอสธานุเคราะห์. (๒๕๔๙). **หนึ่งในโลกจอมกษัตริย์มหาราชผู้ยิ่งใหญ่**. กรุงเทพฯ : ปรีชาธรอินเตอร์พริ้นท์.

อัชฌา ธรรมจักร. (๒๕๕๐, กรกฎาคม-กันยายน). **หลักธรรมและคุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง**.

วารสารรัฐาภิรักษ์. ๒๔(๓), หน้า ๑๐-๑๑

อานันท์ ปันยารชุน. (๒๕๓๗). **พระมหากษัตริย์ที่ดีและยิ่งใหญ่**. ใน ภาณุมาศ ทักษณา, (บก).

รอยยิ้มของในหลวง (หน้า ๑๑๓-๑๒๑). กรุงเทพฯ : สำนักข่าวเจ้าพระยา.

อุดมเดช เกตุแก้ว. (๒๕๖๐, มีนาคม). ในหลวง ร.๙ กับพระนครศรี. **วารสารเพชรนิวส์**. ๑๓(๑๕๑)

ภาคผนวก ก
บันทึกและหนังสือราชการ
จังหวัดเพชรบุรี

ความมาก

ที่ พ. ๑

/๒๔๔๔

ศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี
ที่ ๗๕๕ / ๑๖๐๐๔
วันที่ ๑๘ ก.ค. ๑๑.

ที่ว่าการอำเภอหัวหิน

๑๔

พฤษภาคม ๒๔๔๔

เรื่อง สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีเสด็จประพาสเขาพลอยแหวน

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

ด้วยได้รับแจ้งจากกองบังคับการพระราชวังไกลกังวลหัวหินว่า มีพระราชเสาวนีย์ว่าจะเสด็จประพาสเขาพลอยแหวนในเร็ว ๆ นี้ จะเสด็จเมื่อใด จะแจ้งให้ทราบล่วงหน้า ๓ วัน รับสั่งว่าเมื่อ ม.ร.ว.พันธุ์ทิพย์ พระชายาแห่งกรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิจ ได้ไปพร้อมด้วยเสด็จในกรมเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๔๔ ได้มีการระเบิดเขาและโค่พลอยเม็ดโค่ ๆ ฉะนั้นในคราวเสด็จครั้งนี้ควรไ้ระเบิด ถวายด้วย และว่าเมื่อใกล้ขบวนได้เตรียมไว้ถวายแต่มีคนไปเก็บล่วงหน้าไปเสียมาก เมื่อเสด็จไปถึงจึงไม่ได้เม็ดงาม ๆ ขอให้จัดการหาทางให้ได้สมพระราชหฤทัยด้วย สำหรับประรำรับเสด็จไม่ต้องทำเพราะมีเศนต์สำเร็จรูปอยู่แล้ว จะทำก็เพียงแต่เฟิง สำหรับข้าราชการบริพารเช่นมโกลาย ส่วนทางก็ควรจะต้องจัดทำเตรียมไว้ด้วย และขอทราบทางจังหวัดหรืออำเภอจะออกไปตรวจดูทางเมื่อใด ขอให้วิทยุหรือโทรเลข บอกไปทางกองบังคับการพระราชวังไกลกังวลล่วงหน้าสัก ๒ ชั่วโมงด้วย

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อไ้โปรดเตรียมการไว้.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายสุริ โอมอ้อม)

นายอำเภอหัวหิน

๙ มิถุนายน ๒๕๐๐

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระ
 ราชินี พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพ
 โลกทั้งมวล ทวีติน

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ
 พระราชินี พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพ
 โลกทั้งมวล ทวีติน และในขณะประทับแรมพระราชวังไกลกังวล ได้เสด็จสู่จังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา ครั้ง บัดนี้ ได้เสด็จกลับสู่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๐๐
 จึงขอรายงานการถวายความอารักขาและรับเสด็จ ดังนี้

๑. วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระ
 นางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพ
 โลกทั้งมวล ทวีติน โดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง ออกจากสถานี
 จิตรลดา เวลา ๐๔.๓๐ น. ถึงสถานีรถไฟเพชรบุรี เวลา ๑๓.๑๔ น. เสด็จ จังหวัดโค
 อาราชนาพระสงฆ์สมณศักดิ์ ๑๐ รูป ถวายพระพรชัยมงคล และจัดกองเกียรติยศ
 ทหาร ตำรวจ ลูกเสือ นักเรียนชาย หญิง และพลอาสาประชาชนโคเฝ้ารับเสด็จ ขาพเจ้า
 พร้อมด้วยผู้กำกับตำรวจภูธรจังหวัดเพชรบุรี โคความเสด็จในขบวนรถไฟพระที่นั่งถึง
 สถานีรถไฟหัวหิน

๒. วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โคเสด็จ
 โดยขบวนรถยนต์พระที่นั่งจากพระราชวังไกลกังวล หัวหิน เวลา ๐๕.๐๐ น. สู่
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๐๔.๔๐ น. เสด็จ ขาพเจ้าโคความเสด็จ
 ถึงจังหวัดราชบุรี

๓. วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จจาก
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยาสู่พระราชวังไกลกังวล โดยขบวนรถยนต์พระที่นั่ง เวลา ๐๔.๐๐ น.
 ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๑.๐๐ น. เสด็จ ขาพเจ้าโคความส่งเสด็จถึงอำเภอกอหัวหิน

๔. วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 จากพระราชวังไกลกังวล โดยขบวนรถยนต์พระที่นั่ง เวลา ๐๕.๐๐ น. สู่จังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๐๔.๔๐ น. เสด็จ ขาพเจ้าโคความไปส่งถึงจังหวัด
 ราชบุรี

๕. วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จจาก

จังหวัดพระนคร โดยขบวนรถยนต์พระที่นั่ง เวลา ๐๔.๐๐ น. ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๑.๐๐ น. เสด็จสู่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ขาพเจ้าไศยตามถวายความปลอดภัยถึง -
อำเภอหัวหิน

๖. วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จจาก
พระราชวังไกลกังวล หัวหิน โดยขบวนรถยนต์พระที่นั่ง เวลา ๐๔.๐๐ น. ถึงจังหวัด
เพชรบุรี เวลา ๐๔.๔๐ น. เสด็จสู่จังหวัดพระนคร ขาพเจ้าไศยตามถวายความปลอดภัยถึง
จังหวัดราชบุรี

๗. วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จจาก
จังหวัดพระนคร โดยขบวนรถยนต์พระที่นั่ง เวลา ๐๔.๐๐ น. ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา
๑๑.๐๐ น. เสด็จสู่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ขาพเจ้าไศยตามถวายความปลอดภัย ถึง
อำเภอหัวหิน

๘. วันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๐๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระ
พระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พร้อมควมสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ไศยเสด็จกลับจาก
แปรพระราชฐานพระราชวังไกลกังวล หัวหิน โดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง ออกจากสถานีรถไฟ
หัวหิน เวลา ๑๑.๔๕ น. ถึงสถานีรถไฟเพชรบุรี เวลา ๑๓.๐๒ น. ออกเวลา ๑๓.๐๕ น.
ไศยอาราธนาพระสงฆ์สมณศักดิ์ ๑๐ รูปสวดถวายพระพรชัยมงคล จัดกองเกียรติยศทหาร
ตำรวจ ลูกเสือ นักเรียนชาย หญิง และพลคาประชาชนเฝ้าส่งเสด็จ อนึ่ง ขณะขบวนรถไฟ
พระที่นั่งจอดที่สถานีรถไฟเพชรบุรี พระยารามราชภักดี ปลัดกระทรวงมหาดไทย ไศยเบิก
ตัวขาพเจ้าไศยทูลละอองธุลีพระบาท พร้อมกับไศยพระราชฐานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๓ กับ
ขาพเจ้าไศยแล้วไศยพร้อมควมผู้กำกับการตำรวจจังหวัดเพชรบุรี ติดตามไปกับขบวน
รถไฟเสด็จเพื่อถวายความปลอดภัย ถึงสถานีรถไฟราชบุรี และพระราชทานเงินบำรุงวัดเขา
ลูกช้าง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๑,๐๐๐ บาท

ทั้งนี้ ไศยจัดถวายความปลอดภัยและอารักขาในเขตท้องที่ และจัดที่ประทับ
รับเสด็จเป็นไปโดยความเรียบร้อย จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(นายชาติ บุญยรัตพันธุ์)
ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

7 ๕. ๖ ๒๕๐๐
มหาดไทย

วิทยุ

ถึง ปลัดกระทรวงมหาดไทย

ที่ ๒๒๔ / ๒๕๐๑

วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๐๑

ต่อวิทยุที่ ๔๔๔๕ ลง ๖ มิ.ย. ๒๕๐๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน
ผ่านจังหวัดเพชรบุรีไปกรุงเทพฯ เมื่อ ๕ มิ.ย. ๒๕๐๑ ถึงเพชรบุรีเวลา ๐๔.๐๕ น. ข้าพเจ้า
พร้อมด้วยผู้บังคับการจังหวัดทหารบก ผู้กำกับการตำรวจภูธร ได้ตามถวายความอารักขาถึงราชบุรี
และในวันที่ ๑๐ มิ.ย. ๒๕๐๑ เสด็จจากกรุงเทพฯ ถึงเพชรบุรี เวลา ๑๑.๓๐ น. ข้าพเจ้าพร้อมด้วย
ผู้กำกับการตำรวจภูธรตามเสด็จถึงหัวหิน ในระหว่างเส้นทางได้เสด็จไปพบนายแพทย์หลวงซึ่งตั้งท่า
การอยู่ที่สำนักงานเทศบาลตำบลชะอำ เมื่อเวลา ๑๑.๐๐ น. ได้ทรงเข้าควบคุมดูแลการฉีดวัคซีนและ
ปลูกฝีด้วยพระองค์เอง และทรงสนพระทัยที่จะให้ประชาชนได้มารับการฉีดวัคซีนและปลูกฝีได้รับ
ความสะดวกและปลอดภัยโดยทั่วกัน มีประชาชนและนักเรียนมารับการฉีดวัคซีนและปลูกฝีประมาณ ๒๐๐๐
คน. และเสด็จพระราชดำเนินกลับพระราชวังไกลกังวล เวลา ๑๒.๒๐ น. ประชาชนทางสามช้างใน
พระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่ง เหตุการณ์ได้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยทุกประการ.

๐๕
๑๕๔๖๖๑

(นายจาก อภิสิทธิ์นันท์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

ส่ง ผกก.ภ.พ.บ.

ไปรศวิทยุด้วย.

๐๕

๑๐ มิ.ย. ๒๕๐๑

๑๑
10 ส.ย. 2501

ความมาก

ที่ ๔๑๐๕ / ๒๕๐๒

ศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี

๑๐ เมษายน ๒๕๐๒

เรื่อง ขอให้จัดตั้งอุรุพงษ์เป็นที่ประทับเสด็จ

แจ้งความมายัง ครูใหญ่โรงเรียนการช่างสตรีเพชรบุรี

ด้วยสำนักพระราชวังไกลกังวล หัวหินแจ้งว่าในวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๐๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบการกุศลสงเคราะห์ที่พระนคร ออกจากพระราชวังไกลกังวล เวลา ๐๔.๐๐ น. จะถึงที่โรงเรียนประมาณ - เวลา ๐๔.๔๐ น. และในวันที่ ๑๕ เมษายน ๒๕๐๒ เสด็จจากพระนคร ออกจากพระนคร เวลา ๑๕.๐๘ น. ประมาณจะถึงที่โรงเรียนเวลา ๑๔.๐๐ น. ทั้งนี้เสด็จโดยขบวนรถยนต์พระที่นั่ง

เนื่องจากจังหวัดได้เคยจัดตั้งอุรุพงษ์เป็นที่ประทับเสด็จในปีที่แล้วมา ในการเสด็จครั้งนี้ จึงใคร่ขอจัดที่เดิม โดยขอความร่วมมือจากบรรดาคณะครูโรงเรียนนี้ ให้ช่วยจัดสถานที่เช่นเคยปฏิบัติมาด้วย หวังว่าคงได้รับความร่วมมือ และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย หากสิ่งของเครื่องใช้ขาดอะไร จำนวนเท่าใด ขอให้ติดต่อกับแผนกมหาดไทย จังหวัดเพชรบุรีด้วย.

ขอแสดงความนับถือ

ร.ท.ท.

(พิศาล นพสุวรรณ)

ปลัดจังหวัด รักษาการแทน

ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

มหาดไทย

๑๕ มิถุนายน ๒๕๐๒

เรื่อง เสด็จพระราชดำเนินกลับจากแปรพระราชฐาน

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

อ้างถึง ว.ที่ ๕๐๑ ลงวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๐๒

ตามวิทยุที่อ้างถึง แจ้งว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ จะเสด็จกลับจากแปรพระราชฐาน ประทับแรมที่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ผู้จังหวัดพระนคร โดยขบวนรถไฟพระที่นั่ง ออกจากสถานีรถไฟ หัวหิน วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๐๒ เวลา ๐๕.๐๐ น. ให้อำนาจการถวายความอารักขาและรับเสด็จเช่นเคยปฏิบัติ นั้น

จังหวัดได้กำหนดการต้อนรับและส่งเสด็จ ดังนี้

สถานที่ต้อนรับเสด็จกำหนด ณ สถานีรถไฟเพชรบุรี และจัดให้มี

๑. ตั้งกองเกียรติยศทหาร ลูกเสือ ตั้งแถวขาราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ คณะเทศมนตรี พนักงานเทศบาล ข้าราชการบำนาญ สมาชิกสภาจังหวัด - สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิง นักศึกษาวิชาทหารและนักเรียนชาย หญิง รับเสด็จ

๒. ตั้งโต๊ะหมู่บูชา ประทับฐานพระพุทธรูป และอาราธนาพระสงฆ์ สมนักกัฐานาปรียญ ๑๐ รูป สวดถวายพระพรชัยมงคล

๓. ขบวนรถไฟพระที่นั่งเทียบชานชาลาสถานีรถไฟเมื่อเวลา ๑๐.๑๖ น. ขาไปเจ้าพระมอควยขาราชการโตเข้าพลละของชุดพระบาทแล้ว นางเจือทอง อรุณย์นันท์ ภริยาผู้ว่าราชการจังหวัดนำกระเช้าผลไม้ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสร็จแล้วโคจรทูลพระกรุณาไปรดเกล้า ฯ พระราชทานเหรียญ - รัตนาภรณ์และเหรียญราชรุจิแก่ภริยาผู้ว่าราชการจังหวัดและข้าราชการตามลำดับ ดังนี้

(๑) พระราชทานเหรียญราชรุจิชนิดเครื่องหมายทอง แก่นางเจือทอง อรุณย์นันท์ ภริยาผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

(๒) พระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๔ แก่ ร.ต.ค.พิศาล นพสุวรรณ ปลัดจังหวัดเพชรบุรี

(๓) พระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๔ แก่นายโพธิ ศรีวัลย์ นายอำเภอเมืองเพชรบุรี

(๔) พระราชทานเหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๕ แก่นายจิตร มีอัม นายช่างก่อสร้างโครงการชลประทานเพชรบุรี

(๕)พระราชทานเหรียญราชรุจิ ชนิดเครื่องหมายทอง แก่นายธานี
จันทร์เพ็ญ นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลชะอำ

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

๑.๒
เรณู

(นายจาก อรัญญะนันท์)
ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

มหาดไทย

๑.๒
15.๕.๖๖

ความภาค

ที่ 4918/๒๕๐๔

ศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี

๓๑ เมษายน ๒๕๐๔

เรื่อง แจ้งให้ประชาชนรับเสด็จ

เรียน นายกเทศมนตรี เมืองเพชรบุรี

ด้วยในวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๐๔ เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จะเสด็จประทับแรมที่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน โดยรถยนต์พระที่นั่ง จังหวัดได้จัดตั้งกองขบวนในบริเวณโรงเรียนการช่างสตรี เพชรบุรี

ฉะนั้น ขอท่านได้ประกาศเชิญชวนประชาชนมารับเสด็จ ตามเส้นทางที่รถยนต์พระที่นั่ง ผ่าน จนถึงโรงเรียนการช่างสตรี เพชรบุรี ตามวันเวลาดังกล่าวโดยทั่วกัน.

ขอแสดงความนับถือ

๒๒
1.21.๐๔

(นายจาก อภิสิทธิ์ทิพย์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

ที่ทำการมหาดไทยจังหวัด

๒๑/๔๐๐๔

ความมาก

ที่ 5753 / ๒๕๐๔

ศาลากลางจังหวัดเพชรบุรี

15 พฤษภาคม ๒๕๐๔

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จะเสด็จประพาส
แก่งกระจาก อำเภอท่ายาง

เรียน ข้าราชการกรมประพาส

อ้างถึง หนังสือจังหวัดที่ 5756 / ๒๕๐๔ ลงวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๔

ตามหนังสือจังหวัดที่อ้างถึง เรียนรายงานเรื่องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จะเสด็จประพาสแก่งกระจาก เมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม
๒๕๐๔ และได้เสด็จประทับทรงพระตำราญอยู่เป็นเวลา ๑๗.๑๕ น. จึงได้เสด็จพระราชดำเนิน
กลับ ความแจ้งอยู่แล้ว นี้

บัดนี้ จังหวัดได้รับแจ้งจากสำนักพระราชวังไกลกังวล ทิวหินว่า พระบาทสม
เด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ จะเสด็จประพาสแก่งกระจากอีก
ครั้งหนึ่ง ในวันเสาร์ ที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๐๔ นี้ จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอความร่วมมือได้จัด
พนักงานประพาสและอื่น ๆ ตามที่ควรกระทำไว้อย่างเรียบร้อย.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

15 พ.ค. 2504

(นายจาก อภิสิทธิ์นิพนธ์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

ที่ทำการมณฑลไทยจังหวัด

15 พ.ค. 2504

/ 5 พฤษภาคม ๒๕๐๔

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จเยี่ยมราษฎรไทย
เชื้อชาติกะเหรี่ยง ตำบลสองพี่น้อง

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

อ้างถึง หนังสือจังหวัดที่ ๕๙๕๐/๒๕๐๔ ลงวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๐๔

ตามหนังสือที่อ้างถึง เรียนว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถจะเสด็จประพาสเยี่ยมราษฎรไทย เชื้อชาติกะเหรี่ยง ตำบลสองพี่น้อง อำเภอท่ายาง
ในวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๔ นั้น

ขอเรียนว่า ในวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จถึงตำบลสองพี่น้องเวลา ๑๑.๐๐ น. ได้ทรงเยี่ยมราษฎรไทย
เชื้อชาติกะเหรี่ยงและได้ทรงพระราชทานข้าว บุง ยารักษาโรค ข้าวสาร เกือบ ไม่ติดไฟและอุปกรณ์
เสด็จเยี่ยมราษฎรไทย ให้แก่ราษฎรเชื้อชาติกะเหรี่ยงจำนวน ๔๐ ครัวเรือน และพระราชทานเครื่องรับวิทยุ
ให้แก่มัคคุเทศก์ ๒๐ คน จำนวน ๓ เครื่อง เพื่อไว้ใช้ในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ในการให้ความช่วยเหลือ
ด้วยตัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด ศูนย์บริการจังหวัดทหารบกเพชรบุรี และศูนย์บังคับกองพันทหารราบที่ ๑๑
พัน ๓ รักษาพระองค์ ศูนย์บังคับกองพันทหารราบที่ ๒๑ พัน ๑ รักษาพระองค์ ศูนย์พักพิง กัมมวิสัยราชการ
และกรรมการสมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิง ตำรวจ ทหาร ข้าราชการอำเภอท่ายางและอำเภอชะอำและ
ข้าราชการของหน่วยชลประทานซึ่งมีผู้อำนวยการกองชลประทานราษฎรเป็นตัวหน้า ได้ร่วมทูลเกล้าถวาย
คำทูลเกล้าถวายความปลื้มปีติโดยพร้อมเพรียงกัน และ ณ สถานที่ประทับมีข้าราชการและประชาชนได้เฝ้ารับ
เสด็จประมาณหนึ่งพันคนเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
เสด็จประทับทรงพระสำราญอยู่จนถึงเวลา ๑๓.๑๕ น. จึงได้เสด็จกลับ

อนึ่ง ในการนี้จังหวัดได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่กองกรมชลประทานได้ช่วยจัดสร้าง
ที่พักพิงที่ประทับ การบูรณะซ่อมทางที่จะเสด็จผ่าน ก็ได้ได้รับความร่วมมือจากหัวหน้าหน่วยอาสาสมัคร
ให้สมัครเกณฑ์ ๒ คน และทำการทาสีกำแพงและแมลงให้ ดังนี้ จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

๑๕ พ.ค. ๒๕๐๔
(นายจาก อภิสิทธิ์นิพนธ์)
ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

๒. วิทยุมาบน ๒๕๐๔

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และ
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานประทับแรม ณ
พระราชวังไกลกังวล หัวหิน

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

อ้างถึง วิทยุ ที่ ๒๕๔๔ ลงวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๐๔ และวิทยุ ที่ ๒๕๔๔ ลงวันที่ ๑๗ เมษายน ๒๕๐๔

ตามวิทยุอ้างถึง แจ้งว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ
พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ จะเสด็จแปรพระราชฐานประทับแรม ณ พระราช
วังไกลกังวล หัวหิน ให้จังหวัดจัดทำแจ้งเจ้าหน้าที่ความความอารักขาความปลอดภัยตามเส้นทางที่ -
เสด็จมาโดยเส้นทางแยกซึ่งตัดกับทางรถไฟ ตามสะพาน ใกล้จัดทำแจ้งเจ้าหน้าที่ความความอารักขา
เป็นกรณีพิเศษ ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ขอเรียนการปฏิบัติงานในขณะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนาง
เจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐาน ณ
พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ดังนี้

วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๐๔ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอทั้ง ๔ พระองค์ เสด็จพระ
ราชดำเนินโดยรถยนต์ไฟพิเศษ ถึงสถานีรถไฟเพชรบุรี เวลา ๑๓.๐๐ น.

วันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนาง
เจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานจากจังหวัดพระนครประทับแรม ณ
พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ขบวนรถยนต์ที่ ๑ ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๒.๐๐ น.

วันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนาง
เจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินจากพระราชวังไกลกังวล หัวหิน ไปยังจังหวัดพระนคร
เพื่อกระทำการพระราชพิธีฉัตรมงคล โดยขบวนรถยนต์ที่ ๑ ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๐.๐๐ น.

วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ
พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินกลับจากพระราชพิธีฉัตรมงคล สู่พระราชวังไกลกังวล โดย
ขบวนรถยนต์ที่ ๑ ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลาประมาณ ๑๒.๐๐ น.

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน
จากพระราชวังไกลกังวล จังหวัดพระนคร ในรัฐพิธีฉัตรมงคล โดยขบวนรถยนต์ที่ ๑ ถึงจังหวัด
เพชรบุรี เวลา ๑๐.๐๐ น.

วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากรัฐพิธี
ฉัตรมงคล โดยขบวนรถยนต์ที่ ๑ ถึงจังหวัดเพชรบุรี เวลา ๑๑.๐๐ น.

วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนาง

แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปอยู่วัดพระพุทธไสยาสน์ โดยทรงมีเสนาบดีทูลพระชนมและพระราชทาน
พระราชทรัพย์บำรุงวัดนี้ ต่อจากนั้น เวลา ๑๕.๓๐ น. เสด็จพระราชดำเนินไปประทับยังราช
พระเสนาบดีเจ้าสำราญ ทรงประทับอยู่จนถึงเวลา ๑๗.๕๐ น. จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับพระ
ราชวังไกลกังวล

วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้หาท้าวและภริยาไปรับเสด็จพระราชทานเลี้ยง ณ พระราชวังไกล
กังวล ตั้งแต่เวลา ๑๘.๓๐ น. ถึง ๒๓.๕๐ น.

วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๐๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ได้เสด็จพระราชดำเนินและพระราชทาน
๓ พระราชวังไกลกังวล ทิวทัศน์ ผู้จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยสมทบรถไฟพระที่นั่ง ^{๗/๒๖/๖๖} ถึงสถานีรถไฟเพชรบุรี
เวลา ๑๑.๐๘ น. ผู้บังคับกองทหารเกียรติยศ เข้าถวายรายงาน ต่อจากนั้น ผู้บังคับการ
จังหวัดทหารบกเพชรบุรี และผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี ได้ถวายรายงานทั่วๆไปแล้ว
นางเจ็ททอง อรุณสมบัติ ภริยาผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวาย
สิ่งของแด่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถและสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ สมเด็จพระ
ลูกยาเธอ สมทบรถไฟพระที่นั่งออกจากสถานีรถไฟเพชรบุรี เวลา ๑๑.๑๒ น.

ในการ เสด็จพระราชดำเนินและพระราชทานครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้สั่งการ
ถวายความอารักขาตลอดกบฏ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และในการ เสด็จพระราชดำเนิน
ทุกครั้ง ได้มีข้าราชการฝ่ายพลเรือน ทหาร ตำรวจ ข้าราชการ พระสงฆ์และภริยา นักเรียน ข้าราชการ
หญิง และประชาชนได้เฝ้ารับเสด็จทุกครั้ง และข้าพเจ้าพร้อมด้วยผู้กำกับทำการตำรวจตระเวนชายแดน ได้ติดตาม
ถวายความอารักขาเสด็จพระราชดำเนินถวายความอารักขาตลอดเส้นทางที่เสด็จทุกครั้ง จึงเรียนมาเพื่อ
โปรดทราบ.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

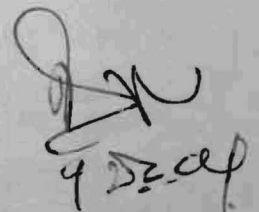
๒๖

๙ ส.ย. ๒๕๐๔

(นายจาก อรุณสมบัติ)

ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

ที่ว่าการมหาดไทยจังหวัด.

หมายรับสั่งที่.....

สำนักพระราชวัง

๔ พฤษภาคม ๒๕๐๕

พระราชพิธีฉลองสมโภชพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ณ พระนครคีรี (เขาวัง) จังหวัดเพชรบุรี

วันเสาร์ ที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากวังไกลกังวล หัวหิน ไปยังพระนครคีรี (เขาวัง)

เวลา ๑๐.๓๐ น. เสด็จ ฯ เข้าสู่ปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระสุหร่ายสรงพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุลรูประเบียงเครื่องราชสักการะ

แล้วเสด็จ ฯ ไปยังห้องพระโรง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนผ้าไตรแก่พระสงฆ์

๑๘ รูป พระสงฆ์ออกไปครองผ้า กลับเข้านั่งยังอาสนะพร้อมแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงจุลรูประเบียงเครื่องนมัสการ พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบแล้ว รับพระราชทานฉัตร เสร็จแล้ว

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอภิวาท

ถวายพระพรลา

ตอนบ่าย เจ้าพนักงานจะได้ตั้งบายศรีแก้ว ทอง เงิน เวียนเทียนสมโภช

ตามราชประเพณีแล้ว เป็นเสร็จการ

แต่งกายเครื่องแบบปกติ หรือ เครื่องแบบตำรวจราชการ.

๑๐/๑๓

ชาว/พิมพ์/ทาน

เรื่อง พระราชพิธีฉลองสมโภชพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ณ พระนครคีรี (เขาวัง) จังหวัดเพชรบุรี

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

อ้างถึง หนังสือจังหวัดที่ ๔๒๔/๒๕๐๕ ลงวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๐๕

ตามหนังสือจังหวัดที่อ้างถึง ส่งหมายรับสั่งและกำหนดการพระราชพิธีฉลอง
สมโภชพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะ
ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงประกอบพิธี ณ พระนครคีรี (เขาวัง) จังหวัดเพชรบุรี ในวันที่ -
๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๕ มาเพื่อทราบ นั้น

ต่อมาวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๐๕ เวลา ๑๐.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง
มาถึงพระนครคีรี (เขาวัง) จังหวัดเพชรบุรี ณ ที่นั้น มีแถวกองเกียรติยศทหาร นักเรือบิน และข้าราชการ
ทูลกระหม่อมรับเสด็จ จากสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง เสด็จขึ้นรถพระที่นั่ง เป็นรถจี๊ป ทรง
รับทูลกระหม่อมทูลเกล้าฯ ถวายพระนครคีรี (เขาวัง) มีริ้วขบวนราชการจังหวัดโดยเสด็จไปในรถพระ
ที่นั่งด้วย ถึงบันไดพระที่นั่ง ขบวนราชการจังหวัดได้เข้าถวายรายงาน แล้วนำเสด็จขึ้นแถวข้าราชการ
การราชทูตเสด็จ ฯ เข้าสู่พระที่นั่ง เวชยันต์วิเชียรปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระ
สุหร่ายสรงพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะ แล้วเสด็จ ฯ
ไปยังท้องพระโรงพระที่นั่ง เพชรภูมิไพโรจน์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนผ้าไตร
แก่พระสงฆ์ ๔ รูป พระสงฆ์ออกไปครองผ้า ถวายน้ำยังอาสนะพร้อมแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ จบแล้ว รับพระราช
ทานฉัน เสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์ถวาย
อนุโมทนา ถวายอดิเรก ถวายพระพรลา

ต่อมา เจ้าพนักงานโถกสัญญาณแก้ว ทอง เงิน เวียนเวียนสมโภช
ทางพระราชพิธีแล้วเป็นเสร็จการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
ได้เสวยพระกระยาหารกลางคืน ณ พระที่นั่งราชธรรมสภา มณฑลพระนครคีรี ต่อมาเวลา ๑๔.๓๐ น.
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราช
ดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งกลับพระราชวังไกลกังวล หัวหิน เพื่อกำหนดเป็นไปโดยเรียบร้อย

ในการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ ได้มีพระบรมวงศานุวงศ์ ประธานองคมนตรี
 องคมนตรี ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย เฝ้ารับเสด็จ ฯ อย่างคับคั่ง
 ข้าพเจ้าได้ตั้ง เจริญมากรับเสด็จด้วยความซาบซึ้งและขอบพระคุณพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนาง
 เจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ จักเตรียมสถานที่รับเสด็จ ด้วยความสะอาด จักระดมรับสิ่งสิ่งของและ
 ผู้ตามเสด็จจนเขาวัง อย่างพร้อมเพรียงโดยครบถ้วน ถวายอาหารการ ถูกราช และสถาปนาพิธีในจังหวัด
 จักหาอาหารถวาย และเลี้ยงดูรับรองผู้มารับเสด็จและร่วมในพิธีนี้ ซึ่งมีจำนวนประมาณ ๔๐๐ คน ได้
 ดำเนินการ ไปด้วยความเรียบร้อย

อนึ่ง ขณะเสด็จพระราชดำเนินเสด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี
 นาถ เสด็จ ฯ มาถึง ได้มีนายหลวง ภูเงิน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ ตำบลท่าพรุ อำเภอท่าสาป ในนามของ
 ราษฎรหมู่ที่ ๔ ถวายฎีกา เรื่องป่าไม้เขาตำรังค์ ท้องที่ตำบลท่าพรุ - ไร่ระนาม อำเภอท่าสาป
 ซึ่งทางราชการกรรป่าไม้กำลังสำรวจเพื่อจะสงวนป่าอยู่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราช
 คำรัส มอบเรื่องให้ข้าพเจ้ารับไปดำเนินการต่อไป

ฉะนั้น จึง เรียบมาเพื่อไปรททรม.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

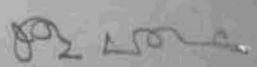

14 พ.ค. 2505

(นายจาก อภิเดชนันท์)

ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

ที่ทำการมหาดไทยจังหวัด.

14 พ.ค. 2505

เรื่อง รับพระราชทานเลื่อน

เรียน ปลัดกระทรวงมหาดไทย

เนื่องด้วยในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๐๕ เวลา ๑๔.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ข้าพเจ้ารับพระราชทานการ อนุเคราะห์ ข้าราชการและลูกหลานข้าราชการ ผู้มีคุณงามความดีในการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในจังหวัดเพชรบุรี เข้าเฝ้า เพื่อรับพระราชทานเลื่อน ๓ พระราชวังไกลกังวล หัวหิน

ข้าพเจ้าขอความกรุณาแจ้งการจังหวัดเพชรบุรี ผู้ที่ตามหาตัวคนหาย และบรรดาหัวหน้าแผนกต่าง ๆ ข้าราชการและลูกหลานข้าราชการ ได้ไปเข้าเฝ้ารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ ๑๕ คน ได้รับพระราชทานเลื่อนและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถและสมเด็จพระราชินีศรีนครินทร์ฯ ได้มีพระราชกฤษฎีกาบรรดาศักดิ์เข้าเฝ้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และเสด็จขึ้นเฝ้าเวลา ประมาณ ๒๕.๐๐ น.

จึงขอเรียนมาเพื่อโปรดทราบ.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

29 พ.ค. 2505

(นายจาก อธิบดีมนตรี)

ผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี

29 N.A.05

Handwritten text at the top right, possibly a date or reference.

29 Aug - 255

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

Handwritten text line.

ภาคผนวก ข
พระนามของพระราชวงศ์ที่เสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดเพชรบุรี
ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๕๘

จากพระนามของพระราชวงศ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและการได้รับสถาปนาพระราช
อิสริยยศและพระราชอิสริยยศที่ดีตามฐานานุศักดิ์มี

พระนาม	วัน/เดือน/ปี ที่ได้รับการสถาปนา
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อตุลยเดช วิลลรามาชิตี จักรีนฤพดินทร์ สยามินทราธิราช	(๑๑ สิงหาคม ๒๔๘๙ - ๘ มิถุนายน ๒๕๓๙)
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาชิตินทร	(๘ มิถุนายน ๒๕๓๙ - เป็นต้นไป)
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรามาชิตี จักรีนฤพดินทร์ สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร	(๕ ธันวาคม ๒๔๗๐-๙ กรกฎาคม ๒๔๗๘) (๑๐ กรกฎาคม ๒๔๗๘-๙ มิถุนายน ๒๔๘๙) (๙ มิถุนายน ๒๔๘๙-๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓) (๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓- ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙)
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ ๙	(๕ พฤษภาคม ๒๔๙๓ - ๕ ธันวาคม ๒๔๙๙) (๕ ธันวาคม ๒๔๙๙ - ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙) (๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙ - ปัจจุบัน)
สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ใน รัชกาลที่ ๗	(๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๙ — ๒ มีนาคม ๒๔๗๗)
พระราชชนนีศรีสังวาลย์ สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี	(๒๕ มีนาคม ๒๔๗๗-๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๑) (๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๑- ๙ มิถุนายน ๒๕๑๓) (๙ มิถุนายน ๒๕๑๓ -๑๘ กรกฎาคม ๒๕๓๘)
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัฒนวดี พระธิดาในรัชกาลที่ ๖	(๑๐ กรกฎาคม ๒๔๗๘-๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๔)
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์	(๒๕ มีนาคม ๒๔๙๓-๖ พฤษภาคม ๒๕๓๘) (๖ พฤษภาคม ๒๕๓๘ - ๒ มกราคม ๒๕๕๑)
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนา พรรณวดี	(๕ เมษายน ๒๔๙๔-๒๕ กรกฎาคม ๒๕๑๕) (๒๕๔๔ - ปัจจุบัน)

พระนาม	วัน/เดือน/ปี ที่ได้รับการสถาปนา
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวิชราลงกรณ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร	(๒๘ กรกฎาคม ๒๔๙๕-๒๘ ธันวาคม ๒๕๑๕) (๒๘ ธันวาคม ๒๕๑๕-๑ ธันวาคม ๒๕๕๙) (๑ ธันวาคม ๒๕๕๙-ปัจจุบัน)
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตาทิตวิวัฒนาตุลโสภาคย์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี	(๒ เมษายน ๒๔๙๘ – ๕ ธันวาคม ๒๕๒๐) (๕ ธันวาคม ๒๕๒๐-ปัจจุบัน)
สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี	(๔ กรกฎาคม ๒๕๐๐ – ปัจจุบัน)
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรชายาในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ	(๓ มกราคม ๒๕๒๐-๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๔) (๑๒ สิงหาคม ๒๕๓๔-ปัจจุบัน)

ภาคผนวก ค

ข้อมูลของสำนักงาน กปร. แสดงประเภทของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแต่ละจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร ช่วงตั้งแต่มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นแห่งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๘ จนถึง ณ สิ้นเดือนกันยายน ๒๕๕๘ มีจำนวน ๘๐๔ โครงการ ดังนี้

จังหวัด	ประเภทของโครงการ								รวม
	ด้านแหล่งน้ำ	ด้านการเกษตร	ด้านสิ่งแวดล้อม	ด้าน การส่งเสริมอาชีพ	ด้าน สาธารณสุข	ด้าน คมนาคม/สื่อสาร	ด้าน สวัสดิการสังคม/การศึกษา	ด้าน บูรณาการ/อื่นๆ	
กรุงเทพฯ	14	1	2	0	10	12	15	6	60
กาญจนบุรี	35	1	2	3	1	0	12	4	58
จันทบุรี	18	2	2	1	2	0	7	3	35
ฉะเชิงเทรา	22	1	0	1	0	1	3	1	29
ชลบุรี	19	1	3	1	0	0	0	7	31
ชัยนาท	2	4	0	0	0	0	0	0	6
ตราด	5	0	0	0	0	0	2	1	8
นครนายก	20	5	3	2	0	1	0	4	35
นครปฐม	1	0	0	1	0	1	6	2	11
นนทบุรี	1	0	0	0	0	0	0	0	1
ปทุมธานี	2	1	0	0	0	0	0	1	4
ประจวบคีรีขันธ์	62	3	6	7	0	3	9	2	92
ปราจีนบุรี	14	2	5	1	0	0	1	4	27
พระนครศรีอยุธยา	10	5	0	3	1	0	3	3	25
เพชรบุรี	76	6	12	9	0	0	2	4	109
ราชบุรี	36	3	1	1	0	1	2	3	47
ระยอง	11	2	1	1	0	0	0	3	18
ลพบุรี	23	2	1	0	0	0	0	0	26
สมุทรปราการ	7	0	2	0	1	2	2	0	14
สมุทรสงคราม	3	2	1	1	0	0	0	1	8
สมุทรสาคร	19	2	0	0	0	0	0	0	21
สระบุรี	14	1	0	0	0	0	1	1	17
สระแก้ว	80	3	1	0	0	1	9	6	100
สิงห์บุรี	2	0	0	1	0	0	0	0	3
สุพรรณบุรี	10	1	0	0	0	0	0	0	11
อ่างทอง	3	1	0	1	0	0	0	3	8
รวม	509	49	42	34	15	22	74	59	804

ภาคผนวก ง

การลงพื้นที่และสัมภาษณ์บุคคลที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและภาพ

- กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ
- กลุ่มสัมภาษณ์บุคคลในพื้นที่
- กลุ่มคนรักในหลวง

การลงพื้นที่และสัมภาษณ์บุคคลที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและภาพ
(กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ)

สัมภาษณ์พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์
๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๘

สัมภาษณ์ศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล
๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

สัมภาษณ์ศาสตราจารย์ ดร.เกษม จันทรแก้ว
๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

สัมภาษณ์ ดร.พนอม แก้วกำเนิด
๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘

การลงพื้นที่และสัมภาษณ์บุคคลที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและภาพ
(กลุ่มสัมภาษณ์บุคคลในพื้นที่)

สัมภาษณ์ชาวบ้านตำบลสมอพลือ
นางสุณี อ่วมอุ่ม นางวรรณฯ ข้าเขียว
และนายไพบูลย์ ข้าเขียว ๑๐ มกราคม ๒๕๖๐

สัมภาษณ์ ดาบตำรวจปองศักดิ์
ชุมพรัตน์ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์นางชั้น ทะวิน
๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๙

สัมภาษณ์กำนันสุชาติ นกออน และ
นายสุทัศน์ ทรัพย์ภู
๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

สัมภาษณ์นางเล็ก นุชถาวร
๑๒ กันยายน ๒๕๕๙

สัมภาษณ์ชาวบ้านที่รับเสด็จ ณ วัดเขาพระ,
๑๒ มีนาคม ๒๕๖๐

การลงพื้นที่และสัมภาษณ์บุคคลที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและภาพ
(การประชุมทวนสอบข้อมูล)

การประชุมกับสมาชิกชมรมคนรักในหลวง จ.เพชรบุรี ณ สนามหน้าโรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จ.เพชรบุรี
๒๕ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๙

การประชุมกับผู้ทรงคุณวุฒิของภาคีเครือข่ายสืบสานพระราชดำริ รัชกาลที่ ๙
๑๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๖๐ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

การประชุมกับผู้ทรงคุณวุฒิของภาคีเครือข่ายสืบสานพระราชดำริ รัชกาลที่ ๙
๗ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๐ ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ภาคผนวก จ
แหล่งที่มาของภาพประกอบ

ภาพที่	แหล่งที่มาของภาพประกอบ
ภาพที่ ๑	สรศัลย์ แฟ่งสภา, ๒๕๓๙
ภาพที่ ๒	สรศัลย์ แฟ่งสภา, ๒๕๓๙
ภาพที่ ๓	สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์, ๒๕๓๘
ภาพที่ ๔	สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์, ๒๕๓๘
ภาพที่ ๕	การรถไฟแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๐
ภาพที่ ๖	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ๒๕๓๒
ภาพที่ ๘	สำนักพระราชวัง, ๒๕๓๙
ภาพที่ ๙	สมพร ประกอบชาติ, ๒๕๖๐
ภาพที่ ๑๐	สมพร ประกอบชาติ, ๒๕๖๐
ภาพที่ ๑๑	โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง, ๒๕๖๐
ภาพที่ ๑๒	สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๑๓	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๑๖
ภาพที่ ๑๔	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๑๖
ภาพที่ ๑๕	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๑๖
ภาพที่ ๑๖	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๑๖
ภาพที่ ๑๗	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๑๖
ภาพที่ ๑๘	สวัสดี้ อูราฤทธิ์, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๑๙	อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายบุญมา เล่าหักดี, ๒๕๒๑
ภาพที่ ๒๐	อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายบุญมา เล่าหักดี, ๒๕๒๑

ภาพที่	แหล่งที่มาของภาพประกอบ
ภาพที่ ๒๑	กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๒๒	กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๒๓	ทีวีโรจน์ กล้ากล่อมจิตต์, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๒๔	ธงชัย ลิขิตพรสวรรค์, ๒๕๕๘
ภาพที่ ๒๕	วรรณา ทองกลิ้ง, ๒๕๕๘ และ สัญญา ชีระเดชอุปลัมภ์, ๒๕๕๘
ภาพที่ ๒๖	ทีวีโรจน์ กล้ากล่อมจิตต์, ๒๕๕๘
ภาพที่ ๒๗	พระครูสมุห์สมบัติ ปภัสสโร เจ้าอาวาสวัดเขาพระ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๒๘	แสนประเสริฐ ปานเนียม, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๒๙	พระครูวัชรสุวรรณาท (ลูกซบ ถมโชโต) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สุวรรณาราม, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๓๐	รัตน์ะ พุ่มพวง, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๓๑	สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๓๒	หนังสือพิมพ์เพชรภูมิ, ๒๕๓๒
ภาพที่ ๓๓	วัชรปิยชาติ, ๒๕๕๘ ; สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ๒๕๕๙ ; ณัฐภัทร จันทวิช, ๒๕๔๒
ภาพที่ ๓๔	วัชรปิยชาติ, ๒๕๕๘ ; สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ๒๕๕๙ ; ณัฐภัทร จันทวิช, ๒๕๔๒
ภาพที่ ๓๕	วัชรปิยชาติ, ๒๕๕๘ ; สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ๒๕๕๙ ; ณัฐภัทร จันทวิช, ๒๕๔๒
ภาพที่ ๓๖	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๕๖
ภาพที่ ๓๗	สำนักพระราชวัง, ๒๕๕๕
ภาพที่ ๓๘	โรงเรียนบ้านสองพี่น้อง (สายปัญญาสมาคมฯ), ๒๕๕๘
ภาพที่ ๓๙	โรงเรียนบ้านสองพี่น้อง (สายปัญญาสมาคมฯ), ๒๕๕๘
ภาพที่ ๔๐	โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศจังหวัดเพชรบุรี, ๒๕๕๘

ภาพที่	แหล่งที่มาของภาพประกอบ
ภาพที่ ๔๑	สำนักพระราชวัง, ๒๕๓๙
ภาพที่ ๔๒	สำนักพระราชวัง, ๒๕๕๕
ภาพที่ ๔๓	สำนักพระราชวัง, ๒๕๕๕
ภาพที่ ๔๔	สำนักพระราชวัง, ๒๕๑๐
ภาพที่ ๔๕	โรงพยาบาลเพชรบุรี, ๒๕๑๒
ภาพที่ ๔๖	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๑๖
ภาพที่ ๔๗	โรงเรียนบ้านสองพี่น้อง (สายปัญญาสมาคมฯ), ๒๕๕๙
ภาพที่ ๔๘	สวัสดี อูราฤทธิ์, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๔๙	สวัสดี อูราฤทธิ์, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๕๐	วิจิต แสงประทีป, ๒๕๕๘
ภาพที่ ๕๑	สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๕๒	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๕๓	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๕๔	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๕๕	สุดใจ ฉายศรี, ๒๕๒๙
ภาพที่ ๕๖	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๕๗	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๕๘	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๙)
ภาพที่ ๕๙	สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์, ๒๕๕๘
ภาพที่ ๖๐	วิจิต แสงประทีป, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๖๑	โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยฯ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๖๒	โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยฯ, ๒๕๕๙

ภาพที่	แหล่งที่มาของภาพประกอบ
ภาพที่ ๖๒	สำนักพระราชวัง, ๒๕๕๓
ภาพที่ ๖๓	สำนักพระราชวัง, ๒๕๕๗
ภาพที่ ๖๔	สำนักพระราชวัง, ๒๕๕๘
ภาพที่ ๖๕	สำนักพระราชวัง, ๒๕๕๘
ภาพที่ ๖๖	ปราโมทย์ ไม้กลัด, ๒๕๕๖
ภาพที่ ๖๗	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๕๗
ภาพที่ ๖๘	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๖๙	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๗๐	สำนักงานเลขาธิการ คณะองคมนตรี, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๗๑	ค่ายพระรามหก, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๗๒	นิติ โมกขพันธุ์, โรงแรมดุสิตรีสอร์ท, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๗๓	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๕๗
ภาพที่ ๗๔	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๕๘
ภาพที่ ๗๕	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๕๘
ภาพที่ ๗๖	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๐๙
ภาพที่ ๗๗	โรงเรียน อ.ฮ.ลิงค์, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๗๘	หนังสือพิมพ์เพชรภูมิ, ๒๕๓๑
ภาพที่ ๗๙	ค่ายพระรามหก, ๒๕๓๙
ภาพที่ ๘๐	กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๘๑	ค่ายพระรามหก, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๘๒	ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ, ๒๕๕๙
ภาพที่ ๘๓	สำนักราชเลขาธิการ, ๒๕๑๖

ภาพที่	แหล่งที่มาของภาพประกอบ
ภาพที่ ๘๔	คณะกรรมการจัดทำหนังสืออนุสรณ์ไตรมิตร, ๒๕๐๙.
ภาพที่ ๘๕	สำเนากราฟเลขธิการ, ๒๕๔๒
ภาพที่ ๘๖	กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน., ๒๕๕๙
ภาพที่ ๘๗	กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน., ๒๕๕๙
ภาพที่ ๘๘	สำเนากราฟเลขธิการ, ๒๕๕๘
ภาพที่ ๘๙	สำเนากราฟเลขธิการ, ๒๕๔๘
ภาพที่ ๙๐	กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน., ๒๕๕๙
ภาพที่ ๙๑	กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน., ๒๕๕๙
ภาพที่ ๙๒	กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน., ๒๕๕๙

ประวัติคณะผู้วิจัย

- ชื่อ-นามสกุล : นายสัญญา ชีระเดชอุบลัมภ์
 หน่วยงานที่สังกัด: สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
 ที่อยู่ : ๓๘ หมู่ ๘ ถ.หาดเจ้าสำราญ ตำบลนาวิ่ง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐.
 โทรศัพท์ (มือถือ) : ๐๘๑-๒๕๐๒๓๕๙
 e-mail : asunyath@gmail.com
- ชื่อ-นามสกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมพร ประกอบชาติ
 หน่วยงานที่สังกัด: ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี / ผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการ
 พิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 จังหวัดเพชรบุรี
 ที่อยู่ : บ้านเลขที่ ๒๕/๖๔ หมู่บ้านเพชรพิมาน หมู่ ๖ ตำบลต้นมะม่วง อำเภอเมือง
 จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐
 โทรศัพท์ (มือถือ) : ๐๘๑-๕๕๐๓๓๕๑
 e-mail : somphorn๙๐@gmail.com
- ชื่อ-นามสกุล : ดร. โฉมยง โต๊ะทอง
 หน่วยงานที่สังกัด: ข้าราชการบำนาญ / กรรมการบริษัทประชารัฐสามัคคี
 ที่อยู่ : บ้านเลขที่ ๒๕/๒๖๐ หมู่ ๖ ตำบลต้นมะม่วง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐
 โทรศัพท์ : ๐๓๒-๔๔๓๓๕๕๙
- ชื่อ-นามสกุล : นางปิยวรรณ कुลินธุ์
 หน่วยงานที่สังกัด: สาขาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
 ที่อยู่ : ๓๘ หมู่ ๘ ถ.หาดเจ้าสำราญ ตำบลนาวิ่ง อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ๗๖๐๐๐.
 โทรศัพท์ (มือถือ) : ๐๙๐-๙๙๓๓๑๓๖
 e-mail : piyawan.khu@mail.pbru.ac.th
- ชื่อ-นามสกุล : นายอภิรัตน์ วงศ์สุชาติ
 หน่วยงานที่สังกัด: คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
 ที่อยู่ : ๓๘/๙๐ ๓๘ หมู่ ๘ ถ.หาดเจ้าสำราญ ต.นาวิ่ง อ.เมือง จ.เพชรบุรี ๗๖๐๐๐.
 โทรศัพท์ (มือถือ) : ๐๙๕-๒๓๖๕๔๑๔
 e-mail : apirat.won@mail.pbru.ac.th